

50024

AKADÉMIAI
ÉRTESÍTŐ

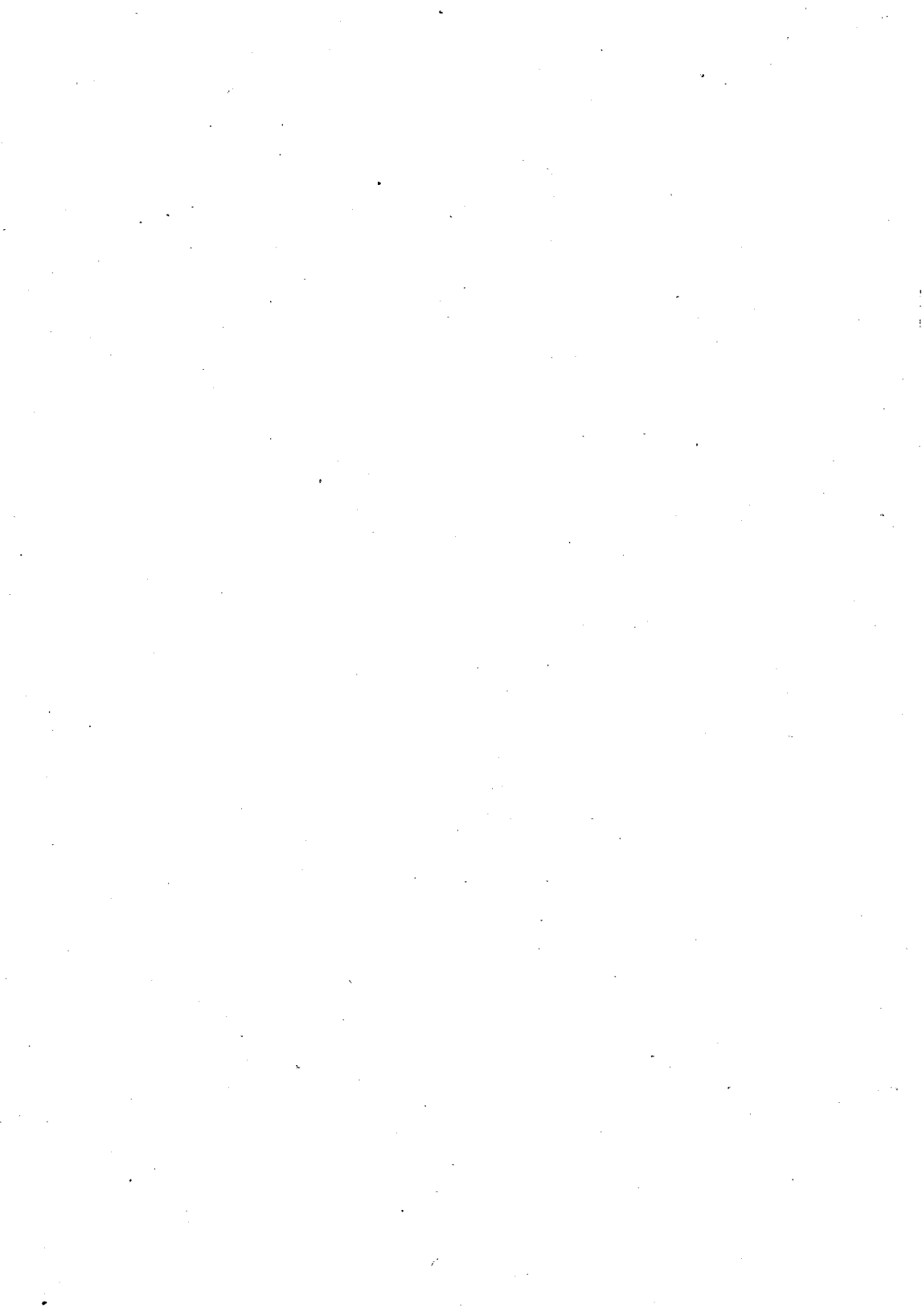
A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA MEGBÍZÁSÁBÓL
SZERKESZTI

ALEXITS GYÖRGY
FŐTITKÁR

LVII. KÖTET — 481. FÜZET

KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
BUDAPEST 1950.

AKADÉMIAI ÉRTESÍTŐ

SZERKESZTI: ALEXITS GYÖRGY

LVII. KÖTET * 1949—1950

I.

AZ AKADÉMIA BELSŐ TAGJAI

(Az 1949. évi közgyűlés után)

Elnökség:

Elnök:

Rusznayák István r. tag.

Alelnökök:

Ligeti Lajos r. tag,

Gombás Pál r. tag.

Főtitkár:

Alexits György r. tag.

Az elnökség tagjai:

Lukács György r. tag,

Novobátzky Károly r. tag,

Erdey-Grúz Tibor r. tag,

Straub Brunó r. tag.

Osztályelnökök:

Németh Gyula r. tag (I. osztl.),

Fogarasi Béla r. tag (II. osztl.),

Riesz Frigyes r. tag (III. osztl.),

Marek József r. tag (IV. osztl.),

Illyés Géza r. tag (V. osztl.),

Mihailich Győző r. tag (VI. osztl.).

Osztályvezetőségek:

I. osztály.

Osztályelnök:

Németh Gyula r. tag.

Osztálytitkár:

Waldapfel József lev. tag.

Osztályvezetőségi tagok:

Pais Dezső r. tag,

Szabolcsi Bence lev. tag,

Zsirai Miklós r. tag.

II. osztály.

Osztályelnök:

Fogarasi Béla r. tag.

Osztálytitkár:

Ember Győző lev. tag.

Osztályvezetőségi tagok:

Andics Erzsébet lev. tag,

Moravcsik Gyula r. tag,

Ortutay Gyula lev. tag.

III. osztály.

Osztályelnök:
Riesz Frigyes r. tag.
Osztálytitkár:
Rényi Alfréd lev. tag.
Osztályvezetőségi tagok:
Bognár Rezső lev. tag,
Kovács István lev. tag,
Schulek Elemér r. tag,
Vadász Elemér lev. tag.

V. osztály.

Osztályelnök:
Illyés Géza r. tag.
Osztálytitkár:
Rajka Ödön lev. tag.
Osztályvezetőségi tagok:
Babits Antal lev. tag,
Havas András lev. tag,
Hetényi Géza lev. tag,
Petényi Géza lev. tag.

IV. osztály.

Osztályelnök:
Marek József r. tag.
Osztálytitkár:
Somos András lev. tag.
Osztályvezetőségi tagok:
Soó Rezső lev. tag,
Zimmermann Ágoston r. tag.

VI. osztály.

Osztályelnök:
M.hai.ich Győző r. tag.
Osztálytitkár:
Hevesi Gyula lev. tag.
Osztályvezetőségi tagok:
Gillemot László lev. tag,
Jáky József r. tag,
Osz'rovszky György lev. tag,
Rázsó Imre lev. tag.

*I. osztály.**Tiszteleti tag:*

Révai József.

Rendes tagok:

Bárczi Géza,
Horváth János,
Kniezsa István,
Kodály Zoltán,
Ligeti Lajos,
Németh Gyula,

Pais Dezső,
Schöpf'in Aladár,
Turóczy-Trostler József,
Voinovich Géza,
Zsirai Miklós.

Levelező tagok:

Beke Ödön,
Fekete Lajos,
Gyóni Máttyás,
Hadrovics László,
Lakó György,
Maróth Károly,

Szabolcsi Bence,
Tamás Lajos,
Tolnai Gábor,
Trencsényi-Waldapfel Imre,
Waldapfel József.

*II. osztály.**Rendes tagok:*

Bolgár Elek,
Buza László,
Fogarasi Béla,
Láng Nándor,
Lukács György,
Molnár Erik,

Moravcsik Gyula,
Révész Imre,
Rudas László,
Szekfű Gyula,
Szentpétery Imre,
Szladits Károly.

Levelező tagok:

Andics Erzsébet,
Ember Győző,
Erdei Ferenc,
Fülep Lajos,
Marion Géza,
Mátrai László,

Nizsarovszky Endre,
Ortutay Gyula,
Szabó Imre,
Szalai Sándor,
Szász István.

*III. osztály.**Tiszteleti tag:*

Hevesi György.

Rendes tagok:

Alexits György,	Novobáztzy Károly,
ifj. Bruckner Győző,	Riesz Frigyes,
Buzágh Aladár,	Schulek Elemér,
Egerváry Jenő,	Szőkefalvi Nagy Gyula
Fejér Lipót,	Vendel Miklós,
Gombás Pál,	Vendl Aladár,
Erdey-Grúz Tibor,	Zemplén Géza.

Levelező tagok:

Bognár Rezső,	Rényi Alfréd,
Gyulai Zoltán,	Schay Géza,
Hajós György,	Selényi Pál,
Jordán Károly,	Szőkefalvi Nagy Péla,
Kalmár László,	Turán Pál,
Kovács István,	Vadász Elemér.
Rédei László,	

*IV. osztály:**Rendes tagok:*

Gelci József,	Marek József,
Jávorka Sándor,	Múcsy János,
Manninger Rezső,	Zimmermann Ágoston.

Levelező tagok:

Ábrahám Ambrus Andor.	Maucha Rezső,
Fekete Zoltán,	Rapaics Rajmund,
Gyimesi Nándor,	Somos András,
Kotlán Sándor,	Soó Rezső.

*V. osztály:**Rendes tagok:*

Ernst Jenő,	Mansfeld Géza,
Haynal Imre,	Rusznayk István,
Illyés Géza,	Sántha Kálmán,
Issekutz Béla,	Straub Brunó,
Jancsó Miklós,	Törő Imre.

Levelező tagok:

Babics Antal,	Kerpel-Fronius Ödön,
Entz Béla,	Környei István,
Gegesi Kiss Pál,	Lissák Kálmán,
Havas András,	Petényi Géza,
Hetényi Géza,	Rajka Ödön,
Ivanovics György,	Szentágothay János.
Kellner Béla,	

*VI. osztály.**Tiszteleti tag:*

Gerő Ernő.

*Rendes tagok:*Jáky József,
Csűrös Zoltán,
Mihailich Győző,Tárczy-Hornoch Antal,
Varga József,
Verő József.*Levelező tagok:*Earta István,
Biró Ferenc,
Bognár Géza,
Borbély Samu,
Freund Mihály,
Gillemot László,
Hevesi Gyula,Kovács Károly Pál,
Major Máté,
Müller Sándor,
Osztrovszky György,
Rázsó Imre,
Szádeczky-Kardoss Elemér.

II.

ÖSSZES-ÜLÉS

A Magyar Tudományos Akadémia 1949. október 31-én zárt összes-ülést tartott. Az elnöki széket Kodály Zoltán gyengélkedése miatt Szladits Károly t. tag foglalta el.

Jelen voltak: Láng Nándor, Molnár Erik, Fogarasi Béla, Marek József tiszteleti tagok, Melich János, Németh Gyula, Pais Dezső, Moravcsik Gyula, Zsirai Miklós, Kniezsa István, Turóczy-Trostler József, Ligeti Lajos, Zolnai Béla, Rédey Tivadar, Szentpétery Imre, Lukinich Imre, Kolosváry Bálint, Heller Farkas, Búza László, Révész Imre, Riesz Frigyes, Dohy Géza, Buzágh Aladár, Gombás Pál, Csűrös Zoltán, Erdey-Grúz Tibor, Geleji József, Manninger Rezső, Illyés Géza, Jávorka Sándor, Isssekutz Béla, Rusznyák István, Sántha Kálmán, Mócsy János, Törő Imre, Ernst Jenő, Baló József rendes tagok, Alexits György, Andreánszky Gábor, Beke Ödön, Bognár Rezső, Borbíró Virgöl, Bulla Béla, Cotel Ernő, Detre László, Fokos Dávid, Gáldi László, Gimesi Nándor, Hajós György, Heller Erik, Ivanovics György, Kumorovitz Bernát, Lakó György, Lengyel Géza, Marton Géza, Maucha Rezső, Mihailich Győző, Nizsalovszky Endre, Novobátczy Károly, Rapaics Rajmund, Rubinyi Mózes, Schay Géza, Straub Brunó, Szabolcsi Bence, Szalai Sándor, Szemere Samu, Selényi Pál, Szilágyi Lóránt, Turán Pál, Thury Sándor Kornél és Waldapfel József levelező tagok.

A jegyzőkönyvet Voinovich Géza t. tag, főtítkár vezette.

Szladits Károly elnök megnyitó beszédében rámutatott arra, hogy az Akadémiának ezen ülése sorsdöntő jelentőségű. „Szerencsénkre — mondotta — az irányadó tényezők megértő jóindulata elkerülni óhajtja a reformok oktrojálását és szívesen látja, ha az Akadémia a szükséges változtatásokat alkotmányosan, a jogfolytonosság útján, az alapszabályok módosításával maga hajtja végre. Ennek megfelelően az Akadémia részéről kiküldött külön bizottság gondos előkészítés után megszövegezte a módosított alapszabályok tervezetét, melyhez az igazgató-tanács máris hozzájárult és amely jelenleg az összes-ülés előtt fekszik, megvitatás és határozathozatal végett.“

A főtítkár jelentésében emlékeztetett arra, hogy az Akadémia tagjai közül többen régóta hangoztatták az Akadémia átalakulásának, megújulásának szükségességét. Június 29-én 50 tagú értekezlet nyilvánította ki erre való készségét. Az ősz elején 60—70 tag gyűlt össze az alapszabály szerinti átalakulás módjának megbeszélésére, ez egy 15 tagú bizottságot bízott meg a részletek kidolgozásával. Az Akadémia az alapszabálymódosítás esetére előírt 20 tagú bizottságot küldött ki. Az igazgató-tanács az alapszabály új tervezetét magáévá tette és elfogadásra ajánlotta. A főtítkár kiemelte, hogy a javasolt reformok eredményeképp az Akadémia megőrzi legjobb hagyományait és hatásköre nagy mértékben kibővül.

A főtitkár jelentésének elhangzása után az elnök a már előzőleg kiosztott alapszabályokat a pótlásokkal együtt tilkos szavazás alá bocsátotta. 39 akadémikus szavazott, közülük 34 az alapszabályok elfogadása mellett, 5 pedig ellenük.*

Az összes-ülés ezután az új tagok megválasztására tért át.

A szavazatszámoló bizottság jelentése szerint leadatott 33 szavazat. A jelöltek az alábbiak kivételével *egyhangúan* megválasztottak.

Fogarasi Béla, Kellner Béla, Rudas László, Szalai Sándor egy-egy „nem“ szavazatot kaptak, Andics Erzsébet két „nem“-et.

Az összes-ülés háromtagú ideiglenes intéző bizottságot választott Alexits György, Fogarasi Béla és Voinovich Géza személyében.

Az elnök megállapította, hogy az alapszabályok értelmében az összes-ülés határozatképes volt, majd zárszavában így szólt: „Végezetül ki akarom emelni, hogy egy történelmi mozzanatnál működöttünk mindnyájan közre, mikor a régi Akadémiát új, erős oszlopokra építettük, amelyen ez a tiszteletreméltó régi intézmény legjobb reményeink szerint továbbra is felfelé fog ívelni munkásságában és gazdag, eddigi eredményeinknél is gazdagabb eredményeket fog létrehozni. Ezt csak abban az esetben tudjuk elérni, hogyha az akadémikusok szeretni fogják az Akadémiát, akkor lelkesen fognak résztvenni annak munkájában, amire a jövőben nagyon sok alkalom fog kínálkozni a megsokasodott programm és intézeti tevékenység révén. Ezzel az érzéssel zárom be az ülést és nagyon köszönöm azt a kedves figyelmet, közreműködést, amellyel tagtársaim az ülés zavartalan lefolyását biztosították. A viszontlátásra a jövő munka mezején.“

* Az Értesítő régebbi évfolyamaiból megállapítható, hogy a szavazatok e száma kivételesen magas, mert annakidején a leadott szavazatok száma ritkán érte el a 30-at.

III.

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA ALAPSZABÁLYAI

I. FEJEZET.

1. §. A Magyar Tudományos Akadémia (a továbbiakban: Akadémia) a Magyar Népköztársaság legfelsőbb tudományos intézménye, amely a legkiválóbb tudósokat foglalja magában. Célja, hogy az elméleti és alkalmazott tudományok fejlesztésével, művelésük megszervezésével és általában a tudomány minden eszközével hozzájáruljon a szocialista társadalmat építő népek fejlődéséhez, különösen a Magyar Népköztársaság művelődési és népgazdasági feladatainak megvalósításához.

2. §. Az 1. §-ban kitűzött célok megvalósítása érdekében az Akadémia tanulmányozza az ország termelőerőit, az emberiség tudományos eredményeit, tudományos tervet készít, amelyben kijelöli az országos érdekű feladatokat. E feladatokat az Akadémia részben saját szervezete, részben a kormány által az Akadémia irányítása alá rendelt tudományos intézetek útján hajtja végre.

3. §. A terv sikerének előmozdítása érdekében az Akadémia összegyűjti és nyilvántartja a tudományos munkát végző személyekre, a tudományos munkához szükséges és arra alkalmas eszközökre, valamint a folyamatban lévő tudományos kutatásokra vonatkozó adatokat; gondoskodik a tudományos munkák elvégzéséhez szükséges munkaerők és egyéb eszközök tervszerű biztosításáról.

4. §. Az Akadémia támogatja az egyéni tudományos kutatást és kormányfőhatóságok vagy más állami szervek megkeresésére véleményt nyilvánít minden tudományos kutatómunka támogatásáról, vagy a népgazdaság részére fontos egyéb tudományos kérdésben.

A tudományos kutatások eredményeit előadásokon ismerteti, tudományos értékű eredeti műveket írat, folyóiratokat ad ki, külföldi értékes tudományos munkákat lefordíttat és ezek kiadásáról gondoskodik; munkájának eredményéről évente nyomtatásban beszámol.

5. §. Az Akadémia a tudományos ismeretek terjesztésével tervszerűen közreműködik a dolgozó nép műveltségi színvonalának emelésében. A tudományos ismereteket könyvtára, előadások és kiadványok útján terjeszti.

6. §. Az Akadémia előadásainak és közléseinek nyelve a magyar, emellett azonban arra törekszik, hogy a magyar tudomány eredményeit idegen nyelven is rendszeresen közzétegye vagy ismertesse. Külső tagok vagy külföldi vendégek idegen nyelven is tarthatnak előadást.

II. FEJEZET.

Az akadémia szervezete.

7. §. Az Akadémia szervezetét alkotják:

- a) az Elnökség,
- b) az elnök, a két alelnök és a főtítkár,
- c) az osztályok, osztályvezetőségek, osztályelnökök és osztálytitkárok,
- d) a bizottságok.

Az Akadémia ügyeinek vitelében közreműködnek:

- a) a titkári hivatal vezetője,
- b) a könyvtár vezetője,
- c) a szükséges értelmiségi és fizikai munkaezők.

A tagok az Akadémia ügyeinek intézésében különböző üléseken (nagygyűlés, közgyűlés, összes-ülés, osztályülések, bizottságok ülései) vesznek részt.

III. FEJEZET.

A tagok.

8. §. A tagok: tiszteleti, belső és külső tagok. A belső tagok: magyar tudósok, a külsők: külföldi tudósok. A magyar nép érdekében külföldön tevékenykedő magyar tudósok akár belső, akár külső tagokul választhatók.

A belső tagok: rendes, levelező és tanácskozó tagok.

9. §. Minden tag valamely osztályba tartozik.

10. §. A tiszteleti tagok oly személyek közül választandók, akik a tudomány pártolása vagy művelése terén különös érdemeket szereztek. Az Akadémia minden ülésében — más osztályok zárt üléseit kivéve — részvételi és szavazati joguk van.

11. §. A rendes tagokat általában az érdemesebb levelező tagok közül kell választani; kivételesen különös tudományos érdemük elismeréséül oly személyt is lehet rendes tagul választani, aki nem levelező tag. A rendes tagoknak az Akadémia minden ülésén — más osztályok zárt üléseit kivéve — részvételi és szavazati joguk van. Kötelességük a tudomány művelése, az Akadémia által rájuk bízott teendők elvégzése és állandó részvétel az Akadémia munkájában.

12. §. A levelező tagok a kiváló munkásságot kifejtő tudósok közül választandók. Az Akadémia minden ülésén — más osztályok zárt ülései kivételével — részvételi joguk, saját osztályuk ülésein ezenfelül szavazati joguk is van. Kötelességük a tudomány művelése és az Akadémia által rájuk bízott teendők elvégzése.

13. §. Az Akadémianak azok a korábban megválasztott tagjai, akik az újjáalakulás során újból nem választattak meg, tanácskozó tagokká válnak — ha csak az átmeneti rendelkezésekből más nem következik.

A tanácskozó tagok tagsági címüket „tanácskozó” megjelöléssel használhatják, az Akadémia osztályainak ülésein — zárt üléseket kivéve — résztvehetnek és tudományos kérdésekben felszólalhatnak. Szavazati joguk, valamint szervezeti és vagyoni kérdésekben felszólalási joguk nincs.

Tanácskozó tag — az Akadémia rendes és levelező tagjai létszámának keretén belül — bármikor megválasztható rendes vagy levelező tagnak.

14. §. A külső tagok azok közül a külföldi tudósok közül választandók, akik a tudomány körül szerzett érdemeikkel, valamint Magyarországot, vagy az Akadémiát közelebbről érintő munkával az Akadémia különös kitüntetésére méltókká lettek. Az Akadémia minden ülésén — más osztályok zárt ülései kivételével — résztvehetnek.

15. §. Minden tiszteleti, belső és külső tag megválasztására a közgyűlésnek javaslatot tehet:

- a) az Elnökség,
- b) az illetékes osztály.

Az Akadémia osztályainak társadalmi szervek is tehetnek javaslatot tagjelölésre. A tagokat a közgyűlés egyszerű szótöbbséggel választja s a választást az Elnökség hagyja jóvá.

16. §. Minden újonnan választott rendes és levelező tag a választástól számított egy év alatt köteles osztályának tárgykörébe vágó dolgozattal székfoglalót tartani. A székfoglaló után kapja meg oklevelét az Elnökségtől, mely őt akadémiai jogainak gyakorlásába helyezi és akadémiai címének nyilvános viselésére feljogosítja. Ha a rendes vagy levelező tag a megválasztástól számított egy év alatt székfoglaló tartására nem jelentkezik, megválasztását hatálytalannak kell tekinteni.

A tiszteleti és a külső tagoknak az oklevél megválasztásuk után azonnal kiadandó.

17. §. Az Elnökség saját kezdeményezéséből, vagy az illetékes osztálynak a jelenlévő tagok szótöbbségével hozott javaslata alapján kizárhatja az Akadémia tagjai sorából azt a tagot, aki a népi demokrácia érdekeit veszélyezteti vagy egyébként oly magatartást tanúsít, mely a magyar tudomány legfelsőbb intézményének tagságára méltatlanná teszi.

Az Elnökség határozata ellen a kizárt tag birtokon kívül a közgyűléshez fellebezhet.

18. §. Az akadémiai tagság megszűnik a tagságról való lemondással is.

IV. FEJEZET.

Az osztályok.

19. §. Az Akadémia hat osztályban folytatja működését. Ezek:

- I. nyelv- és irodalomtudományok,
- II. társadalmi-történeti tudományok,
- III. matematika és természettudományok,
- IV. biológiai és agrártudományok,
- V. orvosi tudományok,
- VI. műszaki tudományok osztályai.

20. §. Az osztályok rendes és levelező tagjainak száma a következő:

- I. osztály: rendes 11, levelező tag 11.
- II. osztály: rendes 12, levelező tag 11.
- III. osztály: rendes 14, levelező tag 13.
- IV. osztály: rendes 6, levelező tag 8.
- V. osztály: rendes 10, levelező tag 13.
- VI. osztály: rendes 6, levelező tag 13.

Az Elnökség indítványára a közgyűlés egyes osztályok tagsági helyeinek számát a szükséghez képest felemelheti. Az összes tagsági helyek betöltése nem kötelező.

Az Elnökség engedélyével a tagok, illetőleg tagsági helyek az Akadémia egyik osztályából másik osztályába helyezhetők át.

V. FEJEZET.

Az Elnökség.

21. §. Az Elnökség az elnökből, két alelnökből, a főtitkárból, az osztályelnökökből és öt elnökségi tagból áll.

Az Elnökség tagjaiul csak tiszteleti és rendes tagok választhatók.

22. §. Az Elnökség irányítja az Akadémia működését. Az osztályok tudományos terveit felülvizsgálja, jóváhagyja és egységes tudományos tervbe foglalja össze.

Az Elnökség kívánhatja az osztályok terveinek meghatározott irányban való kiégszítését is.

Az Elnökség ellenőrzi az osztályok tudományos terveinek végrehajtását.

23. §. Az Elnökség hatáskörébe tartozik az Akadémia egészét érintő vagyoni kérdések intézése, az Akadémia jövedelmeinek az egyes osztályok közötti szétosztása.

24. §. A kormányfőhatóságoktól vagy más állami szervektől érkező megkeresés alapján az Elnökség ad megbízást az osztályoknak véleménynyilvánításra vagy javaslatlételre.

25. §. Az Elnökség ellenőrzi az osztályok működését. Az osztályok és osztályvezetőségek határozatait az Elnökség hagyja jóvá.

26. §. Az Elnökség havonta legalább egy ülést tart. Az ülést az elnök hívja egybe.

A határozathozatal egyszerű szótöbbséggel történik, szavazategyenlőség esetén az elnök dönt.

VI. FEJEZET.

Az osztályvezetőségek.

27. §. Az osztályok élén az osztályvezetőség áll. Tagjai: az osztályelnök, az osztálytitkár és 3—8 vezetőségi tag. Az osztályvezetőség létszáma nem haladhatja meg az osztály taglétszámának $\frac{1}{3}$ részét.

28. §. Az osztályvezetőség tagjait az osztályülés 3 év tartamára választja. Az osztályvezetőségbe levelező tagok is választhatók.

29. §. Az osztályvezetőség irányítja az osztály működését. Elkészíti az osztály tudományos tervét és az osztályülés elé terjeszti. Az osztályülés a tudományos terv végrehajtásáról gondoskodik, irányítja a titkárság megfelelő szakosztályait. Elkészíti az osztály költségvetés-tervezetét és az osztályülés elé terjeszti, a költségvetés végrehajtásáról gondoskodik. Végzi mindazokat a feladatokat és véleményt nyilvánít mindazokban az esetekben, amelyeket az Elnökség az osztály hatáskörébe utal; az Elnökség kívánságára, vagy elvi jelentőségű kérdésekben az ügyet az osztályülés elé köteles terjeszteni. Működéséről negyedévenként jelentést tesz az Elnökségnek.

Jutalmazások, pályadíjak ügyei minden esetben az osztályülés elé terjesztendők.

30. §. Az osztályvezetőség havonta legalább egy ülést tart. Az ülést az osztályelnök hívja egybe. A határozatokat az osztályvezetőség egyszerű szótöbbséggel hozza; szavazategyenlőség esetén az osztályelnök dönt.

Az osztályvezetőség működéséről az osztályülésen negyedévenként beszámolni köteles.

VII. FEJEZET.

Nagygyűlés, közgyűlés, összes-ülés, osztályülés.

31. §. Az Akadémia minden évben nagygyűlést tart. A nagygyűlés az egyes osztályok üléseiből és ezt követően az Akadémia rendes közgyűléséből áll. A nagygyűlés keretében az osztályvezetőség az osztálynak, az Elnökség a közgyűlésnek összefoglalóan és részletesen beszámol az egész évi tevékenységről. Általában a nagygyűlés keretében történik az Elnökség és az osztályvezetőség tagjainak megválasztása, új tagok választása, a tudományos terv megvitatása.

32. §. A közgyűlés az Akadémia legfőbb szerve. A közgyűlésen az Akadémia tiszteleti, rendes és levelező tagjai vesznek részt, a levelező tagoknak azonban szavazati joguk nincs.

Évente legalább egy közgyűlést kell tartani, a nagygyűlés keretében, az Elnökség azonban a közgyűlést bármikor összehívhatja.

33. §. A közgyűlés hatáskörébe tartozik:

a) az elnök, a két alelnök, a főtitkár és az Elnökség öt tagjának választása. Ezek jelölésének megejtésére a közgyűlés a szavazattal bíró tagok sorából 5 tagú jelölőbizottságot küld ki az ülés elején,

b) új tagok választása,

c) az alapszabályok módosítása (47. §.),

d) a tudományos terv és a költségvetés megállapítása,

e) pályadíjak kifizetése és odaítélése,

f) az Akadémia ügyrendjének megállapítása,

g) a rendszeres pályázatok ügyrendjének megállapítása,

h) minden tudományos kérdés, valamint azok az ügyek, amelyeket a közgyűlés hatáskörébe von, vagy amelyeket az Elnökség a közgyűlés elé terjeszt.

34. §. A közgyűlés határozatképes, ha azon a szavazattal bíró tagok fele jelen van. Határozatképtelenség esetében 15 napon belül újabb közgyűlés hívandó egybe, amely — tekintet nélkül a megjelentek számára — határozatképes. A határozathozatal egyszerű szótöbbséggel történik. Szavazategyenlőség esetén az elnök dönt.

35. §. Az összes-ülés résztvevői ugyanazok, mint a közgyűlés résztvevői. Az összes-ülés tárgya: országos érdekű tudományos kérdések tekintetében elvi állásfoglalás és az Akadémia tagjainak országos érdekű tudományos előadásai.

36. §. Az osztályülésen az illető osztály tagjai vesznek részt.

37. §. Az osztályülés hatáskörébe tartozik:

a) az osztályvezetőség megválasztása 3 év tartamára;

b) az osztály tudományos tervének és költségvetésének megállapítása, a végrehajtás ellenőrzése;

c) az osztályvezetőség beszámolójának megvitatása, az osztályt érintő minden fontosabb kérdésben való állásfoglalás;

d) javaslattétel pályadíjak, jutalmak kifizetése és odaítélése tekintetében, amennyiben az ügyrend másképpen nem rendelkezik;

e) az osztály tárgykörébe tartozó tudományos előadások és viták.

Az osztályülésen az osztály tagjai az Akadémiához nem tartozó, érdemes tudósok tudományos munkáit is bemutathatják.

38. §. Az Akadémia összes-ülései és osztályülései nyilvánosak, a szükséghez képest zárt ülések is tarthatók.

VIII. FEJEZET.

Bizottságok.

39. §. Az Akadémia Elnöksége, osztályvezetőségei és minden ülése valamely konkrét tudományos kérdés megvizsgálása vagy más meghatározott feladatok ellátása végett bizottságot küldhetnek ki. Rendszeres feladatok ellátására állandó bizottságokat lehet felállítani. A bizottságok számát, tárgykörét és szervezetét az ügyrend alapítja meg. A Bizottságokba meghívott szakértők is bevonhatók.

XI. FEJEZET.

Elnök, alelnökök, főtitkár, személyzet.

40. §. Az elnök képviseli az Akadémiát. A főtitkárral együtt viszi az Akadémia ügyeit. Az elnököt a közgyűlés három évre választja.

41. §. Az elnököt akadályoztatása esetén az alelnökök egyike helyettesíti. Az alelnökök megválasztására az elnök tekintetében irányadó szabályokat kell alkalmazni.

42. §. A főtitkár vezeti az Akadémia ügyeit; a közgyűlés, az összes-ülés és az Elnökség üléseinek jegyzőkönyvei vezetésére jegyzőt jelöl ki, mindezekben az üléseken ő tartja a beszámolókat az Akadémia működéséről. Gondoskodik az Elnökség és a közgyűlés határozatainak végrehajtásáról, felügyel az Akadémia működésére és az Elnökségnek jelentést tesz.

A főtitkár akadályoztatása esetére az Elnökség helyettest nevezhet ki.

43. §. A főtitkárt a közgyűlés 3 évre választja.

44. §. Az osztályelnököt és osztálytitkárt az osztályülés három évre választja. Megválasztásukra és feladataikra az Akadémia elnökére és főtitkárára vonatkozó szabályok megfelelően irányadók.

45. §. Az Akadémia ügyvitelének ellátására titkárságot tart fenn. A könyvtár és a titkárság személyzetét a főtitkár javaslatára az elnök nevezi ki.

X. FEJEZET.

A megbízatások visszavonása.

46. §. Bármely tagsághoz kötött akadémiai tisztség viselőjének -- ideértve az elnökségi és osztályvezetőségi tagokat is -- megbízását bármikor vissza lehet vonni. A visszavonás ugyanannak a szervnek a hatáskörébe tartozik, mint a tisztség betöltése. A visszavonás kezdeményezésének módját és az ily esetben követendő eljárást az Akadémia ügyrendje szabályozza.

XI. FEJEZET.

Alapszabálymódosítás.

47. §. Az alapszabály módosítása iránt javaslatot tehet az Elnökségnek az Akadémia tíz olyan tagja, aki a közgyűlésen szavazati joggal bír. Az Elnökség a javaslatot, véleményezésével ellátva, 60 napon belül a közgyűlés elé terjeszti.

Az alapszabálymódosítás felől a közgyűlés csak akkor határozhat, ha a szavazati joggal bíró tagok fele jelen van. A módosítást elfogadó határozathoz a jelenlévők kétharmad szótöbbsége szükséges.

Ha a közgyűlés nem volt határozatképes, vagy a módosító javaslat nem kapta meg a szükséges szótöbbséget, az egyszerű szótöbbséget azonban megkapta, a javaslat 4 héten belül újabb közgyűlés elé terjesztendő.

Átmeneti rendelkezések.

48. §. A jelen alapszabály elfogadásával egyidejűleg az Akadémia összes-ülése, az Igazgató-Tanács javaslatára:

- a) megállapítja az egyes osztályokban betöltendő tagsági helyek számát,
- b) megválasztja egyszeri lista-szavazással az Akadémia tagjait az a) pont szerint megállapított létszámnak megfelelően,
- c) háromtagú Ideiglenes Intéző Bizottságot választ, amely az új tisztikar megválasztásáig viszi az Akadémia ügyeit,
- d) az előbbi bekezdés b) pontja alapján a 16. §. értelmében székfoglaló-tartási kötelezettséggel egybekötött tagsági helyre megválasztottak közül újabb székfoglalót nem kell tartani azoknak, akik az Akadémiának korábban is ugyanolyan jellegű tagjai voltak és e jellegükben székfoglalót már tartottak.

49. §. Az Akadémia eddigi szervezete működését mindaddig folytatja, míg a Népköztársaság Elnöki Tanácsa a jelen alapszabályokat jóvá nem hagyja. A jóváhagyásról nyert hivatalos értesítés vétele után az Ideiglenes Intéző Bizottság ajánlott levélben értesíti a jóváhagyásról az Akadémia eddigi és újonnan megválasztott tagjait.

Az értesítéssel az eddigi tagok korábbi jellege megszűnik és annak helyébe a 48. §-ban szabályozott választás eredményének megfelelő jellege lép.

Az Ideiglenes Intéző Bizottság sorozza be a tanácskozó tagokat a megfelelő osztályba és az előbbi bekezdésben említett értesítésben ezt a besorolást is közli.

Ha annak folytán, hogy az Akadémia eddigi I. osztálya széptudományi alosztályának tulajdonképeni feladatköre nem illeszkedik be az Akadémia új tudományos feladatai sorába, valamely tiszteleti tagnak, vagy a széptudományi alosztály valamely rendes vagy levelező tagjának osztálybasorozása — tekintettel nem tudományos jellegű, illetőleg tisztán művészi működésére — nem lehetséges, az Ideiglenes Intéző Bizottság az osztálybasorozás mellőzésével a tagság megszűnésének megállapítása iránt tesz a közgyűlésnek javaslatot.

Az Akadémiának azok a tagjai, akik huzamos idő óta külföldön tartózkodnak, ideiglenesen megtartják eddigi akadémiai tagsági minőségüket mindaddig, amíg az Elnökség a velük való érintkezés felvétele után, az összes körülmények gondos mérlegelése alapján, végleges helyüket az Akadémiában meg nem állapítja.

50. §. A jóváhagyásról kapott értesítéstől számított 30 napon belül az Ideiglenes Intéző Bizottság az Akadémia újonnan választott tagjait közgyűlésre hívja össze. A közgyűlés az Ideiglenes Intéző Bizottság javaslatai felől határoz. Ugyancsak az Ideiglenes Intéző Bizottság javaslata alapján megválasztja az elnököt, a két alelnököt, a főtitkárt és az öt elnökségi tagot. A választás megtörténtével az Ideiglenes Intéző Bizottság hatásköre megszűnik.

Az elnök, a két alelnök, a főtitkár és a megválasztott öt elnökségi tag a közgyűléstől számított 3 napon belül összehívja az osztályüléseket, ahol az elnök, az alelnökök, a főtitkár és az öt elnökségi tag javaslata alapján megválasztják az osztályelnököket, osztálytitkárokat és osztályvezetősegeket.

51. §. Az osztály-választások megtörténte után 8 napon belül az elnökség az új alapszabályok szerint megkezdi működését és 3 hónapon belül az evéghől összehívott közgyűlés elé terjeszti jelentését az Akadémia átszervezéséről.

*

Ezen alapszabályokat a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1949. november 14-én jóváhagyta.

IV.

KÖZGYŰLÉS

Jegyzőkönyv

a Magyar Tudományos Akadémia 1949. november 29-én tartott közgyűléséről.

Az elnöki széket Voinovich Géza és Alexits György foglalták el, mint az ideiglenes intézőbizottság tagjai (Fogarasi Béla távol van Budapeستől).

Jelen voltak: Voinovich Géza, Németh Gyula, Pais Dezső, Zsirai Miklós, Ligeti Lajos, Kniezsa István, Turóczy-Trostler József, Láng Nándor, Szladits Károly, Moravesik Gyula, Révész Imre, Buza László, Lukács György, Molnár Erik, Fejér Lipót, Vend Aladár, Vendel Miklós, Buzágh Aladár, Schulek Elemér, Egerváry Jenő, Erdey-Grúz Tibor, ifj. Bruckner Győző, Gombás Pál, Novobátzky Károly, Alexits György, Marek József, Zimmermann Ágoston, Gelei József, Manninger Rezső, Jávorka Sándor, Mócsy János, Illyés Géza, Issekutz Béla, Haynal Imre, Ernst Jenő, Rusznyák István, Sántha Kálmán, Straub Ferenc Brunó, Törő Imre, Varga József, Mihailich Győző, Jáky József, Csűrös Zoltán, Tárczy-Hornoch Antal, Verő József, rendes, Fekete Lajos, Beke Ödön, Marót Károly, Szabolesi Bence, Marton Géza, Ember Győző, Szászy István, Mátrai László, Schay Géza, Selényi Pál, Turán Pál, Kalmár László, Kovács István, Maucha Rezső, Soó Rezső, Somos András, Kellner Béla, Bíró Ferenc, Bognár Géza, Gillemot László, Hevesi Gyula és Rázsó Imre levelező tagok.

I. Voinovich Géza megnyitja a közgyűlést, a jegyzőkönyv vezetésére felkéri Szászy István lev. tagot. Utal arra, hogy az Akadémia Igazgató-tanácsa az idők szellemében az alapszabályok módosítását ajánlotta az összes ülésnek; az összes ülés a javasolt újításokat egyhangúlag elfogadta; a felterjesztett alapszabályokat a Népköztársaság Elnöki Tanácsa november 14-én jóváhagyta.

Lényeges újítást ez két tekintetben jelent; egyrészt a egyéni munkálkodás összefogását, a tudományos munkásság szervezését és irányítását, másrészt a szellem-tudományok két osztálya mellett a természettudományok körét négy osztályra terjeszti ki s ehhez képest növeli az Akadémia körében a gyakorlati tudományok művelőinek számát.

Az átmeneti időre Ideiglenes Intéző Bizottság alakult az ügyek vitelére.

II. A Bizottság főfeladata az volt, hogy a tagokat megválasztásukról és besorolásukról értesítse; — ez megtörtént.

III. Másik feladata, hogy a közgyűlés elé terjessze az Alapszabályok átmeneti intézkedései közül a 49. § 4. pontját; ez így szól:

„Ha annak folytán, hogy az Akadémia I. osztálya széptudományi alosztályának tulajdonképpeni feladatköre nem illeszkedik be az Akadémia új tudományos feladatai sorába, valamely tiszteleti tagnak, vagy a széptudományi alosztály valamely rendes vagy levelező tagjának osztályba sorozása — tekintettel nem tudományos

jellegű, illetőleg tisztán művészi működésre — nem lehetséges, az Ideiglenes Intéző Bizottság az osztálybasorozás mellőzésével a tagság megszűnésének megállapítása iránt tesz a közgyűlésnek javaslatot.“

Az elnök felteszi a kérdést: a széptudományi alosztály ezen tagjai tagságának megszűnését a közgyűlés megállapítja-e? Szólásra senki sem jelentkezik. Az elnök kimondja, hogy a közgyűlés ezen tagságok megszűnését megállapítja.

IV. Az alapszabályok az Ideiglenes Intéző Bizottságra bízta a közgyűlés napjának kitűzését. A Bizottság a meghívókat a mai közgyűlésre hat nappal előre szétküldte. A mai közgyűlés feladata az elnök, két másodelnök, a főtitkár és az elnökség öt tagjának megválasztása. Az Alapszabályok 33. §-ának a) pontja szerint ezek jelölésére a közgyűlés a szavazattal bíró tagok sorából 5 tagú jelölőbizottságot küld ki az ülés elején. Ebbe a bizottságba az elnök Pais Dezső, Moravesik Gyula, Eger-váry Jenő, Törő Imre, Jáky József rendes tagokat kérte fel. Bemutatja írásb-foglalt javaslatukat. A jelölőbizottság elnökekné Rusznyák Istvánt ajánlja, alelnököknek Ligeti Lajost és Gombás Pált, főtitkárnak Alexits Györgyöt; az elnökség tagjainak Lukács György, Molnár Erik, Novobátczy Károly, Erdey-Grúz Tibor, Straub Ferenc Brunó rendes tagokat.

V. Az elnök elrendeli a szavazást az elnök, a két alelnök és a főtitkár személyére, egyenként, titkos szavazással. Figyelmezteti a jelenlevőket, hogy szavazatuk csupán a tiszteleti és a széket foglalt rendes tagoknak van. Az alapszabályok 34. §-a előírja, hogy határozatképességhez a szavazattal bíró tagok felének jelenléte szükséges; megállapítja, hogy a szavazattal bíró tagok száma 61, jelen van 45 tag; a határozatképesség tehát nyilvánvaló. Elosztják a szavazólapokat és a borítékokat az *elnöki tisztség* betöltésére. Kiosztják a szavazólapokat az *egyik alelnöki tisztségre*, azután a *másik alelnöki tisztségre* és a *főtitkári tisztségre*. Az elnök minden szavazásnál felolvassa a névsort, a szavazatok aszerint adatnak be.

A szavazatok összeszámlálására az elnök felkéri Ember Győző és Hajós György lev. tagokat.

Míg a beadott szavazatok megszámláltatnak, lefolyik a szavazás az elnökség öt választott tagjára együtt, egy szavazólapon, az előbbi módon. A közben eltávozni kénytelen Ember Győző helyett Turán Pál lev. tagot kéri fel az elnök a szavazatok összeszámlálására. Ennek megtörténtével az ülést öt percre felfüggeszti.

Öt perc leteltével újra megnyitja az ülést és bejelenti:

a beadott 43* szavazatból az *elnöki tisztségre* megválasztott 42 szóval Rusznyák István,

az *alelnöki tisztségre* Ligeti Lajos 42 szavazattal, Gombás Pál 42 szavazattal, a *főtitkári tisztségre* Alexits György 42 szavazattal.

Az *elnökség öt választott tagjává* megválasztottak Lukács György 40 szavazattal, Novobátczy Károly 40 szavazattal, Molnár Erik 41 szavazattal, Erdey-Grúz Tibor 40, Straub Brunó 39 szavazattal.

Az ülés elnöke meleg szavakkal üdvözli az új elnökséget. A megválasztottak pályája és egyénisége bizalommal tölt el mindenkit a Magyar Tudományos Akadémia és egész tudományos életünk jövője fejlődése felől és biztosítja az Akadémia buzgó részvételét népi demokráciánk országépítő munkájában. Vezetőit az Akadémia valamennyi tagja készségel és odaadó munkával fogja támogatni.

VI. A megválasztott új elnökség elfoglalja helyét az elnöki asztalnál. Rusznyák István elnök a következő szavakat intézi az Akadémia jelenlévő tagjaihoz:

Tisztelt Akadémia! Hálásan köszönöm mind a magam, mind az elnökség nevében az Akadémia tagjainak azt a kitüntető bizalmat, amely mai megválasztá-

* Lásd a 6. oldalon levő lábjegyzetet.

sunkban megnyilvánult. Nagy és felelősségteljes feladat áll előttünk, nagyobb, mint amely valaha is az Akadémia történetében egy újonnan megválasztott elnökség előtt állott. Hiszen nem egyszerűen az Akadémia ügyeinek továbbviteléről van szó, hanem új célkitűzésekről és a velük kapcsolatos feladatok megvalósításáról, amelyek az eddigiéktől minőségileg is különböző munkát jelentenek. Ha egy mondatban akar-nám összefoglalni megújított Akadémiánk mai irányvonalát, akkor alapszabá-lyaink 1. §-ának értelmében ezt úgy fogalmazhatnám meg, hogy a tudomány minden eszközevel segíteni akarjuk a szocialista társadalom felépítését. Már ebből a célki-tűzésből is következik, hogy meg kell szűnnie Akadémiánk eddigi elzárkózottságá-nak és keresnie kell a kapcsolatot a szélesebb tömegekkel, amelyekért küzd és ame-lyekből erejét meríti. E célkitűzésből világosan adódik egyúttal az is, hogy tudom-ányunk marxista-leninista tudomány lesz, melynek művelésekor a Szovjetunió lesz mindenkor példaképünk.

Mielőtt munkánkat megkezdenénk, szeretném mindnyájunk őszinte köszöne-tét és háláját kifejezni kiváló elődömnök, Kodály Zoltánnak. Nagyon sajnáljuk, hogy ő mai közgyűlésünkön külföldi körútja miatt nem lehet jelen. Távollétében is köte-lességemnek tartom hangsúlyozni, hogy mindnyájan mennyire értékeljük azt a nagy szervező és kulturális munkát, amelyet az Akadémia elnöki székében a felszabadu-lás óta kifejtett. Ez a nagy művész és tudós megértette az idők szavát és nagyban segítségenkre volt abban a munkában, amely Akadémiánk átszervezését lehetővé tette.

Munkatársának, Voinovich Géza volt főtitkár úrnak érdemeit legutóbbi közgyű-lésünk alkalmával Szladits Károly akadémikus társunk már méltatta. Én mégis szeretném az új elnökség részéről is megmondani, hogy igen nagyra becsüljük és hálásan köszönjük azt az önfeláldozó munkásságot, amelyet mint az Akadémia főtitkára éveken át kifejtett.

Tisztelt Akadémia! Nagyon kérem, ne méltóztassanak most tőlem jövő ter-veink részletes kifejtését várni. Remélem, erre rövid időn belül sor fog kerülni. Mi-előtt azonban mai közgyűlésünket berekeszteném, meg kell emlékezni két férfiú-ról, akiknek az ország és a magyar tudomány soha el nem múló hálával tartozik. Az egyik népünk nagy vezére, Rákosi Mátyás, aki mint a Magyar Dolgozók Párt-jának vezetője kezdettől fogva átérezte a tudomány jelentőségét a szocializmus építé-sében. — A másik Gerő Ernő miniszter úr, aki mint a Magyar Tudományos Tanács elnöke, a magyar tudósok és a magyar tudomány életlehetőségeinek biztosításával elévülhetetlen érdemeket szerzett a magyar tudományos életben. — Kérem a tisztelt Akadémiát, hatalmazza fel az Elnökséget, hogy e két nagy jótévőnknek bejelent-hessük az újjászületett Akadémia megalakulását, kifejezhessük mély hálánkat és felkérjük őket, hogy Akadémiánk sorsát továbbra is szívükön viseljék.

E szavak után a közgyűlést berekeszti.

Voinovich Géza sk.

Jegyzőkönyvvezető:
Szászy István sk.

Hitelesítők:
Marek József sk.
Rusznayk István sk.

V.

A MAGYAR NÉPKÖZTÁRSASÁG ORSZÁGGYŰLÉSE TÖRVÉNYBE IKTATTA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA ÚJ FELADATAIT, HATÁSKÖRÉT ÉS SZERVEZETÉT

1949. ÉVI XXVII. TÖRVÉNY

a Magyar Tudományos Akadémiáról

Országunk, népünk felemelkedése érdekében fel kell használnunk a haladás leghatásosabb eszközeit, ezért olyan központot kell létrehoznunk, amely az elméleti és alkalmazott tudományok fejlesztésével, művelésük tervszerű megszervezésével képes az ország összes tudományos erőit a szocialista társadalom építésének szolgálatába állítani. E célból a Magyar Népköztársaság országgyűlése a Magyar Tudományos Akadémiának meg kíván adni minden lehetőséget arra, hogy az ország legfelsőbb tudományos intézményévé fejlődhessen. Feladatává teszi az emberiség tudományos eredményeinek tanulmányozását és továbbfejlesztését, különösen a természetterők fejlődését közvetlenül előmozdító természettudományos és műszaki tudományos kutatások terén, de a feladata a műveltség egyéb területeit fejletlenebb elméleti jellegű haladó tudományok intenzív műveléséről való gondoskodás is. A Magyar Tudományos Akadémiának tehát a tudomány minden erejét sorompóba kell állítania hazánk felvirágoztatására és ezzel egyszersmind a haladó emberiség fejlődésének előmozdítására.

Evégből a Magyar Népköztársaság országgyűlése az alábbi rendelkezéseket iktatja törvénybe:

1. §. A Magyar Tudományos Akadémia (továbbiakban: Akadémia) a Magyar Népköztársaság legfelsőbb tudományos intézménye; tervszerűen irányítja legfelsőbb fokon az elméleti és az alkalmazott tudományok művelését; a haladó tudomány szellemének megfelelően elmélyíti az elmélet és a gyakorlat kapcsolatait.

2. §. (1) Az Akadémia feladata különösen:

a) A Magyar Népköztársaság népgazdasági tervének megfelelően az országos érdekű tudományos célok kijelölése és megvalósításuk tervének, az országos tudományos tervnek kidolgozása, valamint az ehhez szükséges előfeltételek biztosítása;

b) a tudományos munkát végző személyekre, valamint a tudományos munka tárgyi szükségleteire vonatkozó adatok nyilvántartása;

c) tudományos kutatásra alkalmas személyeknek és eszközöknek a tudomány szolgálatába állítása;

d) mind a fennhatósága alá rendelt, mind az egyéb tudományos kutatóintézetek munkájának tudományos szempontból való irányítása;

e) az egyéni tudományos kutatások támogatása;

f) véleménynyilvánítás a hatóságok számára tudományos vonatkozású kérdésekben;

g) véleménynyilvánítás az egyetemi és főiskolai tanári állások, valamint az állami tudományos intézetek vezető állásainak betöltése kérdésében;

h) a tudományos utánpótlás biztosítása az egyetemi és főiskolai tanulmányokat követő továbbképzés megszervezésével;

i) tudományos könyvek és folyóiratok kiadása, valamint az állami támogatásban részesülő kiadványok működésének a tudományos élet igényeivel való összeegyeztetése;

j) a tudományos és műszaki egyesületek tevékenységének irányítása a tekintetben, hogy azok működése az ország tudományos és gazdasági fejlődését a legjobban szolgálja.

(2) Az Akadémiát érintő ügyekben az illetékes miniszterek az Akadémia meghallgatása után döntenek.

3. §. Az Akadémia rendes és levelező tagjai ebben a minőségükben külön akadémiai illetményben részesülnek, az erre vonatkozó részletes rendelkezéseket a minisztertanács állapítja meg.

4. §. (1) Az Akadémia belső szervezetét a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa által jóváhagyott alapszabályok határozzák meg, az Akadémia ügyrendjét — a főtitkár javaslata alapján — az Elnökség állapítja meg.

(2) Az Akadémia működésének törvényességét és alapszabályszerűségét a minisztertanács ellenőrzi. A minisztériumokkal és más állami szervekkel az Akadémia közvetlenül érintkezik.

(3) Az Akadémia működésével kapcsolatos személyi és dologi kiadások fedezetéről az állami költségvetésben külön cím alatt kell gondoskodni.

(4) Az Akadémia alkalmazottai közszolgálati alkalmazottak, akiket a VI. fizetési osztályig bezárólag az Akadémia elnöke nevez ki, illetőleg szerződtet.

5. §. (1) A Magyar Tudományos Tanács e jelen törvény hatálybalépésével megszűnik; egyidejűleg hatályát veszti az 1948:XXXVIII. törvénycikk. Ahol valamely egyéb jogszabály a Magyar Tudományos Tanácsról rendelkezik, ott, ahelyett a Magyar Tudományos Akadémiát kell érteni.

(2) A jelen törvény végrehajtásáról a minisztertanács elnöke gondoskodik.

Kelt Budapesten, ezerkilencszáznegyvenkilencedik évi december hó tizenötödik napján.

ÜNNEPÉLYES DÍSZÜLÉS

I. V. Sztálin 70. születésnapja alkalmából

1949. december 19-én.

A Magyar Tudományos Akadémia a haladó emberiség bölcs vezére, a magyar nép nagy barátja, Ioszif Visszarionovics Sztálin 70. születésnapja alkalmából ünnepélyes díszülést tartott. A Zeneművészeti Főiskola nagytermében megtartott ülésen megjelentek Népköztársaságunk kormányának képviselői és a diplomáciai testület tagjai is, élükön a Szovjetunió budapesti nagykövetségének tagjaival.

Rusznayák István elnök megnyitotta a díszülést, majd elmondotta székfoglaló beszédét.

„Tisztelt Akadémia! Tisztelt ünneplő közönség!

A Magyar Tudományos Akadémia történetében döntő fordulatot jelentenek az elmúlt hetek eseményei. Jogosan mondhatjuk, hogy alapítása óta ilyen fontos változások nem történtek még az életében, hiszen nemcsak szervezetében jött létre alapvető átalakulás, hanem egész célkitűzése, feladatai, jelentősége, és mondhatjuk bátran — hatalma és befolyása az ország tudományos életére megváltozott, rendkívüli módon megnőtt. Nem véletlen, hogy ugyanabban az évben, mikor a magyar nép új alkotmányt teremtett magának, eljött az ideje annak is, hogy az Akadémia újjászülessen. Az a gazdasági, történelmi és politikai fejlődés, amelynek során hazánk eljutott a szocializmushoz vezető útra, tette szükségessé, hogy a nagy építőmunkában a tudomány is szervezetteren vegyen részt, tudatosabban és szervezettebben, mint arra az Akadémia régi szellemében, összetételében és elavult munkamódszereivel képes lehetett volna.

A dolgozók tudatában a régi Akadémia nem úgy szerepelt, mint egy olyan intézmény, amelyikre a szocializmus építésében támaszkodni lehetett volna. Nem szövetségest láttak benne, amely a tudományt a nép szolgálatába állítja, hanem az élettől elzárkózott tudósok egyesülését, amely az ország jólétével vajmi keveset törődik, a kor eseményeivel szemben pedig megnemértést, sőt ellenállást tanúsít és inkább a múltat képviseli, mint a jövőt. Az Akadémia tekintélyét még az a körülmény is aláásta, hogy tagjai között nagy számmal foglaltak helyet olyanok, akik nem szakmai kiválóságuk miatt kerültek az Akadémiába, hanem akiket az elmúlt évtizedek reakciós klíkkjei hoztak oda be ugyanakkor, amikor kiváló tudósok egyáltalán nem, vagy csak nagy nehézségekkel kerülhettek be az Akadémia falai közé.

Az Akadémia haladásellenes volta az idők folyamán annyira bevésődött a köztudatba, hogy általában megfeledkeztek róla és még az akadémikusok nagy része

sem emlékezett rá, hogy az Akadémia megalapításakor haladószellemű, élesen politikai jellegű intézmény volt. Tisztában voltak akkoriban ezzel nemcsak az alapítók, hanem a reakciós kormányzat is.

Az első naptól kezdve, már az 1825. november 3-át követő napon rendörkémm-jelentések mentek Bécsbe, amelyek állandóan hangsúlyozták, hogy az új társaság megalakulása veszélyes, mert erősíti az ellenzékét a közvélemény előtt. Abban az időben a politikai harc fegyvere volt a magyar nyelv művelése magában véve is, de éppen a ma már hozzáférhető kémm-jelentésekből tudjuk, hogy már megalakulásakor az Akadémia egyik követeléseként kimondották, hogy „pap, tanító, állami vagy városi hivatalnok ne lehessen, aki nem tud magyarul”. Érthető, hogy a reakció mindent elkövetett, hogy az Akadémia megalakulását megghiúsítsa. A helytartótanács állandóan óvta a kormányt attól, hogy ezt a politikailag veszélyes egyesületet engedélyezze. Maga Metternich is közbelépett. Bár a királyhoz írt levelében Széchenyit jóindulatú bolondnak nevezi, mégis szükségesnek tartja az Akadémia engedélyezését olyan feltételekhez kötni, amelyek lehetetlenné teszik politikai kérdések tárgyalását, a magyar nyelv használatának kiterjesztését, valamint biztosítékul kiköti azt is, hogy az elnököt a király erősítse meg. Mindez mutatja, hogy ezt a nem állami, magánalapítványokból fenntartott intézményt, első perctől kezdve politikailag milyen fontosnak és veszélyesnek tartották.

Öt évig tartó huzavona után végre 1830-ban a kívánt kikötések teljesítése után megérkezett a királyi jóváhagyás. Jellemző és egyben hozzájárul az Akadémia indulása jelentőségének megítéléséhez, ha emlékezetünkbe idézzük Széchenyi szavait, mikor a királyi jóváhagyásról értesült: „Most a kényuralom és a népjog közti harc következik.” Ez a harc tényleg elkövetkezett és az Akadémia első 10—15 éve úgyszólván állandó küzdelem a reakcióval. A cenzúra politikai cselekedetnek minősítette minden olyan mű jutalmazását, sőt megtárgyalását, amelyet előzetesen nem engedélyeztek. A helytartótanács ismételten erőlyes rendszabályokat javasolt az Akadémia ellen, mert az „önhatalmúlag politikával foglalkozik” és olyan „demagógokat”, mint Kölcsey és Vörösmarty, titkárává akar megválasztani.

Az éles ellentét a reakciós kormányzat és az Akadémia között olyan külsőségekben is megmutatkozott, mint pl. az 1840-es országgyűlés berekesztésekor, amikor a nagy kitüntetés-esőből az Akadémia elnöke, Teleki és másodelnöke, Széchenyi, nem kaptak semmit.

Az Akadémia további fejlődésére az ország politikai viszonyai teljesen rányomják bélyegüket. Ma már világosan látjuk azt a megtorpanást és félelmet, amellyel a magyar uralkodó osztályok az 1848-as eseményeket fogadták. Különösen jellemző erre Széchenyi és követőinek állásfoglalása. Még a márciusi események előtt, azért, mert néhány akadémikus rokonszenvezett a liberális mozgalmakkal, azt írja a saját maga által alapított Akadémiáról, hogy az „nem egyéb, mint egy revolutionárius Club”. — Sajnos azonban, az Akadémia többsége egyáltalán nem volt revolutionárius. Mikor március 16-án a sajtószabadság kivívásának öröme a pesti polgárság nagy kivilágítást rendezett, az Akadémia ablakai sötétek maradtak. Később, hogy ezt a kínos fellünést jóvátegyék, egy nemzetiszínű zászlót tűztek ki az Akadémia jelszavával: „Borúra derű”.

Az események nyomása alatt végül az Akadémia is kényszerült állást foglalni. 1848. március 20-án tartott ú. n. kisülésén elhatározta az Akadémia államosítását és köszönő levelet intézett a királyhoz, nádorhoz stb., hogy a felelős minisztérium felállításáért háláját kifejezze. Ezeket a leveleket a távollévő elnöknek a főtitkár, Toldy Ferenc küldte el aláírás és továbbítás céljából. A kísérőlevélben a főtitkár ezt írja: „és így Kegyelmes Uram, volt egy kis revolúció az Akadémiában

is. De adja Isten, ez irány nem fog soká tartani.“ — Kívánsága teljesült, mert az Akadémia köszönő levelei sohasem jutottak el rendeltetési helyükre és az államosításból nem lett semmi.

A forradalom bukása és a reakció győzelme után megejtett igazoló eljárás megállapította, hogy az Akadémia viselkedésében nem talált semmi kivétnivalót. Ettől az időtől kezdve az Akadémia megszűnt a haladó törekvések támogatója lenni és átalakult olyan intézménnyé, mint legtöbbször nyugati testvére, tudatosan vagy öntudatlanul a burzsoázia uralmát konzerváló, minden haladással szembenálló tudósok és áltudósok gyülekezetévé. Az egész kapitalista világban mindenütt a haladó emberek „akadémikus“ alatt egy kicsit neveltséges, egy kicsit korlátolt, hiú, de mindenképpen maradi embert értenek. A Szovjetunió volt az első ország, amelyik megmutatta, hogy ez másképp is lehetséges. Elsősorban azért, hogy az Akadémia céljait a népért való tudomány ápolását jelölte ki, tudatosan aláhúzva — szemben a polgári felfogással — hogy az igazi tudomány nem lehet öncélú és nem szakadhat el az élettől.

Az Akadémia kezdetben — valószínűleg alapítójának nagy műszaki érdeklődése következtében — a nyelvművelés mellett sokat foglalkozott gyakorlati kérdésekkel is. Szerpelnek ezek között olyanok is, mint pl. a Berettyó hajózhatóvá tétele, vasutak, a lánchídépítés elmélete, különböző állati és növényi betegségek vizsgálata, védőhímlőoltás stb. Idetartozik annak a bizottságnak megalakulása is, amelyik hazánk meteorológiai viszonyait tanulmányozta és amely az Orsz. Meteorológiai Intézet felállításához vezetett. Később, amint az Akadémia egyre inkább elszakadt az élettől, ezen a téren is megváltozott egész működése. Tagadhatatlan, hogy az Akadémiának voltak kiváló tudós tagjai, akik nagyjelentőségű munkáikról és felfedzéseikről az Akadémiában is beszámoltak. De ezeket a munkákat nem az Akadémia irányította, a kérdéseket nem az Akadémia vetette fel, hanem inkább csak a meghallgatás passzív szerepére szorítkozott és legjobb esetben kitüntetésekkel és jutalmakkal osztogatott. Pedig akkor is voltak tudósok, akik az Akadémia aktív, gyakorlati munkájának fontosságára felhívták a figyelmet. Wartha Vince pl. 1909-ben tartott elnöki megnyitói beszédében a következőket mondotta:

„Ma a technikai tudományok korszakában élünk és annak jelszava a gyors és praktikus élet felé való törekvés. Akadémiánk nem vonhatja el magát ezen iránynak támogatásától... Meg vagyok győződve, hogy a technikai tudomány Akadémiánk körében meghonosíttatván, felébreszti a nagyközönség figyelmét és ezáltal egy már lazulófélben lévő kapesot meg fog erősíteni.“

Az Akadémia azonban természetesen nem adhatott mást, mint ami a lényege volt és a kapesot egyre inkább lazult és különösen az utolsó 20—30 évben — mikor a Horthy-fasizmus alatt az Akadémia tudományos színvonala is katasztrofálisan hanyatlott — már tulajdonképpen senkit sem érdekelt, hogy mi történik az Akadémiában, még az akadémikusok nagy részét sem. Olyan eseményre pl., mint mikor 1936-ban az Akadémia jól sikerült sakkhúzásnak tartotta József főherceg elnökké választását, nem hördült fel a közvélemény és nem tiltakoztak a tudósok sem; nem azért, mintha helyesnek tartották volna a választást, hanem lényegileg azért, mert egészen mindegy volt, hogy az Akadémiának ki az elnöke.

A felszabadulás után nem volt várható, hogy az Akadémia azonnal szakít régi irányával és azonnal megérti az új világ parancsoló szavát. Ehhez többéves fejlődésre, az eszmék tisztázására és a tennivalók gondos mérlegelésére volt szükség. Mindnyájunkat örömmel és elégtétellel tölt el az a körülmény, hogy az Akadémia önmaga volt képes arra, hogy a múlt mocsarából és tespedéséből kiemelkedve újjászülessen. Meg kell, hogy mondjuk, hogy ehhez az erőfeszítéshez az erőt népi demokráciánk és különösen annak vezetője, a Magyar Dolgozók Pártja adta.

Ha kellően akarjuk értékelni azt a változást, amely Akadémiánk életében most bekövetkezett, leghelyesebb, ha összehasonlítjuk a régi alapszabályokat a most elfogadottakkal. Mindjárt az első paragrafus, mely az akadémia célkitűzéseit fogalmazza meg, megmutatja a döntő különbséget. A régi alapszabályok értelmében „A Magyar Tudományos Akadémia célja a magyar tudomány és a magyar irodalom művelése és terjesztése.” Ez a fogalmazás magán viseli azoknak a társadalmi osztályoknak a bélyegét, melyek az Akadémiát megalkották. Pontosabban talán nem is lehetett volna megfogalmazni a tudománynak és az irodalomnak önmagáért való művelését. Egy szó sincsen ebben a paragrafusban arról, hogy ennek a tudomány- és irodalomművelésnek mi a célja, mi a feladata, mi a létjogosultsága, — egy szóval sem említi, hogy az Akadémiának milyen legyen a viszonya a néphez, a dolgozó tömegekhez. De ez természetes is, hiszen ismeretes az a szerep, amelyet a tudomány, az irodalom és a művészet a kapitalista társadalomban játszik. A burzsoáziának természetesen szüksége van a tudományra, hiszen a technikai fejlődés, mely a modern termelés alapja és a kapitalisták egymással való harcának egyik fontos eszköze, lehetetlen volna a tudomány haladása által nyújtott segítség nélkül. A tudomány haladása viszont törvényszerűen olyan eredményekhez vezet, amelyek a burzsoázia számára veszedelmesek. A modern természettudomány ideológiai szempontból aláassa a tömegek hitét a burzsoázia egész világnézetében és ha a tömegek megismerkednek vele, megrendül az a tanítás is, amit a burzsoázia szeretne elhíttetni, hogy az emberiség csak osztálytársadalomban élhet és hogy a kapitalista rendszer végleges és örökkévaló. Éppen ezért a burzsoázia, különösen a hanyatló kapitalizmus korszakában, mindent megtesz, hogy az igazi tudományt a tömegek elől elzárja és a tudósokat a dolgozó néptől izolálja. Ezt a célt szolgálja az a törekvés is — mint Lenin mutatott rá —, hogy a természettudósok filozofálását — ha csak az nem megfelelő a burzsoáziának — lehetőleg megakadályozza: néha agyonhallgatással, de sokszor brutális, erőszakos eszközökkel is. Csak emlékeztetni szeretnék itt arra, hogy Bernalt, a kiváló angol tudóst, azért, mert Moszkvában a béke mellett felszólalt, odahaza kizárták a tudósok egyesületéből. Mindaz, amit a természettudósokról mondtam, még fokozottabb mértékben vonatkozik az írókra, társadalomtudósokra, filozófusokra.

De a természettudomány nemcsak ideológiai vonatkozásban ássa alá a kapitalizmus épületét. Kapitalista országokban a tudomány mindig az elnyomás, úgy az osztály-, mint a nemzetiségi elnyomás és a továbbiakban a háború eszköze lesz. Az ipar műszaki tökéletesedése növeli a kapitalisták hasznát, fokozza a dolgozók kiszákmányolását és a munkanélküliséget. A tudósok maguk, akik kénytelenek szellemi munkaerejüket a kapitalistáknak eladni, egyre inkább elvesztik szabadságukat és önállóságukat és munkájukon egyre inkább kiütközik a baldokló kapitalizmus-hoz való kötöttségüknek rothasztó hatása. Az ú. n. elefántesonttorony, a tömegektől és az élet problémáitól való elszakadás, az anarchikus, atomizálódó munka, a pesszimizmusba, mysticizmusba való menekülés, mind csak tükröződései annak a társadalmi folyamatnak, amelynek hatása alól nem vonhatják ki magukat. A tisztességes gondolkodásuk néha rádöbbennek arra, hogy öntudatlanul is milyen gyilkos erőknek váltak eszközeivé és segítőivé. Nem irigyléseméltók azok az amerikai atomkutatók, akik most már elkésvé és hiába tiltakoznak komoly tudományos munkájuknak zsarolásra és emberpusztításra való felhasználása ellen. Mindez törvényszerű következménye az imperialista kapitalizmus válságának. A burzsoá tudomány válságán a kiszákmányoló osztályok még akkor sem tudnának segíteni, ha akarnának, hiszen önmagukat kellene megtagadniok. Csak a szocializmust építő dolgozók országa képes arra, hogy a tudományt haladó tudománnyá tegye, olyan tudománnyá,

mely, mint Sztálin mondja: „nem távolodik el a néptől, hanem kész a népet szolgálni, kész átadni a népnek a tudomány minden vívmányát, amely szolgálja a népet, nem kényszerből, hanem önként és örömmel“.

Új alapszabályaiban Akadémiánk céljául azt jelöli meg, „hogy az elméleti és alkalmazott tudományok fejlesztésével, művelésük megszervezésével és általában a tudomány minden eszközével hozzájáruljon a szocialista társadalmat építő népek fejlődéséhez, különösen a Magyar Népköztársaság művelődési és népgazdasági feladatainak megvalósításához“. Az Akadémia, mely a jövőben többé már nem jótékony alapítványok jövedelmeiből tengődő magántársaság lesz, hanem a Magyar Népköztársaság legfelsőbb tudományos intézménye, ezzel a célkitűzéssel tulajdonképpen levonta az Alkotmány 53. paragrafusából folyó következményeket, amelyek kimondja, hogy Köztársaságunk a dolgozó nép ügyét szolgáló tudományos munkát támogatja. Ez a célkitűzés az, amely újjászületett Akadémiánknak a multhoz képest a jövőben egészen új jelentőséget fog biztosítani országunk életében és fejlődésében. Ez a célkitűzés az, ami által az Akadémia szakít a mult burzsoá tudományával és az igazi, a haladó tudomány művelését tűzi ki feladatául. Mert nem lehet elégszer hangsúlyozni, hogy a tudomány nem valami — a társadalmi viszonyoktól, osztályoktól, pártoktól és emberektől elvonatkoztatható abszolút kategória. A tudomány emberek társadalmi munkájának terméke és addig, amíg antagonisztikus osztályok vannak, az osztályharc terméke. Az uralkodó osztályok mindig azon igyekeztek, hogy a tudomány segítségét saját hatalmuk biztosítására használják fel. Ma, a kiélesedett osztályharc korában különösen kiélesedett a tudomány kétféle, ellentétes osztályjellege és ezért szükséges, hogy az egymással döntő harcban álló osztályoknak megfelelően megkülönböztessük a reakciós tudományt a haladó tudománytól. A burzsoázia ideológusai tudományuk és filozófiájuk pártszerűségét objektivizmussal, pártönkívüliséggel, osztályfelettliséggel próbálják leplezni. Azonban Lenin már megmondta, hogy „pártatlan tudományra számítani a bérabszolgaság társadalmában éppoly ostoba naivitás, mint pártatlan gyárosokra várni abban a kérdésben, hogy nem kelene-e emelni a munkások fizetését a tőkehaszon rovására“. Azok, akik ezt tagadják és azt próbálják bizonyítani, hogy a tudomány az osztályok felett áll és objektiv, ezt csak azért teszik, hogy a frontok elködösítésével az osztályellenség felismerését a proletariátus számára megnehezítsék. A proletariátusnak nem érdeke, hogy a tudomány osztálytermészetét eltussolja. Míg a burzsoázia osztályszemlélete a valóság elnyomóztatását és eltorzítását jelenti, addig a proletár pártszerűség a valóság teljesen objektív és tudományos megismerését biztosítja. A proletár pártszerűség az igazi tudomány elengedhetetlen feltétele.

Tudom jól, hogy tudósaink egy része számára, akik polgári környezetben nőttek fel, ez a megismerés sokszor idegenül hat, de Akadémiánk egyik legfontosabb feladata lesz kutatóinkat a marxista-leninista filozófia eszméivel felfegyverezni. A Szovjetunióban is jó pár évig eltartott, amíg a tudósok többsége megértette a marxizmus-leninizmus igazságait. A mi helyzetünk számára óriási könnyebbséget jelent, hogy a haladó tudomány mivoltát és felsőbbrendűségét a Szovjet tudomány bámolatlan eredményein tanulmányozhatjuk.

Mikor burzsoá tudományról beszélünk, azt a tudományt értjük alatta, amelyet a burzsoázia termelt ki fejlődése és hanyatlása során. Épen ezért a burzsoá tudománynak is épügy, mint az azt kitermelő osztálynak, története van, fejlődése, klímaxa és most, az imperializmusba való degenerációja idején, hanyatlása. Persze, a burzsoázia tudománya épen osztályjellegénél fogva már legvirágzóbb korában is magában rejtette azokat az ellentmondásokat, amelyek végül is pusztuláshoz kell, hogy vezessenek. Mivel a kapitalizmus kizsákmányoló érdekeit főleg a fizika, a

kémia és a technikai tudományok szolgálták legjobban, ezeket támogatták leginkább, és olyan szakmákat, mint a biológia, társadalomtudományok stb., amelyek ideológiailag veszedelmet jelentettek, inkább háttérbe szorították. Azonban még a természettudományos elméletek jellege is magán viseli az uralkodó osztály jellegét. A kapitalizmusban, ahol a dologi viszonyok válnak uralkodóvá, ez a folyamat kihat a tudományos szemléletre is. Gondoljunk csak a newtoni fizika mechaniztikus jellegére. Az imperializmus bekövetkezésével azonban még a technikai tudományokban is egyre inkább kezdenek a belső ellentétek kiütközni azáltal, hogy mindinkább a profitra alapozott társadalmi rendszer megőrkítésének és a háborúra való felkészülésnek, vagyis végső soron a szocialista társadalom megakadályozásának eszközévé válnak, tehát emberellenesek lesznek.

Mindezzel szemben a haladó tudomány jelenti az igazi tudományt, azt a tudományt, amelyik az elmélet és a gyakorlat egységét valósítja meg. Az igazi tudományban e kettő egymástól elszakíthatatlan. Jó, ha ebben az összefüggésben Marx szavaira gondolunk, aki azt mondta: „Az a kérdés, vajjon az emberi gondolat objektíve igaz-e, gyakorlati, nem pedig elméleti kérdés. Az embernek a gyakorlatban kell bizonyítania gondolatainak igazát, azaz valódiságát és hatalmát.“ Ebből persze nem a következőzik, hogy a tudománynak csak akkor van jelentősége, ha szűk prakticista célokat tűz maga elé. Egyáltalán nem! Az Akadémia célkitűzésében is hangsúlyozza az elméleti tudomány nagy jelentőségét, annál is inkább, mivel — mint ismeretes — számos esetben fordult elő, hogy tisztán elvont kutatások nagyjelentőségű gyakorlati eredményekhez vezettek. Ne felejtsük el azonban, hogy a tudomány igazi célja az, hogy az ember uralmát a természet és a társadalom erői felett mind hatékonyabbá tegyék a dolgozók javára. Ehhez pedig az kell, hogy szakítsunk az elmúlt idők ábrándjaival és ideológiájával. Mert, mint Sztálin mondja: „A tudomány éppen azért tudomány, mert nem ismer el fétiseket, mert nem fél kezét emelni arra, ami elavult és elaggott, s mert figyelmes füllel hallgatja meg a tapasztalás és a gyakorlat szavát“.

Az utolsó évek tudományos eseményei a Szovjetunióban ebből a szempontból is óriási jelentőségűek. Míg a genetika a nyugati tudományban metafizikus megmerevedésében steril idealista játékká fajult, Micsurin és Lisenko kezeiben a darwinizmus a mezőgazdaságot átalakító, csodálatos eredményeket adó tudománnyá fejlődött. Az atomenergia az Egyesült Államokban a háborús készülődés és az internacionális zsarolás eszközévé vált, és az egyéb energiafajtákat termelő trösztök parancsára a békés felhasználásra való alkalmazását eltiltják. Ugyanakkor a Szovjetunióban az atomenergiát óriási területek termékennyé tételére használják fel és nem kétes, hogy rövidesen az iparban való alkalmazása forradalmasítani fogja a termelési módszereket.

A burzsoá és a haladó tudomány között a különbség minőségi különbség. Az utolsó idők fejlődési módja arra utal, hogy a Szovjetunióban sok területen minőségi ugrás is bekövetkezett. Erre utal a tervszerűségnek a hatalmas fejlődése, a dolgozók óriási érdeklődése a tudományos viták és eredményeik iránt, új tudóstípusnak a kifejlődése, a tudományos munka jellegének megváltozása és ezzel kapcsolatban természetesen eredményeink kolosszális megnövekedése, stb.

Mikor Akadémiánk új, hatalmas feladatait megoldani igyekszik, a Szovjetunió élenjáró, fejlett tudományát tekinti mintaképnek és mindent meg fog tenni, hogy annak eredményeit minél jobban megismerhesse és felhasználhassa. Ugyanakkor azonban fel fogjuk használni a régi tradíciók közül azokat, amelyek nem évíltek el és nem váltak a haladás gátlóivá.

Nem fogunk megelégedezni a magyar tudomány nagy hagyományairól, a Bolyaiakról, akik közül különösen a fiú, János, egyike a matematika világhírű óriásainak, Jedlik Ányosról, a fizikusról, aki elsőnek szerkesztette meg az elektromágneses motort és a dinamót. Eötvös Lorándról, aki a gravitációs inga megteremtésével és más elméleti kutatásaival hatalmas fegyvereket adott a gyakorlat számára. Bánki Donát, aki munkatársával, Csonka Jánossal feltalálta az első porlasztót, Bláthy Ottó Titus, aki Zipernovszki és Déryvel az első transzformátort alkotta meg. A nagy orvosok, akik közül elsőnek Semmelweis Ignácot, az anyák megmentőjét említem meg. Balassa János, a modern magyar orvostudomány megszervezője, a Korányiak, Jendrassikok, a Lenhossékok, Schaffer, Dollinger, Pólya, és annyi más nagy név, akik a magyar orvostudomány világviszonylatban is elismert tekintélyét alapozták meg. Apáczai Cseri János, korának haladó pedagógusa, Körösi Csoma Sándor, a nagy nyelvész és még sokan mások, akikre büszkék vagyunk, de akiknek egyszerű felsorolása is túllépné mai előadásom kereteit. El fog jönni az idő, mikor mindnyájunk okulására Akadémiánk meg fogja iratni a magyar tudomány történetét és ezzel egy régi adósságát fogja kiegyenlíteni.

A multhoz képest döntő változást jelent Akadémiánk célkitűzéseiben az a körülmény is, hogy nem elégszik meg a tudomány ápolásával és művelésével, hanem a kutató munkának a megszervezése is feladatai közé tartozik. A polgári gondolkodás ezzel az elképzeléssel megértés nélkül, sőt ellenségesen áll szemben. Fél az irányítástól, az egyéni kezdeményezés megcsorbitásától, de különösen attól, hogy a nép igazi érdekeit szolgálja és ezért figyelembe kelljen vennie tudományos munkájában is a dolgozók szükségleteit, az ország nagy problémáit. Szeretne megmaradni ismert anarchisztikus kutatási módja mellett, amelyről azt hiszi, hogy független. Pedig tudjuk, hogy szervezés a kapitalista rendszerben is van. Azonban épúgy, mint az iparban, ahol a gyáron belüli szervezethez az ellenmondása a piac szervezetlenségével szemben közzismert, úgy a tudományban is megteremtik az uralkodó osztályok a szervezettséget, ha a tudomány eredményeire a kizsákmányolás fokozása vagy háborús előkészületek szempontjából van szükség. Gondoljunk csak arra, hogy mikor az atomkutatást az Egyesült Államokban nem is tudományos, hanem katonai módszerekkel megszervezték, a polgári tudomány képviselői ezt egészen természetesen tartották. A kapitalista tudománysszervezés azonban úgy célkitűzéseiben, mint módszerei tekintetében teljesen eltér attól a módtól, ahogyan egy, a szocializmust építő nép meg akarja szervezni a tudományos kutatást. Mi nem a kizsákmányolás és a háborús készülődés céljából akarjuk a kutatást organizálni. Mi tudjuk, hogy a tudomány igazi célja a dolgozók életszínvonalának emelése azáltal, hogy az ember uralmát a természet felett egyre jobban kiterjesztjük. Éppen ezért a tudomány megszervezését nem egyes szektorokra akarjuk korlátozni, hanem minden ágára kiterjeszteni, mert meggyőződésünk, hogy a szervezettség a tudomány területén is olyan hatalmas erő, mely a kutatást döntő módon viszi előre.

A tudomány szervezésének igen sokféle módja közül az új alapszabályok a legfontosabbakat kiemelik. Ezek közé tartozik az, hogy „az Akadémia összegyűjti és nyilvántartja a tudományos munkát végző személyekre, a tudományos munkához szükséges és arra alkalmas eszközökre; valamint a folyamatban levő tudományos kutatásokra vonatkozó adatokat“. Aki maga is tudományos kutatással foglalkozik, az tudja legjobban megítélni, hogy milyen óriási jelentősége van ennek a paragrafusnak. Hányszor fordult elő a multhban, hogy a kutató munka megakadt, mert vagy hiányoztak a megfelelő szakemberek, vagy nem álltak rendelkezésre a szükséges műszerek — ugyanakkor, mikor ezek a szakemberek, vagy műszerek megvoltak, de szervezetlenségük következtében a kutató nem tudott róluk.

A tudomány szervezéséhez tartozik az a döntő újdonság is, hogy az Akadémiának lesznek részben saját tudományos intézetei, részben a kormány fog egyes intézeteket az Akadémia irányítása alá rendelni. Ez lehetővé teszi azt, hogy országos érdekű feladatokat az Akadémia saját szervezetével hajtson végre.

Különösen szeretném felhívni a figyelmet a 3. paragrafus azon mondatára, amely szerint az Akadémia „gondoskodik a tudományos munkák elvégzéséhez szükséges munkaerők és egyéb eszközök tervszerű biztosításáról”. Ebben a mondatban jut kifejezésre az az elv, amely Népköztársaságunk Alkotmányán is végigvonul. Úgy, amint alkotmányunk is nemcsak a jogokat adta meg a dolgozóknak, hanem megteremti azokat az anyagi lehetőségeket is, amelyek biztosítják azt, hogy a dolgozók a jogokkal élhessenek, ugyanígy ez a paragrafus megadja a kutatók számára szükséges anyagi lehetőségeket úgy saját életüket, mint tudományos eszközeiket illetően. Mindnyájan tudjuk, hogy ezt a feladatot, valamint az egész tudomány megszervezését nem egészen egy év óta a Magyar Tudományos Tanács teljesítette. A Tudományos Tanács létrehozatala a Magyar Dolgozók Pártjának kezdeményezésére egyike volt Népi Demokráciánk nagy eseményeinek. A Fordulat Éve után, a szocializmus felé haladó úton érkezett az ideje annak, hogy a tudományt is szervezeten bekapcsoljuk az építés nagy művébe. Gerő Ernő miniszter úr már elnöki megnyitójában rámutatott arra, hogy „népi demokráciánk vezetői s elsősorban Rákosi Mátyás, tudatában vannak annak, hogy a szocializmus építése és a tudomány fejlesztése elválaszthatatlan fogalmak”. A Tanács felállítása a magyar tudomány területén jelentette a fordulat évét. Az a támogatás, amellyel a tudósok ezreinek megadta a gondtalan élet lehetőségét, úgy, hogy egész erejüket a kutatás szolgálatába állíthassák, az a több mint 100 millió forintnyi összeg, amelyet Népi Demokráciánk már az idén tudományos kutatásokra fordított, olyan eredmények, amelyeket csak egy szocializmust építő ország tud elérni. De az anyagi támogatáson túl, a Tudományos Tanács volt az első intézmény hazánk tudományos történetében, amelyik egy tudományos terv megalkotását tűzte ki feladatául. Most, amikor az újjászületett Akadémia át fogja venni a Magyar Tudományos Tanács funkcióit, hálás szívvel gondolunk a Magyar Dolgozók Pártjának vezetőire, elsősorban Rákosi Mátyásra, aki bölcsességével és segítségével lehetővé tette, hogy a magyar tudomány dolgozói az igazi tudománynak, a népért való tudománynak munkásai lehettek. Szeretném kifejezni mindnyájunk köszönetét a Tudományos Tanács munkatársainak is, akik munkásságukkal a Tudományos Akadémia jövő feladatainak megoldását nagyban elősegítették.

Amint említettem, a Tudományos Tanács egyik legfontosabb feladata a tudomány szervezése terén a tudományos terv és különösen az öt éves nemzetgazdasági terv tudományos kérdéseinek a kidolgozása volt. Ezt a feladatot most az Akadémiának kell végrehajtania és ezért szükségesnek tartom, hogy erről a kérdésről is pár szóval megemlékezzem.

Ugyanígy, mint a tudomány megszervezésének problémájánál, a polgári tudományt képviselő tudósok körében aggályok merültek fel a tudományos tervvel szemben is. A tudomány célja — mondják — az ismeretlen törvényszerűségek kutatása, hogyan lehet az ismeretlent egy terv céljául kitűzni. Itt természetesen nem azokról az aránylag rövid lejáratú tervekről van szó, amelyet a kutatómunka közben minden tudós ösztönszerűleg elkészít magának, hiszen enélkül a másnap elvégzendő kísérleteit sem tudná véghez vinni. Terv alatt mi a tudományos munka általános, nagy, esetleg évekre szóló előre megtervezését értjük és remélem, de fogom tudni bizonyítani, hogy ez nemcsak lehetséges, hanem elengedhetetlenül szükséges is.

A tudományos terv lényegileg két részből áll: személyi tervből és munkatervből. Magától értetődik, hogy úgy, ahogy az ipar fejlesztésénél is gondoskodni kell meg-

felelő számú és képzettségű munkásról, tudományos munkatervünket is csak akkor fogjuk tudni végrehajtani, ha gondoskodunk megfelelő, tervszerű tudósképzésről. Meg kell szünnie annak az állapotnak, amely a múltban csak a tehetősek gyermekeinek tette lehetővé a tudományos pályát, és ezek között is a szelekció nem objektív szempontok szerint történt, hanem a véletlen, vagy személyes összeköttetések révén. Ma népi demokráciánk megadja a lehetőséget a dolgozók gyermekeinek arra, hogy a legmagasabb képzettséget is elérjék és ezáltal az az óriási embertartalék, amelyet a munkás és dolgozó parasztfiatalság jelent, a tudományos káderek nevelésére is felhasználhatóvá válik. A szovjet példa mutatja a legjobban, hogy ezeknek a friss népi erőknak a beözönlése a tudomány fellegrárába, milyen megtermékenyítő hatású az egész tudományos munkára. Csak egy példát említék a sok közül; az a Davidov mérnök, akinek csodálatos terveit a közelmúltban ámulva olvastuk, paraszt szülők gyermeke. Ezzel a kérdéssel szorosan összefügg az a feladat is, hogy mindent meg kell tennünk, hogy a tudomány művelésében a fiatalság minél nagyobb mértékben kivegye a részét. Az Akadémia ne legyen kizárólag az öregek tanácskozó helye, mint azt sok nyugati Akadémiánál látjuk, hanem ide is hozzuk be a friss erőket. A régi értelmiség ne féljen; egyik legszebb és legfontosabb feladata lesz az, hogy az új értelmiséget nevelje és megtanítsa a tudományos munkára. Olyan szellemet akarunk az Akadémián is megteremteni, amelyikről Sztálin azt mondja, hogy „nem engedi, hogy régi és elismert vezetői önelégülten visszavonuljanak a tudomány papjainak elefántcsonttornyába, amely megérti a tudomány öreg és fiatal munkásai közti szövetség egész értelmét, jelentőségét és erejét, amely készséggel és önként megnyitja a tudomány kapuit hazánk fiatal erői előtt, lehetőséget nyújt nekik a tudomány magaslatainak meghódítására, amely elismeri, hogy a tudomány jövője a fiatalságé“. Akadémiánk egyik legfontosabb feladata a tervszerű tudományos képzés lesz.

Ha a tudományos munka tervszerűségének jelentőségét meg akarjuk érteni, leghelyesebb, ha megvizsgáljuk, hogy hogyan dolgozik, hogyan választja meg témáját, feladatait a polgári tudomány egy képviselője még a legkedvezőbb körülmények között is. Mindenki tudja, hogy ez úgy történik, hogy előző munkái, valamint irodalmi tanulmányai révén ötletek támadnak benne, amelyeket azután több-kevesebb sikerrel kidolgoz. Ezek az ötletek természetesen nagyrészt a véletlentől függenek és ezért az ilyen kutatási módszer anarchisztikussá, individualisztikussá válik. Ezért van az, hogy nyugaton a tudomány is egyenetlenül fejlődik. Vannak divatos tudományágak, amelyekre a legkisebb ellenállás elve alapján kutatók ezrei vetik rá magukat, mint most a nucleáris fizika, a genetika, immunológia stb., míg más területen egész feltűnő stagnatio mutatkozik, pedig éppen az elhanyagolt területeken megfelelő terv segítségével sokkal több újat lehetne produkálni, mint a kitaposott utakon. Az egyes kutatók között szervezett kapcsolat nincs, sokszor nem is lehet, hiszen mindenki féltékenyen őrzi eredményeit, amelyek gyakran közvetlen anyagi hasznot jelentenek, tapasztalatesere nincs és sokszor a közlésekben is azt a módszert használják, mint a szabadalmi hírszókban, hogy ne lehessen kísérleteiket ellenőrizni.

Mikor tudományos munkatervet akarunk csinálni, akkor nem arról van szó, hogy megtiltsuk az egyéni ötletek kidolgozását, Akadémiánk új alapszabályaiban külön kiemeli, hogy támogatni kívánja az egyéni kutatást. Az az aggály, hogy a tudományos tervgazdálkodás pl. a zseni munkásságát, vagy a teljesen elvont kérdések kidolgozását akadályozza, teljesen indokolatlan. Nem arról van szó, hogy valamit megtiltsunk, hanem arról, hogy felszólítsuk tudósainkat azoknak a nagy tudományos kérdéseknek megoldására, melyeket a szocializmus építése és különösen az ötéves népgazdasági terv vetnek fel. Ezeknek a kérdéseknek az összessége lesz a mi tudományos munkatervünk. Ilyen tervet kapitalista országokban ugyanazon okok

miatt nem lehet kidolgozni, mint ahogy nem lehet tervgazdálkodni sem ott, ahol a termelőeszközök magántulajdonban vannak. Meg vagyunk győződve, hogy az Akadémia tagjai ennek a tervnek kidolgozását és végrehajtását nem korlátnak fogják érezni, hanem küüntető megbízatásnak, amelyet népi demokráciánk dolgozói az ő kezükbe tesznek le.

A megoldandó országos jelentőségű feladatok kijelölése elsősorban magának az Akadémiának a feladata, de nem kétes, hogy a kormányzat is fog az Akadémia-hoz problémákkal fordulni és reméljük, hogy tudományos egyesületeink, de még ipari és mezőgazdasági üzemek is fognak javaslatokat tenni és kérdéseket felvetni. A Szovjetunióban már 1918 áprilisában maga Lenin szólította fel a Tudományos Akadémiát, hogy küldjön ki bizottságokat az ipar és a közzgazdaság minél gyorsabb reorganizálására. A Nagy Honvédó Háború alatti Sztálin kétszer is sürgönyözött az Akadémia elnökének és felhívta az Akadémia figyelmét arra a fontos szerepre, amelyet a tudomány a fasiszta rablók elleni küzdelemben játszik. Az öt éves tervek végrehajtásában a Szovjet Tudományos Akadémia egyre fokozódóbb mértékben vett részt és ennek egyik legfontosabb következménye volt, amint Vavilov, a Szovjet Tudományos Akadémia elnöke mondja, a tudományos munka egyre fokozódó tervszerűsége, nemcsak intézmények, személyzet és felszerelés tekintetében, hanem a kutatás tárgyiban is. Ma a szovjet tudós számára a tervszerű munka természetessé és szükségessé vált. Ehhez a tervszerű munkához a Párt és a kormányzat olyan erkölcsi és anyagi támogatást nyújtanak, ami kapitalista országban elképzelhetetlen. Ugyanakkor az Akadémia egyre jobban fokozza a széles néptömegekkel való érintkezését és összefonódását, igyekszik a dolgozó milliók tapasztalatára, gyakorlatára támaszkodni. Liszenko ismételtlen hangsúlyozta, hogy munkájában a kolhozparasztság, a kísérletezők, agronómusok ezreire támaszkodik.

Ezt a szellemet, a tudomány és a termelés teremtő együttműködését, a tudósok és a dolgozó nép éltető kapcsolatát akarjuk a mi Akadémiánkban is megvalósítani és úgy érezzük, ez lesz egyik legnagyobb és legfontosabb feladatunk.

Mindebből természetesen következik az, hogy az Akadémia működése nem lesz töblé érdektelen és közömbös a magyar dolgozók számára, hanem igenis éber figyelemmel és kritikával fogják szemlélni, hogy teljesítjük-e a reánk bízott feladatokat. Különösen a munkásosztály élcsapata, a Magyar Dolgozók Pártja, amely mint a marxista-leninista világszemlélet kifejezője és öre, hivatott arra, hogy úgy, mint a társadalom fejlődését, a tudományt is — mely a társadalmi fejlődés egy része — biztos kézzel irányítsa és támogassa. Ez az irányítás természetesen nem bürokratikus és nem szűkkeblű előírásokat jelent, mint azt nyugaton gondolják. Legjobb példa erre az a határozat, amelyet a Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártja a biológiai kérdésekben hozott. A határozat nem elhamarkodott állásfoglalás volt, ellenkezőleg. A Párt megvárta, amíg eljött az idő a közbelépésre, amikor vitathatatlanul bebizonyosodott a Mendel-Morgan irányzatnak teljes terméketlensége és ideológiailag káros volta és ekkor megmutatta a helyes utat, hogy a tudomány ne szakadjon el a néptől és a természetátalakító céljától.

Kritika tehát lesz és az Akadémia helyesen teszi, ha az alkotó kritikát komoly és alapos önkritikával egészíti ki, mert ez az egészséges fejlődés feltétele. Valljuk be őszintén, hogy hazánk tudományos életében az önkritika és az igazi kritika soha sem voltak nagyon fejlettek. Alig ismerek egynéhány tudományos egyesületet, ahol az előadásokat komoly, termékeny vita követte volna. Sértődések és az érzékenykedésektől való félelem következtében tudományos üléseink legtöbbször egészen formálisakká váltak — a közönség végighallgatta az előadót és ezután hazament, véleményét megtartva magának. Ennek az állapotnak meg kell szűnnie. Tudományos

értkezeleteinkbe be kell vinni a kritika friss és sokszor éles szelét és komoly, termékeny vitákat kell provokálni.

Ami az önkritikát illeti, talán nem árt, hogy mindjárt az első alkalommal rámutatok egy hibára, amely ellen a legnagyobb erővel kell küzdenünk. Gondolok itt a kozmopolitizmus egyes jelenségeire, amelyek tudományos életünkben találhatók. A fejlődés menete, az a körülmény, hogy tudósaink túlnyomó része évtizedeken át el volt zárva a szovjet tudomány ismeretétől, értelmiségünk nagy részének polgári származása és nevelése, hozták magukkal azt az eredményt, hogy a magyar tudomány sokáig elsősorban a német és később az angolszász tudományra igyekezett támaszkodni. A Hortlhy-fasizmus alatt ez némileg érthető volt. Ma azonban, mikor mi a szocializmus útjára léptünk, a nyugati országok pedig az imperializmus lejtőjén a hanyatlás felé rohannak, akkor ennek már nemcsak, hogy nincs semmi értelme, hanem tudományunk fejlődésére egyenesen káros volna és azt hátráltatná. A mi utunk a Szovjetunió útja és tudományunknak is ösztönzést és támaszt az élenjáró szovjet tudománynál kell keresnie. Természetesen minden eredményt továbbra is fel fogunk használni saját céljainkra, bárholnan kapjuk is azt, de meg kell szünnie annak a beállítottságnak, hogy minden, ami nyugatról jön, az felsőbbrendű.

Saját tudományos munkánkat sem fogjuk lebecsülni, hanem rajta leszünk, hogy eredményeinket az egész világ megismerje. Ezt a célt fogják szolgálni azok az idegen nyelvű folyóiratok, amelyeket az Akadémia az eddiginél még sokkal nagyobb méretekben fog kiadni és támogatni. A legfontosabb azonban, mint már ismételtelen mondtam, legszorosabb együttműködésünk a szovjet tudománnyal. Mindent meg fogunk tenni, hogy kutatóinknak a szovjet tudományos irodalom minél nagyobb mértékben rendelkezésére álljon és igyekezni fogunk legjobb közleményeinket szovjet tudományos lapokban is közzétenni.

Még csak egy szót szeretnék mondani Akadémiánk megváltozott struktúrájáról. Fennállása óta először van az orvosi és a műszaki tudományoknak külön osztálya. Ez természetesen nem azt jelenti, mintha a természettudományok és a technika megerősítésével a társadalomtudományok, a filozófia, nyelvtudományok stb. művelését vissza akarnánk szorítani. Ellenkezőleg. Ha igazságosan ítéljük meg a helyzetet, akkor azt kell mondanunk, hogy az orvosi és műszaki tudományok voltak eddig visszaszorítva. Pedig Engelsnek igaza van, mikor azt mondja, hogy ha a technika jelentős mértékben függ a tudomány állásától, úgy fordítva, a tudomány sokkal nagyobb mértékben függ a technika állásától és követelményeitől. Ha a társadalomban felmerül egy technikai szükséglet, úgy ez a tudomány számára sokkal többet jelent, mint tíz egyetem. A műszaki osztály felállításával válik tulajdonképpen Akadémiánk a tudomány egységének képviselőjévé, a Szovjetunió Tudományos Akadémiájának mintájára.

Ha áttekintjük azokat az óriási feladatokat és lehetőségeket, amelyek megújult Akadémiánk előtt állnak, akkor azt hiszem, mindnyájan átérezzük azt a nagy felelősséget is, amely mindebből reánk hárul. Önkénytelenül is Pavlov aggálya jut eszünkbe és mi is feltesszük magunknak a kérdést, hogy vajjon képesek leszünk-e munkánkkal megérdemelni azt az óriási segítséget, amelyet népi demokráciánk és kormányunk rendelkezésünkre bocsát. A magam részéről meg vagyok győződve, hogy ha Akadémiánk tagjai példát vesznek a magyar dolgozóktól és ugyanolyan fáradhatatlanul, lelkesedéssel fognak nehéz feladataik teljesítésén munkálkodni, akkor nem fogunk szégyent vallani, hanem kivívjuk a dolgozó nép, a Párt és kormányunk elismerését.

Tisztelt Hallgatóim! Újjászületett Akadémiánk számára különösen kedvező auspiciumot jelent, hogy éppen akkor indul el útjára, mikor az egész haladó világ korunk legnagyobb emberének, az emberiség története egyik legnagyobb alakjának, Sztálinnak hetvenedik születésnapját ünnepli. Ezért Akadémiánk elnöksége elhatározta, hogy mai bemutatózó ülésünk legfontosabb programpontjává azt az ünnepi előadást teszi, amelyik Sztálin tudományos jelentőségét fogja méltatni és amellyel Akadémiánk bekapcsolódik az egész haladó emberiség örömmünnepebe. Hiszen a társadalmi rendszer ama korszakalkotó átalakítása, amely Sztálin nevéhez fűződik, az összes tudományoknak és a tudományok szellemének óriási felvirágzását hozta létre. Nincsen a tudományoknak úgyszólván egyetlen ága sem, ahol az ő közvetlen befolyásának hatását ne tapasztalhatnók. Az ő irányítása alatt vált a Szovjetunió vezető országgá az egész világon az exact természettudományok és a műszaki tudományok terén, a biológia forradalmi jelentőségű átalakuláson ment keresztül, az összes társadalomtudományok hatalmas lépésekkel mentek előre, a nyelvészet megtalálta a helyes kapcsolatot az emberek anyagi létének fejlődéséhez stb. De különösen fel kell hívnunk a figyelmet arra, hogy például a történelemtudomány új korszerű periodizálása Sztálin személyes érdeme; a természet és történelem szemléletében ő helyezte középpontba az új és a régi harcát, mint a fejlődés dialektikus megértésének kulcsát. A tudomány bármely területén az utolsó évtizedek nagy vívmányait nézve, mindennél Sztálin személyével találkozunk, az ő nevéhez fűződik a tudomány legnagyobb haladása és megújrodása. Újjászületett Akadémiánk ennek a haladásnak, ennek a megújrodásnak szellemében akar dolgozni.

Felkérem Rudas László akadémikust, hogy ünnepi előadását megtartani szíveskedjék.

Sztálin, mint az élenjáró tudomány korifeusa

Néhai Rudas László r. tag előadása

A nagy Sztálin hetvenedik születésnapjának megünneplésére gyűltünk össze. A Magyar Tudományos Akadémia, a szocializmust építő népi demokráciánk tudományos életének legfőbb irányító szerve azzal akarja első jelét adni megújrodásának, hogy a maga részéről örömmel és boldogan hajlja meg a haladó tudomány zászlaját az előtt a férfiu előtt, akit ma szeretetével övez, odaadásáról biztosít, a legjobb kívánságokkal az ajkán üdvözöl a dolgozó emberiség és a haladó értelmiség milliós és sokszázmilliós tábora, mindenki, akit ő szabadított fel az osztályelvencmás vagy az idegen hódítók rabjágája alól és mindenki, aki az ő vezetése alatt küzd felszabadulásáért. A béke valamennyi híve, az imperializmus igája alól már felszabadult vagy még a felszabadulásukért küzdő népek és nemzetek egyek ezen a napon a hatalmas Szovjetunió népeivel és nemzeteivel, egyek annak a férfiuának ünnepelésében, akinél többet Lenin halála óta senki sem tett a szenvedők és kizsákmányoltak felszabadítására.

Nekem jutott az a megtisztelő feladat, hogy az Akadémia ez ünnepén kifejezem azt a mély, szavakban alig kifejezhető hálaérzetet, amelyet mi, magyarok különösen kell, hogy átérezzünk Sztálin iránt. Mindent, amit elértünk és mindent, amit a jövőben még el fogunk érni, neki köszönhetünk. Ő szabadított fel bennünket az idegen fasiszta elnyomó uralma alól és visszaadta nemzeti függetlenségünket; ő segített talpra állni, amikor nagy elesettségünkben azt sem tudtuk, hogy mihez kezdjünk előbb a sok pusztulás közepette, amelybe volt uralkodóosztályaink döntötték az országot; ő segített bennünket abban, hogy e bűnös és önző, lelkiismeretlen osz-

tályok kezéből kivegyük a hatalmat és átadjuk azt a dolgozó nép kezébe; az ő támogatása és útmutatása nélkül nem foghattunk volna hozzá a szocializmus építéséhez. Ezért fordul hazánk minden becsületes polgára Sztálin felé, amikor a dolgozók és elnyomottak szolgálatában eltöltött hosszú és korszakot alkotó élete egy oly állomáshoz ért, mint születésnapjának hetvenedik évfordulója. Ezért csatlakozik a Magyar Tudományos Akadémia is az egész magyar nép ünnepéhez, az az Akadémia, amely most már a népet akarja szolgálni, egynek érzi magát a magyar néppel és részt akar venni a magyar nép minden örömében, munkájában, törekvésében, tevékenyen segíteni akar a magyar nép felemelkedésében és boldogulásában.

De másik, sokkal nehezebb feladat is áll előttem, mint Sztálin hetvenedik születésnapján Ieróni adónkat korunk, a méltán sztálini korszaknak nevezett kor, e legnagyobb világtörténelmi jelentőségű férfira iránt. Sztálin tudományos működésének jelentőségét kell méltatnom. Mert Sztálin nemcsak nagy forradalmár, nagy vezére a világtörténelem legforradalmibb, leghatalmasabb pártjának, a Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjának, nemcsak nagy államférfi — korunk kétségtelenül legnagyobb államférfia — nemcsak nagy szervező és diplomata, a szocializmus építője; nemcsak nagy hadvezér — hogy milyen nagy hadvezér, azt megmutatta nem egyszer az orosz polgárháború különböző frontjain és legutóbb a második világháborúban, amikor az ő hadvezéri tehetsége mentette meg az egész civilizált emberiséget a fasiszta rémtől — Sztálin mindezekon kívül még korunk legnagyobb tudósa is, a haladó, az élenjáró tudomány korifeusa, akinek tudományos munkássága kitörölhetetlenül mély nyomokat hagyott az emberi gondolkodás történetében, aki Lenin halála után folytatta azt, amit Lenin oly magas tökélyteljesített: a marxizmus továbbfejlesztését, magasabb fokra emelését, alkalmazását korunk igen bonyolult és sokoldalú problémáira.

De Sztálinnak, mint tudósnak a jellemzése oly feladat, amely meghaladja egy ember erejét. Generációk fognak azon munkálkodni, hogy feltárják Sztálin tudományos munkásságának egész jelentőségét, hogy napvilágra hozzák mindazt a kincset, amelyet Sztálin e tudományos munkássága folyamán felhalmozott. Amilyen sokoldalú Sztálin tevékenysége általában, oly sokoldalú tudományos munkássága különösen: nincs a marxizmus-leninizmusnak oly ága, amelyet tovább ne fejlesztett volna, amelyet a Lenin halála óta eltelt korszak problémáira ne alkalmazott és ezzel magasabb fokra ne emelt volna. Mindezt még csak vázolni is — meghaladja egy ember erejét. Ezért csak arra szorítkozom, hogy Sztálin grandiózus tudományos munkásságának néhány területét érintsem.

I. Sztálin — a marxizmus-leninizmus klasszikusa.

Mindenekelőtt szeretném Sztálin tudományos munkásságát általában jellemezni. Sztálin, *a marxizmus-leninizmus klasszikusa*. Mit jelent ez? Jelenti nemcsak azt, hogy ő korunk legjobb, legnagyobb marxista-leninistája, nemcsak azt, hogy legjobb tanítványa Leninnek, tehát Marx és Engelsnek is, jelenti nemcsak azt, hogy kifogástalanul, mestersen és lángeszűen tudja alkalmazni a marxista dialektikus módszert, a marxizmus-leninizmust általában a legkülönbözőbb területeken és a legnehezebb kérdésekre vonatkozóan, hanem jelenti azt is, hogy a marxizmus-leninizmus tudománya segítségével oly területeket világított meg, oly kérdéseket oldott meg vele, amelyek csak korunkban merültek fel, de korunk egész történelére sorsdöntő jelentőségűek voltak, amelyek megoldásától nem kevesebb függött, mint az emberi haladás ügye, amelyek megoldása azért nemcsak a marxista dialektikus-materialista módszer egyszerű alkalmazását kívánta meg, de megkövetelte a marxista-leninista tudomány és tudományos módszer *teremtő továbbfejlesztését*. Ebből következik,

hogy Sztálin tudományos műve nélkül a marxizmus-leninizmus nem állna azon a fokon, amelyen áll, nem volna teljes, hogy Sztálin tudományos működése a marxizmus fejlődésének egy új szakasza. *Sztálin tudományos munkássága szerves része a marxizmus-leninizmusnak — ahogy a marxizmus nem teljes a lenini elmélet nélkül, úgy a marxizmus-leninizmus is csonka a nélkül a hatalmas mű nélkül, amellyel Sztálin járult hozzá e tudomány továbbfejlesztéséhez, mellyel Sztálin gazdagította és gyarapította ezt a tudományt. A marxizmus-leninizmushoz szervesen hozzátartozik Sztálin tudományos műve: a marxizmus-leninizmus el sem képzelhető Sztálin tudományos munkássága nélkül. Sztálin tudományos tevékenysége a marxizmus-leninizmus fejlődésének új, hatalmas, önálló szakasza, ennek eddig elért legmagasabb csúcspontja.*

Sztálin a tudomány terén éppúgy minden korok egyik legnagyobb *forradalmára*, mint minden más téren. Mit jelent forradalmárnak lenni a tudomány terén? Jelenti ez mindenekelőtt azt, hogy Sztálin mint forradalmár tudós, mint igazi nagy tudós „semilyen akadállyal nem törődve, mindennel dacolva, össze tudta törni a régít és újat tudott alkotni“. Jelenti, hogy mindig, „bátran harcolt az elavulttá vált tudomány ellen és az új tudomány számára törte az utat“. — Sztálin e tekintetben is folytatta Lenin nagy művét. Tudvalévő, hogy Lenin, Marx nem egy tételét, amely a maga idejében, vagyis Marx és Engels életében, a kapitalizmus imperialista korszakát megelőző történelmi korszakban érvényes volt és megállta helyét, elvetette és más-sal pótolta, mert közben elavultak és helyükbe újat kellett alkotni. Sztálin maga erről a következőket mondja:

„Emlékezzenek az 1917-es évre. Oroszország társadalmi fejlődésének tudományos elemzése alapján, a nemzetközi helyzet tudományos elemzése alapján Lenin akkor arra a következtetésre jutott, hogy az egyetlen kivétel út a helyzetből a szocializmus győzelme Oroszországban. Ez az akkori idők sok tudományos férfija számára több mint váratlan következtetés volt. Plehánov, a tudomány kiváló férfainak egyike akkoriban megvetéssel beszélt Leninről és azt állította, hogy Lenin „félrebeszél“. A tudomány nem kevésbé ismert más férfiai azt állították, hogy „Leninek elment az esze“ s hogy el kellene őt valahová dugni, lehetőleg jó messzire. A tudomány minden rendű és rangú embere Lenin ellen üvöltözött akkoriban, mint olyan ember ellen, aki lerombolja a tudományt. Lenin azonban nem riadt vissza attól, hogy az ár ellen ússzon és szembeforduljon a megcsontosodással. És Lenin győzött.“

Ez a kép, amelyet Sztálin itt Leninről fest, teljesen ráillik magára Sztálinra, mint tudósja. Ebben az értelemben jelentette ki ő maga az októberi forradalom előestéjén: „Van dogmatikus marxizmus és van teremtő marxizmus; én az utóbbi talaján állok“. Ez a teremtő marxizmus-leninizmus az az *életjáró tudomány*, amelynek legnagyobb, lángeszű művelője korunkban Sztálin.

De a forradalmi tudós nemcsak abban különbözik attól a képtől, amely a tőkés országokban a tudós fogalmához fűződik, hogy merészen szakít a régivel és mindenütt meglátja az újat, hogy megvan a bátorsága ahhoz, hogy szakítva a megcsontosodott nézetekkel, amelyek előítéletekké merevednek, bátran megragadja az újat, tud az „ár ellen úszni“, hanem abban is, hogy nem gubózik bele szakmája valamely részletterületébe, nem válik szűk „szakemberré“, hanem a tudás legkülönbözőbb területein egyforma zsenialitással mozog, a tudás minden területe érdeklí, a tudomány legkülönbözőbb ágaiban képes egyformán nagyot és újat alkotni. Ez egyformán jellemzi a marxizmus-leninizmus valamennyi klasszikusát. Már Marxról megállapította Engels:

„Marx minden téren, melyet vizsgálata tárgyává tett — és nagyon sok ilyen tér van s egyiküket sem érintette csak felületesen — minden téren, még a matematika terén is, önálló felfedezéseket tett.”

Ugyanez jellemzi magának Engelsnek, utána pedig Leninnek tudományos munkásságát is: a sokoldalúság, minden szűk és ezért korlátozott specializálódás hiánya, amely a tudóst éppúgy *részemberré* teszi, mint a tőkés társadalom fizikai dolgozóját. Ugyanez a sokoldalúság jellemzi Sztálin tudományos munkásságát is.

De még ezzel sincs kimerítve az, ami a forradalmár tudóst megkülönbözteti a közönséges értelemben vett tudóstól.

A forradalmi tudósnak a tudomány csak *eszköz* a dolgozók felszabadítására. Már Marxról megállapította barátja, Engels Frigyes:

„A tudomány Marx számára — mondja barátja frissen hantolt sírjánál tartott beszédében — történelmileg mozgó, forradalmi erő volt. Akármilyen nagy volt is az öröme valamely elméleti tudomány új felfedezésén, amelynek gyakorlati jelentősége még talán meg sem volt állapítható — egészen más örömet érzett, ha oly felfedezésről volt szó, amely azonnal forradalmi hatással volt az iparra, általában a történelmi fejlődésre.”

Láttuk, hogy ugyanezt állapítja meg Sztálin Leninre vonatkozóan. És természetesen ugyanez érvényes Sztálinra is, annál inkább, mert a szocializmus építése irányításának hatalmas és eddig ismeretlen történelmi feladata Lenin halála után az ő vállaira nehezedett. Közismert, milyen zsenialitással és felülmúlhatatlan művészettel oldotta meg Sztálin mindazokat a legkülönbözőbb feladatokat, amelyeket a szocializmus építése állított és amelyek megoldása *teljes forradalmat követelt meg a tudomány legkülönbözőbb területein*, teljes szakítást régi, begyökeresedett dogmákkal s új, meglepő, az egész tudományt átalakító igazságok megtalálását.

Végül, de nem utolsó sorban, rá kell mutatnom Sztálinnak mint tudósnak még egy vonására, egy oly vonására, amely a kommunizmus tudománya, a marxizmus-leninizmus egy oly klasszikusánál, mint Sztálin, magától értetődik, de amelyet kidomborítani nemcsak nem felesleges, de feltétlenül szükséges. Ez a vonás: *az elmélet és gyakorlat egysége*, a legmélyebben szántó, leghaladóbb, legátfogóbb tudomány egysége a történelemben eddig ismert legóriásabb méretű, az egész világ arculatát megváltoztató gyakorlattal.

Sztálin maga erről a következőket mondja: „A mi időnkben, a proletárforradalom idejében, amikor a párt minden jelszavát, a vezér minden mondatát a gyakorlatban teszik próbára, a proletariátus különös követelményeket állít fel vezéreivel szemben... Ahhoz, hogy valaki megmaradhasson a proletárforradalom és a proletárpárt vezérének posztján, egyesítenie keil magában az elméleti erőt a proletármozgalom gyakorlati szervező tapasztalatával. P. Axelrod, amikor még marxista volt, azt írta Leninről, hogy „szerencsésen egyesíti magában a jó gyakorlati ember tapasztalatát az elméleti tudással és széles politikai látókörrel”... Hogy mi mondana most Leninről Axelrod úr, a „művelt” kapitalizmus ideológusa, azt nem nehéz kitalálni. De számunkra, akik közelről ismerjük Lenint és objektíven nézhetünk erre a dologra, kétségtelen, hogy ez a régi tulajdonság teljes mértékben megmaradt Leninben. Ebben kell, többek között, keresni annak a ténynek a magyarázatát, hogy Lenin, s éppen ő, most a vezére a világ legerősebb és legedzettebb proletárpártjának.”

Sztálin e szavai, amilyen hűen és szeretettel jellemzik Lenint, teljesen és minden korlátozás nélkül illenek Sztálinra: itt, abban a tényben, hogy Sztálin egyesíti magában a legnagyobb elméleti erőt a szocializmust építő proletármozgalom világtörténelmi méretű és jelentőségű gyakorlati és szervezeti tapasztalatával, itt keresendő

annak a ténynek a magyarázata, hogy éppen ő, Sztálin, nemcsak a világ legerősebb, leghajlékonyabb, legedzettebb proletárpártjának, de az egész világ dolgozóinak *hivatott, elismert és rajongásig szeretett vezére.*

II. A Szocializmus építésének teoretikusa.

Sztálin tudományos munkássága ekképpen a marxizmus-leninizmus új szakasza. A sztálini korszak marxizmus-leninizmusa.

Melyik ez az új sztálini korszak, amely Lenin halála után a marxizmus-leninizmus elméleti továbbfejlesztését szükségessé tette? *A győzelmes proletárforradalom és a szocializmus építésének korszaka.*

Ismertes, hogy Sztálin a leninizmust úgy határozza meg, hogy „az imperializmus és proletárforradalom korszakának a marxizmusa. Pontosabban: a leninizmus a proletárforradalom elmélete és taktikája általában, a proletariátus diktatúrájának elmélete és taktikája különösen“.

Lenin, mint láttuk, szakított a marxizmus néhány elavult tételével és újakat, az új korszaknak megfelelőket állított fel helyükbe. Ez hatalmas tudományos munka eredménye volt. Ezzel karöltve helyre kellett állítani a marxizmus nem egy, a Marx és Engels halála óta eltelt időben feledésbe ment vagy meghamisított és elferdített tanítását, sőt azt kell mondani, hogy helyre kellett állítani az egész marxizmus tisztaságát, amelyet az opportunisták minden lényeges ponton meghamisítottak és elferdítettek és kifejlesztési a marxizmusban csak csírájában meglévő, de az új korszak tapasztalatai alapján kifejlesztendő elméletet. De sem a marxizmus helyreállítása, sem továbbfejlesztése nem történelmet *mechanikusan*, egyszerűen Marx és Engels írásaiból vett idézetek segítségével: ez nem lett volna *teremtő*, hanem *dogmatikus* marxizmus, amely a mester minden szavához ragaszkodik akkor is, ha az már elavult és erejét veszítette. Márpedig oly elmélet nem lehetséges, a marxizmus sem kivétel ez alól, amely minden időben és minden körülmények között teljes egészében igaz és érvényes maradna. Minden változik, az elméletnek is módosulnia kell, ha a viszonyok, amelyeknek tükré, megváltoznak.

De eldönteni azt, hogy egy elmélet mely részei érvényesek a változott viszonyok között is, melyek veszítették el ezzel szemben érvényességüket, nem egyszerű, de hatalmas tudományos feladat, amely nem oldható meg a valóság legbehatóbb, legmélyebb elemzése nélkül. Így mindenki tudja, milyen hatalmas tudományos elemzés eredményeképpen született meg a régi klasszikus, newtoni fizika helyén a modern fizika, a relativitás és kvantumelmélet.

De Lenin előtt hatalmasabb és nehezebb tudományos feladat állt, mint a relativitás és kvantumfizika megalapítói előtt. Itt új tények merültek fel. Leninnek egy egészen új történelmi korszakot kellett tudományos elemzés alá vennie: az imperializmus és a proletárforradalom korszakát, a proletárforradalom, a proletárdiktatúra marxizmus elméletét és taktikáját ki kellett fejlesztenie úgy, hogy az az eleven, valóban lejátszódó proletárforradalom elméleti és taktikai alapjává legyen; a szövjetekben — az orosz polgári forradalom ez ösztönszerűen keletkezett termékeiben — fel kellett ismernie a proletárállamiság új formáit stb. Ez csak a legmélyebb tudományos elemzés eredménye lehetett, ez csak úgy volt lehetséges, hogy Lenin nemcsak egyszerűen helyreállította a marxizmus tisztaságát, hanem a *marxi alapon* továbbfejlesztette azt, továbbfejlesztette *leninizmussá*.

Lenin tudományos elemzésének néhány legfontosabb eredménye a következő volt:

1. A proletárforradalom *világméretekben* aktuálissá lett, mert az imperializmus korszaka a szocializmus előestéje.

2. A proletárforradalom — Marx és Engels felfogásával ellentétben — nem a legfejlettebb tőkés országok proletariátusának együttes műve, hanem *megkezdődhet* egy vagy néhány közepesen fejlett országban is, pl. Oroszországban, a *siker reményével*.

3. Az egy vagy néhány közepesen fejlett országban megkezdődött proletárforradalom *hozzáfoghat* a szocializmus építéséhez és saját erejéből *fel is építheti a szocializmust*, ha idegen intervenció meg nem akadályozza. Ebben az esetben végleges sorsa a világorradalom sikerétől függ.

4. A győzelmes proletárforradalom államformája a *proletariátus diktatúrája*, mint ahogy azt Marx és Engels megállapították. Ennek legfontosabb feladata, a tökécsosztály elnyomása és kisajátítása után, éppen a *szocializmus építése*.

5. A proletárdiktatúra aktuális formája a *szovjetállam*, leglényegesebb tartalma: a munkásosztály és a parasztság (középparasztság) *szövetsége*.

Ime azok az eredmények, amelyekre Lenin, a minket itt érdeklő összefüggésben, hatalmas tudományos elemzés eredményeképpen jutott. Ime az az elmélet és taktika, amelynek segítségével Lenin az orosz proletariátust a győzelem útjára vezette és az első proletárforradalmat diadalra vitte.

De még Lenin életében, főleg azonban Lenin betegsége idején és halála után, megkezdődött a támadás Lenin tanításai ellen, megkezdődött annak meghamisítása, elferdítése és kétségbevonása. Sztálinnak — változott körülmények között, változott formában — ugyanaz a feladat jutott osztályrészül Lenin tanításaival kapcsolatban, mint amely feladatot elvégzett Lenin Marx és Engels tanításaival kapcsolatban. Ez a feladat pedig abban állt: *Helyreállítani a lenini tanítást teljes tisztaságában, megvédeni a trockisták, buhárinisták támadásaival szemben, megakadályozni, hogy a leninizmus örvé alatt a leninizmus leglényegesebb tanításait meghamisítsák és a minden opportunistá elferdítéstől megtisztított és megvédett leninizmus alkalmazásával hozzáfogni és sikeresen véghezvinni a szocializmus építését egy országban*. De mint Leninnél, itt sem történelmet ez *mechanikusan*, Leninből vett idézetek segítségével, hanem a lenini elméletek a *legmélyebb tudományos elemzés útján való továbbfejlesztésével és magasabb fokra emelésével*.

Sztálin néhány legfontosabb munkája, amelyet „A leninizmus kérdései“ c. műben gyűjtött össze, mindenekelőtt „A leninizmus alapjai“ és az „Orosz forradalom és az orosz kommunisták taktikája“ c. korszakalkotó műve ebből a nagy tudományos (és persze ugyanakkor gyakorlati) célból keletkezett. Ezekben a munkákban Sztálin rendszeresen kifejti a lenini tanítás legfontosabb részeit, mint a leninizmus történelmi gyökereit, a lenini módszert, a lenini elmélet különbségét az opportunistá, dogmatikus elmélettől, a proletariátus diktatúrája, a parasztkérdés, a nemzetiségi kérdés, a stratégia és taktika elméletét, a párt lenini elméletét stb. Hatalmas tudományos munka volt ez, amelynek világtörténelmi jelentősége annál nagyobb, mert, mint Lenin esetében, itt sem elvont, az élettől csak távoli, közvetett vonatkozású kérdések eldöntéséről volt szó, hanem a *legfontosabb gyakorlati kérdékről, amelyet a világtörténelem valaha felvetett: az orosz forradalom sikeréről, a szocializmus építésének lehetőségéről és ennek az építő munkának legalapvetőbb elveiről*. Ezeknek a kérdéseknek eldöntésétől nem függött kevesebb, mint az orosz forradalom sorsa: előre-e a szocializmushoz, vagy vissza-e a kapitalizmushoz?!

A trockisták, később a buhárinisták a leninizmusnak minden alapvető tételét kétségbevonták és oly elméleteket állítottak fel, amelyek nem a szocializmus építését, hanem a kapitalizmushoz való visszafejlődését célozták és eredményezték volna. Vegyünk néhány ily elméletet:

Lehetséges-e a szocializmus építése és felépítése egy országban? Trockij és hívei határozott nemmel feleltek és a lenini elmélettel szemben, amely erre a kérdésre éppoly határozott igennel felelt, a *permanens forradalom* elméletét tették, amelynek lényege az, hogy az orosz szocialista forradalom nem állhatja meg a helyét, nem maradhat fenn, ha a világ többi részében, de legalább Európában nem győz a proletárforradalom.

Felépítheti-e az orosz munkásosztály a *saját erejéből*, külső tőkés segítség nélkül a szocializmust? A trockisták erre is határozott nemmel feleltek és felújították azt a dogmát, hogy az orosz gazdaság része a „világgazdaságnak“ és függ ettől, sorsa tehát nem a maga benső törvényszerűségétől függ, hanem a „világgazdaság“ törvényeinek van alávetve.

Ennek következtében — állították a trockisták — az orosz forradalomnak la-vírozniia kell addig, amíg a világgazdaság a segítségére siet és mindent ennek a célnak kell alávetni. Különösen a parasztsággal szemben nem a lenini *szövetség* elvét, hanem a parasztság legkönnyörtelenebb elnyomását, megadóztatását, kiszí-polyozását követelték, hiszen — mondták — a parasztságot úgysem lehet meg-nyerni a szocializmus ügyének.

Ezzel meghamisították Lenin egész tanítását a proletárdiktatúra lényegéről, amelynek a veleje éppen az, hogy az *a munkásosztály és parasztság tartós szövete-sége a szocializmus építésének céljára*.

A trockisták felújították azt a gyökerében hamis és végzetesen ártalmas dog-mát, amely a nyugati opportunisták körében keletkezett és kövesült dogmává, hogy a parasztság *minden körülmények között reakciós osztály*, amely nem lehet a mun-kásosztály szövetségese a szocializmus építésében. Ezt a dogmát már Lenin dara-bokra zúzta, de a trockisták most a legkülönbözőbb, de egyformán hamis gazdasági, történelmi analógiákkal (mint a parasztság szerepe az 1848-as európai forradalmak leverésében, a párizsi kommun vereségében stb.) újra felélesztették.

A trockisták meghamisították Lenin tanítását a pártokról, azt állítván, hogy a régi lenini gárda, a kommunista párt *elfajulhat*, aminek eredményeképpen — a polgári forradalmakból vett analógiákkal operálva — termodorról beszéltek, amely az orosz forradalmat fenyegeti.

Ime, néhány elméleti-tudományos kérdés, amelyben Sztálin hallatlanul mélyen-szántó tudományos elemzéssel, az orosz és nemzetközi viszonyok feltárásával, a leninizmus elméletének kristálytisztá kifejtésével és továbbfejlesztésével nemcsak minden ponton megcáfolla a trockisták légbőlkapott, tudománytalan, az igazságnak meg nem felelő és végzetessé válható állításait, hanem az egész párt és ezen túl-menőleg az egész orosz munkásosztály (és parasztság) közkinccsévé tette a leninizmus minden fontosabb tételét; mozgósította az egész párttagságot és a dolgozók millióit, felfegyverezte őket oly elmélettel, amely a szocializmus építésének tudományos alapját alkotta és eredményességét biztosította. Sztálin az októberi forradalom fel-tételeinek, az abban és utána követett lenini taktikának feltárásával kimutatta, hogy az Októberi Szocialista Forradalom a nemzetközi forradalom kezdete, szerves része, alapja, hogy ennek a forradalomnak nem lehetett más célja, mint a szocializmus építésének megkezdése, aminek sikerét éppen a szocializmus építésének és felépíté-sének egy országban való lehetőségéről szóló lenini elmélet biztosítja. Sztálin élesen megfogalmazta a különbséget a trockista „permanens forradalom“ és a marxí ugyanilyen nevű elmélet között: mert míg Marx a permanens forradalom kifejezés alatt a polgári forradalom átnövését értette szocialista forradalomná, addig Trockij és hívei ez alatt a szocialista forradalom kiterjedését értették az egész világon, vagy legalább is Európa legfontosabb országaiban. Sztálin mélyenjáró tudományos

elenzéssel leleplezte a trockistáknak a „világgazdaság“ egységéről szóló gazdasági elmélete teljes hamisságát, mert a szocializmus győzelmével Oroszországban nem lehet többé egységes világgazdaságról beszélni: a szocialista ország gazdasági fejlődése nem a „világgazdaságtól“ függ, hanem saját benső törvényszerűségeitől, különösen attól a ténytól, hogy a *proletariátus diktatúrája* maga a legfontosabb tényező, a szocializmus építésének legfontosabb emeltyűje és biztosítéka. Különösen fontos Sztálin elmélete a munkásosztály és parasztság viszonyáról, a proletárforradalom belső és külső, egyenes és közvetett tartalékairól és így tovább. Sztálin tudományos munkássága ezen a téren *korszakalkotó* és még egyszer ismétlem, nem meríthető ki, de még csak vázlatosan sem ismertethető egy rövid előadás kereteiben.

A trockisták után jöttek lámadásaikkal a buhárinisták. Két kérdés kiemelésére szorítokozom itt: a kapitalizmus általános válságának értékelése és a szocialista felhalmozás kérdésére. Ami az elsőt illeti, Buhárin és hívei tudvalevőleg az imperialista kapitalizmus fejlődését úgy ítélték meg, hogy az mindinkább „szervezett“, vagyis válságmentes, „tervszerű“ kapitalizmussá válik. Vagyis túlbecsülték a kapitalista stabilizációt, az első világháború után beállt *viszonylagos* stabilizációt abszolútnak jelentették ki, amelynek eredménye a *tervszerű kapitalizmus*. Ezt a gyökerében hamis és káros elméletet, amely tagadta a kapitalizmusnak az első világháborúban megkezdődött általános válságát, tetőzték azzal, hogy a szocializmus építéséhez szükséges anyagi források előteremtését az új gazdasági politikával bizonyos mozgási szabadsághoz jutott tőkés és kulákok és általában az árutermelésen alapuló gazdaság szabad játékától várták. Amíg tehát a trockisták a kulákosztály azonnali likvidálását követelték és ezzel együtt a parasztság kíméletlen elnyomását, hogy a belőle kisajtott összegekből helyezték üzembe az orosz ipart, a buhárinisták teljes szabadságot követeltek a kulák, a tőkés és paraszti áru-gazdálkodás számára és a magánfelhalmozástól várták a tőkefelhalmozás meggyorsulását. Ezzel a *kapitalizmus restaurációját* készítették elő elméletileg és, ha nézeteik nem találkoztak volna visszautasítással, gyakorlatilag is.

Ezeknek az elméleteknek a tudományos cáfolata megkövetelte a *politikai gazdaságtan egész épületének az átvizsgálását, a szocialista gazdaság és építés szempontjából*, a szocialista társadalom politikai gazdaságtanának a megteremtését. Ezt a hatalmas tudományos munkát Sztálin végezte el. Kimutatta a kapitalista stabilizációnak milyen viszonylagos és ingatag voltát, kimutatta a kapitalista gazdasági válságok jellegének megváltozását, (a depresszió különös fajtája). Kimutatta a szovjetgazdaság legfontosabb gazdasági tényezőjeként a proletariátus diktatúráját, és főleg a kapitalista felhalmozással szemben, amely a néptömegek kirablásában, kifosztásában áll, a szocialista felhalmozás alapvető, elvi különbségét, amely a néptömegek mozgósításából, önkéntes áldozatvállalásából, munkateljesítménye növeléséből áll, amelynek ugyanakkor a tömegek életszínvonalemelkedése a következménye. Különösen alapvető tudományos munkát végzett Sztálin az ötéves tervekkel kapcsolatban. Tudvalevő, hogy Buhárin és társai rövidebb terveket és elsősorban a tömegek közvetlen szükségleteit azonnal kielégítő iparágak fejlesztését javasolták. Sztálin rámutatott arra, hogy a szocializmus építése *kapitalista környezetben* folyik le, ami döntően meghatározza azt, hogy milyen ütemben kell a szocializmus építéséhez hozzáfogni. „Aki lemarad — nem győzte hangsúlyozni Sztálin — azt megverik“. Nekünk gyorsan kell erőre kapnunk, mert ki tudja, mikor ér véget a „lélekzetvétel“ korszaka, amelyet a tőkés környezet kénytelen volt adni, és elsősorban a nehézipart kell fejlesztenünk, mint önállóságunk alapját. Ugyanezt követeli meg a mezőgazdaság átállítása szocialista gépesített mezőgazdasággá, ami lehetetlen fejlett gépipar nélkül. Az a munkás-

osztály pedig, amely győzelemre vitte a szocialista forradalmat, kész lesz arra is, hogy áldozatot hozzon a szocialista ipar és mezőgazdaság megteremtése céljára. És Sztálin nem csalódott: a trockisták és buhárinisták bagolyhuhogása ellenére az orosz munkásosztály és parasztság a sztálini utat követve hihetetlenül rövid idő alatt megteremtette, minden áldozatot vállalva és meghozva, a hatalmas szocialista ipart és mezőgazdaságot.

Mindenki tudja, hogy az ötéves tervek alapelveinek felállítása — *Sztálin műve*. De nem mindig tartják szem előtt, milyen óriási, korszakalkotó tudományos munkásság gyümölcsei ezek az ötéves tervek. A szocialista gazdaság belső törvényeinek feltárása, a proletárdiktatúra gazdasági vezető és irányító szerepének megállapítása és konkretizálása, a tervgazdaság ütemének és sorrendjének szinte matematikai pontoságú kiszámítása, a szocialista felhalmozás törvényszerűségeinek kikutatása, a nemzetgazdaság legkülönbözőbb ágainak koordinálása nélkül nem születhettek meg az ötéves tervek. Mindez hatalmas tudományos munkát igényelt, amely szervesen kapcsolódik abhoz a műhöz, amelyet Marx és Lenin ezen a téren elvégeztek. Az elmondottak alapján bátran mondható: *Sztálin, az ötéves tervek alkotója, a szocializmus építője, ugyanakkor Marx, Engels, Lenin politikai gazdaságtani művének folytatója és továbbfejlesztője is.*

III. A nemzetiségi kérdés teoretikusa.

Sztálin egyik legfontosabb és legjelentősebb tudományos tette — *a nemzetiségi kérdés* lényegének és a munkásmozgalomhoz, később a proletárforradalomhoz való viszonyának az elméleti tisztázása. Anélkül, hogy ennek a kérdésnek a részletes tárgyalásába belemehténk, elég arra rámutatni, hogy először: *az egész marxista irodalomban, Leninen kívül, aki a Marx és Engels írásában meglévő csirákat széles elméletté fejlesztette, Sztálin volt az egyetlen, aki ezt a kérdést teljesen helyesen, tudományossággal, a marxista, dialektikus materialista módszer mesteri alkalmazásával oldotta meg; másodsor: Sztálinnak ez az elméleti munkája korszakalkotó jelentőségű, amit már az is bizonyított, hogy ezen az elméleti alapon nyugodott a szovjet-hatalom egész későbbi nemzetiségi politikája, amely azután a sztálini alkotmányban csúcsosodott ki és teljesült be.*

Nem foglalkozhatom e kérdéssel részletesen, itt csak két mozzanatra mutatok rá. Az egyik az, hogy Sztálin volt az első, aki magának a nemzetnek a fogalmát tisztázta és tudományosan meghatározta. E fogalom tisztázatlansága sok zavarok és a marxizmus elposványosításának volt a kútforrása. A nemzetet örökösen összezavarták a faj vagy törzs fogalmával, oda nem tartozó elemeket kevertek belé vagy együvé tartozó elemeket, ellenkezőleg, szétválasztottak, egyes ismérveket kihagytak, míg oly ismérveket is belevettek a nemzet fogalmába, amelyek nem tartoztak oda. Ez a kérdés tehát sürgős tisztázásra várt, annál is inkább, mert emelkül a munkásmozgalom viszonya a nemzetiségi mozgalmakhoz nem volt pontosan és helyesen meghatározható. Sztálin volt az, aki ezt a tudományos feladatot megoldotta és klasszikus módon oldotta meg: az a meghatározás, amelyet Sztálin a nemzetről adott s amelyet, mint közismertet, nem ismétlek meg, a tudomány végleges, *megdönthetetlen és elidegeníthetetlen alkotórészévé vált, klasszikus meghatározás*, amely tudományos tekintetben felülmúlhatatlan. Sztálin történelmileg közeledik a kérdéshez, a kérdést multjában, jelenében és jövőjében vizsgálja. A nemzetet történelmi kategóriának fogja fel, amely a kapitalizmus korszakának a szülöttje, ugyanakkor, megállapítva a nemzet ismérveit, minden, ezt a fogalmat elhomályosító, zavaró, eltorzító elemet kizár. Sztálinnak „Marxizmus és nemzetiségi kérdés“ c. műve ekképen a marxizmus-leninizmus klasszikus munkái sorába tartozik.

Ugyanilyen klasszikus jellege van Sztálin vizsgálatainak a nemzetiségi, a gyarmati és a parasztkérdés összefüggéseire nézve. Sajnos, nem térhetek ki részletesen ezekre.

Ugyanezt kell mondanunk Sztálin ama. a nemzetiségi kérdéssel foglalkozó műveiről, amelyeket már a forradalom után írt és amelyek a nemzetiségi kérdésnek a szovjet-hatalom után beállt módosulásáról szólnak. Itt különösen ki szeretném emelni Sztálin egyik írását, amelyben a nemzetek jövőjének a kérdését veti alá hallatlanul mély, a kérdés lényegéig hatoló elemzésnek. Mindenki tudja, hogy a szovjet-hatalom a Szovjetunió népeinek és nemzeteinek a történelemben eddig páratlanul gyors és magas felvirágzását tette lehetővé. Sztálin volt az, aki elméletileg megalapozta azt a tényt, hogy a proletárforradalom győzelme és a nemzetiségi kérdésnek ezzel kapcsolatos megoldása a különböző nemzeti kultúrák hallatlan felvirágzását fogja eredményezni. Ez, mint tudjuk, be is következett. De Sztálin felveti azt a kérdést is, nem fogja-e ezt a jövőben a nemzeti kultúrák egyesülése, integrálódása követni? És erre azt a tudományosan megalapozott feleletet adja, hogy a szocializmus világgyőzelmével a nemzeti kultúrák felvirágzását igenis követheti és valószínűleg követi is majd az egységes világnyelv és világkultúra kialakulása, ha nem is egy csapásra. Lehet, hogy közbevetőleg regionális kultúrák és nyelvek alakulnak ki és csak ezt követőleg az egész világra kiterjedő egységes nyelv és kultúra. Így ugyanaz a Sztálin, aki a formájában nemzeti, de tartalmában szocialista kultúra legnagyobb bajnoka és előharcosa, aki a legkisebb nemzet jogát is elismeri a saját nemzeti létre és kultúrára, és ennek elméleti megalapozását a proletárforradalom taktikája szempontjából az egyik legfontosabb feladatnak tekintette, ugyanakkor a dialektikus materializmus mesteri alkalmazásával előrelátja és tudományosan kimutatja az ezzel ellenkező folyamatot is, amely a jövőben az egész emberiség egységes kultúrájának a kialakulásához fog vezetni. Igazi dialektikus szellemben oldja meg ezt a kérdést: *a nemzeti kultúrák differenciálódásán, felvirágzásán keresztül az egységes, emberi kultúrához, a nemzeti kultúrák integrálásához. Az egyik előfeltétele a másiknak, az utóbbi csak az előbbi következménye lehet.*

IV. Sztálin — a történetírás nagy mestere.

Sztálin egyik legfontosabb tudományos műve: a Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjának rövid története. Ki ne ismerné ezt a művet? Milliók és milliók okulnak és tanulnak belőle a Szovjetunióon belül és szerte a világon. Alig van nyelv, amelyre ne volna lefordítva, nincs ország, amelynek dolgozói ne merítenének ebből a könyvből tudást és lelkessedést.

De ez a könyv, amelyen egyszerű és mindenki számára érthető módon van megírva, olyan nagy tudományos teljesítmény a történetírás terén. Klasszikus mintája annak, hogyan kell a történelmi materializmus módszerét alkalmazni, hogyan kell ennek a módszernek a segítségével a világtörténelem egyik legjelentősebb korszakát, a proletárforradalom és a szocializmus építése korszakát megvilágítani.

A bolsevik párt története nem akármilyen párt története. Annak a pártnak a története ez, amelynek világtörténelmi szerepe egészen kivételes, amelynek döntő szerep jutott a jelenkor történetében, annak a pártnak a története, amelynek vezetése és irányítása alatt két óriási forradalom zajlott le — az 1905-ös orosz polgári és az 1917-es Nagy Októberi Szocialista Forradalom — két olyan forradalom, amely — egészben véve — megváltoztatta a világ arculatát és meghatározta az emberiség sorsának alakulását. Annak a pártnak a története, amely vezette a szocializmus építését a világ hatodrésznél. A bolsevik párt története a jelenkor történetének a kulcsa.

A bolsevik párt történetének a megírása éppen ezért egyike volt az elképzelhető legnehezebb tudományos feladatoknak. Hiszen ez nem kevesebbet jelentett, mint a jelenkor egész történetét elemzés alá venni, gazdasági, társadalmi és politikai viszonyait kielemezni, a modern társadalom osztályharcait és forradalmait gyökereikre visszavezetni, Oroszország és az egész világ majd egy évszázados fejlődését kibogozni és megmagyarázni. Ismeretes, milyen utólérhetetlen művészettel oldotta meg ezt a feladatot Sztálin. Az előadásmód egyszerűsége gyakran elfeledtetí az a grandiózus tudományos munkát, amelynek ez az egyszerűség a gyümölcse. Oly könyv ez, amelynek minden sora arról tanuskodik, hogy szerzője nemcsak oly ember, aki a történetírás mestere, aki mesterien kezeli a történelmi materializmus módszerét az emberi történelem egyik legnehezebb és legbonyolultabb korszakára, de nem is csak olyan ember, aki a jelenkor alakulásának egyszerű szemlélője, vagy annak egyszerű résztvevője, hanem — Lenin mellett és oldalán, majd önállóan — *a jelenkor alakítója, történelmének formálója, szóval a nemzetközi munkásosztály, a jelenkor történetében legforradalmibb szerepet játszó osztály és annak pártjának vezére.* Nem véletlen, hogy ez a könyv nem egyszerű történelmi könyv, hanem a marxizmus-leninizmus kézikönyve, amelyből e tudomány valamennyi alapvető része elsajátítható.

Különösen nagy művészettel oldja meg Sztálin e művében azt a nehéz feladatot, hogy a történelem, minden törvényszerűsége mellett, ne váljék *névtelenné*, vak erők játékává, ahogy a történelmi materializmus elméletét sokan meghamisították, hanem hogy kidomborodjék a Párt és az annak élén álló nagy vezetők, történelmi személyiségek — mint Lenin és maga Sztálin — történelmi szerepe. A proletariátus nem töltheti be történelmi szerepét ösztönszerűen. A proletariátus forradalmi harcai nem folyhatnak le tervszerű irányítás, a proletariátus forradalmi pártjának irányítása nélkül, élenjáró elmélet nélkül, a forradalmi párt pedig nem töltheti be sem politikai, sem ideológiai szerepét a párt élén álló nagy vezetők nagy személyisége nélkül.

Sztálin, amikor mesterien kielemezi a jelenkor történetének mozgató erőit, az orosz proletariátus kialakulásának és formálódásának világtörténeti jelentőségű folyamatát, azokat a legkülönbözőbb tényezőket és erőket, amelyek hatása alatt az orosz munkásosztályból a világ legforradalmibb munkásosztálya lett, ugyanakkor teljes egészében és súlyában eseteli azt a kivételes történelmi szerepet, amelyet Lenin és vezetése alatt a bolsevik párt játszott. Ugyanakkor feltárja azt a zseniális taktikát, amely az orosz proletariátust győzelemre vitte és amelynek szerzője és megvalósítója Lenin és maga Sztálin. Ha Sztálin, egyebet sem tett volna a történetírás terén, mint megírta volna a bolsevik párt történetét, ez maga minden idők egyik legnagyobb történettudósává avatná.

Sajnos, nem térhetek ki arra, még röviden sem, amit Sztálin ezenkívül alkotott a történettudomány területén. Elég arra rámutatni, hogy egészen új szempontokat vitt be a legújabb történelem és Oroszország történetének periodizációjába, a társadalmi formációk meghatározásába és sorrendjüknek a megállapításába. Az a nagy tudományos munka, amely a szovjet történetírást a világ leghaladottabb történetírásává tette, az ő közvetlen vezetése és irányítása alatt folyik, különösen a Nagy Októberi Szocialista Forradalom történetének a megírása.

Rátérek előadásom befejező részére, amelyben, amennyiben ez itt lehetséges — Sztálinról, mint filozófusról akarok néhány szót szólni.

V. Sztálin mint filozófus.

A marxizmus-leninizmus klasszikusainak egyike sem jutott hozzá, hogy a dialektikus és történelmi materializmust rendszeresen, nem polemikus formában kifejtsék. Mindegyikük foglalkozott e tervvel. Marx egyik vágya volt, hogy a dialektikus módszerrel „néhány íven“ megtárgyalja, Engels hozzáfogott a „Természet dialektikája“ c. műve megírásához. Lenin sokáig foglalkozott azzal a tervvel, hogy a dialektikus módszerrel szóló művet írjon. A körülmények megakadályozták, hogy ezek a tervek megvalósuljanak. Mindegyikük alkotott egész sor filozófiai munkát, amelyek azonban polemikus formában, ellenséges nézetekkel vitatkozva tárgyalják a marxizmus filozófiáját és történelmi módszerét.

Sztálin teljesítette azt a marxista filozófia fejlődésében eléggé fel sem mérhető jelentőségű és elodázhatatlan feladatot, hogy a dialektikus és történelmi materializmus módszerét és elméletét összefüggően, rendszeresen kifejtsék és összefoglalják. Már ez a tény maga megvilágítja Sztálin filozófiai munkásságának egész horderejét. Sztálin már fiatalkorában megalkotta „Anarchizmus vagy szocializmus“ c. műtermévé, amelynek éppen az a része maradt fenn, amely a marxizmus filozófiáját tárgyalja, de szintén polemikus formában. Azután az ösztönösség vagy tudatosság híres kérdését tárgyalta meg a dialektikus materializmus szempontjából, majd — hogy egyebet ne említsék — a Bolsevik Párt XVIII. kongresszusán mélyenszántó elemzéssel továbbfejlesztette a marxizmus államelméletét, kimutatván, hogy annak klasszikus megfogalmazása módosulást szenved annak következtében, hogy a szocialista állam huzamosabb ideig kapitalista környezetben él. Ennek következtében az állam nem hal el úgy, mint ahogy ezt még Engels Frigyes elképzelte, hanem fennmarad még — bizonyos igen fontos funkcióiban — a kommunista társadalomban is mindaddig, amíg a kapitalista környezet el nem tűnik és az állam végleges elhalása megkezdődhet. Így Sztálin minden művét áthatja a marxista filozófia szelleme, a dialektikus és történelmi materializmus alkalmazása.

Sztálin filozófiai munkásságát betetőzte a „Dialektikus és történelmi materializmusról“ szóló mű, amely először mint a Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjának története IV. fejezete látott napvilágot, hogy azután önálló kiadásban is milliók és milliók világnézetét formálja.

Nincs módomban e mű egész jelentőségét méltatni. Csak arra mutathatok rá, hogy Sztálin e munkájában ugyanazt a feladatot teljesíti, amelyet előtte a maguk korára nézve Engels és Lenin hajtottak végre: a marxista filozófiát korunk követelményeinek megfelelően továbbfejlesztte. A marxista filozófia eleven és folyton fejlődő elmélet. A tudományok minden jelentős változása változtat ennek az elméletnek a formáját, igazolja, tökéletesíti a dialektikus módszert, új adatokat szolgáltat a materialista világnépek kialakításához és így tovább. Ezért a materialista filozófia nem dogma, hanem folyton önmagát megbíráló, ellenőrző és fejlesztő tudomány. Ahogy Lenin a maga korának tudományos eredményei alapján továbbfejlesztette és magasabb fokra emelte Marx és Engels örökségét, úgy Sztálin ugyanezt a feladatot teljesítette korunkra nézve.

Mindenki tudja, milyen mesteri módon, milyen világosan és közérthetően, de ugyanakkor mélyenszántóan hajtja végre Sztálin ezt a feladatot. Ez a világosság és egyszerűség azonban itt is csak annak az eredménye, hogy Sztálin mélyen végiggondolta és tudományosan feldolgozta a marxista filozófia valamennyi alapvető problémáját. A dialektikus módszer az ő tárgyalásában teljesen híján van mindannak a

nehézségnek, amely a filozófiában járatlan olvasó hite szerint ezt a módszert jellemzi, a materialista elmélet tudományos igazsága és jelentősége a proletariátus osztályharc szempontjából pedig oly meggyőző erővel tárul elénk, amely maga felér az osztályharcban kivívott győzelemmel. Sztálin e könyve utat mutat a kommunista filozófusok munkája számára és döntően hozzájárul a munkásosztály világnézete kialakításához. Könyvü belátni, mi ennek a jelentősége a proletariátusra nézve.

Sztálin utolérhetetlen tökéletességgel formulázza meg a dialektikus módszer leg-
alapvetőbb törvényszerűségeit, kimutatja a marxista filozófia tagadhatatlan igazságát és tudományos fölényét az idealizmussal szemben és kidomborítja a tudományos világnézet fontosságát a proletariátus pártjára nézve. A történelmi materializmusról szóló részben először foglalja össze a marxizmus tanítását a földrajzi környezet szerepét illetően a történelmi fejlődésben minden oldalról megvilágítja a termelőerők és termelőviszonyok dialektikus összefüggését, ezeknek a fogalmaknak a szigorúan tudományos meghatározását nyújtja. Különösen fontos a termelőviszonyok történelmi jellemzése és a szocialista társadalom termelőviszonyainak a jellemzése. Végül kimerítően és egészen újszerűen tárgyalja az eszmék szerepét és különösen a haladó, eljáró elmélet fontosságát a történelemben, elsősorban természetesen a munkásosztály győzelme kivívásában.

Tisztelt Akadémia! Tisztelt Ünneplő Közönség!

Az igazi tudomány nem választható el az *előrelátástól*, ez a tudomány célja. Nem véletlen tehát, hogy Sztálin egész sor oly dolgot látott előre, amit mások, az imperialisták, akkor sem láttak meg, amikor az orrukkal ütözköztek bele. Sztálin megjósolta a kínai forradalom győzelmét. Évtizedekkel ezelőtt jósolta meg. *A kínai forradalom győzött.*

Sztálin megjósolta — a második világháború előtt — hogy Anglia és Franciaország nagy árat fog fizetni szovjetellenes, hitlerbarát politikájáért. Anglia már fizeti az árat, de lebélyegzett, vagyis leértékelt fontokban és frankokban, mert más pénzük nincs.

Sztálin a második világháborúban megjósolta a fasiszták vereségét, tudományosan kielemezve azokat a tényezőket, amelyek a fasiszta hadsereget állandóan gyengítik, a Vörös Hadsereget állandóan erősítik. A fasiszták vereséget szenvedtek, a Vörös Hadsereg győzött.

Sztálin előrelátja az imperializmus világuralmi törekvéseinek vereségét, a béke-lábor győzelmét. Az imperializmus vereséget fog szenvedni, a békelábor győzni fog. Sztálin előre látja a szocializmus győzelmét az egész világon. A szocializmus győzni fog az egész világon.

Ami Sztálin előre látott, az mindaddig bekövetkezett. Ami Sztálin előre lát, arra sziklaszilárdan építhetünk, az be fog következni.

Tisztelt Akadémia! Tisztelt Ünneplő Közönség!

Tisztában vagyok azzal, hogy még halvány képet sem tudtam festeni a nagy Sztálin tudományos munkásságáról és e munkásság jelentőségéről. Ez a munkásság a marxizmus-leninizmus sztálini továbbfejlesztésében az alapja és irányítója ma szerte a világon a kommunista pártok elméletének és taktikájának, a munkásosztály nagy felszabadító harcának, a szocializmus építésének nagy iránytűje, az a tudományos épület, amelyet a Marx, Engels és Lenin által lefektetett alapokon Sztálin emelt magasabbra. A mi pártunk, a Magyar Dolgozók Pártja is azon az elméleti alapon áll és harcol, amelyet Sztálin fűzött hozzá a marxizmus-leninizmus, a tuda-

mányos kommunizmus hatalmas eszmei kincsesházához, a mi pártunk vezérei is, elsősorban pártunk és a magyar nép szeretett vezére, Rákosi Mátyás is Lenin és Sztálin iskolájába jártak és ott tanulták meg a munkásosztály vezetésének nagy művészetét.

Nekünk, magyar tudósoknak is elsőrangú feladatunk, hogy — bármely területen dolgozzunk is — felvértezzük magunkat a lenini-sztálini elmélettel és a belőle fakadó optimizmussal, a nép szeretetével, a nép ellenségei gyűlöletével. Csak ezzel a tudománnyal felvértezve teljesíthetjük azt a nagy és nemes hivatást, amely ránk vár: a néppel együtt, a nép szolgálatában építeni a nagy művet a szocializmus szebb és jobb világát.

Nem róhatjuk le szeretetünk adóját Sztálin iránt másképp és méitőbben, mint hogy hetvenedik születésnapján fogadalmat teszünk, hogy a nép szolgálatától senki és semmi sem fog bennünket eltántorítani.

VII.

ÖSSZES-ÜLÉS

Descartes halálának 300. évfordulója alkalmából

1950. február 17-én.

Mátrai László lev. tag Descartesról, mint filozófusról emlékezett meg.

Mátrai László rámutatott Descartes működésének ellentmondásos voltára. „Descartes filozófiájának benső ellentmondásai — mondotta — ürügyül szolgálnak arra, hogy a polgári historikusok kényükre-kedvükre „válogassanak“ a kartézianizmus elemei közül és belőle azt „hangsúlyozzák ki“, ami éppen saját meggyőződésüknek leginkább megfelel.“ Descartes a filozófia-történet egy döntő fordulójának korszakában született, és ennek a ténynek igen nagy jelentősége van. Descartes világosan látta, hogy a tudatnak a lét az előfeltétele. Mi Descartesnak valóban új mondanivalója, az nem lehet kétséges: bevezetni a polgárság ideológiai és gyakorlati szükségleteinek megfelelő új tudományt, új kutatási módszert, mely valóban tudományos, azaz az észre és nem a hitre és a tradíciókra támaszkodik. Descartes már első jelentősebb művében, a „Discours de la méthode“-ban is ezt az új mondanivalót igyekszik új formában közölni. Nem véletlen — mutatott rá az előadó — hogy Descartesnak ez a műve névtelenül jelent meg, hiszen az inkvizíció korszakában élt, mely őrá is a skolasztikát igyekezett erőszakolni. Fő mondanivalója azonban éppen az idealizmus e legdurvább formájának, a skolasztikának megtámadása. Marx történeti analízise világosan jelzi, hogy Descartes tanítása úgy vált a haladás tényezőjévé, hogy követői érvényre juttatták annak új tartalmát.

Mátrai László a következő szavakkal fejezte be előadását: „A teológia ellen, a tudomány érdekében folytatott harc Descartes életművének igazi történeti jelentősége. S ha végigtekintünk műveinek során, köztük a legmaradandóbbnak, valóban klasszikusnak azt fogjuk találni, amelyikben a tudománynak, az értelemnek ez a szabadságharca a legfrissebb, a leginkább új, a leginkább forradalmi formában jelentkezik, vagyis a „Discours de la méthode“-ot. Nem véletlen, hogy a leghaladóbb tudományos akadémia, a Szovjetunió Tudományos Akadémiája megünnepelte Descartes halálának évfordulóját és nem véletlen az sem, hogy e tricentennárium ünnepi kiadványául éppen a Módszerről szóló értekezést választotta ki. Értékitétele exakt biztonsággal jelölte meg Descartesnak azt a művét, mely az emberiséget szolgáló tudományok haladása szempontjából valóban klasszikus.“

Ezután *Alexits György* r. tag tartotta meg előadását:

Descartes mint matematikus és természettudós

A korszakalkotó lángész alkotó tevékenysége két forrásból táplálkozik: az egyik a problémák meglátására és megoldására képessé tevő tehetség, a másik a kor társadalma, amelynek fejlődése veti fel a problémákat. A lángész tehát potenciális társadalmi energiának tekinthető: lehetőségnek, amely azáltal válik alkotó dinamizmussá, hogy feldolgozza magában a társadalmat mozgató erők tendenciáit és kihámozza belőlük a haladást determináló tartalmat. Éppen ezért a legnagyobb alkotók művei még akkor is visszatükrözik valamilyen alakban koruk osztályharcait, ha alkotásuk tárgyát tekintve látszólag távolállnak is a politikai és gazdasági harcoktól.

Descartes matematikai és természettudományi munkásságának tekintélyes része valóban korszakot alkotott és pedig éppen azért befolyásolta annyira megtermékenyítően a tudományos kutatást, mert Descartes megértette a XVII. század termelőerőinek fejlődésében rejlő humanisztikus értéket és ezt az értéket képes volt kifejezni a matematika és a fizika nyelvén. Descartes matematikai és természettudományi alkotásaiban tudatosan szerepel a gyakorlati célkitűzés, a társadalom termelőerőinek fejlesztése, ugyanakkor azonban ennek ellentmondásaként újra és újra felbukkan munkáiban a XVII. század osztályharcaiban megszületett ellenreformáció retrográd ideológiája is. Descartes matematikai és természettudományi művei világosan tükrözik vissza kora két jellegzetes tendenciájának ellentmondását: a fejlődésnek indult fiatal polgárság ösztönös materializmusában rejlő haladást és a haladást megállítani akaró uralkodó osztály egyházi frazeológiába burkolódzó reakciós dogmatizmusát. Legnagyobb matematikai és fizikai alkotásainak értékeléséhez figyelembe kell vennünk, hogy a XVII. században a földrajzi felfedezések jelentőségének tudata teljesen áthatotta a társadalmat. Mindenki előtt világos volt, hogy az új világrészek kincseinek kiaknázása ugyanolyan szerves részévé vált az európai termelésnek, mint a már régebben meghonosodott iparágak művelése. A felfedezések lehetővé tették, hogy az egyes földrészek olyan termelési ágakra rendezkedjenek be, amelyeket az akkori technikai fejlettség az illető földrész nyersanyagbázisai alapján megengedett, a termelés többi szükségleti cikkét pedig a — középkorban elképzelhetetlen — földrészek közötti árucserforgalom révén szerezzék meg. Ennek a hatalmas fellendülést ígérő termelési módnak döntő fontosságú technikai előfeltétele a szállítóeszközök teljesítő-képességének minél hatalmasabb fejlesztése volt. Világosan megmutatkozik ez a törekvés a hajóépítés technikájának fejlődésében, így pl. Angliában 1545-ben még csak 35, míg 1629-ben már 350 darab száz tonnánál nagyobb kereskedelmi hajót tartottak számon s az új hajók technikailag is felette álltak az öregebb merkantil-országok hajóinak. De a hajóépítés technikájának fejlődése önmagában nem oldhatta meg a szállítás egész Európa számára égetően fontos problémáit; döntően szükség volt még olyan tájékozódási eszközökre is, amelyekkel a hajó mindenkori tartózkodási helyét lehetőleg pontosan meg lehessen állapítani a nyílt tengeren. A megelőző időben ez a probléma még nem lépett fel ugyanekkora súllyal, mert a Földközi tengeren és Afrika partjai mentén való észak-déli irányú hajózás csupán a szélességi fokok meghatározását igényelte, ami pedig aránylag egyszerű módszerekkel lehetséges volt. A kérdés akkor vált igazán égetővé, amikor az óceánokon való kelet-nyugati irányú hajózás biztonsága a hosszúság és a szélesség egyidejű, lehetőleg pontos meghatározását tette szükségessé. Ennek a problémának megoldása pedig három tényezőt múltott: megbízható óraszerkezeten, az eddiginél megfelelőbb optikai műszereken és olyan térképek szerkesztésén, amelyek biztos és világos helymeghatározási módszerrel készültek.

Descartes matematikai és természettudományi munkásságának legnagyobb és legjelentősebb része e két utóbbi probléma megoldásának elméleti alapjait tárgyalja. „La Géométrie“ című művének első két kötete lényegében a helymeghatározás, vagy pontosabban a geometriai helyek elméletével foglalkozik. Az analitikus geometria, Descartesnak ez a legnagyobb alkotása, alapjában véve arról szól, hogy ha a geometriai hely fogalmát az algebra eszközeivel exakt módon definiáljuk, milyen törvényszerűségek következnek pusztán ebből az egy fogalomból. Az analitikus geometriának ez a problémafeltevése, mint azt a koordináta-rendszer bevezetése is mutatja, nyilván összefügg a hajózás biztonságára törekvő térképészeti szükségletekkel. Erre a szándékra mutatnak Descartes egyéb hajózási célokra szerkesztett optikai műszerei és Huyghenssal való érintkezése is. Descartes alkotásának igazi nagysága abban mutatkozik meg, hogy felismeri ennek a gyakorlati problémának absztrakt lényegét és ebből kiindulva olyan általános érvényű módszert alkot, amely a gyakorlati kérdésen messze túlmenő, egymástól látszólag független problémák egységes szempontból való tárgyalását teszi lehetővé. Ezen az úton haladva, Descartes képes volt felismerni azt a tényt, hogy a másodrendű görbék kúpszeletet reprezentálnak és a magasabbfokú egyenleteknek a kúpszeletektől lényegesen eltérő görbe felel meg az analitikus geometriában. Foglalkozik továbbá az érintő egyenletének problémájával is és azt megoldja néhány speciális görbe esetében, de a kérdést nem veti fel teljes általánosságban, nyilván azért, mert korának anyagi szükségletei az általános matematikai problémát még nem állították az érdeklődés középpontjába. Az érintő és a normális egyenletének problémája csak akkor vált döntővé, amikor már a társadalom termelőerőinek fejlettsége nélkülözhetelenné tette az anyag mozgásának elmélyültebb tanulmányozását, amely vizsgálatokból nőtt ki azután a függvény és a differenciálhányados fogalma. A „La Géométrie“ harmadik kötete algebrai kérdéseket tárgyal. Descartes ilyen irányú alkotásai közül leghíresebb az ismert jelszabály, amely tudvalegőleg azt mondja ki, hogy ha egy n -ed fokú egyenletnek csupa valós gyöke van, akkor ezek közül a pozitív gyökök száma legfeljebb annyi, mint az egyenletben előforduló jelváltások száma. A mű első kiadásában még nem szerepel a jelszabály teljes bizonyítása, hanem azt csak egy negyedfokú egyenlet példája illusztrálja. Descartes halála után, az 1664-ben megjelent gyűjteményes kiadásban azonban már a teljes bizonyítás található, amit valószínűleg Descartes egyik tanítványa tett közzé.

Descartes alkotó erejének legjellegzetesebb vonása, hogy képes a látszólag különböző problémák rejtett közös magvát felfedezni és ezáltal olyan egyszerűsítéseket bevezetni, amelyek egyszerre több, külön-külön igen nehéznek látszó kérdés közös megoldását eredményezik. Descartesnak ez a törekvése nemcsak abban nyilvánult meg, hogy az algebrai egyenletek elméletének és a geometriai problémák egész seregének közös tartalmát felfedezte, hanem abban is, hogy felismerte a matematikai szimbolizmus egyszerűsítésének fontosságát. A matematika szimbolizmusa ugyanis olyan logikai nyelv, amelynek segítségével általános érvényességű megállapításokat lehet egyszerűen kifejezni. Döntő fontosságú tehát, hogy ez a nyelv minél használhatóbb legyen, másszóval mondanivalóját minél egyszerűbben, érthetőbben fejezze ki. Descartes előtt a magasabb hatványokat tartalmazó egyenleteknek pusztán leírása is olyan nehézkes volt, hogy márcsak az írásmód miatt is bonyolulttá vált a velük való foglalkozás. Ennek kiküszöbölésére Descartes bevezette a hatvány jelölésének mai alakját és ezzel a fogással lehetővé tette számos probléma egyszerű tárgyalását, amelyek pedig azelőtt nehezeknek és nagy erőfeszítést kívánóknak tűntek fel.

Descartes fizikai tartalmú művei közül legismertebb és legjelentősebb „La Dioptrique“ című munkája. Az ebben tárgyalt optikai problémák nemcsak azért tipikusan termelési eredetűek, mert a tervezett optikai műszerek a hajózás kérdéseinek

megoldásánál igen fontos szerepet játszottak, hanem azért is, mert az üvegcsiszolóipar ebben a korban kezdett kifejlődni és ugyanekkor ismerték fel a szemüveg használatának fontosságát a myopia és hypermetropia korrigálásánál. Descartes a gyakorlati kívánalmaknak megfelelő lencsék szerkesztésével foglalkozott; művének legmaradandóbb értéke az, hogy megállapította a fényvisszaverődés törvényét és a fénytörés törvényének is új bizonyítását adta. Természettudományi gondolkodására jellemző és kiemelendő tény az, hogy számításainak alapjául szolgáló feltevéseit a sinusok hányadosának állandóságára vonatkozó kísérleti tényből vezeti le, ami az objektív materializmus felé tett öntudatlan, de jelentős közeledésre mutat. A kísérleti tény alapként való elfogadása ugyanis — szemben azzal az állásponttal, amely a kísérletet csupán az a priori spekulációk utólagos megerősítésének tekintti — Descartes korában még igen merész és Galilei természetszemléletéhez hasonló forradalmi felfogásra vall. Ami azonban magát a kiindulási pontul szolgáló gyakorlati kérdést illeti, Descartesnak a lencsékre vonatkozó számításai, ha helyesek voltak is és ha sikerült is neki a forgási ellipszoid-, vagy hiperboloid-felületű lencsék törvényszerűségeit megállapítani, elméleti megfontolásai a lencsék előállításának technikájára inkább ösztönző halást gyakoroltak, mint közvetlen befolyást. Ennek oka egyrészt abban áll, hogy az üvegcsiszolóipar még nem volt képes a Descartes által megadott elméleti módszert a gyakorlatba átültetni, másrészt Newton később kimutatta, hogy Descartes számításai csupán monokromatikus fényre érvényesek, amit Descartes nem tudhatott, mert az ő korában még nem volt ismeretes a fókusz-távolságnak és a törésmutatónak a fény színétől való függése. A Descartes által tervezett lencsékkel tehát a hajózási és csillagászati műszereket ugyan nem tudták megszerkeszteni, mégis a „La Dioptrique“ a fizikai kutatás egyik nagyjelentőségű műve, amelynek eszméi és módszerei hosszú ideig megtermékenyítőleg halottak a további elméleti és gyakorlati kutatásokra. Descartes fénytani vizsgálataihoz tartozik még a szivárvány keletkezésének helyes magyarázata és ennek alapján a szivárvány látószögének kifogástalan megállapítása is, ami további bizonyítéka hatalmas fizikai felfedező készségének.

Descartes matematikai és természettudományi kutatásainak nagyszerűsége mindig olyankor mutatkozott meg, amikor gyakorlati kérdésekből kiindulva, önkéntelenül is materialista szemlélettel vizsgálta a problémákat. Ezzel szemben kutatásainak hibái is mindig ott bukkantak elő, ahol az egyházi reakció ideológiája őt a materialista kutatás szilárd talajáról a misztikus spekulációk ingoványába taszította. Így a „Théorie du choc“ című ismert levelében helyesen fejtette ki a mozgásmennyiség megmaradásának elvét és ebből az elvből ugyancsak helyesen vezette le a rugalmas ütközés néhány törvényét; ugyanakkor azonban nem értette meg a mozgásmennyiség megmaradásának elvében rejlő fontos materiális tartalmat, hanem azt — teológikus spekulációktól befolyásoltan — teljesen ködös gondolatmenettel az isteni örökkévalóságból akarta levezetni. Ez a misztikus felfogás annyira megüli az egyébként igen értékes művet, hogy fizikai fogalomalkotásai is teljesen zavarosakká válnak és ezért több megállapítása tarthatatlan. Descartes kozmológiai munkáiban is mindig akkor tévedett, amikor félt attól, hogy gondolatai esetleg ellentmondhatnak a teológia által elfogadott tételeknek. A föld kialakulását még helyesen képzelte el, amikor feltette, hogy a föld anyagai valamikor cseppfolyósak voltak és a kéreg a föld lassú lehülésének következményeképpen szilárdult meg. Az 1637-ben megjelent „Les Mondes“ című csillagászati munkája azonban tele van hibával, ezért a művéért a XVIII. század csillagászai joggal támadhatták Descartot úgy, hogy a „Les Mondes“ egyetlen értéke azokban az impulzusokban áll, amelyeket Descartes tévedései adtak a későbbi kutatóknak. Ha ezeknek a hibáknak az okát keressük, mindenekelőtt feltűnik, hogy Descartes rengeteg időt szánt a „Les Mondes“ megírására. Végül is kéziratát erősen redu-

kálta, mert nem akart összeütközésbe kerülni az egyházzal és megijesztette őt Galilei elítéltetése. Többször érdeklődött a pápai udvarnál, ki lehet-e adni kéziratát, de megnyugtató választ nem kapott és így a „Les Mondes” Descartes gondolatainak csak egy töredékét tartalmazza s azt is bizonyára az egyház szájaíze szerint eltorzított alakban. Descartes annyira fontosnak tartotta a római katolikus egyház érdekeinek szem előtt tartását, hogy az utrechti egyetem protestáns szellemével való állandó összeütközései miatt 1641-ben visszatért Párisba és ettől az időponttól kezdve haláláig nem foglalkozott matematikai és természettudományi kutatásokkal, hanem kizárólag filozófiával.

Kétségtelen, hogy Descartes a modern matematikai és fizikai gondolkodás egyik legnagyobb alkotója volt és alkotásai híven tükrözik vissza a XVII. század nyugat-európai társadalmának osztályharcaiból származó minden erényét és hibáját. Forradalmi merészségű tudott lenni akkor, amikor az anyag mozgását a matematikus és fizikus ösztönösen materialista szempontjai szerint vizsgálta és a természetet objektív valóságként ismertette egy olyan korban, amikor ezzel a felfogással szemben évszázadok ideológiai maradványainak sokasága emelt szinte legyőzhetetlennek látszó gátakat; de kishitűvé és misztikusan zavarossá is tudott válni, amint az egyházi reakció torz világszemlélete zavarta meg tisztánlátását. A benne megnyilatkozó ellentmondások a szellemét egyengető társadalom ellentmondásait tükrözik vissza; azét a társadalomét, amelynek fejlődési irányát ugyan már feltartóztathatatlanul megsabta az izmosodó, fiatal kapitalizmus, melynek haladása ellen azonban még minden erejét összegyűjtötte a magas klérussal szövetséget kötött reakció. Ez az osztályharcos küzdelem tükröződik vissza Descartes matematikai és fizikai kutatásaiban is és ennek a küzdelemnek az ellentmondásaiiból született meg a fő irányában merészen haladó és mégis ingadozó descartesi tudományos alkotás.

VIII.

RENDKÍVÜLI ÖSSZES-ÜLÉS

I. P. Bárgyin, a Szovjetunió Tudományos Akadémiája alelnökének magyarországi látogatása alkalmából.

1950. február 20-án.

Rusznják István elnök a következő szavakkal üdvözölte a kiváló vendéget, aki a Magyar-Szovjet Barátság hónapja során látogatott el hazánkba:

A Magyar Tudományos Akadémia nevében szeretettel üdvözlöm Iván Pávlovics Bárgyin elvtársat, a Szovjetunió Tudományos Akadémiájának alelnökét.

Különös örömünkre szolgál, hogy a Magyar-Szovjet Barátság hónapjára érkezett küldöttséget olyan tudós vezeti, aki a műszaki tudományok kiváló szakértője, aki a nagy Szovjethaza szolgálatában szerzett érdemei és tudományos munkássága elismeréséül elnyerte a „Szocialista munka hőse“ kitüntető címét és akit több ízben Sztálin-díjjal és Lenin-renddel tüntettek ki.

Iván Pávlovics Bárgyin kohómérnök 1936 óta tagja a Szovjetunió Tudományos Akadémiájának. Szakterülete a vaskohászat. Ő dolgozta ki az oxigénbefúvásos kohósítás elméletét és gyakorlatát. Munkásságának kiemelkedő jelentőségű része a hatalmas kuznyeecki fémmű tervezésének és felépítésének irányítása. A Szovjetunió kohászatának és nehéziparának fejlesztésében vezető szerepet visz és a Nagy Honvédő Háború alatt az ő feladata volt a nehézipari termelésnek a honvédelmi célok szolgálatába való állítása. Munkássága példa az Akadémia és a szocialista népgazdaság, a haladó, magasrendű elmélet és a gyakorlat együttműködésére.

Mi a szovjet küldöttség ittlétében és Bárgyin akadémikus személyében a nagy szovjet nép szeretetének és megbecsülésének kifejezését látjuk és ezt azzal is igyekszünk viszonzni, hogy tudományos munkánkban az ő példájuk követésére törekszünk.

A mi Tudományos Akadémiánk ujjászületett, mert a Szovjetunió győzelme és állandó segítsége megteremtette ehhez a feltételeket. Az Akadémia tudományos munkájának szervezésében óriási segítséget nyújt a Szovjetunió nagymullú akadémiája útmutatásának és tapasztalatainak közvetlen felhasználása. Felkérem Bárgyin elvtársat, hogy a Szovjetunió Tudományos Akadémiájának szervezetéről szóló előadását tartsa meg.

*

Iván Pávlovics Bárgyin, a Szovjetunió Tudományos Akadémiájának alelnöke a következő előadást tartotta:

A Szovjetunió Tudományos Akadémiájának Szervezetéről

Engedjék meg, hogy a Szovjetunió Tudományos Akadémiája nevében üdvözljem a Magyar Tudományos Akadémia falai közt a baráti Magyar Népköztársaság jelenlevő képviselőit.

Igyekszem röviden vázolni a Szovjetunió Tudományos Akadémiájában folytatott munkánkat s részletesebben ki fogok térni a Szovjetunió Tudományos Akadémiája Műszaki Osztályának munkájára.

Az orosz tudomány fejlődésének útjai sokban eltértek a nyugateurópaiaktól. Ennek oka hazánk különleges történelmi körülményeiben rejlik. A tudomány fejlődését erősen hátráltatta a mongol-tatár megszállás. Oroszországban a világi tudományok csupán a XVIII. század végén kezdtek kifejlődni.

I. Péter korában az orosz állam előtt hatalmas feladatok állottak az ipar megerősítése, valamint az ország honvédelmének megerősítése terén s ehhez szükség volt a technika és a tudomány nagyarányú segítségére. I. Péter állhatatosan kereste azokat az utakat, melyek segítségével a tudományok a leggyorsabb és legsikeresebb módon volnának elterjeszthetők Oroszországban. Ebből a célból létrehozták a Tudományos Akadémiát. A Pétervári Tudományos Akadémiának Péter elgondolása szerint különböznie kellett a nyugateurópai tudományos akadémiáktól. Az volt a feladata, hogy ne csak Oroszország akadémikusainak és tudósainak munkásságát összegezze, hanem minden tudóst, bárhol is éljen és munkájával új utakat törjön a tudomány minden ágában.

A Tudományos Akadémiát létrehozó törvényből teljes világossággal látható, hogy az Akadémia nem csupán önkéntes tudományos társaság lett, hanem központi, tudományos intézmény, amelynek élén a cár, a kormány állott.

I. Péter nem érte meg az Akadémia megszületését, de résztvett az alapításáról szóló törvény előkészítésében.

200 évvel ezelőtt, 1748-ban nagy tudósunk, Lomonoszov akadémikus tervei alapján Pétervárott kémiai laboratóriumot építettek. Ez a szerény laboratórium lényegében új állomást jelentett a természet tanulmányozása terén, új lépést a műszaki tudományok megalapítása terén Oroszországban. Ez a laboratórium őse volt a tudományos kutató intézetek és laboratóriumok egész sorának, amelyek nagy számban jöttek létre a Szovjetunióban a Nagy Októberi Forradalom után.

Lomonoszov kora óta 200 év telt el. Hazánk adta a tudománynak Lomonoszovot, Mendelejevet, Pavlovot, adta Lenint és Sztálint.

Az Oroszországi Tudományos Akadémia fennállásának első évtizedeiben nagy-szerű laboratóriumokat, fizikai szertárakat hozott létre s ezenkívül rendelkezésére állottak a szükséges műhelyek, segéd-intézmények stb.

A XVIII. században és a XIX. század első éveiben a Oroszországi Tudományos Akadémia képviselte az egész orosz tudományt. A XIX. század első negyedében azonban az Akadémia szerepe csökkenni kezdett s funkcióink egy része más tudományos és oktató intézményekhez ment át. A Tudományos Akadémia elveszítette az orosz tudomány monopolisztikus képviselőjének jellegét, de nem csökkentette tudományos tevékenységének magas színvonalát.

A XIX. század közepén az Oroszországi Tudományos Akadémia, miközben egyre jobban eltávolodott a gyakorlati feladatoktól, jelentős mértékben elvesztette ama sajátosságait, amelyek még a XVIII. században előnyére megkülönböztették más akadémiáktól. A Tudományos Akadémia zárkózottságára és összetételének kaszt-jellegére nézve számos európai akadémiához vált hasonlóvá. Ennek eredményeképpen a forradalom előtti Oroszországi Tudományos Akadémia fokozatosan megszűnt bármi módon

segítségére lenni az országnak. Abban az időben, amikor kitört a Nagy Októberi Forradalom vihára, nyilvánvalóvá vált, hogy a dolog így tovább nem folytatható, a Tudományos Akadémiának meg kell változtatnia munkája jellegét és igazolnia kell azt az első helyet, amelyet az ország tudományos életében elfoglal.

A Bolsevik Párt és a fiatal szovjet állam számára a tudomány a legfontosabb támaszt jelentette. Az új államot Marx, Engels, Lenin és Sztálin tanításainak alapján kellett felépíteni. A tudomány fejlesztése, a tudományos káderek nevelése elengedhetetlen feltétele volt az ország iparosításának, a mezőgazdaság fejlesztésének, valamint a haderő megszilárdításának.

A szovjet állam a tudósok elé a tudományos munka sohasem tapasztalt perspektíváit tárta. Fennállásának első hónapjaiban már hatalmas segítséget nyújtott a tudományos kezdeményezésnek. Nagyszámú tudományos kutató intézetet hoztak létre a tudomány különböző területein.

A szovjethatalom első éveiben a régi Tudományos Akadémia még nem tudta teljes mértékben felfogni a lefolyt eseményeket, egész mélységükben — a tudomány további fejlődése szempontjából. Ugyanakkor a szovjet kormány különösen nagy figyelmet szentelt a Tudományos Akadémiának, sokkal többet, mint más, a forradalomelőtti időkből örökségül maradt tudományos intézményeknek.

Vlagyimir Iljics Lenin, amikor tudomást szerzett arról a munkáról, amely a Tudományos Akadémián folyt a termelőerők fejlesztése terén, saját tervet készített e munka folytatására, továbbá más tudományos kutató munkák elvégzésére. Ebben a tervben rámutatott, hogy a Népgazdasági Főtanácsnak haladéktalanul meg kell bíznia a Tudományos Akadémiát a gazdasági és műszaki jellegű feladatok egész sorának megoldásával. Ettől kezdve a Tudományos Akadémia munkája megélné. Különféle bizottságokat szerveztek, létrehozták a fizikai, kémiai és más intézeteket. Ezeknek az intézeteknek meghatározott feladataik voltak a népgazdaság fejlesztésével kapcsolatban.

A Párt és a Kormány minden erővel támogatta az Akadémia kezdeményezéseit. 1925 július 27-én a SzUK(b)P Központi Vezetősége és a Szovjetunió Népbiztosi Tanácsa határozatot hozott, amelynek alapján a Szovjetunió Tudományos Akadémiáját a Szovjetunió legfelsőbb tudományos szervének ismerték el. A kormánynak ez a határozata a Tudományos Akadémiát kiemelte a többi tudományos intézmény sorából és új, nagy feladatokat tűzött ki elébe.

A választások után a Tudományos Akadémiába új erők kerültek, azoknak a szovjet tudósoknak és mérnököknek személyében, akik tudásukat és képességeiket a szocialista építés területén bizonyították be. 1925 decemberében a Szovjetunió Tudományos Akadémiája közvetlenül a Népbiztosok Tanácsának irányítása alá került.

Annak érdekében, hogy a Tudományos Akadémia és a Népbiztosok Tanácsa között szorosabb kapcsolat jöhessen létre, az Akadémiát az 1934. április 25-én kelt határozat értelmében Moszkvába helyezték át.

Rövid idő leforgása alatt a Tudományos Akadémia hatalmas tudományos központtá vált. Létszámát többfázisban kiegészítették olyan tudósokkal, akik addig más intézetekben működtek.

A Tudományos Akadémia tevékenységének állami jellegét különösen visszatükrözik a tudományos munkatervek, amelyeket a Szovjetunió kormányának nyújt be. A Tudományos Akadémia tervei segítségével szabályozza munkáját a szocialista építéssel és a sztálini öt éves tervekkel kapcsolatos hatalmas feladatok végrehajtására.

A Tudományos Akadémia szoros kapcsolatot teremtett a tudomány és a gyakorlat között.

Jelenleg a Szovjetunió Tudományos Akadémiája nyolc osztályból áll: fizika-matematikai, kémiai, geológiai és földrajzi, műszaki, történelmi és filozófiai, közgazdasági és jogi, irodalmi és nyelvtudományi. Az akadémikusok száma kb. 150, a levelező tagoké kb. 250. A Szovjetunió Tudományos Akadémiája tudományos rendszerben dolgozó tudományos munkatársak száma eléri a tízezret. A Sz. U. Tudományos Akadémiájának az ország minden részében vannak fiókiintézetei, így Szverdlovszkban, a Krimben stb.

A szövetséges köztársaságoknak saját, önállóan működő akadémiáik vannak. Ezenkívül a tudomány egyes ágainak külön tudományos akadémiái vannak, így Orvostudományi Akadémia, Építészeti Akadémia, Művészeti Akadémia stb. Ezek közül a legnagyobb a V. I. Lenin nevét viselő Mezőgazdasági Tudományos Akadémia.

A Szovjetunió Tudományos Akadémiájának Műszaki Osztályát 1934-ben hozták létre. Abban az időben, amikor az Akadémia Leningrádban működött, műszaki osztály még nem volt; az egyes műszaki kérdések megoldására külön bizottságok működtek. A Műszaki Osztály akadémikusainak száma 33, levelező tagjainak száma 51. A Műszaki Osztályban működő tudományos munkatársak és kiegészítő személyzet száma kb. 1000. A következő intézetek tartoznak a Műszaki Osztály vezetése alá: Energiagazdálkodási Intézet (egyike a legnagyobbaknak), Éghető Ásványok Intézete, Ásványolaj Intézet, Kohászati Intézet, Bányászati Intézet, Gépészeti Intézet, Mechanikai Intézet, Finommechanikai és Számítástechnikai Intézet, Automatikai és Telemechanikai Intézet.

Ezek az intézeteken kívül a Műszaki Osztályon szekciók működnek a következő területekre vonatkozó problémák tudományos feldolgozására: szállítás, vízgazdálkodás, elektromos hegesztés és elektrotermia, rádiótechnika, valamint a műszaki terminológia bizottsága, a magasfrekvenciájú elektrotermia laboratóriuma, a vezetőké tudományos problémái kidolgozásával foglalkozó laboratórium, a technika történetének bizottsága, világitástechnikai bizottság, helio-bizottság.

A legérdekesebb problémák, amelyek kidolgozásával a Műszaki Osztály intézetei foglalkoznak, a következők: energiaátvitel magasfeszültségű egyenárammal, nagy távolságra; a fűtőanyag energetikai és kémiai felhasználása; kutatások a szén kokszosítása és a nyersolaj feldolgozása terén, a fémek és ötvözetek előállítására új technológiájának kidolgozása, közetnyomás, az ércek dúsítása, a mechanizmusok kinematikája, az automatika és a telemechanika alkalmazása a hő-, kémiai- és mechanikai folyamatok irányítására stb.

A munka szervezete a Tudományos Akadémia intézeteiben a következő: A tudományos munkákról szóló beszámolókat az intézet Tudományos Tanácsa hallgatja és vitatja meg. Ezután a legfontosabb munkákról előadásokat tartanak azon az osztályon, amelynek kötelékébe az illető intézet tartozik. Különleges esetekben a legérdekesebb munkákról szóló előadásokat bemutatják a Tudományos Akadémia közgyűlésének. Minden félévben az intézetek beszámolnak az osztálynak az elvégzett munkáról és az elért eredményekről. Az osztályok ezeket az eredményeket közzélik a Szovjetunió Tudományos Akadémiája Elnökségével. A tudományos intézeteknek minden évben, augusztus 15-re be kell nyújtaniuk következő évi munkatervüket az Akadémia osztályainak. Ugyanakkor a minisztériumok hatáskörébe tartozó intézetek is kötelesek benyújtani következő évi munkatervüket. A minisztériumok hatáskörébe tartozó intézetek a népgazdaság egyes ágai folyó munkájával közvetlen kapcsolatban levő kérdések tudományos kidolgozásával foglalkoznak. Munkájuknak igen nagy jelentősége van.

Az Akadémia intézeteinek, valamint a minisztériumok hatáskörébe tartozó intézetek terveit a Szovjetunió Tudományos Akadémiájának közgyűlésén vitatják meg. A tervek megvitatás után a Szovjetunió Minisztertanácsa elé kerülnek jóváhagyás végett. Szükség esetén a Szovjetunió Minisztertanácsa kiigazításokat eszközöl a tudományos munkaterveken. Ezután minden egyes minisztériumot felszólít, hogy a szakmájába tartozó tudományos munkatervet bővített kollégium vitassa meg a miniszter elnökletével.

A Tudományos Akadémia és a minisztériumok ilyen rendszeres együttműködése igen nagy eredményekhez vezet.

A fenti szervezeti formák véleményünk szerint a legalkalmasabbak arra, hogy az akadémikusok a legjobban felhasználhassák tudásukat és tapasztalataikat a népgazdaság céljaira. Mindannyiunknak, akik a tudomány legkülönbözőbb ágaiban működünk, egy a célunk. Bármely tudományág helyzetének kiértékelésénél a legfontosabb kérdés a következő: melyik táborot szolgálja, milyen társadalmi erők oldalán áll az adott tudományág? Nincs és nem is lehet tudomány általában, tudomány amely az egymással harcoló osztályok felett áll, nincs általános világtudomány. Az egész világra kiterjedő közös tudományról, az emberiség közös tudományáról szóló fecsegésre az imperialistáknak van szükségük, hogy meggyőzhessék a szolgálatukban működő tudósokat arról, hogy az egész emberiséget szolgálják. Azonban az imperializmus táborában az egész tudomány a saját és más népek elnyomását, antidemokratikus, népellenes, szovjetellenes tömb kialakítását szolgálja.

Van-e olyan becsületes, élenjáró tudós, aki odaadná egész alkotóerejét, lelkesedését, ha megértené, hogy milyen bűnös, népellenes célokra használják fel imperialista gazdái a tudományos kutatás eredményeit? A tudósok gondolatainak kizsákmányolására alkották meg az imperialisták a közös emberi tudomány legendáját.

Nincs és nem is lehet egységes tudomány, amely minket is, őket is szolgálja, amely szolgálja az elnyomókat és ugyanakkor az elnyomottakat, a béke és a szabadság harcosait s ugyanakkor a háborús uszítókat. A tudomány pártos. Magánviseli bélyegét azoknak a társadalmi erőknek, amelyeket szolgál. A tudomány haladó és forradalmi, ha a társadalom haladó erőit szolgálja, de élével a haladás ellen fordul, ha a társadalom reakciós erőinek szolgálatában áll.

Az imperialista tábor legfőbb célja az, hogy akadályozza a haladást, eltorlaszolja a kommunizmus felé vezető utat, s visszafordítsa a történelem kerekét, felhasználva erre még a tudomány eredményeit is.

Ezek a társadalmi erők hatalmas kárt okoznak az emberiségnek és a tudománynak és saját érdekeik kedvéért durván sértik a tudományt.

A Szovjetunióban és a népi demokratikus országokban nincsenek ilyen fekélyek, amelyek eltorzítják és elhomályosítják a tudományos alkotást. Ezekben az országokban a tudomány a népet, a haladást, a kommunista jövőt szolgálja.

Haladó az a tudomány, amely együtt halad a néppel, önzetlenül szolgálja a népet és utolsó lélekzetéig hű marad a néphez. Erre tanít minket a szovjetnép vezére, a nagy Sztálin. Nagy vezérünk példáját követve mi, szovjettudósok csak az ilyen tudományt ismerjük el élenjáró tudománynak. Nem minden tudományos irányzat haladó, hanem csupán azok, amelyek előre vezetnek, ama cél felé, amelyhez a dolgozó tömegek törekcsenek. Az a tudomány élenjáró, amely megvilágítja a kommunizmus építőinek útját, nagy, megfeszített munkájuk útját és megtalálja számukra a gyakorlati kérdések leggyorsabb és legjobb megoldását.

A legnagyobb művel járultak hozzá a Szovjetunió munkásosztálya, legszélesebb dolgozó tömegei, valamint az egész világ érdekeit szolgáló élenjáró szovjet tudomány gazdagításához az élenjáró tudomány legjobb képviselői — Lenin és Sztálin. Tudományos alkotásaik csillagként világítják meg a szovjetnép és az egész haladó emberiség előtt a kommunizmus felé vezető utat. Ezt a tudományt lenini-sztálini tudománynak nevezzük. Nagy és legyőzhetetlen ez a tudomány, mert előrehalad, oda, ahova a történelem kereke fordul.

A III. OSZTÁLY ÜNNEPI ÜLÉSE

Fejér Lipót és Riesz Frigyes, a budapesti Tudományegyetem matematika-professzorai idén töltötték be 70. évüket. (Fejér Lipót 1880. február 9-én, Riesz Frigyes 1880. január 14-én született.) Mindkettő világhírű tudós, a magyar tudományos élet büszkeségei. Születésnapjuk alkalmából az egész magyar tudomány melegen ünnepelte a két jubilánst.

A Magyar Népköztársaság kormánya a Köztársasági Érdemrend V. fokozatával tüntette ki őket. (Fejér Lipót és Riesz Frigyes kitüntetésének száma 3707 Min. I. A./1950).

A Pázmány Péter Tudományegyetem 1950. március 17-én ünnepi ülés keretében mindkettőjüket díszdoktorrá avatta s a kormány nevében Darvas József oktatásügyi miniszter ekkor adta át a kitüntetéseket.

A Bolyai János Matematikai Társulat, melynek Fejér és Riesz professzorok díszelnökei, a szegedi Acta Scientiarum Mathematicarum szerkesztőségével karöltve az említett lap keretében ünnepi kötetet adott ki. Igen nagy megtiszteltetés érte a magyar tudományt azáltal, hogy az élenjáró szovjet matematikusok egy csoportja, Sz. Bernstein, D. Mensov, Sz. Nyikolszkij és V. Mergelján rendkívül értékes cikkeket küldtek a jubileumi kötet számára. Rajtuk kívül 48 külföldi matematikus küldte el munkáját a jubileumi kötetben való közlés céljából. Az ünnepi kötet két részben, 15—15 ív terjedelemben jelent meg. A hazai szerzők száma 21, a külföldieké 52.

A Magyar Tudományos Akadémia III. Osztálya 1950. február 27-én ünnepi ülést tartott, melyen Turán Pál Fejér Lipót, Szőkefalvi-Nagy Béla pedig Riesz Frigyes munkásságának jelentőségéről tartott előadást.

Fejér Lipót r. tag matematikai munkássága

Turán Pál l. tag előadása

Előadó Fejér Lipót sokrétű tudományos munkásságának jellemzésénél kiemelte azt a rendkívül nagy hatást, amelyet Fejér munkái az egész világon folyó matematikai kutatásra gyakoroltak. Különösen hangsúlyozta azt a hatalmas impulzust, amelyet Fejér a Fourier-sorok elméletén át adott nemcsak a trigonometrikus sorokra vonatkozó kutatásoknak, hanem úgyszólván az egész analízisnek.

Megállapította végül, hogy Fejérnek még olyan területen is voltak a problémák lényegét megvilágító gondolatai, amelyek nem tartoztak közismert kutatási területeihez, így az analitikai számelmélet is értékes megjegyzéseket köszönhet Fejér Lipótnak.

Riesz Frigyes I. tag munkássága*Szőkefalvi Nagy Béla I. tag előadása*

Előadó Riesz Frigyes közel ötvtizedes matematikai munkásságát ismertette, különösen kiemelve e munkásság hatalmas hatását az egész modern analízis fejlődésére. Riesz felfedezései alapozták meg a függvényterek, a lineáris operációk és a szubharmonikus függvények elméletét, ma már klasszikussá vált eredményei vannak a Fourier-sorok és az analitikus függvények elméletében. Újabban a modern matematikai fizika szempontjából is fontos ergoelmélet terén ért el jelentős eredményeket.

Riesz Frigyest rendkívül széles területet felölelő és mindenütt mélyreható munkássága az élő matematikusok egyik legnagyobbikává tette.

Rudas László r. tag halála

1950. április 29-én reggel, a halállal folytatott hosszú vívódás után, eltávozott az élők sorából. Rudas László, az Akadémia rendes tagja, országgyűlési képviselő, a Közgazdasági Egyetem Kossuth-díjas rektora, a marxizmus-leninizmus kiváló művelője.

Rudas László sírjánál Rusznyák István elnök mondott emlékbeszédet a magyar tudományos élet nevében. A beszédet itt közöljük:

Rusnyák István emlékbeszéde Rudas László sírjánál

A Magyar Tudományos Akadémia utolsó üdvözetét hozom nagy halottunk, Rudas László tagtársunk sírjához.

Rudas Lászlóban mi nemcsak a munkásmozgalom kipróbált harcosát, a kiváló filozófust és nevelőt gyászoljuk, de pótolhatatlan veszteség számunkra, Rudas Lászlónak, a megújított Akadémia tagjának elvesztése is.

Rudas László az Akadémia életében történt *fordulat*, az Akadémia megújulása *után* lépett soraink közé. Az újcélú Akadémia az ő kiemelkedő jelentőségét azzal is hangsúlyozta, hogy a szokástól eltérően azonnal *rendes* tagjai sorába választotta. S ettől kezdve Rudas László nemcsak papíron volt akadémikus. Fiatalos lendületével, széleskörű tudásával, bolsevik szenvedélyességével élen járt minden olyan harcban, mely a tudomány közkinccsé tételét, a tudósok és a dolgozók alkotó összefogását tűzte ki célul.

Mi, magyar tudósok, a népért és a haladásért élő újtípusú harcos tudós eszményképét ismertük meg benne.

Hítvallása, melyet a tudomány céljáról 1949. december 19-én, Sztálinról tartott akadémiai ünnepi beszédében kifejtett, mindannyiunk számára feledhetetlen iránymutatás marad jövőnk munkánkban. Nem fogjuk elfelejteni azokat a szavakat, melyeket előadása végén hozzánk intézett:

„Nekünk, magyar tudósoknak is elsőrangú feladatunk — mondotta — hogy — bármely területen dolgozzunk is — felvértezzük magunkat a leninista elmélettel és a belőle fakadó optimizmussal, a nép szeretetével, a nép ellenségei gyűlöletével. Csak ezzel a tudománnyal felvértezve teljesíthetjük azt a nagy és nemes hivatást, amely ránk vár: a néppel együtt, a nép szolgálatában építeni a nagy művet, a szocializmus szebb és jobb világát.“

Mélyen megrendülve helyezem el a Magyar Tudományos Akadémia koszorúját a nagy harcos és tanító, Rudas László koporsójára.

ÖSSZES-ÜLÉS

Goldziher Ignác születésének 100. évfordulója alkalmából

1950 június 22-én volt Goldziher Ignác budapesti egyetemi tanárnak, az Akadémia I. osztálya volt elnökének, a modern iszlámkutatás egyik megteremtőjének százéves születési évfordulója s az Akadémia e napon összes-ülést tartott. Az ülést Ligeti Lajos alelnök nyitotta meg, majd Németh Gyula r. tag mondott Goldziherről beszédet. Ismertette Goldziher életét és műveit, vázolta fejlődését és jellemezte egyéniségét.

Goldziher héber tanulmányokkal kezdte munkásságát, majd Lipcsében Fleischer hatása alatt az arab filológiára tért át. Ez azután átvezette az iszlám vizsgálatára. Első nagy műve e téren Akadémiánk kiadásában 1881-ben jelent meg s az ebben tárgyalt témákat részletesen és alaposan *Muhammedanischen Studien* c. művében (1889, 1890) fejtette ki. Ennek legfontosabb fejezete a mohamedán próféta hagyomány eredetéről szól. Goldziher kimutatja e hagyomány koholt voltát. A probléma megoldásával kapcsolatban felvetődött a prioritás kérdése, de Goldziher prioritása magyar nyelvű munkássága alapján kétségtelenül megállapítható.

I. Magyar Matematikai Kongresszus

1950 augusztus 7-én nyílt meg az Akadémia védnöksége alatt a Bólyai János Matematikai Társulat rendezésében az I. Magyar Matematikai Kongresszus. A kongresszus a magyar tudományos élet egyik kiemelkedő eseménye volt. Jelentőségét különösen fokozta 31 kiváló külföldi tudós részvétele. A magyar matematikai tudományt a Szovjetunió matematikusai abban a kitüntetésben részesítették, hogy elküldték hozzánk *I. M. Vinogradov* akadémikus vezetésével 9 tagú küldöttségüket, melynek tagjai: *P. Sz. Alekszandrov, A. N. Kolmogorov, Sz. M. Nyikolszkij, A. A. Markov, M. M. Korobov, I. Z. Stokalov, K. A. Ribnyikov, F. A. Hrisztianov*; cs.

Kínából *L. K. Hua és J. H. Woo*; Lengyelországból *K. Kuratowski, E. Marczewski, S. Mazur, W. Sierpinski, R. Sikorski, H. Greniewski, A. Mostowski, W. Bogorzelski, K. Borsuk, W. Nowacki, S. Turski, M. Stark*; Romániából *S. Stoilow, M. Haimovici, A. Popovici*; Bulgáriából *L. Csakalov, N. Obreskov*; Csehszlovákiából: *M. Katetov*; a Német Demokratikus Köztársaságból *K. Schröder, R. Kochendörffer*; és a nyugati haladó matematikusok képviselőiben *P. Libois* belga matematikus jelent meg.

Az Akadémia elnöksége a kongresszuson résztvevő kiváló külföldi vendégek tiszteletére fogadást rendezett, melyen megjelent a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének képviselője, a Vallás- és Közoktatásügyi Miniszter, a Budapestre érkezett külföldi küldöttségek tagjai, közöttük a Szovjetunió küldöttsége Vinogradov akadémikus vezetésével; a kongresszuson résztvevő magyar matematikusok, ezenkívül a magyar tudományos élet számos tagja.

A kongresszus utolsó ülésén, 1950 szeptember 2-án Rusznyák István elnök mondott zárszót az Akadémia nevében:

Tisztelt Kongresszus!

Most, amikor az első matematikai Kongresszus munkáját befejezte és a Kongresszus eredményeit áttekinthetjük, a Magyar Tudományos Akadémia nevében újólal szeretettel üdvözlöm a Kongresszus résztvevőit és külföldi vendégeinket. Megállapíthatjuk, hogy a Kongresszus jó munkát végzett, tárgyalásai és előadásai igen magas színvonalúak voltak és a tudomány számos aktuális problémájára adtak konkrét választ. Ezzel ez a Kongresszus a magyar matematikai kutatás jövőjére is döntő kihatású volt.

Különösen nagyjelentőségű volt a Kongresszus nemzetközi kapcsolataink elmélyítése szempontjából. Nagy megtiszteltetés számunkra, hogy a Szovjetunió kimagasló tudósainak 9 tagú delegációja jött el hozzánk, Vinogradov akadémikus vezetésével. A delegáció többi tagjai is világhírű, élenjáró tudósok, hogy csak Kolmogorov és Alekszandrov akadémikusok neveit említsem. A magyar kutatóknak így lehetővé vált, hogy személyesen ismerkedhessenek meg a szovjet matematikai kutatás irányjaival, nagyszerű eredményeivel — és ezenfelül létrejöhettek a tudósokra nézve annyira szükséges személyi kapcsolatok is ezen a kongresszuson. — A népi demokráciák is elküldték hozzánk képviselőiket. Üdvözljük a Kongresszuson megjelent lengyel, román, csehszlovák, valamint a német és kínai delegátusokat. — A Kongresszus vonzóerejét bizonyítja az is, hogy a nyugati országok haladó tudósainak képviseletében körünkben üdvözölhetjük Libois elvtárs, belga professzort is.

Ennek a Kongresszusnak tudományos jelentősége mindenki számára világos. Ezen túlmenőleg azonban a Kongresszusnak, mely tulajdonképpen nemzeti kongresszus, igen nagy politikai jelentősége is van. Ugyanebben az időben ülésezett Amerikában az úgynevezett „Nemzetközi Matematikai Kongresszus“, amelyen azonban a haladó világ képviselői nem vehettek részt. Az amerikai hatóságok megtagadták a beutazási engedélyt olyan tudósoknak, akik a békére való felhívást aláírták. Nem vitás, hogy az igazi tudomány képviselői, a matematikai tudomány súlyban legjelentősebb része nálunk, a mi nemzeti kongresszusunkon adott egymásnak találkozt. Amerika hangja természetesen igyekezett kongresszusunkat megrágalmazni és tudományos jelentőségét csökkenteni. Azt állította, hogy ez a kongresszus nem tudományos, hanem elsősorban politikai kongresszus, szemben az ő úgynevezett „politikamentes“ kongresszusukkal. Meg kell hogy mondjuk, hogy ez a mi kongresszusunk tényleg politikai jelleggel is bír. De az a politika, amit mi képviselünk, nem azonos azzal a politikai állásfoglalással, amely az amerikai kongresszus békeellenes magatartásában mutatkozik meg. Kolmogorov akadémikus meg is állapította, hogy a mi véleményünk szerint a politika szempontjainak érvényesítése: tudomány és a mi kongresszusunk magas színvonalát éppen az a tény biztosította, hogy elsősorban olyan kérdésekkel foglalkozott, amelyeket a magasabb értelemben vett politikai élet vetett fel. Ilyen értelemben a kongresszus tudományos munkája egyúttal politikai munka is volt. Az a megbecsülés, amely a baráti népek részéről tudósaink felé megnyilvánult, kötelezi tudományos életünket és kötelezi tudósainkat is elsősorban arra, hogy a jövőben is politizáljanak. Ezt a politikát a legmagasabb értelemben gondolom, ezen a politikán azt a politikát értem, hogy a tudós minden erejével népét, az emberi haladást és a béke megszilárdítását szolgálja. Nemzeti Kongresszusunk az említett okok következtében a nemzetközi tudományos élet jelentős eseményévé vált, ami kifejezésre jutott abban is, hogy ezt az első magyar Matematikai Kongresszust csaknem 35 kiváló külföldi tudós részvételével tartottuk meg.

A Kongresszus megmutatta azt is, hogy a magyar matematikai kutatás magas színvonalon áll. 40 magyar kutató számolt be legújabb kutatásainak eredményéről. A magyar matematikának közismerten nagy hagyományai vannak és a múltban is

működtek kiváló magyar matematikusok. Csakhogy, amíg a Horthy fasizmus alatt a matematikus osztályrésze az állástalanság, a mellözöttség és a megnemértés volt, addig ma a tudós a társadalomnak megbecsült tagja; a Párt, a kormány és a dolgozók gondoskodása lehetővé teszi, hogy teljes munkaerejét tudománya és ezen keresztül népe szolgálatában állíthassa. A Horthy-rendszer alatt több magyar matematikus volt külföldi tanszékek vezetője, mint ahány matematikai tanszék összesen volt Magyarországon. A Horthy-rendszer népeellenes úgynevezett „kulturpolitikája“ valósággal kiűldözte kiváló matematikusaink egész sorát hazájából. A felszabadulás ezen a téren is döntő változást hozott. A felszabadulás előtt Magyarországon mindössze 8 matematikai tanszék volt betöltve. Ezzel szemben ma 16 tanszékünk van. A felszabadulás előtt mindennapos jelenség volt az éhező, állástalan, vagy díjtalan „állásban“ dolgozó kutató. Ma mindenki, aki tudományos munkát végez, nemcsak hogy fizetést kap, hanem még a kezdő kutató is olyan fizetésben részesül, amiből gondtalanul meg tud élni. Kifejezésre jut népi demokráciánknak ez a gondoskodása abban is, hogy a tanársegédek és tudományos munkatársak száma egyedül a matematikai tanszékeken mintegy⁶ ötszörösére emelkedett. Matematikusaink nagyrabecsülése és magas színvonalú munkájuknak elismerése kifejezésre jut abban is, hogy a felszabadulás óta 8 matematikusunk nyerte el a Kossuth-díjat.

A tudósok viszonya a néphez és saját tudományukhoz is teljesen megváltozott. A matematikai kutatás új irányjaiban megnyilvánul az a körülmény, hogy ez a tudomány is a népért való tudomány lett. Míg azelőtt a matematika gyakorlati alkalmazásának kutatását elnyomták és lenézték azt, aki ilyen kérdésekkel foglalkozott, és az alkalmazott matematikának szándékosan üzleti mellékízt adtak, ma az alkalmazott matematikával való foglalkozás magától értetődően a matematika minden más ágával egyenrangú kutatási ágnak számít. Tudósaink ma fokozottab figyelmet szentelnek tudományuknak az élet különböző kérdései és az ötéves terv problémáinak megoldásában való alkalmazására. Tudósainknak ezt a törekvését méltányolja az újjászületett és a nép életében méltó hivatását betöltő Magyar Tudományos Akadémia azáltal, hogy létrehozta az Alkalmazott Matematikai Intézetet. A magyar dolgozó tömegek pedig, akik eddig a matematikáról vagy alig tudtak valamit, vagy azt egy az élettől elvonatkozott spekulatív játéknak tartották, éppen az első magyar Matematikai Kongresszus eredményein keresztül meggyőződhetnek arról, hogy matematikusaink is saját tudományuk keretében ugyanazt a harcot folytatják mint ők: résztvesznek a szocialista társadalom felépítésében.

Ennek a Kongresszusnak a megrendezése átütő tudományos és politikai siker. El sem lett volna képzelhető egy olyan országban, melyben a nép a kapitalizmus igája alatt nyög. Csak egy szabad ország képes arra, hogy tudósait úgy megbecsülje és olyan támogatásban részesítse, mint azt népi demokráciánk teszi. Nem fogjuk elfelejteni, hogy ezt a szabadságot felszabadítóknak, a hatalmas Szovjetunióknak és lánglelkű vezérének, a nagy tudósnak, Sztálinnak köszönhetjük. A Szovjetunió nemcsak a lehetőségét adta meg annak, hogy tudósaink felszabadultan dolgozhassanak, hanem állandó baráti támogatásával segít abban is, hogy sikereinket elérhessük. Ennek a támogatásnak nagyszerű jelét látjuk most is, a szovjetdelegációknak hazánkba való látogatása alkalmával.

Azt, hogy a Szovjetunió adta szabadsággal élni tudtunk, ennek a Kongresszusnak a sikere is bizonyítja. Ezt pedig győzelmeink szervezőjének, nagy Pártunknak és szeretett Rákosi elvtársunknak köszönhetjük. A Kongresszus matematikai tudósaink komoly sikerét és győzelmét jelenti és ez a siker és ez a győzelem tudósainkat még jobban lömöríti a Párt zászlaja alá és még jobban mozgósítja őket arra, hogy tudományukkal minél jobban kivegyék részüket a szocializmus építésében.

**A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA 1950. NOVEMBER 26. ÉS DECEMBER 2.
KÖZÖTT TARTANDÓ ÜNNEPI HETÉNEK PROGRAMMJA:**

November 26-án, vasárnap.

délelőtt 11 óra.

Ünnepi ülés a Magyar Tudományos Akadémia dísztermében.

Elnöki megnyitó — Rusznyák István.

Külföldi vendégek üdvözlése.

Fogarasi Béla r. tag előadása:

„A dialektikus materializmus világnézetének szerepe a tudományos kutatásban és a Magyar Tudományos Akadémia feladatai.“

Este 8 óra.

Fogadás a Gellért Szállóban.

November 27-től december 1-ig.

A Magyar Tudományos Akadémia osztályainak tudományos ülései:

**I. és II. Nyelv- és Irodalomtudományi, Társadalmi-Történeti Tudományi Osztályok
együttes ülései**

SZTÁLIN NYELVTUDOMÁNYI CIKKEINEK TANULSÁGAI

November 27., hétfő

délután 3 óra:

Referátumok:

Németh Gyula r. tag:

„Sztálin nyelv- és irodalomtudományi cikkei és a hazai nyelv- és irodalomtudomány feladatai.“

Korreferátumok:

Bárczi Géza r. tag:

„Sztálin nyelv- és irodalomtudományi cikkei és az általános nyelv- és irodalomtudomány.“

Zsirai Miklós r. tag:

„Sztálin nyelv- és irodalomtudományi cikkei és a történeti nyelv- és irodalomtudomány.“

November 28., kedd

délután 3 óra:

Referátum:

Molnár Erik r. tag:

„Sztálin nyelv- és irodalomtudományi cikkei és a történeti nyelv- és irodalomtudomány.“

Korreferátumok:

Lukács György r. tag:

„Sztálin nyelv- és irodalomtudományi cikkeinek tanulságai az irodalom és művészettörténet szempontjából.“

Szabó Imre l. tag:

„Sztálin tanítása a nyelv- és irodalomtudományról és a jogi felépítmény.“

Előadások helye: *Eötvös Lóránd Tudományegyetem aulája.*

(December 1-én az Akadémia az Írószövetséggel közös rendezésben Vörösmarty-emlékünnepepy tart a Zeneművészeti Főiskolán. Az ünnepély nem tartozik az Akadémiai Nagygyűlés programjába.)

III. Matematika és Természettudományok Osztálya.

November 27., hétfő

délután 4 óra:

Előadások a modern fizika köréből.

Jánossy Lajos:	„A kiterjedt légizapórok jelenlegi problémái.“
Gyulai Zoltán lev. tag:	„Kristálynövekedés és határréteg.“
Szigeti György:	„Lumineszkálás elméletére vonatkozó újabb kutatások.“
Imre Lajos:	„Atomkicsérélődési folyamatok statisztikus termodinamikájáról.“
Szalay Sándor és Földváry Aladár:	„Kőzetradiológiai vizsgálatok.“

November 28., kedd,

délután 4 óra:

Gombás Pál r. tag:	„Fémek állapotegyenlete.“
Neugebauer Tibor:	„Egy új összefüggés a gravitáció és mágnesség között.“
Kónya Albert:	„A Compton-sáv profiljának elméleti meghatározása.“
Fényes Imre:	„Irreverzibilis folyamatok kvantitatív tárgyalása.“

Előadások az alkalmazott matematika köréből.

November 29., szerda,

délután 4 óra:

Egerváry Jenő r. tag:	„Differenciálegyenletek műszaki alkalmazásairól.“
Vincze István:	„Az Alkalmazott Matematikai Intézet feladatairól.“
Borbély Samu I. tag:	„A ballisztika alapkérdéseiről.“
Fenyő István:	„Az integrálegyenletek egy osztályáról és annak gyakorlati alkalmazásairól.“
Aczél János:	„Függvényegyenletek az alkalmazott matematikában.“
Pál Sándor:	„Ellenáramú diffúziós rendszerek.“

Matematikai módszerek a fizikában.

November 30., csütörtök,

délutáni 10 óra:

Novobáczky Károly r. tag:	„A variációs számítás és a tenzorkalkulus fizikai alkalmazásai.“
Budó Ágoston:	Matematikai módszerek a molekula-fizika egyes területein.
Kovács István I. tag:	„Harmadfokú szekuláris egyenletek közelítő megoldása és alkalmazásai.“

Délután 4 óra:

Valószínűségszámítás és alkalmazásai.

- Rényi Alfréd I. tag: „A Poisson-eloszlás problémaköréről.“
 Jánosy Lajos: „A kaszkádfolyamatok egy statisztikai problémájáról.“
 Jordán Károly I. tag: „Következtetések statisztikai észleletekből.“
 Földes István: „A valószínűségszámítás alkalmazása a csillagászatban.“
 Takács Lajos: „Gépegyüttállások valószínűségszámítási tárgyalása tekintettel a várakozási időkre.“
 Székely Gábor: „A kötörés valószínűségszámítási tárgyalásához.“

December 1., péntek,

délután 4 óra:

Számológépek és közelítő számolási eljárások.

- Tarján Rezső: „Elektronikus számológépek.“
 Hajós György I. tag: „A nomográfia módszereinek alkalmazhatósági hatáiról.“
 Alexits György r. tag: „Az elméleti fizika és technika sorfejtései által elérhető megközelítések nagyságrendjéről.“
 Turán Pál I. tag: „Numerikus algebrai egyenletek közelítő megoldásairól.“
 Szőkefalvi Nagy Béla I. tag: „Sajátértékfeladatok perturbációszámítása.“

Előadások helye:

Eötvös Lóránd Tudományegyetem Természettudományi Kara Fizikai Intézetének tanterme (Puskin-utca 5/7).

A november 30.-i délelőtti ülés helye:

Eötvös Lóránd Tudományegyetem, B. épület, nagyterem.

IV. Biológiai és Agrártudományi osztály:

November 27., hétfő,

délelőtt 9 óra:

Elnöki megnyitó:

Marek József r. tag:

Előadások:

Páter Károly:

„A viljamszi rendszer szerepe a mezőgazdaság fejlesztésében.“

Délután 3 óra:

Soó Rezső lev. tag:

„A viljamszi talajfejlődési elmélet és a növényföldrajz kapcsolatai.“

November 28., kedd,

délelőtt 9 óra:

Előadások:

Sedlmayr Kurt:

„A micurini biológia alkalmazása a növény-nemesítésben.“

Délután 3 óra:

Bokor Rezső:

„Az erdei fahozam fokozásának agrotechnikai és agrobiológiai módszerei.“

November 29., szerda,
dél előtt 1/29 óra:

Előadások:

Horn Artur: „A micsurini biológia elveinek érvényesítése a fiatal állatok felnevelésében.“

Délután 2 óra:

Manninger Rezső r. tag: „Felnevelési betegségek elleni védekezés módszerei.“

Délután 5 órakor határozati javaslat ismertetése.

Előadások helye:

DÉFOSz, VI., Jókai-utca 4. szám alatti díszterme.

V. Orvostudományok Osztálya:

November 27., hétfő,
dél előtt 9 óra:

Üléselnök:

Havas András lev. tag:

Elnöki megnyitó:

Illyés Géza r. tag:

A rákelleni küzdelem problémái.

Referátumok:

Weil Emil: „A magyarországi rákellenes küzdelem elmaradottságának okai.“

P. I. Szaposkov: „A daganatok elleni küzdelem szervezete a Szovjetunióban.“

Vikol János: „A daganatok elleni küzdelem szervezeti kérdései Magyarországon.“

Korreferátumok:

Wald Béla: „Káderkérdések.“

Marton István: „Statisztikai kérdések.“

Délután 4 óra:

Lehóczky Győző: „A szűrővizsgálatok kérdései.“

Várterész Vilmos: „A rákbetegség elhanyagolttaulásának okai.“

Vita, válasz, elnöki összefoglaló.

November 28., kedd,
dél előtt 9 óra:

Üléselnök:

Babics Antal lev. tag:

Referátumok:

Molnár Béla: „Praecancerosus állapotok és korai rákdiagnózis.“

Korreferátumok:

Zoltán Imre: „Korai diagnózis kérdései nőgyógyászati szempontból.“

Ratkóczy Nándor: „Korai diagnózis kérdései a röntgenes szempontjából.“

Vita, válasz.

November 28., kedd,
délután 4 óra:

Referátumok:

Schmidt Lajos:

„A daganatkezelés standardizálásának kérdései.“
Vita, válasz, elnöki összefoglaló.

November 29., szerda,
délelőtt 9 óra:

Üléseelnök: Zalka Ödön

Referátum:

Kellner Béla I. tag:

„A tudományos daganatkutatás kérdései.“
Vita, válasz, elnöki összefoglaló.

Délután 4 óra:

Üléseelnök:

Illyés Géza r. tag:

Határozati javaslatok

Havas András I. tag:

A konferencia összefoglalása.
Zárszó.

Előadások:

November 30., csütörtök,
délelőtt 9 óra:

Üléseelnök:

Lissák Kálmán I. tag:

Straub F. Brunó r. tag
és Ernst Jenő r. tag:

„Az izomműködés problémájának újabb fejle-
ményei a struktúra-fehérjék vizsgálata alapján.“

Szörényi Imre:

„Az izomfehérjék szétválasztásának és működé-
sének néhány kérdése. (Felolvassa: Rajka Ödön
I. tag.).“

Vita, válasz, elnöki összefoglaló

November 30., csütörtök,
délután 4 óra:

Üléseelnök:

Hetényi Géza I. tag.

Előadások:

Ivanovics György I. tag:

„A vírusok kimutatásának és mennyiségi meg-
határozásának néhány aktuális kérdése.“

Szentágothay János I. tag:

„Az elemi reflexiv jelentősége az idegműködés-
ben.“

Vita, válasz, elnöki összefoglaló

December 1., péntek,

délelőtt 9 óra:

Üléselnök:

Rajka Ödön 1. tag.

Előadások:

Kerpel-Fronius Ödön 1. tag:

„Oxigénhiánnyal járó állapotok a csecsemő-
korban.“

Haynal Imre r. tag:

„Fertőző betegségek kezelésének egyes kérdései.“

Hetényi Géza 1. tag:

„A fekélybetegség pathogenesise.“

Vita, válasz, elnöki összefoglaló

Délután 4 óra:

Üléselnök: Illyés Géza r. tag:

Előadások:

Hedri Endre:

„A korszerű baleseti sebészetről.“

Babits Antal 1. tag:

„A vese konzervatív sebészete.“

Vita, válasz, elnöki összefoglaló

Előadások helye:

Budapesti Orvosegyesület Semmelweis-terme,
(VIII., Szentkirályi-utca 21.).

VI. Műszaki Tudományok Osztálya:

Referátum:

November 27., hétfő,

délután 5 óra:

Hevesi Gyula 1. tag:

„A tudományos kutatás és a termelés kapcsola-
latai.“

Előadás helye:

MTESZ nagyterme (V., Szalay-utca 4.)

G e o l ó g i a.

November 28., kedd,

délelőtt 9 óra:

Vadász Elemér 1. tag:

„A magyar ásványkincs feltárása.“

Délután 4 óra:

A hozzászólás és vita folytatása.

Vendel Miklós r. tag:

„Összefüggések a magmák és ércesedések között.“

Előadások helye:

MÉMOSz, Sztálin-terem (VI., Dózsa György-út 84/a.).

É p í t é s I.

délután 4 óra:

Mihailich Győző r. tag:

„Korszerű építési szerkezetek és eljárások.“

Előadás helye:

MTESz nagyterme (Szalay-utca 4.).

G é p é s z e t I.

November 28., kedd,
délután 4 óra:

Biró Ferenc lev. tag:

„Gépgyártásunk anyagmegtakarítási lehetőségei a korszerű technológiai módszerek révén.“

Előadás helye:

MÉMOSz II. emeleti előadóterme (VI., Dózsa György-út 84/a).

K o h á s z a t.

November 29., szerda,
délelőtt 9 óra:

Szele Mihály:

„Hazai ércek feldolgozási lehetőségei.“

Kerpely Kálmán:

„Oxigénes és levegőbefúvós acélgyártás.“

délután 4 óra:

Vérő József r. tag:

Levegőbefúvós acélgyártás II és N kérdésének elméleti vizsgálata.

Geleji Sándor:

„A hengerlés gyakorlati és elméleti problémáinak matematikai megoldása.“

Előadás helye:

MÉMOSz, Sztálin-terem (VI., Dózsa György-út 84/a).

E p í t é s II.

November 29., szerda,
délután 4 óra:

A hozzászólás és vita folytatása.

Csonka Pál:

„Korszerű méretezési elvek és eljárások.“

néhai Jákó József r. tag:

„Nehéz testi munka gépesítése a földmunkában.“
(Felolvassa Széchy Károly).

Előadás helye:

MTESz nagyterem (V., Szalay-utca 4.).

G é p é s z e t II.

délután 4 óra:

Vörös Imre:

„Anyagtakarékosság lehetőségei a korszerű gép-tervezésnél.“

Előadások helye:

MÉMOSz II. emeleti előadóterem (VI., Dózsa György-út 84/a).

Bányászat.

November 30., csütörtök,
délután 4 óra:

Vargha Béla:	„A bányászat korszerűsítési kérdései.“
Szádeczky-K. Elemér 1. tag:	„Szénelegyrészek átalakulása.“
Vigh Ferenc:	„Karszvízprobléma a bányászatban.“

Előadás helye:

MTESz nagyterme (V., Szalay-utca 4.).

Geodézia és geofizika.

November 30., csütörtök,
délután 9 óra:

Tárczy-Hornoch Antal r. tag:	„Beszámoló a felsőgeodézia terén folyó vizsgálatokról.“
------------------------------	---

Előadás helye:

az Akadémia felolvasó terme (V., Akadémia-
utca 2).

Energiagazdálkodás.

délután 4 óra:

Heller László:	„Hőenergiagazdálkodásunk időszerű kérdései.“
----------------	--

Előadás helye:

az Akadémia felolvasó terme (V., Akadémia-
utca 2).

Villamosság.

December 1., péntek,
délután 4 óra:

Kovács K. Pál 1. tag:	„A villamosenergiatermelés és elosztás időszerű kérdései hazánkban.“
-----------------------	--

Előadások helye:

az Akadémia felolvasó terme (V., Akadémia-
utca 2).

Vegyész csoport

November 27., hétfő,
délután 9 óra:

Előadások

Schulek Elemér r. tag.	„A cian halogénvegyületeinek elektromériája és ennek analitikai jelentősége.“
Bruckner Győző r. tag:	„Vizsgálatok a dien-szintézis köréből.“
Bognár Rezső 1. tag: délután 1/24 óra:	„Nitrogéntartalmú szénhidrátszarmazékok.“
Buzágh ¹ Aladár r. tag:	„Adhézió és kolloidoldatok állandósága.“
Erdey-Grúz Tibor r. tag:	„Elektródfolyamatok kinetikája.“

Hazai nyersanyagkérdések.

November 28., kedd,

dél előtt 9 óra:

Referátumok:

Osztrovszky György I. tag:

„A vegyipar nyersanyagproblémái.“

Schlattner Jenő:

„Hazai szenek, mint a vegyipar nyersanyagai.“

Korreferátumok:

Varga József r. tag:

„Szén, mint szénhidrogének alapanyaga.“

Glötzer József:

„Szintézisgázok, mint a vegyipar alapanyaga.“

Jónás Géza:

„Kén előállítás szencinkből.“

délután 1/2 óra:

Referátum:

Freund Mihály I. tag:

„Ásványolaj és földgáz, mint a vegyipar nyersanyagai.“

Korreferátumok:

Aixinger István:

„Hazai ásványolaj, mint kenőolajbázis.“

Sziget László:

„Szén- és ásványolajipar melléktermékei, mint vegyipari nyersanyagok.“

Referátum:

Vándor József:

„Műanyaggyártás hazai alapanyagai.“

Korreferátumok:

Csűrös Zoltán r. tag:

„Műanyag, mint a feldolgozóiparok nyersanyaga.“

Müller Sándor I. tag:

„Lágyítóanyagok, mint a műanyagipar nyersanyagai.“

November 29., szerda,

dél előtt 9 óra:

Referátum:

Teltamanti Károly:

„Mezőgazdasági termékeink, mint a vegyipar nyersanyagai.“

Korreferátumok:

Oplátka György:

„Cukorgyártási melléktermékek, mint a vegyipar nyersanyagai.“

Krausz József:

„Erjedéssel ipar útján előállítható vegyipari nyersanyagok.“

Lőrincz Ferenc:

„Állati hulladékok, mint ipari nyersanyagok.“

Referátum:

délután 1/2 óra:

Keresztes Mátyás:

„Szervetlen vegyipar nyersanyagproblémái.“

Korreferátumok:

Bereczki Endre:

„Mész-cementipar nyersanyagai.“

Gedeon Tihamér:

„Tímföldipar nyersanyagai és melléktermékei.“

Kovács Antal:

„Tűzálló- és finomkerámiaipar nyersanyagai.“

Előadások helye:

ÉDOSZ (VI., Vilma királynő-út 44).

December 2-án, szombaton

délután:

Az Akadémia osztályainak zárt ülései.

(Osztálytitkári referátumok, az osztály tudományos eredményeinek kiértékelése, határozathozatal.)

délután:

Ünnepélyes záróülés az Akadémia dísztermében. Az ünnepi előadást tartja: Gombás Pál alelnök, r. tag.

Közgyűlés.

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA TAGJAINAK SZEREPE NÉPKÖZTÁRSASÁGUNK ÉLETÉBEN

A magyar dolgozó nép ismételten kimutatta bizalmát a dolgozó nép érdekeit hűen szolgáló tudomány képviselői iránt. Ugyanakkor az Akadémia tagjai is kivették részüket a békéért és a szocializmusért folytatott harcban.

Akadémikusok a Magyar Népköztársaság választott tisztségeiben

Az Akadémia elnöke, Ruzsnyák István r. tag, a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának tagja.

A Magyar Népköztársaság Országgyűlésének tagjai a következő akadémikusok: Andics Erzsébet r. tag, Erdei Ferenc r. tag, Molnár Erik r. tag, Ortutay Gyula lev. tag, Ruzsnyák István r. tag, Szádeczky-Kardoss Elemér lev. tag, és Szekfü Gyula r. tag.

A következő akadémikusok tagjai a nemrég megalakult megyei, városi vagy kerületi tanácsoknak:

Ábrahám Ambrus Andor lev. tag, a Szegedi Városi Tanács tagja.

Bíró Ferenc lev. tag, a Fővárosi Tanács tagja.

Ember Győző lev. tag, az I. kerületi Tanács tagja.

Erdei Ferenc lev. tag, a Fővárosi Tanács tagja.

Erdey-Grúz Tibor r. tag, a VIII. kerületi Tanács tagja.

Ernst Jenő r. tag, a Pécsi Megyei Tanács tagja.

Gegesi Kiss Pál lev. tag, a VIII. kerületi Tanács tagja.

Gillemot László lev. tag, a Fővárosi Tanács tagja.

Gombás Pál r. tag, a Fővárosi Tanács tagja.

Hajós György lev. tag, a VIII. kerületi Tanács tagja.

Havas András lev. tag, a IX. kerületi Tanács tagja.

Lissák Kálmán lev. tag, a Pécsi Városi Tanács tagja.

Major Máté lev. tag, a XI. kerületi Tanács tagja.

Manninger Rezső r. tag, a Fővárosi Tanács tagja.

Mócsy János r. tag, a VII. kerületi Tanács tagja.

Németh Gyula r. tag, a Fővárosi Tanács tagja.

Ortutay Gyula lev. tag, a Fővárosi Tanács tagja.

Osztrovszky György lev. tag, az V. kerületi Tanács tagja.

Rényi Alfréd lev. tag, a VIII. kerületi Tanács tagja.

Ruzsnyák István r. tag, a Fővárosi Tanács tagja.

Somos András lev. tag, a IX. kerületi Tanács tagja.

Akadémikusok a békemozgalomban

Az Akadémia tagjainak túlnyomó többsége aktívan vett részt a békéért folyó világméretű mozgalomban. A következő akadémikusok tagjai az Országos Béketanácsnak: Andics Erzsébet lev. tag, Kodály Zoltán r. tag, Lukács György r. tag, Mihailich Győző r. tag, Ruzsnyák István r. tag.

A Béke Hívei II. Világkongresszusának tiszteletére a következő akadémikusok tettek munkafelajánlást: Alexits György r. tag, Barta István lev. tag, Beke Ödön lev. tag, Bognár Géza lev. tag, Buza László r. tag, Fekete Lajos lev. tag, Freund Mihály lev. tag, Gyóni Mátyás lev. tag, Gyulai Zoltán lev. tag, id. Issekutz Béla r. tag, Jávorka Sándor r. tag, Kalmár László lev. tag, Kellner Béla lev. tag, Major Máté lev. tag, Marót Károly lev. tag, Marton Géza lev. tag, Mátrai László lev. tag, Moravcsik Gyula r. tag, Németh Gyula r. tag, Nizsalovszky Endre lev. tag, Ortutay Gyula lev. tag, Rajka Ödön lev. tag, Rázsó Imre lev. tag, Rédei László lev. tag, Rényi Alfréd lev. tag, Révész Imre r. tag, Ruzsnyák István r. tag, Schay Géza lev. tag, Selényi Pál lev. tag, Szádeczky-Kardoss Elemér lev. tag, Szászy István lev. tag, Szőkefalvi Nagy Béla lev. tag, Szőkefalvy Nagy Gyula r. tag, Trencsényi Waldapfel Imre lev. tag, Turán Pál lev. tag, Vadász Elemér lev. tag, Varga József r. tag, Voimovich Géza r. tag.

Kossuth-díjas akadémikusok

A következő akadémikusok nyerték el Népköztársaságunk legmagasabb tudományos kitüntetését, a Kossuth-díjat:

1948-ban: Bognár Rezső lev. tag., Erdei Ferenc lev. tag, Ernst Jenő r. tag, Fejér Lipót r. tag, Gombás Pál r. tag, Horváth János r. tag, Ivanovics György lev. tag, Jancsó Miklós r. tag, Jáky József r. tag, Kodály Zoltán r. tag, Lukács György r. tag, Mihailich Győző r. tag, Molnár Erik r. tag, Németh Gyula r. tag, Straub Brunó r. tag, Turán Pál lev. tag, Vadász Elemér lev. tag, Vendl Aladár r. tag, Zemplén Géza r. tag.

1949-ben: Andics Erzsébet lev. tag, Biró Ferenc lev. tag, Bognár Géza lev. tag, Bruckner Győző r. tag, Buzágh Aladár r. tag, Egerváry Jenő r. tag, Ember Győző lev. tag, Gillemot László lev. tag, Ligeti Lajos r. tag, Major Máté lev. tag, Marek József r. tag, Moravcsik Gyula r. tag, Novobátzky Károly r. tag, Rényi Alfréd lev. tag, Riesz Frigyes r. tag, Rudas László r. tag, Ruzsnyák István r. tag, Sántha Kálmán r. tag, Schöpflin Aladár r. tag, Schulek Elemér r. tag, Szádeczky-Kardoss Elemér lev. tag, Tárcezy-Hornoch Antal r. tag, Verő József r. tag, Zsirai Miklós r. tag.

1950-ben: Erdély-Grúz Tibor r. tag, Freund Mihály lev. tag, Gombás Pál r. tag, Havas András lev. tag, Hetényi Géza lev. tag, Kalmár László lev. tag, Manninger Rezső r. tag, Petényi Géza lev. tag, Rédei László lev. tag, Szentágotthay János lev. tag, Szőkefalvi Nagy Béla lev. tag, Varga József r. tag.

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA SZERVEI:

A Titkári Hivatal

Az akadémiai osztályoknak, illetve a vegyészcsoporthoz megfelelően a Titkári Hivatalban hét tudományos osztály van. Ezenkívül önálló osztály a Személyzeti Osztály, a Költségvetési Osztály és a Gazdasági Osztály.

A Titkári Hivatal munkáját összefogja a titkárság, melyhez az Ellenőrzési Csoport, a Tervezőcsoport, a sajtópropaganda-előadó tartozik, továbbá a külügyi kérdések adminisztratív előadója és két fordító.

A Titkári Hivatal tudományos osztályain dolgozóknak a feladata a tudósok munkájának megkönnyítése, az akadémikus osztályok által hozott határozatok végrehajtása, különböző akadémiai rendezvények megszervezése stb.

A Költségvetési Osztály feladata az Akadémia teljes költségvetésének elkészítése és a hitelekkel való gazdálkodás.

A Gazdasági Osztály feladatköre — a gazdasági osztályok rendszeres feladatán kívül — a tudósok üdültetésének technikai lebonyolítása.

Az elnök és a főtitkár munkájának megkönnyítésére elnöki iroda létesül.

A Titkári Hivatalban foglalkoztatottak száma 166. Ezeknek megoszlása a következő:

Tudományos munkatárs	35,
segédelőadó, titkárnő, gyors- és gépiró	47,
könyvelő	4,
pénztáros	2,
revizor	2,
gondnok, segédgondnok	2,
telefonkezelő,	2,
hivatalsegéd	14,
gépkocsivezető	25,
takarítónő	7,
egyéb előadó	26.

Az Akadémia könyvtára

A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára — igazgató: Scher Tibor

Tudományos intézetek:

1. Alkalmazott Matematikai Intézet — igazgató: Rényi Alfréd.
2. Központi Fizikai Kutató Intézet — megbízott igazgató: Kovács István.
3. Elektronmikroszkóp Laboratórium — megbízott igazgató: Gerendás Mihály.
4. Biokémiai Intézet — megbízott igazgató: Szörényi Imre.
5. Agrobiológiai Intézet — megbízott igazgató: Györffy Barna.

Dokumentációs központok:

1. Irodalomtudományi Dokumentációs Központ — megbízott igazgató: Halász Előd.
2. Közgazdasági Dokumentációs Központ — megbízott igazgató: Gyöngyössi Nándor.
3. Orvostudományi Dokumentációs Központ — megbízott igazgató: Láng Imre.

A tudományos munka anyagi feltételeinek biztosítása

A Magyar Tudományos Akadémia lehetővé teszi, hogy a legkiválóbb tudósok anyagi gondoktól teljesen mentesítve, tisztán a tudomány művelésének szentelhesék magukat. E célból Népköztársaságunk kormánya jelentős összeget bocsátott az Akadémia rendelkezésére. Az Akadémia összesen 42 tudósra egészíti ki havii fizetését 3000 forintra, vagy ezt meghaladó összegre. A kiemelt tudósok illetményeinek számszerű megoszlása a következő:

havi 5000 forint —	3 személy, A-kategória,
havi 4900 forint —	1 személy, A-kategória,
havi 4000 forint —	1 személy, A-kategória,
havi 3850 forint —	6 személy, A-kategória,
havi 3000 forint —	31 személy, B-kategória.

Az Akadémia a folyó évben 1,079.746 forint értékű tudományos kutatói ösztöndíjat fizet ki. Általában havonta 300 személy részesül ösztöndíjban.

A gyors és kényelmes közlekedés érdekében az Akadémia gépkocsikat bocsát az akadémikusok és a kiemelt tudósok rendelkezésére. Az Akadémiának 18 személygépkocsija van.

Az Akadémia tagjainak és más tudósoknak kedvezményes, illetőleg ingyenes üdültetésére is jelentős összeget fordít. 1950 november 1-ig 192 tudós vette igénybe az ingyenes üdülési lehetőséget és velük üdült kedvezményes áron 222 családtagjuk is. Az Akadémia a Népköztársaságunk kormánya által rendelkezésre bocsátott összegből 157.000 forintot fizetett ki üdültetés címén.

A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára

A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára néhány éve lépett fennállása második évszázadába.

Az Akadémia alapításának haladó kezdeményezései, a század második felében a reakciós uralkodó osztályok befolyása alatt elsikkadtak: ez a Könyvtár életében a könyvvásárlásokban is megmutatkozik. A műszaki és természettudományok köréből sokszor a legalapvetőbb munkák is hiányoztak és a könyvvállomány gyarapodása főleg oly művekből állott, amelyek a régi rend tudományos és politikai alátámasztását szolgálta. A külföldi Akadémiákkal, tudományos intézetekkel fenntartott kiadványcseréből is hiányzott a tervszerűség.

Az új elnökség megválasztása e téren is fordulatot jelentett. Beszerzéseinkben a Szovjetunió akadémiai könyvtárának, a *Fundamentalnaja Biblioteka* példájára, teljességre törekedtünk. A Könyvtár legszorosabban kapcsolódik országunk fejlődése és az újjászervezett akadémiai szakosztályok igényeihez. Az átszervezést a következő célkitűzés irányította: a haladó tudomány eredményeinek minél teljesebb és elevebb közvetítése akadémikusaink, a tudomány művelői, a termelésben élenjáró szlחנוvista munkások és a fiatal tudóskaderek felé.

A fenti cél érdekében a Könyvtárnak elsősorban az élenjáró szovjet tudomány, valamint a népi demokráciák és a nyugat haladó tudományának eredményeit kell a kutatók rendelkezésére bocsátania. Újonnan beszerzett könyveink nagyobb része természetesen szovjet művekből áll. Arra törekszünk, hogy a legújabb kutatásokról képet adó folyóiratok és periodikák megjelenésükkel egyidőben álljanak rendelkezésre. Ennek érdekében történik a cserekapcsolatok tervszerű továbbfejlesztése. Míg 1936-ban az Akadémia 259 külföldi intézménnyel volt csereviszonyban, addig 1950-ben 510 intézmény küldi el kiadványait könyvtárunknak. Csereanyagként az Acták, az Archaeológiai Értesítő, valamint a Nyelvtudományi Közlemények és a többi akadémiai kiadványok szolgálnak.

A Könyvtár újjászervezésének jelentős mozzanata volt a Könyvtár öt éves tervének elkészítése. Ennek során az első feladat a könyvtári munka előfeltételeinek biztosítása. Meg kellett szüntetni a túlszűfolttságot, a helyhiányt, az akadémiai bérház földszinti padlójának süllyesztésével és az udvar megfelelő beépítésével nyert helyen háromszintes modern acél repozitórium létesítésével s a meglévő helyiségek célszerű átépítésével. Az így nyert raktári részben 18 ezer polcméter vasállványozat he-

lyezhető el. Az olvasó- és folyóirat-terem 1949-ben történt újjáépítése után az 1950. év folyamán új helyiségekben helyezkedett el a Kézirattár, a Régi Magyar Könyvtár, a Keleti Könyvtár, újonnan épül az ösnyomtatványok tára, a mikro-könyvtár s a pánccszoba a kódexek részére. Elkészültek továbbá a dolgozók korszerű munkahelyei, a kiskraktár, az új ruhatár és a portásfülke.

A Könyvtár használatának fő akadálya volt a megfelelő katalógusok hiánya. Az újonnan készülő, korszerű katalógusok elhelyezésére új címtártermet létesítünk. Újításszámba megy könyvtárunkban és a magyar könyvtárakban általában, külön, célszerűen berendezett kutató-szobák létesítése.

A Könyvtár helyiségeinek megfelelő berendezése, felszerelése, valamint a korszerű fűtési és világítási berendezések létesítése is a munka biztosításához tartozik. A központi fűtést is sikerült a Könyvtár összes helyiségeibe bevezetni. Külön elismerés illeti azokat a szerelőmunkásokat, akik hosszú hónapok munkáját nagy lelkesedéssel, túlmunkával hetek alatt végezték el. Megtörtént a könyvtár egész területére szóló telefonhálózat kiépítése is.

Az olvasó- és folyóiratolvasó 1949-ben történt berendezése után 1950. év folyamán a Kézirattár, a Régi Magyar Könyvtár, az ösnyomtatványok tára s az európai vonatkozásban is számottevő Keleti Könyvtár egészen új, stílusos és célszerű berendezése és írógépek, porszívó- és sokszorosítógép, valamint fényképezőgép és a mikro-könyvtárhoz szükséges felszerelés beszerzése is megtörtént.

Népköztársaságunk ötéves tervébe bekapcsolódva, a tervszerű munka külső feltételeinek biztosítása után a Könyvtár egyes osztályainak munkamódszerei is megváltoztak.

A beszerzési osztályra hatalmas feladatok várnak: egyfelől az elmúlt évtizedek mulasztásainak pótlása, másfelől a jelenkori tudomány legértékesebb termésének folyamatos és gyors beszerzése. Jellemző a Horthy-korszakra, hogy az Akadémia könyvvásárlásaira annyit sem költöttek, mint amennyibe egyetlen csendőr évi ellátása került. Míg 1927—36. között évente átlag 92 könyvet vásároltak, addig 1950-ben, az ötéves terv első évének első hét hónapja alatt, a Könyvtár 7625 művet vásárolt. Míg 1948-ban 10—12 szovjet folyóirat érkezett könyvtárunkba, addig ma 167 szovjet folyóirat és periodika jár. A Könyvtár felszámolta a kötelempéldányok beszerzését terén a múltban tapasztalt lazaságot.

Címtárosztályunk a beérkező új anyag folyamatos feldolgozása mellett a Könyvtár régi anyagát is egyenletesen újra-katalogizálja és egyúttal decimális szakkatalógust is készít. Elavult szakrendszerünkről a decimális rendszerre való áttérés lényegesen enyhíti majd a Könyvtár elszigeteltségét és megkönnyíti a kutatók és olvasók tájékozódását. Folyamatosan készülő új katalógusaink a következők: betűrendes főcímtár a kutatók számára, decimális szakkatalógus, betűrendes katalógus a hivatali munka számára. Külön címtárak készülnek a segédkönyvtárakról, az új orosz nyelvű beszerzésekről, egyéb új beszerzésről, a Szovjetunióra vonatkozó kiadványokról, sorozatokról, a folyóiratokról és periodikákról, az akadémiák és tudós-társaságok kiadványairól.

A már felvett könyvek, folyóiratok raktározása könyvtárunkban régebben szakcsoportok és ezeken belül nagyságrend szerint történt. A periodikák ugyancsak be voltak osztva a tudományszakokba, ahol pl. a folyóiratok későbbi évfolyamai számára mindenhol megfelelő üres helyet kellett hagyni. Mindez nagy helypocsékolással járt, a szaporulat elhelyezése egyre több nehézséget okozott. Most az ún. *numerus currens* számozással a Könyvtár egész régi anyaga az újonnan befutó könyvek felvételével párhuzamosan kerül átszámozásra és az építkezések nyújtotta lehetőségekhez alkalmazkodva, az új rend szerint nyer elhelyezést. Mivel az új könyvek

jelentékeny része kötetlen és a régi anyagon is sok a javítanivaló, a költségvetésben nagy összeggel szerepel a köttetés és restaurálás is.

A Könyvtár forgalmi osztálya megszervezte a rendszeres referencieszolgálatot.

Különgyűjteményeink hatalmas anyagát, több, mint 120 igen becses középkori kódexünket, jelentős középkori oklevélanyagunkat, legnagyobb költőink kézíratait, a tudomány mai állásának megfelelően teljes egészében fel kell dolgozni, a szükséghez képest köttetni vagy restaurálni. Ugyanez vonatkozik az 1000 kötetet kitevő ősnymtatványok tására és kisebb mértékben a régi magyar irodalom anyagára. Az építkezések során létrejön az Akadémia fejlődését bemutató Akadémiai Múzeum is. Az év folyamán megkezdődött s a jövő tervében befejeződik a mikrokönyvtár felszerelése.

Az ötéves terv folyamán kiadjuk egyes gyűjteményeink anyagának katalógusát és feldolgozzuk az Akadémia történetének megírásához szükséges anyagot.

A Könyvtár igazgatója: *Scher Tibor*.

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEÉMIA KÜLFÖLDI KAPCSOLATAI

Az 1949 őszi közgyűlés után az Elnökség azonnal felvette a kapcsolatot a Szovjetunió és a népi demokráciák tudományos akadémiáival. A Szovjetunióból, a népi Kínából és a népi demokráciák országaiból igen megleghangú válaszokat kaptunk. A Szovjetunió Tudományos Akadémiájával hamarosan kiépítettük a könyvtári kölcsönös csereakciót, majd ugyanezt megtettük más akadémiákkal is. Emellett az Akadémia állandóan érintkezik más jelentős tudományos intézményekkel is.

1950-ben magyar kulturális küldöttség látogatta meg a Szovjetuniót. A küldöttség akadémikus tagjai voltak: Alexits György r. tag, főtítkárr és Straub F. Brunó r. tag. Az Akadémia küldötteit a Szovjetunió Tudományos Akadémiájának Elnöksége igen szívélyes fogadáson látta vendégül. Baráti légkörben részletesen megbeszélték a tudományos kapcsolatok elmélyítésének kérdéseit és a Szovjet Akadémia vezetői a legkészségesebben tájékoztatták küldötteinket akadémiájuk felépítése és működése felől. A Szovjetunió Tudományos Akadémiája vezetői messzemenő segítőkészséget tanúsítottak, így például amikor a magyar küldöttek felvetették szovjet tudományos könyvellátásunk további javításának kérdését, a Szovjet Akadémia elnöke, Vavilov akadémikus a helyszínen azonnal intézkedett ezirányban. Ennek eredményeképpen az Akadémia megkapja a Szovjetunió Tudományos Akadémiájának összes kiadványait. A küldöttek meglátogatták a Szovjetunió Tudományos Akadémiája matematikai és biokémiai intézeteit. Mindkét helyen baráti megbeszélések során sajtóírtották el az élenjáró szovjet tudomány tapasztalatait. A Grúz Szovjet Köztársaságban tett látogatásuk alkalmából küldötteinket Tbiliszi-ben, a Grúz Tudományos Akadémia Elnöksége fogadta és megbeszéléseik itt is meleg, baráti légkörben folytak.

A Német Tudományos Akadémia fennállásának 250 éves évfordulója alkalmából rendezett jubileumi ünnepségekre Berlinbe látogatott az Akadémia küldöttsége. A küldöttséget Rusznyák István r. tag, elnök vezette, tagjai: Erdey-Gruz Tibor r. tag, Kalmár László lev. tag, Németh Gyula r. tag voltak. Küldöttségünk felhasználta ezt az alkalmat arra, hogy látogatása során elmélyítse azokat a kapcsolatokat, amelyek a Német Demokratikus Köztársaság tudósai és hazánk tudományos élte között már fennálltak.

Alexits György r. tag, főtítkárt romániai látogatása alkalmából meghívták a Román Tudományos Akadémia Elnökségének ülésére, ahol részletesen tájékoztatták a Román Tudományos Akadémia munkájáról és igen nagy mértékben elmélyítették a két ország akadémiáinak baráti kapcsolatait. Alexits György előadást is tartott a Román Tudományos Akadémia Matematikai Osztályának ülésén.

A baráti országokkal kötött kulturális szerződések keretében három tagtársunk látogatott külföldre: Egerváry Jenő és Kónya Albert r. tagok Lengyelország egyetemi városaiban tartottak előadásokat, Rényi Alfréd lev. tag pedig Bulgáriában tartott több előadást. Mindhárman igen szívélyes fogadtatásban részesültek.

Az Akadémia megbízásából és támogatásával küldöttségek vettek részt a következő külföldi kongresszusokon és konferenciákon:

Koppenhágai XVIII. Nemzetközi Fiziológiai Kongresszus, Prágai Mikrobiológiai Kongresszus, Ophthalmológiai Kongresszus Lodz-ban, Orthoped-kongresszus Varsóban, Pédatriai Kongresszus Krakkóban, Otolaringológiai Kongresszus Posnanban, Mérésügyi Konferencia és Műszerkiállítás Varsóban.

Az Akadémia több külföldi tanulmányutat segített elő támogatásával.

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA TUDOMÁNYOS INTÉZETEINEK JELENTÉSEI

Alkalmazott Matematikai Intézet

A Magyar Tudományos Akadémia Alkalmazott Matematikai Intézete 1950. év júniusában alakult, de előzőleg a Tudományos Tanács, majd az Akadémia támogatásával már közel két éve rendszeresen működött e tárgykörben a matematikusok egy csoportja. Az intézet keretében működő állandó tudományos munkatársak létszáma most már tizenegyre emelkedett, akik mellett állandóan két-három külső tudományos munkatárs is működik.

Az Intézet a következő osztályokra tagozódik: 1. Mechanikai és szilárdságtani osztály (vezetője Egerváry Jenő). 2. Vegyipari osztály (vezetője Fenyő István). 3. Valószínűségszámítási és matematikai statisztikai osztály (vezetője Rényi Alfréd). 4. Biztosítási és gazdasági matematikai osztály (vezetője Vincze István). 5. Numerikus és grafikus módszerek osztálya (vezetője Hajós György).

Az Intézet a Budapesti Műszaki Egyetem központi épületének első emeletén — négy helyiségben — talált elhelyezést, amelyet az Akadémia támogatásával rendezett be. Gépi berendezéséhez tartoznak: villamos számológép, planiméterek, Stieltjes-analizátor, harmonikus analizátor, pantográf stb.

Az Alkalmazott Matematikai Intézet feladatkörébe tartozik egyrészt az alkalmazott matematikai tudományok művelése, amelynek megvalósítására az Intézet széleskörű munkaprogramot dolgozott ki, másrészt az ipar, a mezőgazdasági és a tudományos kutatóintézetek részéről érkező megbízások teljesítése. Az Intézet továbbá résztvesz az alkalmazott matematikusok képzésében.

Súlyt helyez az Intézet arra is, hogy a más területen működő matematikusokat is bevonja munkájába és hogy a népgazdaság és természettudományok szakembereivel állandó kapcsolatot tartson fenn, felkutassa azokat, a problémákat, amelyeknek matematikai vonatkozásai kidolgozásához hozzájárulhat.

Az Intézet igazgatója *Rényi Alfréd* lev. tag.

Központi Fizikai Kutató Intézet

A Központi Fizikai Kutató Intézet feladata, hogy jelentős mértékben emelje a magyar fizika tudományos színvonalát és — az élenjáró szovjet fizika példája nyomán — a fizika eszközeivel is segítse hazánkban a szocializmus építését.

Az intézet részletes tervezése 1950. július 7-én indult meg. 1950. augusztus 15-re elkészültek az első, megépítendő épületek tervei. Ezek az épületek a kozmikus sugárzást kutató osztály részére fognak megfelelő munkalehetőséget nyújtani. Ugyancsak 1950. augusztus 15-re készültek el ezen osztály felszerelési és műszer-tervei. E terveket az Országos Tervhivatal jóváhagyta és az építkezések 1950. október 22-én megkezdődtek. A tervek jelen állása szerint a kozmikus sugárzást kutató osztály

épületei 1951 májusában készülnek el. Maga az osztály szeptember óta a Tudományegyetem Fizikai Intézetében működik.

Megalakult az intézet spektroszkópiai osztálya is a Műegyetem területén, új épületben és részben új felszereléssel.

Az intézet rendszeres kiépítésének következő fázisa a radiológiai és atomfizikai osztály megtervezése volt. Építészeti és felszerelési tervei azt célozzák, hogy ezen két fontos tudományág kutatási igényei messzemenően biztosítva legyenek. A kozmikus sugárzást kutató osztály és a Spektroszkópiai osztály 1951. évi tudományos tervei és költségvetése elkészültek.

A közeljövőben megalakul az intézet tudományos tanácsa. Ez a szerv biztosítani fogja az intézet tudományos programjának és a népgazdaság szükségleteinek összhangban tartását.

Az intézet vezetője: *Kovács István*.

Az Elektronmikroszkóp Laboratórium

Az Elektronmikroszkóp Laboratóriumban magán a 2 mikroszkópon kívül számos más műszer is áll rendelkezésre, így ultracentrifuga, elektroforesis készülék stb.

A Laboratórium biokémiai, biológiai, orvostudományi, gyógyszer tudományi stb. kérdéseket és meghatározott ipari problémákat tanulmányoz. E kutatómunkáján kívül állandóan tanulmányozza és fejleszti a tulajdonában lévő műszereket és az azokkal való kutatómunka módszereit. Gondoskodik továbbá az új műszerekkel való munkamódszerek széles körben való megismertetéséről és szakmai káderek neveléséről.

A Laboratórium felszerelte és üzembe állította a 2 elektronmikroszkópot, majd begyakorolta a különböző feladatköröknek megfelelő preparátumkészítési módokat, a fototechnikai eljárásokat és az intézet vezetője előadássorozat keretében ismertette a készüléket. Számos felvétel készült.

A Laboratórium kettős munkatervet dolgozott ki, egyrészt saját kutatási programja körül, másrészt az ipar által felvetett problémákkal kapcsolatban.

A Laboratórium vezetője *Gerendás Mihály*.

Biokémiai Intézet

A Magyar Tudományos Akadémia Biokémiai Intézetében 10 kutató és 2 ösztöndíjas az izomfehérjék biokémiájával, állati eredetű antibiotikumok biokémiájával, alacsonyrendű gombák filtrálható formáinak előállításával és azok biokémiájával, valamint a vírus-fehérjék biokémiájával foglalkozik.

A Biokémiai Intézet alig féléve áll fenn, ezért kutatásainak egyike sem zárult még le, de valamennyi témakörben biztatóan halad a munka.

Az Intézet kutatói szeptember óta 5 nyilvános továbbképző előadást tartottak, összeállítva kutatási területük irodalmát, különös tekintettel a szovjet tudomány eredményeire. A továbbképző előadásokon vendégként átlag 50 tudományos kutató vett részt a rokon intézményekből. Az előadásokat termékeny vita követte.

Az Intézet a legkorszerűbb alapfelszerelésen kívül beszerzett egy pH-mérő radiométert automatikus regisztráló berendezéssel, egy nagy kapacitású Jouan-féle centrifugát ezenkívül nemrég egy Tiselius-féle elektroforizáló berendezést.

Az intézet vezetője *Szörényi Imre*.

Agrobiológiai Intézet

A Herman Ottó-úti kísérletügyi telep IV. számú épülete ez év március hó folyamán készült el; az épület I. emeletén elhelyezett Intézet azonnal megkezdte a berendezkedést és felszerelést.

A II. félévben az Intézet a Magyar Tudományos Akadémia fennhatósága és közvetlen irányítása alá került. Ezzel kapcsolatban az Intézet munkaprogramjában változás következett be, melynek során az eddigi szétágazóan és különállóan folytatott kísérletek helyett az Intézet dolgozói munkaközösségben egy főtéma köré csoportosultan folytatják a kísérleteket. Ez a főtéma, amely az Intézet egész öt éves tervének gerincét alkotja, az öröklés átalakítása a növények anyagcsere-jellegének megváltoztatásával.

Ennek a munkatervváltozásnak megfelelően alakult a II. félévben folytatott kísérletek menete, amely részben a már megkezdett, de a jövőben nem folytatódó kísérletekből áll, részben pedig az idén beállított és a jövőben folytatandó kísérletek átalakítását foglalja magában az öt éves munkaterv tematikájának szem előtt tartásával.

A II. félévben végzett kísérletek a következők:

1. Len, búza, szőlő, Digitalis, Datura keresztezések vizsgálata, illetve a kísérleti anyag feldolgozása.
2. Kukorica beltenyésztési kísérlet feldolgozása.
3. Vegetatív oltások vizsgálata paprika-, paradicsom-, borsó-, Mentha-, Datura-, szőlő- és dohány-növényeken.
4. Cytologiai vizsgálatok az oltáshybridekben.
5. A növekedés és fényminőség összefüggésének vizsgálatához üvegházi megvilágítási technika kidolgozása.
6. Növekedés és fejlődés jellegének megváltoztatása borsónál. Ez a kísérlet annak a megállapítására szolgál, hogy a nyári vetéssel hogyan változik meg a fejlődés egyes szakaszainak időtartama.
7. A növekedésszabályozó anyagok hatásának vizsgálata a növekedésre és fejlődésre árpánál és lágyszárú növényeknél.
8. Faj- és nemzetség-hybridizálás a távoli keresztezések hybridsterilitásának kiküszöbölésére.
9. Pollenkeverékek alkalmazásával szelektív megtermékenyülési vizsgálatok.
10. Heterozis paradicsom alapanyag kiválasztása.
11. Effektív és inefektív törzsek szelektálása az ez év nvarán begyűjtött Rhizobium-anyagból megfelelő ojtóanyag előállításához hatásosabb lucerna Rhizobium törzsek nyerése céljából.
12. A Cercospora hatóanyagának vizsgálata.
13. Ptokémiai vizsgálati módszerek kidolgozása a vegetatív hybridnövények fehérje, szénhidrát anyagcseréjének megállapítására.

Az Intézet műszerállománya ez évben az alábbi nagyobb műszerekkel gyarapodott:

1. Ortholux binocularis mikroszkóp fotografáló felszereléssel.
2. Abbé-féle refraktométer.
3. Fluorescens előtétberendezés cytologiai vizsgálatokhoz.
4. Hanau-i kvarzlámpa.
5. Autokláv.
6. Manéta hűtőszekrény.

Az Intézet vezetője: *Györfly Barna*.

AZ AKADÉMIAI KIADÓ

A múltban a tudományos munkák megjelentetése magán kiadóvállalatok kezében volt. 1949. évi június hó 1-én megalakult a Tudományos Könyvkiadó és Tudományos Folyóiratkiadó N. V. A tudományos folyóiratok (52 különböző lap) kiadása meglehetősen szervezetlen állapotban volt, közülük nem egynek az előfizetői létszáma 100-on alul volt. A Tudományos Folyóiratkiadó lassú, de szívós szervezési munkával elérte 1 éves fennállásának évfordulójára, hogy egy-egy lap előfizetőinek létszáma

5000 fölé emelkedett és az 52 lap összes előfizetőinek száma az 53 000-et meghaladta, ami hazánkban eddig példa nélküli eredménvként jelentkezik. A tudományos könyvkiadás terén is eredmények mutathatók fel ebből az időszakból.

A Nép gazdasági Tanács 1950. év nyarán a tudományos és szakmai könyv- és folyóiratkiadás kérdését rendezte. Az Akadémiai Kiadó kapta azt a feladatot, hogy a Magyar Tudományos Akadémia kiadóvállalataként működjék.

Az 1950. évi könyvprogram végrehajtására a Nép gazdasági Tanács 800 000 forintot, az Acták, Osztályközlemények és Akadémiai Értesítő elkészítésére 1,987 700 forintot szavazott meg.

Az Akadémiai Kiadó vezérigazgatója *Mestyán János*.

Az Akadémiai Kiadó kiadásában 1950-ben eddig megjelent művek:

Szabolcsi Bence: A XVII. sz. magyar világi dallamai.

Hegel: Encyklopédia I. Logika.

Ember Győző: Az 1848/49-i minisztérium levéltára.

Pais Dezső: A magyar helyesírás szabályai.

Kassay Dezső: A tüdő segmentumai.

Hevesi Gyula: Orosz-magyar műszaki szótár.

Mezőgazdasági Tudományos Közlemények, II. kötet.

1950-ben megjelenő művek:

Eckhardt Sándor: Balassi összes műveinek kritikai kiadása.

Varjas Béla: Petőfi összes műveinek kritikai kiadása, I.—II. kötet.

Párducz Mihály: A szarmata-kor emlékei Magyarországon.

Péter Rózsa: Rekurzív függvények.

Viljamsz: Talajtan.

Babics Antal: Veseüregrendszer.

Pavlov: Válogatott művei.

Markó Árpád: Zrínyi Miklós, a költő levelei.

Zsirai Miklós: Osztálykísérletek, I. kötet.

Magyar Történelmi Bibliográfia, I. és III. kötet.

A tudomány története a Szovjetunióban.

Mezőgazdasági Kísérletügyi Központ Évkönyve.

Tihanyi Biológiai Kutató Intézet Évkönyve.

*A Magyar Tudományos Akadémia 1951. évi kiadványainak előzetes terve.**

I. Osztály:

Gulyás J.: Kazinczy könyvtára.

Juhász M.: Mikszáth Kálmán ifjúkori levelei.

Gyulai—Kodály: Arany János népköltési gyűjteménye.

Petőfi összes műveinek kritikai kiadása, III.—VI. kötet.

Kereszturi D.: Bacsanýi János összes művei I.—II. kötet.

Bisztray Gy.: Sárosy Gyula „Aranytrombitája“.

Kossuth és az irodalom.

Komlós A.: Vajda János hírlapi cikkei.

* Ez a terv még nem végleges.

Horváth I.: Rendszeres magyar verstan.
 Vojnovich G.: Arany János összes művei.
 Waldapfel J.: József Attila összes költeményei.
 Beke Ödön: Cseremis szövegek, I.—II. kötet.
 Zsiray M.: Oszttyák hőseinek, II. kötet.
 Szovjet régészet.
 Bruckner: Bessenyei Gy. „Système de la Nature“.
 Fokos F. D.: Zürjén szövegek.
 Bárczi: XVI. századi nyelvjárásaink kérdéséhez.
 Harmatta J.: Iráni jövevényszavaink.
 Urai: Mdo-Man gyűjtemény katalógusa.
 Németh Gy.: A viddini törökség és nyelve.
 Kniezsa I.: Helyesírásunk a tatárjárástól.
 Lakó Gy.: Nyelvtudományi közlemények mutatója.
 Czeglédy K.: Mohamedán források a steppe népeiről.

II. Osztály:

Szovjet geomorfológia.
 Mályusz: Zsigmondkori levéltár I.—II.
 Hegel: Esztétika I.—II.
 Barta: Kossuth 1847/48-ban.
 Fogarasi Logika.
 Szentpétery I.: Árpádházi királyi oklevelek kritikai kiadása.
 Andics E.: Aulikusok 1848/49-ben.
 Magyar Történelmi Bibliográfia, II. és IV. kötet.
 Passek: Tripolje.
 Markos Gy.: Középdunántúli iparvidék.
 Szabó I.: Magyarország vízgazdálkodásának lehetőségei.
 Szigeti Gy.: Diderot válogatott művei I.
 Nádor J.: Feuerbach filozófiája I.—II.
 Dobrovics: A rabszolgaság problémája az ókorban.
 Harmatta J.: Az állam problémája az ókorban.
 Beér J.: A magyar alkotmány fejlődése a felszabadulástól a Népköztársaság alkotmányáig.
 Szentiványi: Magyarországi művészek élete, művei és irodalma.
 Benda: Martinovics I.—II.
 Gerőné Fazekas E.: Nemzetiségi kérdés.
 Tálasi J.: Munkaszervezés és racionalizálás a magyar parasztságnál.
 Ortutay Gy.: Mátyás király a keleteurópai néphagyományban.
 Mátrai L.: Holbach „Système de la Nature“.
 Dombay: A zengővárkonyi őstelep.
 Barkóczy: Dunapentele.

III. Osztály:

Lobacevszkij: Geometriai vizsgálatok a párhuzamos egyenesekről.
 Vorobojov: Töltött részecskék gyorsítására szolgáló berendezés.
 Kincsin: A statisztikus mechanika matematikai elve.
 Pticin: Fizikai jelenségek az oxidkatódon.
 Széna: Elektronok és ionok ütközése gázatomokkal.

Gnyedenko—Kolmogorov: Valószínűségszámítás.
 Kantorovics—Krülov: A felsőbb analízis közelítőbb módszerei.
 Natanzon: Konstruktív függvénytan.
 Pinszker: Elektronelhajlás.
 Kudrjavcev: A fizika története Mendelejevig.
 Frenkel: Bevezetés a fémek elméletébe.
 Jánossy: Koszmos sugárzások.
 Ejgenszen: A naptevékenység és földi megnyilvánulásai.
 Alekszandrov: Bevezetés a halmazok és függvények általános elméletébe.
 Nyemücki: Differenciálegyenletek analitikai elmélete.
 Rédei: Algebra, csoportelmélet, számelmélet.
 Umanszkij: A metallografia.
 Vexler: Sugárzások mérésének ionizációs módszerei.
 Fényes: Bevezetés a fizikai statisztikába.
 Chromov: A szinoptikus meteorológia alapjai.
 Lavrentjev: Konform-leképezés és alkalmazásai a mechanikában.
 Guttenmacher: Elektromos modellek.
 Deloné: A pétervári számelmélet-iskola.
 Cramér: Matematikai statisztika.
 Petrovskij: Előadások a közönséges differenciál-egyenletekről.
 Csebotarev: Galois elmélete.
 Achiezer: Aproximatio.
 Turán: Az analízis egy új módszeréről alkalmazásokkal.

IV. Osztály:

Sziszakjan: Biokémiai problémák a micsurini biológiában.
 Oparin: Az élet eredete a földön.
 Rapaics: Természettudományos világkép Magyarországról.
 Genkeil: A növények szárazsággal szembeni ellenállósága és az ellenállóság növelésének módjai.
 Rubacsevszkij: Micsurin elméleti hagyatékának jelentősége.
 Fekete: Erdőbecslés tan.
 Zólyomi: Budai hegység növénytakarója.
 Soó: Magyarország gazdasági növényeinek biológiai kézikönyve.
 Bej-Bienko—Bogdanov—Katykov: Mezőgazdasági rovar tan.
 Poplavszkaja: A növények ökológiája.
 Morenisz: Élelmezési higiénia.
 Pavlov: Az európai szárazulatok és tengerek története a fosszilis-ember történetével összefüggésben.
 Szkrjabin: Általános parazitológia.
 Eolj: Kórhonctan.
 Mócsi: Belgyógyászat, I—II.
 Aujeszky: Agrometeorológia.
 Boros: A magyar biológia harca a materialista világnézetért.
 Szusz: A talaj eróziója és az ellene való küzdelem.
 Sztoljetov: A reakciós mendelizmus-morganizmus ellen.
 Természettudományi Múzeum Évkönyve.
 Debreceni Tudományegyetem Évkönyve.
 Budapesti Tudományegyetem Évkönyve.
 Agrártudományi Egyetem Mezőgazdasági Karának Évkönyve.

Agrártudományi Egyetem Kertész- és Szőlőgazdaságtudományi Karának Évkönyve.

Szegedi Tudományegyetem Évkönyve.

Agrártudományi Egyetem Erdőmérnöki Karának (Sopron) Évkönyve.

V. Osztály:

A Szovjetunió Akadémiájának vitaanyaga Pavlov működésének továbbfejlesztéséről.

Bikov: Az agykéreg élettana.

Pavlov: Előadások a nagyagy működéséről.

Frolov: Pavlov élete és munkássága.

Lepesinszkaja: Sejtek keletkezése élő anyagokból.

Gortvay: Az újabtkori magyar orvos-egészségtudomány művelődéstörténete.

Szmolenszkij: A felsőbb idegtevékenység pathophysiológiája.

Környei: Központi idegrendszer.

Radnót: Szemészeti pathológiai atlasz.

Rasenkov: Új adatok az emésztés physiopathológiájához.

Bosján: A mikróbák természetéről.

VI. Osztály:

Gillemot: Gömbszemcsés grafitú öntöttvas metallográfiája.

Szádeczky: Barnaszén-közettan.

Facsina: Izosztázia és gravitáció.

Oltay: A budapesti invardrótmérés és tanulságai.

Pattantyus: Gépészeti lengéstan.

Zilahi: A szálanyagok nyújtásának elmélete.

Florin: Földtömegek tömörítésének elmélete.

Vadász: Magyarország földtana.

Réthy: Magyarország földrengési katalógusa.

Vendl: Mérnöki geológia.

Relajnaja: Automatika elmélete.

Az öt éves terv nyersanyag-problémái.

Geraszimov: Hőfolyamatok.

Pavlov: Nyersvas-metallográfia.

Timosenko: A rugalmasságtan és plaszticitástan.

Fersman: Geokémia.

Danilov: Felsőgeodézia, I. kötet.

Kerpely: Kohászati folyamatok fizikai kémiája.

Verő: Fémipari anyagvizsgálat.

Timosenko: Lemez- és héjelmélet.

Mosonyi: Vízépítési modellkísérletek elmélete és gyakorlata.

Vadász: Földtani szakszótár.

Vegyész Csoport:

Buzágh: Kolloidika, I.

Szmirnov: Műanyagok.

Tumanszkov: Kolloidok az élelmiszeripari folyamatokban.

Rabinovics: Kenőolajok technikája.

Dümov: Fémanalízis.

Lipatov: A kolloidok fizikai kémiája.
 Zemplén: Szerveskémia.
 Karapetjansz: Kémiai thermodinamika.
 Roginszkij: Adszorbcio és katalízis.
 Vándor: Thermodinamika.

Egyéb művek:

Fekete: Sijaka.
 Lázár: Apáczai Cseri János művei.
 Lukács: Csernisevszkij esztétikai írásai.
 Waldapfel-Fogarasi: Görög filozófiai antológia.
 Jákó: Wesselényi Miklós iratai.
 Györffy: Magyar honfoglalás.
 Szabó: A magyar burzsoá jogelmélet bírálata.
 Világhy: Az állami szocialista tulajdon szervezete és kezelése.
 Nizsalovszkij: Családi jog.
 Kovács: Molekula-színképek.
 Faragó: Elektronika.
 Geleji: Fémek képlékeny alakításánál fellépő erők és erőszükségletek meghatározása számítás útján.
 Dandurov: Közlekedési útvonalak alagútjai.
 Janski: Orosz-magyar, magyar-orosz geológiai szakszótár.

*

A fenti könyvek előállítási költsége 10,843.400 forint, melyhez a Népgazdasági Tanács 4,682.716 forint szubvencióval járul hozzá.

A Magyar Tudományos Akadémia Épülete

Budapest ostroma alatt a Magyar Tudományos Akadémia székházát rendkívül nagy károk érték. Valamennyi ablak betört. A palota üvegfára kb. 3200 m². A leg-súlyosabb kárt szenvedett helyiség a légiaknáktól talált Széchenyi-múzeum, mely egész berendezésével együtt megsemmisült, rászakadt az alatta levő Vigyázó-könyvtárra, a jelenlegi elnöki helyiségekre. Műtárgyakban leggazdagabb üléstermünk, s a mellette levő Képes- és Elnöki-terem a ruhatári folyosóval gyűjtőgránátoktól szenvedett károkat és az Elnöki-terem teljesen kiégett. Teljesen megsemmisült a fel-olvasóteremben Ligeti Antal négy tájképéből kettő, a másik kettő is súlyosan össze-szakadozott. A szoborgyűjteménynek nehéz súlyuk miatt óvóhelyre le nem vitt darabjai teljesen tönkrementek, így Körösi Csoma Sándor, Eötvös József, Kemény Zsigmond, Jósika Miklós márványszobrai.

Igen sok belövés érte a Roosevelt-tér és Dunapart felőli épületrészeket is és az egész Duna-fronton rászakadt a II. emelet az I. emeletre, illetve a III. a II-ra, a Dísz-terem feletti részen. Igen nagy károsodás érte az Akadémia könyvtárát is, főképpen a keleti gyűjteményt (Stein Aurél, Goldziher stb.), az olvasótermet, és több pillér kilövése folytán a könyvespolcokat is. Több ezer kötet semmisült meg és a naptól és a nedves időjárástól egyformán szenvedtek. A palota 26 aknatalálatot kapott. A vízvezetéki berendezések, a központi fűtés szerelvényei, a villanyvilágítás vezetékai igen nagy mértékben megrongálódtak. Az Akadémia, a magyar tudományos élet köz-pontja: könyvtára és üléstermeinek rendbehozása nélkül a tudományos kutatás és eredményeinek bemutatása lehetetlenné vált volna.

Az Akadémia már 1945 nyarán intézkedéseket tett, hogy a kupolacsarnok feletti leszakadt tetőszerkezet helyett — az alatta levő nagyértékű Lotz-freskós díszterem megóvására — ideiglenesen kátránypapír-fedésű védőtetőt helyezzenek el. A leg-sürgősebb fedélszerkezet pótlására is megtörténtek az intézkedések, valamint a palas és cserépfedő munkákra. A leszakadt Széchenyi-könyvtár falaít aládúcolták.

1945—46-ban intézkedtek, hogy a legszükségesebb helyreállítási munkákat elvégezzék, hiszen a Magyar Tudományos Akadémia palotája fővárosunk egyik kimagasló műemlékszerű épülete. Az ostrom alatt szenvedett károkat azonban csak ideiglenesen állították helyre, és csak a legsürgősebb munkákat végezték el.

A Dunára néző akadémiautcai és hátsó udvari szárnyépületek tetőit helyreállították. A díszterem mennyezetének megóvása céljából szintén végeztek bizonyos helyreállítási munkálatokat. A III. emeletet, a dísztermet és díszlépcsőházat magában foglaló főépület tetőzetét is helyreállították. A belövések folytán súlyosan megromgált dunaparti fal, különösen pedig a középső kiszökellés összezúzódott szerkezeti falainak helyreállítása is megtörtént. Az asztalosmunkák, a vízvezeték, csatorna és villanszerelési hiányosságok is helyre lettek állítva.

A Magyar Tudományos Akadémia igazgató-tanácsának 1946. október 10-én tartott ülésén Rákosi Mátyás miniszterelnökhelyettes is megjelent és vállalta, hogy az Akadémia székházának helyreállítására a kormány 1,200.000 forint költséget engedélyez. 1948. áprilisáig az épület külső állagbiztosítása a legfontosabb részekben elkészült és ezért lehetőség nyílt a belső munkálatok megkezdésére. Ezen munkák befejezése után az I. emeleti hivatali helyiségek, majd a könyvtár olvasótermének helyreállítására került sor. Az épület műemlékjellegét megóvando, ahol elkerülhetetlenül szükséges volt, a díszvakoló és szobrászmunkát oly módon kellett elvégezni, hogy az eredeti állapot nagyrészt helyreállíttassék.

1949 végén az Akadémia új elnöksége megtette a szükséges intézkedéseket az épület végleges rendbehozására és 1950-ben komoly munkálatok folytak és vannak is folyamatban. Az épület az ostrom alatt elszenvedett károktól eltekintve is igen elhanyagolt állapotban volt. Jellemző, hogy a díszteremben villanyvilágítás nem volt és az épületnek csak kis töredékében volt központi fűtés. A könyvtár nagyértékű kéziratárában pótolhatatlan értéket képviselő kéziratok állandó tűzveszélynek voltak kitéve a kályhák miatt. Az Akadémia elnöksége intézkedésére és az Épületszerelő Ipari Központ nagyértékű felajánlására elkészült az Akadémia nagy részének központi fűtése, mellyel biztosítottuk a díszterem, az elnökségi helyiségek és a könyvtári részlegek fűtését. A felszabadulás óta üzembem nem volt felvonót is teljesen helyreállítottuk. Az előcsarnok, a díszlépcsőház oszlopait és mennyezetét is rendbehoztuk, úgy a kőműves, szobrász, mint festési munkálatokkal együtt. A díszterem párkányzatának aranyozási munkálatait is elkészítették és a festést eredeti állapotának megfelelően hozták helyre. Igen jelentős mértékű munkálatokat végeztek a könyvtárban is, így a Keleti-könyvtár helyiségeinek elkészítése stb. Az építkezés nagy kiterjedésére jellemző, hogy 15 különböző vállalat dolgozott azon, hogy az Akadémiai nagyhét idejére a szükséges munkálatok időben befejeződhessenek.

Mivel a székház építészeti és gépészeti szempontból teljesen elhanyagolt állapotban volt, az Akadémia elnöksége megtette a szükséges előkészületeket arra, hogy az egész székház és bérház építészeti és gépészeti terveit sürgősen elkészítsék, melyek hirtokában tudományos életünk központi székháza hivatásához méltó és az időknek megfelelő korszerű keretek közt épülhet újjá. Így lehetőség nyílik arra, hogy az az óriási fejlődés, melyet a felszabadulás óta elértünk az Akadémia újjáépítése terén, méltó módon nyerjen befejezést a jövő évben.

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEMIA VEGYÉSZ CSOPORTJA ÉS ÁLLANDÓ BIZOTTSÁGAI

Az Akadémia vegyész tagjai különböző osztályokhoz tartoznak. Ezért az Elnökség határozata értelmében vegyész-csoport alakult, melynek munkájában részt vesznek a különböző osztályok vegyész tagjai. A Vegyész-Csoport elnöke Schulek Elemér r. tag, titkára Bognár Rezső lev. tag. Vezetőségének tagjai:

Bizottságok:

A következő állandó bizottságok alakultak meg:

I. O s z t á l y

Nyelvtudományi bizottság

Baleczky Emil	Németh Gyula r. tag
Bárczi Géza r. tag	Némethné Sebestyén Irén
Beke Ödön lev. tag	Pais Dezső r. tag
Erdődi József	Rubinyi Mózes tanácskozó tag
Harmalta János	Tamás Lajos lev. tag
Kniezsa István r. tag	Telegdi Zsigmond
Lakó György lev. tag	Zsirai Miklós r. tag
Ligeti Lajos r. tag	

Magyar irodalomtörténeti bizottság

Andics Erzsébet lev. tag	Király István
Barta János	Klaniczay Tibor
Baróti Dezső	Komlós Aladár
Bóka László	Lukács György r. tag
Eckhardt Sándor tanácskozó tag	Révai József tiszteleti tag
Földessy Gyula	Szabolcsi Bence lev. tag
Gálos Rezső	Tolnai Gábor lev. tag
Halász Előd	Turóczi-Trostler József r. tag
Horváth János r. tag	Voinovich Géza r. tag
Juhász Géza	Waldapfel József lev. tag

Világirodalmi bizottság

Erdődi József	Lukács György r. tag
Gáspár Endre	Lutter Tibor
Gergely Sándor	Mátrai László lev. tag
Gyergyai Albert	Molnár Erik r. tag
Győri János	Németh Gyula r. tag
Halász Előd	Szauer József
Illés Béla	Szántó Zsuzsa
Kardos László	Tamás Lajos lev. tag
Király István	Trencsényi-Waldapfel Imre lev. tag
Lányi Sarolla	Turóczi-Trostler József r. tag
Ligeti Lajos r. tag	

Nyelvművelő bizottság

Bárczi Géza r. tag	Lőrincze Lajos
Beke Ödön lev. tag	Mészöly Gedeon tanácskozó tag
Csefkó Gyula tanácskozó tag	Pais Dezső r. tag
Csűrös Zoltán r. tag	Rázsó Imre lev. tag
Fülep Lajos lev. tag	Sági István tanácskozó tag
Gegesi Kiss Pál lev. tag	Selényi Pál lev. tag
Haynal Imre r. tag	Surányi János tanácskozó tag
Jávorka Sándor r. tag	Szabolcsi Bence lev. tag
Kálmán Béla	Telegdi Zsigmond
Karinthy Ferenc	Zimmermann Ágoston r. tag
Kovács Károly Pál lev. tag	Zsirai Miklós r. tag

Könyvtárügyi bizottság

Bruckner Győző r. tag	Rapaics Rajmund lev. tag
Daka Sándor	Scher Tibor
Dienes László	Solti Andrásné
Hadrovics László lev. tag	Szekerés Pál
Kottlán Sándor lev. tag	Turán Pál lev. tag
Kovács Károly Pál lev. tag	Varjas Béla
Mátrai László lev. tag	Zalai Zoltán
Práger Miklós	Zimmermann Ágoston r. tag
Rajka Ödön lev. tag	

Helyesírási reformbizottság:

Bárczi Géza r. tag	Nagy J. Béla tanácskozó tag
Benkő Lóránt	Pais Dezső r. tag
Beke Ödön lev. tag	Rubinyi Mózes tanácskozó tag
Deme László	Sági István tanácskozó tag
Knieszta István r. tag	Telegdi Zsigmond
Lőrincze Lajos	

*II. osztály.**Filozófiai bizottság*

Fogarasi Béla r. tag	Mátrai László lev. tag
Lázár György,	Nádor György
Lukács György r. tag	Szigeti József

Neveléstudományi bizottság

Ágoston György	Simonovits Istvánné
Fogarasi Béla r. tag	Szokolszky István
Jéboru Magda	Tariska István
Kiss Sándor	Tettamanti Béla
Kovács József	Trencsényi-Waldapfel Imre lev. tag
Lázár György	Zádor Imre

Történettudományi bizottság

Andics Erzsébet lev. tag	Mód Aladár
Czóbel Ernő	Molnár Erik r. tag
Elekes Lajos	Moravcsik Gyula r. tag
Ember Győző lev. tag	Nemes Dezső
Geróné Fazekas Erzsébet	Pach Zsigmond Pál
Hanák Péter	Réti László
Léderer Emma	Szekfű Gyula r. tag

Ókortörténeti bizottság

Dobrovits Aladár	Moravcsik Gyula r. tag
Gyóni Mátyás lev. tag	Szabó Árpád
Harmatta János	

Régészeti bizottság

Bognárné Kutzián Ida	Lúng Nándor r. tag
Dobrovits Aladár	Méri István
Fülep Ferenc	Nagy Tibor
Gerevich László	Szilágyi János
Harmatta János	Szilágyi János György

Művészettörténeli bizottság

Bernáth Aurél	H. Zádor Anna
Bortnyik Sándor	Kmetty János
Csemegi József	Pogány Ö. Gábor
Dercsényi Dezső	Szilágyi János György
Ék Sándor	Vayer Lajos
Fülep Lajos lev. tag	Vedres Márk
Gerevich László	Végyváry Lajos

Néprajztudományi bizottság

Dégh Linda	Tálas István
Maróth Károly	Vajda László
Ortutay Gyula lev. tag	

Állam- és jogtudományi bizottság

Beér János	Marton Géza lev. tag
Benkő Gyula	Nizsalovszky Endre lev. tag
Csanádi György	Szabó Imre lev. tag
Feri Sándor	Szladits Károly r. tag
Hajdu Gyula	Vas Tibor
Kádár Miklós	Világgy Miklós
Kovács István	

Közgazdaságtudományi bizottság

Berei Andor	Nagy Imre
Erdős Péter	Nagy Tamás
Friss István	Siklós Margit
Haász Árpád	Szita János
Háy László	

Földrajztudományi bizottság

Glaser Lajosné	Simon László
Kazár Leona	Szabó László
Koch Ferenc	Szabó Pál Zoltán
Markos György	

*III. osztály**Matematikai bizottság*

Alexits György r. tag	Rényi Alfréd lev. tag
Hajós György lev. tag	Szőkefalvi Nagy Béla lev. tag
Kalmár László lev. tag	Turán Pál lev. tag

Fizikai bizottság

Budó Ágoston	Kónya Albert
Fényes Imre	Kovács István lev. tag
Gombás Pál r. tag	Novobáztzy Károly r. tag
Gyulai Zoltán lev. tag	Szigeti György

Osztályközlemények szerkesztő-bizottsága

Alexits György r. tag	Rényi Alfréd lev. tag
Gyulai Zoltán lev. tag	Turán Pál lev. tag
Novobáztzy Károly r. tag	

Nagy-bizottság

Bálint Andor	Manninger Rezső r. tag
Győrffy Barna	Marek József r. tag
Horn Artúr	Páter Károly
Kotlán Sándor lev. tag	Rázsó Imre lev. tag
Lázár Vilmos	Somos András lev. tag
Madás András	Soó Rezső lev. tag
Manninger G. Adolf	Vágsellyei István

*IV. osztály**Biológiai bizottság*

Ábrahám Ambrus lev. tag	Győrffy Barna
Bálint Andor	Horváth János
Faludi Béla	Maucha Rezső lev. tag
Gelei József r. tag	Rapaics Raimund lev. tag
Gyimesi Nándor lev. tag	Soó Rezső lev. tag

Botanikai bizottság

Fehér Dániel	Soó Rezső lev. tag
Felföldi Lajos	Ubrizsy Gábor
Gyimesi Nándor lev. tag	Ujhelyi József
Jávorka Sándor r. tag	Zólyomi Bálint
Máté Imre	

Zoológiai bizottság

Ábrahám Ambrus lev. tag	Schandl József.
Fábián Gyula	Székesi Vilmos
Gelei József r. tag	Zilahi Sebes Géza
Kaszab Zoltán	Zimmermann Ágoston r. tag
Kotlán Sándor lev. tag	

Agrobiológiai bizottság

Friedrich Béla	Sedlmayr Kurt
Győrffy Barna	Soó Rezső lev. tag
Rapaics Raimund lev. tag	Udvaros Károly

Agrokémiai bizottság

ifj. Fekete Zoltán	Maucha Rezső lev. tag
Klímes Szmik Andor	Páter Károly
Kreybig Lajos	Prettenhoffer Imre
Kuthy Sándor	

Növénytermesztési bizottság

ifj. Fekete Zoltán	Obermayer Ernő
Kemenessy Ernő	Schüller Ferenc
Kolbay Károly	Surányi János
Manninger G. Adolf	Udvaros Károly

Kertészeti bizottság

Boros Ádám	Ormos Imre
Domokos János	Somos András lev. tag
Kárpáti Zoltán	Soós István
Kosinszky Viktor	Szabó Béla
Okályi Iván	Probocskay Endre

Erdészeti bizottság

Bokor Rezső	Madás András
Fekete Zoltán lev. tag	Magyar Pál
Iby Gábor	Roller Kálmán
Jablánczy Sándor	

Növényvédelmi bizottság

Csorba Zoltán	Náddler Ferenc
Gulyás Antal	Oláh János
Husz Béla	Révy Dezső
Jávorka Sándor r. tag	Szelényi Gusztáv
Lengyel Géza	Terényi Sándor
ifj. Manninger G. Adolf	Uzonyi Ferenc

Állattenyésztési bizottság

Anghy Csaba Géza	Mócsy János r. tag
Beér István	Oláh Pál
Boros Gergely	Rimlér Károly
Csukás Zoltán	Schandl József
Horn Artur	Zimmermann Ágoston r. tag
Konkoly Thege Sándor	

Állategészségügyi bizottság

Csontos József	Kutsera György
Csukás Zoltán	Manninger Rezső r. tag
Elek Pál	Marek József r. tag
Kelen Endre	Zimmermann Ágoston r. tag
Köves János	

Gépesítési bizottság

Billege János	Manninger G. Adolf
Kolbai Károly	Rázsó Imre lev. tag
Kund Ede	Terlandai Sándor
Laacsny Árpád	

Üzemszervezési bizottság

Csákány István	Lázár Gyula
Fáy István	Manninger G. Adolf
Jankó József	Vágsellyei István
Kemenessy Ernő	

Kok-Saghyz bizottság

Bálint Andor	Rajháti Tibor
Kurnik Ernő	Sándi Ottó
Mágori Géza	

Citrom-bizottság

Bálint Andor	Sándi Ottó
Lázár Vilmos	Somos András lev. tag
Porpácz Aladár	Tóth Elek

*V. osztály**Mikrobiológiai bizottság*

Alföldi Zoltán	Rauss Károly
Havas András lev. tag	Szőrényi Imre
Ivanovics György lev. tag	

Bel-, gyermek- és ideggyógyászati bizottság

Földvári Ferenc	Lőwinger Simon
Gegesi Kiss Pál lev. tag	Lukács József
Gömöri Pál	Petényi Géza lev. tag
Haynal Imre r. tag	Ratkóczy Nándor
Hetényi Géza lev. tag	Sántha Kálmán r. tag
Kerpel-Fronius Ödön lev. tag	Wald Béla
Lehóczky Tibor	

Élettani bizottság

Ernst Jenő r. tag	Straub F. Brunó r. tag
Issekutz Béla r. tag	Szörényi Imre
Jancsó Miklós r. tag	Vályi Nagy Tibor
Lissák Kálmán lev. tag	

Patológiai-anatómiai bizottság

Baló József	Szentágotthay János lev. tag
Kellner Béla lev. tag	Törő Imre r. tag
Kiss Ferenc	Zalka Ödön

Sebési- és rokonszalmák kérdéseivel foglalkozó bizottság

Babics Antal lev. tag	Molnár Béla
Fekete Sándor	Petrovskij Borisz
Környey István lev. tag	Rubányi Pál
Germán Tibor	Sebestyén Gyula
Kettesy Aladár	Zinner Nándor
Makai Endre	

Közegészségügyi bizottság

Bakács Tibor	Szántó Rózsi
Dabis László,	Vikol János
Hahn Géza,	Weil Emil
Havas András lev. tag	

Osztályközlemények szerkesztő-bizottság

Felelős szerkesztő:	Rajka Ödön lev. tag
Szerkesztőbizottsági tagok:	Alföldi Zoltán
	Babics Antal lev. tag
	Baló József
	Dabis László,
	Ernst Jenő r. tag
	Fekete Sándor
	Gegesi Kiss Pál lev. tag
	Germán Tibor
	Haynal Imre r. tag
	Haltyasi Dezső
	Hellényi Géza lev. tag
	Issekutz Béla r. tag
	Kettesi Aladár
	Kiss Ferenc
	Lehóczky Tibor
	Makai Endre
	Melczér Miklós
	Straub F. Brunó r. tag,
	Went István.

*VI. osztály**Gépészeti bizottság*

Biró Ferenc lev. tag	Kolozs György
Frank László	Korponai Gyula
Freund Mihály lev. tag	Rázsó Imre lev. tag
Gillemot László lev. tag	Vörös Imre
Jurek Aurél	

Bányászati bizottság

Bauma Viktor	Renner János
Esztó Miklós	Tarján Gusztáv
Esztó Péter	Tárczy-Hornoch Antal r. tag
Gyulay Zoltán lev. tag	Vajk Artur
Halász András	Vargha Béla
Hansági Imre	Vendel Miklós r. tag
Osztrovszky György lev. tag	

Kohászati bizottság

Árkos Frigyes	Szele Mihály
Geleji Sándor	Tömösközy Jenő
Gillemot László lev. tag	Verő József r. tag
Kerpely Kálmán	Vécsey Béla
Nagy István	Wilhelm Tibor
Sailer Géza	

Geofizikai albizottság

Kántás Károly	Rybár István tanácskozó tag
Pekár Dezső tanácskozó tag	Scheffer Viktor
Renner János	Tárczy-Hornoch Antal r. tag

Karsztvíz bizottság

Ajtay Zoltán	Osztrovszky György lev. tag
Bulla Béla	Tárczy-Hornoch Antal r. tag
Egyed László	Tokodi László
Hansági Imre	Vendel Miklós r. tag
Kassai Ferenc	Vigh Ferenc
Kálmán Miksa	Vitális Sándor
Kántás Károly	Zámbó János
Kvetzói Miklós	

Geológiai bizottság

Földváry Aladár	Telegdy Róth Károly
Horusitzky Ferenc	Vadász Elemér lev. tag
Kertai György	Vendel Miklós r. tag
Renner János	Vendl Aladár r. tag
Szádeczky-Kardoss Elemér lev. tag	Vitális Sándor

Geodéziai albizottság

Hazay István	Scheffer Viktor
Oltay Károly	Sébor János
Pekár Dezső tanácskozó tag	Szilágyi Béla
Regőczy Emil	Tárczy-Hornoch Antal r. tag
Renner János	Váhl Miklós
Rédei István	Várvárhelyi János
Rybár István tanácskozó tag	

Földmágnesség albizottság

Ács Ernő	Rybár István tanácskozó tag
Kántás Károly	Scheffer Viktor
Pekár Dezső tanácskozó tag	Tárczy-Hornoch Antal r. tag
Renner János	

Szeizmológiai albizottság.

Ács Ernő	Scheffer Viktor
Kántás Károly	Simon Béla
Renner János	Tárczy-Hornoch Antal r. tag
Rybár István tanácskozó tag	Vendel Miklós r. tag

Meteorológiai albizottság

Ameszki László	Száva Kovács József
----------------	---------------------

Villámossági bizottság

Barta István lev. tag	Pósa János
Bognár Géza lev. tag	Proszk János
Heller László	Rostási István
Kovács Károly Pál lev. tag	Sollész Gáspár
Kovács K. Pál lev. tag	Széchy Károly
Mester István	Szigeli György
Palotás László	Tarján Rezső
Papp Ferenc	Vajta Miklós

Komplex gyorsvasút bizottság

Bartos István	Lampl Hugó
Bozsos József	Lőrinc Gáspár
Gillemot László lev. tag	Mihailich Győző r. tag
Gyengő Tibor	Németh Endre
György István	Ócsvár Rezső
Hevesi Gyula lev. tag	Vásárhelyi Boldizsár
Hilvert Elek	Vendl Aladár r. tag
Kézdi Árpád	Verebély László tanácskozó tag
Kovács Alajos	

Építési bizottság

Bartos István	Pelikán József
Ertl Róbert	Rados Kornél
Gerendás István	Rudnai Gyula
Gyengő Tibor	Sebestyén Gyula
Hilvert Elek	Széchy Károly
Lévai Andor	Trautmann Rezső
Mihailich Győző r. tag	Wéber Lajos
Palotás László	

Hidrológiai bizottság

Bogárdi János	Schulhof Ödön
Horusitzky Ferenc	Szádeczky-Kardos Elemér lev. tag
Kassai Ferenc	Turánszky Miklós
Mazalán Pál	Vendel Miklós r. tag
Mosonyi Emil	Vendl Aladár r. tag
Németh Endre	Vigh Ferenc
Papp Ferenc	Vitális Sándor
Papp Szilárd	

*Kémiai csoport**Mezőgazdasági kémiai bizottság*

Bognár Rezső lev. tag	Sándor Zoltán
Holló János	Telegdi Kovács László
Krausz József	Török Gábor
Oplátka György	

Fizikai-kémiai és szerves-kémiai bizottság

Buzágh Aladár r. tag	Schay Géza lev. tag
Erdey-Gruz Tibor r. tag	Schulek Elemér r. tag
Erdei László	Szabó Zoltán

Szerves-kémiai bizottság

Beke Dénes	Csürös Zoltán r. tag
Bognár Rezső lev. tag	Fodor Gábor
Bruckner Győző r. tag	Müller Sándor lev. tag

Technológiai bizottság

Buzágh Aladár r. tag	Polinszky Károly
Csürös Zoltán r. tag	Schay Géza lev. tag
Fehér István	Varga József
Freund Mihály lev. tag	Vándor József
Haskó Lajos	Zilahy Márton

Műbenzin bizottság

Berti József	Kardoss Ibolya
Birtalan Lajos	Rabó Gyula
Bognár Rezső lev. tag	Schlattner Jenő
Csürös Zoltán r. tag	Sziget László
Freund Mihály lev. tag	Varga József r. tag
Glötzer József	Vándor József

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA ACTÁINAK
SZERKESZTŐBIZOTTSÁGA:

I. osztály

Acta Orientalia.

Felelős szerkesztő:
Szerkesztőbizottsági tagok:

Ligeti Lajos r. tag
Czeplédy Károly
Fekete Lajos lev. tag
Németh Gyula r. tag
Telegdi Zsigmond

Acta Linguistica.

Felelős szerkesztő:
Szerkesztőbizottsági tagok:

Németh Gyula r. tag
Pais Dezső r. tag
Telegdi Zsigmond
Zsirai Miklós r. tag

II. osztály

Acta Ethnographica.

Felelős szerkesztő:
Szerkesztőbizottsági tagok:

Ortulay Gyula lev. tag
Tálas István
Vajda László

Acta Historica.

Felelős szerkesztő:
Szerkesztőbizottsági tagok:

Andics Erzsébet lev. tag
Imber Győző lev. tag
Molnár Erik r. tag
Szekfű Gyula r. tag

Acta Archaeologica.

Felelős szerkesztő:
Szerkesztőbizottsági tagok:

Moravcsik Gyula r. tag
Dobrovits Aladár
Fülep Ferenc
Harmatta János

III. osztály

Acta Mathematica.

Felelős szerkesztő:
Szerkesztőbizottsági tagok:

Hajós György lev. tag
Alexits György r. tag
Borbély Samu lev. tag
Egerváry Jenő r. tag
Fejér Lipót r. tag
Jordán Károly lev. tag
Kalmár László lev. tag
Ródei László lev. tag
Rényi Alfréd lev. tag
Riesz Frigyes r. tag
Szőkefalvi Nagy Béla lev. tag
Szőkefalvi Nagy Gyula r. tag
Turán Pál lev. tag

Acta Physica.

Felelős szerkesztő:
Szerkesztőbizottsági tagok:

Gombás Pál r. tag
Gyulai Zoltán lev. tag
Kovács István lev. tag
Novobátzky Károly r. tag

IV. osztály

Acta Agronomica.

Felelős szerkesztő:
Szerkesztőbizottsági tagok:

Somos András lev. tag
Fekete Zoltán lev. tag
Gyórfy Barna
Horn Artur
Okályi Iván
Páter Károly
Rázsó Imre lev. tag
Sedlmayr Kurt
Ubrizsy Gábor
Vágsellyei István

Acta Biologica.

Felelős szerkesztő:
Szerkesztőbizottsági tagok:

Rapaics Raimund lev. tag
Boros István
Faludi Béla
Gimesi Nándor lev. tag
Jávorka Sándor rendes tag
Maucha Rezső lev. tag
Soós Árpád
Zimmermann Ágoston rendes tag
Zólyomi Bálint

Acta Veterinaria.

Felelős szerkesztő:
Szerkesztőbizottsági tagok:

Kollán Sándor lev. tag
Csontos József
Csukás Zoltán
Hirt Géza
Kádár Tibor
Kovács Gyula
Manninger Rezső rendes tag
Mócsy János rendes tag
Sályi Gyula
Urbányi László

*Osztályközlemények**Szerkesztő Bizottság:*

Felelős szerkesztő:
Szerkesztőbizottsági tagok:

Somos András lev. tag
Balogh János
Jankó Béla
Lukáts Károly
Nemky Ernő
Rieger Béla
Stefanovits Pál
Ubrizsy Károly

V. osztály

Acta Medica.

Felelős szerkesztő:
Szerkesztőbizottsági tagok:

Hetényi Géza lev. tag
Babics Antal lev. tag
Havas András lev. tag
Illyés Géza r. tag
Kerpel-Fronius Ödön lev. tag
Rajka Ödön lev. tag
Rusznayk István r. tag
Sántha Kálmán r. tag

Acta Morphologica.

Felelős szerkesztő:
Szerkesztőbizottsági tagok:

Törő Imre r. tag
Balló József
Kellner Béla lev. tag
Szentágothay János lev. tag
Zalka Ödön

Acta Physiologica.

Felelős szerkesztő:
Szerkesztőbizottsági tagok:

Straub F. Brunó r. tag
Ernst Jenő r. tag
Issekutz Béla r. tag
Ivanovics György lev. tag
Jancsó Miklós r. tag
Lissák Kálmán lev. tag
Szörényi Imre

*V I. o s z t á l y**Acta Technica.*

Felelős szerkesztő:
Szerkesztőbizottsági tagok:

Hevesi Gyula lev. tag
Geleji Sándor
Gillemot László lev. tag
Rázsó Imre lev. tag

*K é m i a t C s o p o r t**Acta Chimica.*

Felelős szerkesztő:
Szerkesztőbizottsági tagok:

Csűrös Zoltán r. tag
Bognár Rezső lev. tag
Bruckner Győző r. tag
Buzágh Aladár r. tag
Schay Géza lev. tag
Schulek Elemér r. tag
Zemplén Géza r. tag
Varga József r. tag

AZ AKADÉMIA HALOTTAI

Rudas László r. tag

Amikor Rudas László 1950 április 29-én meghalt, a magyar és a nemzetközi tudományos élet igen súlyos veszteséget szenvedett.

Rudas László a marxizmus-leninizmusnak, a tudományos szocializmusnak volt kimagasló tudósa és szenvedélyes propagandistája. Rendkívül széleskörű tudása nemcsak a filozófia és politikai gazdaságtan területére szorítkozott, hanem felölelte a természettudományok, a történelemtudomány és a filológia fontosabb eredményeit is.

Rudas László életműve harc volt Marx, Engels, Lenin és Sztálin tanításainak győzelméért a proletariátus ideológiai vonalon küzdő ellenségei ellen — és harc a marxizmus-leninizmus széleskörű elterjesztéséért. Tudományos műveinek legtöbbje polémikus mű volt, melyekben a filozófiai idealizmus és a metafizikus gondolkodás ellen küzdött. „Materialista világnézet“ című, a felszabadulás után írt tankönyve is élesen harcos mű, mely nagy mértékben járult hozzá a dialektikus materializmus magyarországi terjesztéséhez.

Előadásai, világos kifejtésükkel, következetes logikájukkal, türelmes magyarázataikkal, harcos, lelkes, fiatalos szenvedélyességükkel felejthetetlenek maradnak mindnyájunk számára. Ilyen előadásokat csak olyan ember tarthatott, aki nemcsak kimagasló tudós volt, de aki ugyanakkor minden megnyilatkozásában, mint a proletariátus harcos képviselője lépett fel és aki szenvedélyesen hitt a munkásosztály győzelmében.

Rudas László akadémikus igen nagy mértékben járult hozzá a magyar tudomány fejlődéséhez. — nemcsak saját tudományos munkájával, hanem a magyar tudomány képviselői, az akadémia ülései előtt mondott útmutató beszédeivel.

I. V. Sztálin hetvenedik születésnapján, az Akadémia díszülésén mondott beszédében Rudas László rámutatott arra, hogy a mi tudományunknak, a magyar tudósoknak is „elsősorú feladatunk, hogy — bármely területen dolgozunk is — felvértezzük magunkat a lenini-sztálini elmélettel és a belőle fakadó optimizmussal, a nép szeretetével, a nép ellenségei gyűlöletével“. Ő példát mutatott e tekintetben. Hatalmas tudását, páratlan előadóképességét, színpompázó szellemességét, éles kritikai készségét a nép ügyének szolgálatába állította. Halálos ágyán határozta el, hogy cikk- és beszédgyűjteményét „Elmélet és gyakorlat“ címmel adatja ki. Az elmélet és a gyakorlat egysége, az élenjáró tudomány és a szocializmus győzelméért vitt harc egysége, a nép, a laza forró szeretete jellemezték Rudas László életét és munkásságát.

Minden magyar tudós büszkén tekintheti példaképének. A Magyar Tudományos Akadémia büszke arra, hogy Rudas László tagja volt.

Rusznyák István

Schöpfung Aladár r. tag

Ady kortársai közül a legnagyobb kritikus volt, akinek Ady kivül különösen Mikszáth és Móricz elismertetése körül vannak komoly érdemei, a megelőző korszak nagyjai közül pedig többek közt Vajda János értékére hívta fel a figyelmet Schöpfung abban az időben, amikor egyfelől a reakciós perzskutor-esztétika üldözött minden haladó törekvést, másfelől a burzsoá dekadencia kritikusai minden irodalmi jelenségét tisztára egyéni sajátosságokkal magyaráztak, következetesen azt az álláspontot képviselte, hogy: „az irodalom... a nemzeti életnek olyan életjelensége, mint akár a politika vagy a gazdaság és ezért minden irodalmi jelenségnek megvannak, meg kell, hogy legyenek a gyökerei valahol a társadalomban, amelynek az irodalom egyik megnyilatkozási formája. Ebből kiindulva, Ady költészetét és a Nyugat írói mozgalmát a magyar társadalmi fejlődés új szakasza irodalmi megnyilatkozásának értelmezte s az imperializmus levegőjétől még meg nem mérgezett haladó polgár álláspontjáról értékelte. A Nyugatra írt legelső cikkében így magyarázta a konzervatív dühöngést az új irodalommal szemben: „Nem veszik észre, hogy szép zene a kasza pengése, a pacsipta éneke, a tücsök ciripelése, de éppen olyan szép, ha nem szebb, a gyári gép kattogása, a villamos vasút csörömpölése és az emberek vásári zaja is. Mindegyik egy-egy szólama a nemzeti jövő, a nemzeti egység nagyszerű szimfóniájának.“ Bár 1918/19. nagyszerű harcait megérteni nem tudta, kritikusi és irodalomtörténetírói pályája egészének tanulságait is levonta akkor, amikor a felszabadulás után azt írta a Szovjetunióból hazatért kommunistákról: „A messze távolból is jobban és több szeretettel figyelték a magyar irodalom jelenségeit, mint bárki azok közül, akik leghangosabban kiabálták rájuk az anatómát.“ Élete munkájának elismerését ő is a szocializmust építő népi demokráciától kapta meg, amely az egész életét a kapitalista könyvkiadás igájában végignyomorgó író, az alkotó munka legnagyobb jutalmával, a nagy Kossuth-díjjal és a legnagyobb tudományos ranggal tüntette ki.

Waldapfel József.

Szentpétery Imre r. tag

Félévszázadon át volt a magyar történettudomány lankadatlan szorgalmú művelője. A történeti segédtudományok professzora volt előbb a debreceni, majd 1923-tól haláláig a budapesti tudományegyetemen. 1917-ben az Akadémia levelező, 1929-ben pedig rendes tagjává választotta.

Számos kisebb-nagyobb tanulmány mellett két olyan művet alkotott, amelyek nevét mindenkor hirdetni fogják. Az egyik a „Magyar oklevéltan”, a másik az „Árpád-házi királyok okleveleinek kritikai jegyzéke”.

A „Magyar oklevéltan” rendszerezte a középkori magyar okleveles gyakorlat történetét. Alapvető kézikönyvet adott az okleveles forrásokkal foglalkozó kutatók kezébe. Az „Árpád-házi királyok okleveleinek kritikai jegyzéke” amellelt, hogy véglegesen tisztázta az 1001 és 1272 között kelt királyi oklevelek forrásértékét, nemzetközi viszonylatban is komoly tekintélyre tett szert. Mint a középkori magyar okleveles anyag első rendszeres feldolgozása, nemcsak a magyar történetírásnak lett nélkülözhetetlen eszköze, hanem a szomszédos országok történészei állandóan használják munkájuk során.

Halála megakadályozta abban, hogy életének ezt a főművét befejezze. Közel négy évtizeden át alkotott munkája azonban megjelent kötetekben is egészset jelent és maradandó helyet biztosít számára a történettudomány történetében.

Ember Győző

Jáky József r. tag

Jáky József korai elhunyt súlyos vesztesége a műszaki tudományoknak, a Budapesti Műszaki Egyetemen és a magyar mélyépítésnek.

1893-ban, Szegeden született. 1915-ben szerzett mérnöki oklevelet, Zelovich és Zielinski professzor mellett volt tanársegéd. 1927—28. tanévben Cambridgeben Terzaghinak, a talajmechanika megalapítójának oldalán dolgozik. 1928-ban műegyetemi magántanár, 1933-ban a talajmechanika előadója, 1939-ben nyilvános r. tanár. 1942-ben a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja, 1949-ben pedig rendes tagja lett. 1948-ban Kossuth-díjjal tüntetett ki.

Nagy érdeme, hogy hazánkban meghonosította a talajmechanikát és sikerült egy korszerű talajmechanikai laboratóriumot felállítania. Ezen laboratórium korszerű vizsgálatait, valamint „A talajmechanika alapfogalmai és technikai alkalmazásuk” című munkája révén a különböző építmények alapozása hazánkban — az eddigi empirikus eljárás helyett — öntudatos biztonsággal tervezhető meg. A talaj immár mint építőanyag kezelhető, miután fontos tulajdonságait kísérleti vizsgálattal meg lehet állapítani.

Tudományos működésének súlypontja a földnyomáselmélet továbbfejlesztése volt, mely téren nemzetközi sikereket ért el.

Mihailich Győző

Mansfeld Géza r. tag

1950. január 11-én a magyar fiziológiai tudományok egyik legnagyobb képviselőjét veszítettük el. Meghalt Mansfeld Géza, a Budapesti Tudományegyetem Élettani Intézetének igazgatója. Tudományos pályafutását 21 éves korában, a budapesti Gyógyszertani Intézetben kezdte. 28 éves korában magántanár, 1918-ban lett a pozsonyi egyetemen a gyógyszer-tan nyilvános rendes tanára. 1920-tól 1924-ig Budapesten, majd 1924-től 1946-ig Pécsen a gyógyszer-tan és kórtan professzora 1946-ban vette át a budapesti Élettani Intézet irányítását. 1944-ben a Gestapo elhurcolta és a szenvedések, valamint a régi betegsége megtörték azt a hatalmas energiát, mely Mansfeld egész működését jellemezte.

Nem volt úgyszólván a kísérletes orvostudománynak olyan ága, melyben ne dolgozott volna és kevés kutatóról mondható el, ami őrá, hogy alig volt a kísérletes orvostudománynak olyan ága, melyben maradandót ne alkotott volna. Első munkái a zsírsavanyagcsere problémájával foglalkoztak. Majd éveken keresztül a narkózis törvényszerűségeit kutatta s ebben a körben a „Minden vagy semmi” tétel felfedezése az ő nevéhez fűződik. A narkozissal kapcsolatos kísérletek vezették a légzés idegi szabályozásának problematikájához s ebben a problémakörben tisztázta a hídbeli légzésgátló központ működését. A vérhőmérséklet szerepe a szív frekvenciájának gyorsulásában, valamint a szívtónussal kapcsolatos vegetatív reflexek kérdéseinek tisztázása után a vészes vérszegénység mechanizmusát kutatta.

Kutató pályáján az anyagcsere problémái végig foglalkoztatták. A specifikus-dinamikus hatás némely kérdése és a hőreguláció mechanizmusa munkássága folytán sok szempontból tisztázódott. Különösen nagy munkát végzett a pajzsmirigy szerepének tisztázása körül. Felfedezte a pajzsmirigy szerepét a hőszabályozásban és utolsó éveinek munkájával egy hőszabályozó pajzsmirigy-hormont fedezett fel. Pajzsmiriggyel foglalkozó kísérleteit monografiában foglalta össze.

Az utolsó években az infekció és immunitás problémái foglalkoztatták.

Mansfeld Géza szerencsésen egyesítette a nagy vivisectiós iskolák tradícióját a modern operatív fiziológia finom technikájával. Manuális készsége belföldi és külföldi tanítványok egész sorát vonzotta körébe. Előadásai, melyeket hallgatóinak, tudományos egyesületeknek és kongresszusokon tartott, élményszámba mentek. Munkatársai és tanítványai egész sora tanít egyetemünkön és alig van kultatónk, akit közvetlenül vagy közvetve Mansfeld Géza ne tanított vagy vezetett volna.

Bálint Péter

AZ AKADEMIA OSZTÁLYAINAK ÜLÉSEI

I. osztály

1950. február 16. Bárczi Géza r. tag: A nyelvi elkülönülés és egységülés.

Március 13. Turóczy-Trostler József r. tag: Goethe, a világirodalom és Magyarország.

Április 17. Hadrovics László lev. tag: A horvát helyesírás kérdéséhez. (Székfoglaló.)

Május 22. Trencsényi Waldapfel Imre lev. tag: A lenini tükröződési elmélet és a görög irodalom története (Székfoglaló.)

Június 12. Szabolcsi Bence lev. tag: Népi elemek Bach zenéjében.

Október 23. Fekete Lajos lev. tag: Adalék a grúzok XVI. századi történelméhez.

II. osztály

1950. február 1. Fogarasi Béla r. tag: Társadalmi lét és társadalmi tudat az átmeneti korszakban.

Március 6. Molnár Erik r. tag: A magyar őstörténelem megújítása.

Április 21. Szabó Imre lev. tag: A népi demokrácia joga. (Székfoglaló.)

Május 24. Lázár György vendég: A magyar neveléstudomány feladatai a szocialista nevelésben.

Október 9. Fülep Lajos lev. tag: A magyar művészettörténelem feladata. (Székfoglaló.)

III. osztály

1949. december 12. Rédei László lev. tag: Faktorizálható csoportokról. (Székfoglaló.)

1950. január 30. Kalmár László lev. tag: A Markov-Post tétel új bizonyítása. (Székfoglaló.)

Február 16. Szentpétery Zsigmond tanácskozó tag: Titánvasércdús kőzetek képződése a Bükkhegységben.

Február 16. Hajós György lev. tag: Csoportok faktorizálásáról. (Székfoglaló.)

Március 1. Gombás Pál r. tag: A nemesfémek elmélete. Utána Gombás Pál r. tag bemutatta „Die statistische Theorie des Atoms und ihre Anwendungen“, valamint „Theorie und Lösungsmethoden des Mehrteilchenproblems der Wellenmechanik“ c. könyvét.

Március 13. Selényi Pál lev. tag: Az Eötvös-féle forgómérlegkísérlet egynemely változatáról.

Március 13. Zemplén Géza r. tag és Bognár Rezső lev. tag: Néhány új glikozid szintézise.

Május 8. Bognár Rezső lev. tag: Cukoralkoholok klóros oxidációja. (Székfoglaló.)

Május 8. Vadász Elemér lev. tag: Magyarország földtani szerkezeti képe. (Székfoglaló.)

Május 9. Jánossy Lajos vendég: A perióduskutatás módszereiről.

Május 16. Jánossy Lajos vendég: Kaszkádfolyamatok ingadozási jelenségeinek elmélete.

Május 23. Budó Ágoston vendég és Kovács István lev. tag: Az interkombináció perturbáció elmélete.

Május 23. Kovács István lev. tag és Lágerquist Albin vendég: Perturbációk a báriumoxid sávos színekén.

Május 23. Kovács István lev. tag: Általánosított eljárás a perturbáló molekula-termék állandóinak kiszámítására a perturbációs adatok alapján. (Székfoglaló.)

Május 23. Buzágh Aladár r. tag: Bemutatja „Kolloidika” című művének második kiadását.

Június 2. Rényi Alfréd r. tag: A valószínűségszámítás központi határértéktételének egy új általánosításáról. (Székfoglaló.)

Június 2. Turán Pál lev. tag: A prímszámtétel maradéktagjáról.

Június 2. Egerváry Jenő r. tag, Szőkefalvy-Nagy Gyula r. tag és Kalmár László lev. tag dolgozatait megbízásukból bemutatja az osztálytitkár.

Június 2. Turán Pál lev. tag bemutatja Gallai Tibor dolgozatait. Hajós György lev. tag bemutatja Acél János és Fuchs László dolgozatait.

Június 2. Rényi Alfréd lev. tag bemutatja Obláth Richárd dolgozatát.

Október 17. Vitaülés: Organikus láncmolekulák kontrakciója. Vitavezető: Straub Brunó r. tag. Bevezető előadást tartottak Gombás Pál r. tag és Hoffmann Tibor.

Október 17. Felolvasó ülés: Gombás Pál r. tag bemutatja Gombás Pál és Gáspár Rezső, Dallos András, Hoffmann Tibor és Kónya Albert dolgozatait.

Október 17. Novobátzky Károly r. tag bemutatja Marx György dolgozatát.

IV. osztály.

1950. január 23. Geleji József r. tag: Környezet és testfelületi nyílások.

Január 23. Soó Rezső lev. tag: Növényzociológia és tervegazdaság.

Március 2. Ábrahám Ambrus Andor lev. tag: Újab adatok a vérnyomásshabályozó készülékek szerkezetének ismeretéhez.

Március 2. Mócsy János r. tag: Mérgezések háziállatokon növényvédőszerrel.

Március 2. Kárpáti Zoltán vendég: Vizsgálatok vadontermő növényi kereszteződéseken.

Március 30. Maucha Rezső lev. tag: A dialektika szerepe a vízélettér anyagforgalmában.

Március 30. Györffy János vendég: A fürkészdarazsak gradációja.

Március 30. Ubrizsy Gábor vendég: Magyarország ruderalis gyomnövény-szövetkezeteinek fejlődési viszonyai.

Április 27. Rotaridesz Mihály vendég: A csigaház regenerációja.

Április 27. Schneider Lajos vendég: A házityúk immunanyagainak átviteli útja csibéire.

Április 27. Greguss Pál vendég: Előzetes jelentés a hámozható bükkfarönkök hosszanti repedezéseinek okairól.

Június 1. Manninger Rezső r. tag: Az aktív immunizálás módszereinek fejlődése az állatorvostanban.

Június 1. Rapaics Rajmund lev. tag: Micsurin és a magyar biológia.

Június 29. Somos András lev. tag: Új agrotechnikai eljárások nagyüzemi zöldség-termesztésünk szolgálatában. (Székfoglaló.)

- Június 29. Zólyomi Bálint vendég: Kopárfásítás növényzociológiai alapon.
 Szeptember 28. Sedlmayer Kurt vendég: Lentermesztésünk és nemesítésünk mai helyzete.
 Szeptember 28. Porpáczy Aladár vendég: Rubus fajhibridek felhasználása.
 Október 26. Zimmermann Ágoston r. tag: Adatok a vállizület összehasonlító anatómiájához.
 Október 26. Békési Miklós vendég: Az aranyrozstermesztés mezőgazdasági és ipari problémái.

V. osztály.

1950. január 9. Gegesi Kiss Pál lev. tag: Diftéria alatti szívzavarok. (Székfoglaló.)
 Február 20. Rajka Ödön lev. tag: Fizikai allergia elmélete. (Székfoglaló.)
 Március 8. P. J. Lukomszkij vendég: Hipertonia betegség kóroktana. (Az Orvosegészségügyi Szakszervezettel együttes rendezésben.)
 Március 20. Babics Antal lev. tag: A vese nyirokkeringéséről. (Székfoglaló.)
 Április 17. Havas András lev. tag: A hyperlymphocytosis acuta asymptomaticáról. (Székfoglaló.)
 Május 15. Hetényi Géza lev. tag: A neuroendokrin-rendszer szerepének jelentősége a betegségek keletkezésében. (Székfoglaló.)
 Június 13. Baló József tanácskozó tag: Az ulcus pepticum oka az idegrendszerben.
 Október 16. Petényi Géza lev. tag: Toxoplasmosis. (Székfoglaló.)
 Szeptember 11. Kellner Béla lev. tag: A rák terjedése a szervezetben. (Székfoglaló.)

VI. osztály.

1950. március 16. Varga József r. tag: A dunántúli kőolaj benzinpárlatának dehidrogénezése.
 Március 23. Tárczy-Hornoch Antal r. tag: Megemlékezés Mikovinyi Sámuel halálának 200 éves évfordulójáról. Beszámoló szerző 1949. évi kutatómunkásságáról.
 Március 29. Jáky József r. tag: Csúszólapok hálózata földegyensúlyi problémákban. (Székfoglaló.)
 Június 19. Gillemot László lev. tag: Nagyszilárdságú vasöntvények. (Székfoglaló.)
 Július 25. Hevesi Gyula lev. tag: A munka társadalmi kategóriái.

Vegyész-csoport.

1950. április 6. Schay Géza lev. tag: Vulkanizált gumikötések textiliákhoz és fémekhez.
 Május 4. Zemplén Géza r. tag és Mester László vendég: Cukorformozások előállítás.
 Május 4. Csűrös Zoltán r. tag, Géczy István és Nógrádi Tamás vendégek: A hidrogén nyomásának szerepe a katalitikus hidrogénezés kinetikájában és mechanizmusában.
 Május 4. Freund Mihály lev. tag: A motorkenőolajok tulajdonságai.
 Június 5. Müller Sándor lev. tag: A dimerizáció mechanizmusa, a dishomogénol szerkezete alapján.
 Június 5. Puzsogh Aladár r. tag: Poláros és apoláros vegyületek befolyása az adhézióra.

**A Magyar Tudományos Akadémia Osztályainak
1950. december hó folyamán tartandó előadó-ülései**

- December 11. (V. osztály.) Ivánovics György lev. tag: A gümőkór thermoterápiájának néhány elméleti kérdése.
- December 13. (Vegyész-csoport.) Csűrös Zoltán r. tag és Hajós Zoltán vendég: Inhibitor-hatás oxidációs folyamatokban.
- December 13. (Vegyész-csoport.) Fodor Gábor vendég: Biológiai és kémiai sztereospecificitás az aminosavak körében.
- December 14. (VI. osztály.) Vendl Aladár r. tag: A szulfátos talajvízről. (Székfoglaló.)
- December 14. (VI. osztály.) Major Máté lev. tag: Bevezetés egy új magyar építéstörténethez. (Székfoglaló.)
- December 15. (II. osztály.) Szladits Károly r. tag: A kollektív szerződés.
- December 18. (I. osztály.) Lakó György lev. tag: A ragok keletkezéséről.
- December 28. (IV. osztály.) Horn Artúr vendég: A célszerűtlen formalizmus háttérbe-szorításának irányelvei a szarvasmarhatenyésztésben.
- December 28. (IV. osztály.) Tangl Harald vendég: A táplálék zsírtartalmának hatása a fehérjék felszívódására.

TARTALOMJEGYZÉK:

Az Akadémia belső tagjai	1
Összes-ülés (1949. október 31-én)	5
A Magyar Tudományos Akadémia Alapszabályai	7
Közgyűlés (1949. november 29-én)	14
1949. évi XXVII. Törvény.	17
Unnepélyes díszülés (1949. december 19-én)	
I. V. Sztálin 70. születésnapja alkalmából,	
Rusznayk István elnök beszéde	19
Rudas László r. tag előadása	30
Összes-ülés (1950. február 17-én)	
Descartes halálának 300. évfordulója alkalmából.	
Mátrai László lev. tag előadása	44
Alexits György r. tag előadása	45
Rendkívüli összes-ülés	
I. P. Bargyin, a Szovjetunió Tudományos Akadémiája alelnökének magyarországi látogatása alkalmából.	
Rusznayk István elnök beszéde	49
I. P. Bargyin akadémikus előadása	50
A III. Osztály ünnepi ülése	
Fejér Lipót r. tag és Riesz Frigyes r. tag 70. születésnapja alkalmából	
Turán Pál lev. tag előadása	55
Szókefalvi Nagy Béla lev. tag előadása	56
Rudas László r. tag halála	
Rusznayk István elnök emlékbeszéde	57
Összes-ülés	
Goldziher Ignác születésének 100. évfordulója alkalmából	58
I. Magyar Matematikai Kongresszus	58
Rusznayk István elnök beszéde	59
A Magyar Tudományos Akadémia Ünnepi Hetének programja	61
A Magyar Tudományos Akadémia tagjainak szerepe Népköztársaságunk életében	70
A Magyar Tudományos Akadémia szervei	71
Az Akadémia könyvtára	73
A Magyar Tudományos Akadémia külföldi kapcsolatai	76
A Magyar Tudományos Akadémia tudományos intézeteinek jelentései	
Alkalmazott Matematikai Intézet	77
Központi Fizikai Kutató Intézet	77
Az Elektronmikroszkóp Laboratórium	78
Biokémiai Intézet	78
Agrobiológiai Intézet	79
Az Akadémiai Kiadó	79
A Magyar Tudományos Akadémia épülete	84
A Magyar Tudományos Akadémia Vegyész Csoportja és Állandó Bizottságai	86
A Magyar Tudományos Akadémia Actáinak szerkesztőbizottságai	94
Az Akadémia halottai:	
Rudas László r. tag	97
Schöpflin Aladár r. tag	98
Szentpétery Imre r. tag	99
Jáky József r. tag	99
Mansfeld Géza r. tag	100
Az Akadémia Osztályainak ülései	101
A Magyar Tudományos Akadémia Osztályainak 1950. december hó folyamán tartandó előadó-ülései	104

СОДЕРЖАНИЕ

Персональный состав Академии	1
Пленарное заседание (31. 10. 1949)	5
Устав Венгерской Академии Наук	7
Общее собрание (29. 11. 1949)	14
Указ № 27. 1949	17
Торжественное заседание (19. 12. 1949) посвященное 70-летию со дня рождения И. В. Сталина речь президента Иштвана Русняка	19
доклад действ. члена Ласло Рудаша	30
Пленарное заседание (17. 2. 1950) посвященное 300-летию со дня смерти Декарта доклад чл. корр. Ласло Матрай доклад действ. члена Д. Алексича	44
45	45
Чрезвычайное заседание в честь вице-президента Академии Наук СССР. И. П. Бардина	49
речь президента Иштвана Русняка	49
доклад академика И. П. Бардина	50
Торжественное заседание 3-го отделения по случаю 70-летия действ. членов Липота Фейера и Фридеша Риса доклад чл. корр. П. Турана	55
доклад чл. корр. Б. Секефальви Надь	56
Смерть действ. члена Ласло Рудаша речь президента Иштв. на Русняка	57
Пленарное заседание посвященное 100-летию со дня рождения Игнаца Голдшухера	58
I. Венгерский Математический Конгресс	58
речь президента И. Русняка	59
Программа торжественной недели Академии Наук Венгрии	61
Роль членов Академии Наук в жизни Венгерской Народной Республики	70

Учреждения Академии Наук Венгрии.....	71
Библиотека Академии	73
Связи Академии Наук Венгрии с заграницей	76
Доклады научных институтов Академии Наук	
Институт Прикладной Математики	77
Центральный Научно-исследовательский Институт физики	77
Электронно-микроскопическая лаборатория	78
Институт Биохимии.....	78
Институт Агробиологии.....	79
Издательство Академии	79
Здание Академии Наук Венгрии.....	84
Химическое отделение и его постоянный комитет при Академии Наук	86
Редакционная коллегия журналов Академии Наук	94
Некролог	
действ. член Ласло Рудаш.....	97
" " Аладар Шепфлин	98
" " Имре Сентпетери	99
" " Йожеф Яки	99
" " Геца Мансфельд	100
Заседания отделений Академии Наук	101
Заседания отделений Академии Наук в декабре 1950 г.....	104

Felelős kiadó: Alexits György

4455.50. - Független-nyomda, Budapest, VI., Eötvös-utca 12. Felelős: Földi Vilmos.

50024

AKADÉMIAI
ÉRTESÍTŐ

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA MEGBÍZÁSÁBÓL
SZERKESZTI

ERDEY-GRÚZ TIBOR
FŐTITKÁR

LVII. KÖTET — 482. FÜZET

KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
BUDAPEST 1950.

AKADÉMIAI ÉRTESÍTŐ

SZERKESZTI: ERDEY-GRÚZ TIBOR

LVII. KÖTET * 1949—1950

I.

AZ AKADÉMIA BELSŐ TAGJAI

(Az 1950. évi közgyűlés után)

Elnökség :

Elnök :

Rusznayk István r. tag

Alelnökök :

Ligeti Lajos r. tag,
Gombás Pál r. tag.

Főtitkár :

Erdey-Grúz Tibor r. tag.

Az elnökség tagjai :

Alexits György r. tag,
Lukács György r. tag,
Molnár Erik r. tag,
Novobátzky Károly r. tag,
Straub Brunó r. tag.

Osztályelnökök :

Németh Gyula r. tag (I. oszt.),
Fogarasi Béla r. tag (II. oszt.),
Riesz Frigyes r. tag (III. oszt.),
Marek József r. tag (IV. oszt.),
Illyés Géza r. tag (V. oszt.),
Mihailich Győző r. tag (VI. oszt.).

Osztályvezetőségek :

I. osztály.

Osztályelnök :
Németh Gyula r. tag.
Osztálytitkár :
Waldapfel József lev. tag.
Osztályvezetőségi tagok :
Pais Dezső r. tag,
Szabolcsi Bence lev. tag,
Zsirai Miklós r. tag.

II. osztály.

Osztályelnök :
Fogarasi Béla r. tag.
Osztálytitkár :
Ember Győző lev. tag.
Osztályvezetőségi tagok :
Andics Erzsébet r. tag,
Moravcsik Gyula r. tag,
Ortutay Gyula lev. tag.

III. osztály.

Osztályelnök :
 Riesz Frigyes r. tag.
 Osztálytitkár :
 Rényi Alfréd lev. tag.
 Osztályvezetőségi tagok :
 Bognár Rezső lev. tag,
 Kovács István lev. tag,
 Schulek Elemér r. tag,
 Vadász Elemér r. tag.

V. osztály.

Osztályelnök :
 Illyés Géza r. tag.
 Osztálytitkár :
 Rajka Ödön lev. tag.
 Osztályvezetőségi tagok :
 Babics Antal r. tag,
 Havas András lev. tag,
 Hetényi Géza lev. tag,
 Petényi Géza lev. tag.

IV. osztály.

Osztályelnök :
 Marek József r. tag.
 Osztálytitkár :
 Somos András lev. tag.
 Osztályvezetőségi tagok :
 Soó Rezső lev. tag,
 Zimmermann Ágoston r. tag.

VI. osztály.

Osztályelnök :
 Mihailich Győző r. tag.
 Osztálytitkár :
 Hevesi Gyula lev. tag.
 Osztályvezetőségi tagok :
 Gillemot László lev. tag,
 Osztrovszky György lev. tag,
 Rázso Imre lev. tag.

I. osztály:

(Nyelv- és irodalomtudományok)

Tiszteleti tag:

Révai József.

Rendes tagok:

Bárczi Géza,
 Horváth János,
 Kniezsa István,
 Kodály Zoltán,
 Ligeti Lajos,
 Németh Gyula,

Pais Dezső,
 Trencsényi-Waldapfel Imre,
 Turóczy-Trostler József,
 Voinovich Géza,
 Zsirai Miklós.

Levelező tagok:

Beke Ödön,
 Fekete Lajos,
 Gyóni Mátyás,
 Hadrovics László,
 Lakó György,

Maróth Károly,
 Szabolcsi Bence,
 Tamás Lajos,
 Tolnai Gábor,
 Waldapfel József.

II. osztály:

(Társadalmi-történeti tudományok)

Rendes tagok:

Andics Erzsébet,
 Bolgár Elek,
 Buza László,
 Fogarasi Béla,
 Láng Nándor,
 Lukács György,

Molnár Erik,
 Moravcsik Gyula,
 Révész Imre,
 Szekfű Gyula,
 Szladits Károly.

Levelező tagok:

Ember Győző,
 Erdei Ferenc,
 Fülep Lajos,
 Marton Géza,
 Mátrai László,

Nagy Imre,
 Nizsalovszky Endre,
 Ortutay Gyula,
 Szabó Imre,
 Szász István.

III. osztály:

(Matematika és természettudományok)

Tiszteleti tag:

Hevesy György.

Rendes tagok:

Alexits György,
ifj. Bruckner Győző,
Buzágh Aladár,
Egerváry Jenő,
Erdey-Grúz Tibor,
Fejér Lipót,
Gombás Pál,
Jánossy Lajos,

Novobátzky Károly,
Riesz Frigyes,
Schulek Elemér,
Szókefalvi Nagy Gyula,
Vadász Elemér,
Vendel Miklós,
Vendl Aladár,
Zemplén Géza.

Levelező tagok:

Bognár Rezső,
Budó Ágoston,
Gyulai Zoltán,
Hajós György,
Jordán Károly,
Kalmár László,
Kovács István,

Rédei László,
Rényi Alfréd,
Schay Géza,
Selényi Pál,
Szókefalvi Nagy Béla,
Turán Pál,
Varga Ottó.

IV. osztály:

(Biológiai és agrártudományok)

Rendes tagok:

Gelei József,
Jávorka Sándor,
Manninger Rezső,

Marek József,
Mócsy János,
Zimmermann Ágoston.

Levelező tagok:

Ábrahám Ambrus Andor,
Fekete Zoltán,
Gyimesi Nándor,
Kotlán Sándor,

Maucha Rezső,
Rapaics Rajmund,
Somos András,
Soó Rezső.

V. osztály:

(Orvosi tudományok)

Rendes tagok:

Babics Antal,
Ernst Jenő
Haynal Imre,
Hetényi Géza,
Illyés Géza,
Issekutz Béla,

Jancsó Miklós,
Rusznayk István,
Sántha Kálmán,
Straub Brunó,
Törő Imre.

Levelező tagok:

Entz Béla,
Gegesi Kiss Pál,
Havas András,
Ivanovics György,
Kellner Béla,
Kerpel-Fronius Ödön,

Környei István,
Lissák Kálmán,
Petényi Géza,
Rajka Ödön,
Szentágothai János,
Szörényi Imre.

VI. osztály:
(Műszaki tudományok)

Tiszteleti tag:

Gerő Ernő.

Rendes tagok:

Csűrös Zoltán,
Mihailich Győző,
Szádeczky-Kardoss Elemér,

Tárczy-Hornoch Antal,
Varga József,
Verő József.

Levelező tagok:

Barta István,
Bíró Ferenc,
Bognár Géza,
Borbély Samu,
Freund Mihály,
Geleji Sándor,
Gillemot László,

Hevesi Gyula,
Kovács Károly Pál,
Major Máté,
Müller Sándor,
Osztrovszky György,
Rázsó Imre.

HIBAIGAZÍTÁS.

Az *Akadémiai Értesítő* LVII kötete 481. számához.

1. old. Az Elnökség tagjai helyesen :

Lukács György r. tag, *Molnár Erik* r. tag, *Erdey-Grúz Tibor* r. tag, *Novobátszky Károly* r. tag, *Straub Brunó* r. tag.

56. old. *Riesz Frigyes* r. tag, *Riesz Frigyes* l. tag helyett.

86. old. A Vegyész-Csoport vezetőségének tagjai :

Bognár Rezső lev. tag, *Erdey-Grúz Tibor* r. tag, *Hevesi Gyula* lev. tag, *Schulek Elemér* r. tag.

89. old. A »Nagy-bizottság« a IV. és nem a III. Osztály bizottsága.

104. old. *Vendl Aladár* r. tag előadása *nem* székfoglaló előadás.

II.

CIX. NAGYGYŰLÉS

AZ AKADÉMIA ALAPÍTÁSÁNAK 125. ÉVFORDULÓJÁRA RENDEZETT ÜNNEPI HÉT

1950. november 26 — december 2.

Megnyitó ülés

1950. november 26-án, vasárnap délelőtt a Magyar Tudományos Akadémia újjépített dísztermében nyílt meg az Akadémia alapításának 125. évfordulója alkalmából rendezett Ünnepi Hét, az Akadémia CIX. Nagygyűlése.

A megnyitó ünnepségen megjelentek *Rónai Sándor*, a Népköztársaság Elnöki Tanácsának elnöke, *Dobi István*, a Minisztertanács elnöke, *Horváth Márton*, a Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottságának tagja, *Darvas József* vallás- és közoktatásügyi miniszter, a kormány több tagja, a baráti államok diplomáciai testületének képviselői, élükön a Szovjetunió budapesti nagykövetségének első titkárával *M. J. Hosevvel*, a Magyar Tudományos Akadémia tagjai, tudósok, kiváló sztahanovisták és művészek.

A külföldi tudományos akadémiákat és tudósokat a Magyar Tudományos Akadémia Ünnepi Hetén a következő küldöttek képviselték:

A Szovjetunió Tudományos Akadémiáját: *M. Dubinyin* fizikokémikus, *Sz. Kiszeljov* archeológus, *M. Varencov* geológus, *A. Mardzsanisvili* matematikus, *K. Szkrjabin* biológus, akadémikusok.

A Kínai Tudományos Akadémiát: *Kuo Mo-Zso*, a Kínai Népköztársaság miniszterelnökhelyettese, a Kínai Tudományos Akadémia elnöke, *Ny Tsi-Ze* fizikus, *Chou Pei-Yuan* fizikus, *Ma Yin-Chu* közgazdász, *Ting Tsan* pszichológus, *H. C. Yuan* vegyész, *Hsich Sing-Ping* belgyógyász.

A Bolgár Tudományos Akadémiát: *A. Hadzsiolov* hisztológus, *V. Hristov* geodéta.

A Cseh Tudományos és Művészeti Akadémiát: *J. Mazurek* történész.

A Román Tudományos Akadémiát: *N. Gheorghe Lupu* belgyógyász, *Grigore Popa*, az Akadémia titkára, vegyész, *Alexandro Graur* filológus.

A Lengyel Köztársaság tudományos életét: *Jeanne Kormanova* történész, *Leopold Infeld* fizikus.

A Koreai Népi Demokratikus Köztársaság tudományos életét: *Pak Dena* a Koreai Béketanács helyettes elnöke, *Lu Taj-Zun* író.

A Német Demokratikus Köztársaság tudományos életét: Hans Anders patológus, Friedrich Leutwein minierológus, Herman Meusel botanikus, Wolfgang Steinitz nyelvész.

Az ünnepi ülést Rusznyák István elnök nyitotta meg:

Tisztelt Ünnepi Ülés!

Most, amikor a magyar dolgozók összesége a varsói II. Békevilágkongresszus határozatainak hatása alatt áll, a magyar tudomány dolgozói is úgy érzik, hogy saját munkaterületükön munkaerejük teljességét kell, hogy bevesseék az alkotó munkába és ezzel a békéért folyó küzdelemben. A most meginduló akadémiai ünnepi hét bizonyosságot akar tenni a dolgozók előtt, hogy a magyar tudósok egyik velük ebben a küzdelemben, és a Párt valamint a Kormány segítségével jó munkát végeztek már eddig is, és jelentős eredményeket értek el, — melyek Népköztársaságunk és a szocializmus építésének ügyét szolgálják.

Akadémiánk most 125 éves. 125 év nagy idő egy tudományos társaság életében, és különösen nagy idő, ha ez alatt mélyreható társadalmi átalakulások mennek végbe, forradalmak, ellenforradalmak és háborúk követik egymást. Mindezek az események rányomták bélyegüket Akadémiánk történetére és fejlődésére. Ismeretes, hogy a Magyar Tudományos Akadémia a feudális reakció és a félgymarmati kizsákmányolás ellen küzdő, az akkor haladó magyar polgári osztály harcának egyik eredményeként jött létre. A nemzeti nyelv ápolása és annak terjesztéséért való küzdelem a nemzeti önállóságért folyó harc egyik része volt, annak a harcnak, mely azután 1848-ban fegyverrel igyekezett kitűzött ideáljait megvalósítani. A forradalom bukása és a reakció győzelme hosszú időre megbénította az Akadémia működését. Később pedig, amikor hazánkban is a kapitalizmus került uralomra, a tudományos munkára rányomta bélyegét — mint másutt is — a tőkés uralom irányítása, amelyik a tudományokat csak annyiban engedte érvényesülni, amennyiben azok számára közvetlenül hasznot jelentettek, azokat pedig, amelyek ideológiai szempontból veszélyt jelenthettek — elsorvasztotta. Az első világháború után, amikor a kapitalista uralom egyre inkább a fasizmusba fejlődött át, a hazai tudományos élet és vele együtt az Akadémia működése is a züllés jeleit mutatta, és a Horthy-fasizmus utolsó éveiben egy addig még nem ismert mélypontra süllyedt. Ennek a kornak pusztító hatása olyan mérvű volt, hogy hazánkban a Szovjetunió diadalmas seregei által történt felszabadítása után is még négy évig tartott, míg Akadémiánk a tespedésből magához tért, és a Magyar Dolgozók Pártja segítségével és támogatásával végre a mult esztendőben saját elhatározásával újjászervezte magát, és megindulhatott azon az úton, mely az ország egész dolgozó népével együtt a szocializmus felépítéséhez vezet. Ezt a nagy munkát számunkra megkönnyítik a Szovjetunió élenjáró tudományának tapasztalatai és példaadása, és az a tanítás és segítség, amelyet tudományos téren is a magyar nép nagy barátjától, *Sztálin* elvtárstól állandóan kapunk. Mi is olyan tudományt akarunk felépíteni, mely a marxizmus-leninizmus alapján áll és melynek leghatalmasabb fegyvere a dialektikus materializmus. Mikor ezt teljes határozottsággal leszögezzük, ugyanolyan határozottsággal hangsúlyozzuk azt is, hogy a legnagyobb gonddal ápolni kívánjuk a magyar tudomány nagy haladó hagyományait. Nem felejtjük el *Lenin* szavait, aki azt mondta: »A marxizmus, mint a proletariátus forradalmi ideológiája azért tett szert

világtörténelmi jelentőségre, mert korántsem dobta el a polgári korszak legbecsesebb eredményeit, sőt ellenkezőleg, magáévá tette és átalakította mindazt, ami értékes volt az emberi gondolkodás és kultúra több mint kétezer éves fejlődésében. — Maga az a tény, hogy Akadémiánk 125 éves évfordulójáról ilyen ünnepélyes formában emlékszik meg, legjobb bizonyítéka annak, hogy milyen nagy fontosságot tulajdonítunk ama nagy munkának, amelyet elődeink végeztek.

A magyar tudomány történetének a kiértékelése azonban nem könnyű feladat. A polgári társadalom, mely annyira szeret hazug kulturális és nacionalista jelszavakat hangoztatni, ezen a téren úgyszólván nem tett semmit sem. A magyar tudomány története nincs még megírva, és az újjászületett Akadémiára hárul az a feladat, hogy ezt pótolja, annál is inkább, mert sürgősen szükséges, hogy a köztudatból kiirtsunk bizonyos hamis elképzeléseket is, amelyeket a mult reakciós urai nagyon határozott politikai célok érdekében mesterségesen hoztak létre. Ezeknek az uraknak az volt a céljuk, hogy a magyar tudomány történetét olyan megvilágításban tüntessék fel, mintha ők lettek volna a tudomány legnagyobb barátai, mintha az ő támogatásuk nélkül nem is létezhetne Magyarországon tudományos élet.

Gondolok itt mindjárt az Akadémia keletkezésének körülményeire is. Meg kell, hogy mondjuk, hogy az Akadémia nem egyszerűen egy kiváló ember — *Széchenyi István* — ötlete alapján jött létre, mint ezt a multban hirdették. *Széchenyi* tette egy hosszú történelmi fejlődés befejezése volt. Már *Bod Péter* 1756-ban felveti egy Akadémia felállításának kérdését, majd *Bessenyei* 1781-ben tanulmányt ír »egy magyar társaság iránt való jámbor szándékról«, melyben a magyar nyelv fontosságán kívül hangsúlyozza azt is, hogy »az ország boldogságának legfőbb eszköze a tudomány. Ez mentől közönségesebb a lakosok közt, az ország is annál boldogabb.« Követte *Bessenyeit Révai Miklós*, aki már egész részletes akadémiai tervet dolgozott ki, saját épülettel, saját könyvtárral, külön gyűjteményekkel, az akadémia tagjainak külön díjazásával stb. — majd *Teleki László*, *Pápay Sámuel* és mások. Nem volna helyes, ha most e helyen részletesen foglalkoznék történelmünk ezen részletével, csak hangsúlyozni szeretném még egyszer, hogy Akadémiánk a magyar nyelvért és a nemzeti függetlenségért folyó harc eredményeképpen született, és hogy ezen a pár példán keresztül is megmutassam, hogy az Akadémia keletkezésénél is a történelem dialektikájának törvényei érvényesültek.

Az a haladó szellem, mely az Akadémiát létrehozta, megnyilvánul abban, hogy első tagjai között olyan nevek szerepelnek mint *Kazinczy*, *Vörösmarty*, a két *Kisfaludy*, *Kölcsey*, *Horváth István*, *Bugát Pál* és mások, a hazai irodalom és tudomány legkiválóbbjai közül. Pártállásuk a nádor megállapítása szerint túlnyomóan ellenzéki. Később *Wesselényi Miklós*, *Szemere Bertalan*, *Mészáros Lázár*, *Eötvös József*, *Kemény Zsigmond*, *Csengery Antal*, *Bölyai Farkas*, *Kőrösi Csoma Sándor*, *Vásárhelyi Pál*, *Bajza József*, *Fáy András*, *Hunfalvy Pál*, *Czuczor Gergely*, *Perémi Zsigmond* és *Bacsányi* neveit találjuk az Akadémia tagjainak sorában. Az uralkodó ház elleni harc kiélesedése azonban többek számára a negyvenes évek közepe után aggályossá vált, és ennek tulajdonítható, hogy sem *Kossuth*, sem *Petőfi* már nem kerülhettek be az akadémikusok közé. Mégis 1848-ban az első felelős magyar minisztérium hat tagja volt akadémikus.

A forradalom bukása után az Akadémia évekig nem is tartott üléseket. Első közgyűlése 1858-ban volt, amikor *Arany Jánost* és *Tompa Mihályt* választotta tagjaiul, és mintegy posthumus jóvátételként az 1845—48-ig

terjedő időszak irodalmi nagydíját *Petőfi Sándor* összegyűjtött műveinek adományozta.

Az úgynevezett kiegyezés után a gyáripar fejlődése és a kapitalizmus megerősödése megváltoztatja az Akadémia profilját is, ami alapszabályainak módosításában is megnyilvánul. Míg a nemzeti elnyomás éveiben anyanyelvünk művelése volt a legfontosabb feladat, most egyre inkább a matematika és a természettudományok azon ágai nyomulnak előtérbe, amelyekre a tőkés termelésnek szüksége volt. Ebben kétségkívül megvannak a haladás elemei is, azonban a tőke urai csak olyan tudományos kutatásokat voltak hajlandók támogatni, amelyek a profitérdeket szolgálták, közvetlen anyagi hasznot hajtottak, vagy amelyek hozzájárultak a tudatos népbutításhoz, elleplezték a nép előtt a fejlődés való törvényeit, s ezért az így létrejövő fejlődés távol van attól, hogy egyértelműen haladó lenne, sőt az igazán haladó tendenciákat az akkori Akadémia a legtöbbször mellőzi vagy elnyomja, a legjobb esetben megtűri. Mindezek ellenére ennek a kornak is megvannak a nagy tudományos teljesítményei. Ilyenek pl. a nyelv- és irodalomtudomány terén *Hunfalvy, Budenz, Szarvas Gábor, Simonyi Zsigmond* munkái, a Nyelvemléktár, *Munkácsi Bernát* és *Halász Ignác* kutatóútjai illetőleg történelem-tudományi munkái, *Högyes Endre* tanulmányai a vesztegről, a természettudományokban *Eötvös Loránd* vizsgálatai a gravitáció köréből, melyeket világszerte az olajkutatás szolgálatába állítottak. *Kherndl Antal* munkái a függőhidak elméletéről, *Wartha Vince* nagyszámú kémiai technológiai műve, a *Pollák-Virág*-féle táviró, a *Bláthy*-féle transzformátor, *Bánky* első karburátora, a *Schenek—Farbaky*-féle akkumulátor, amely korának legjobb szerkezete volt, a *Jedlik Ányos*-féle dinamó és még sok más. A mi feladatunk lesz, hogy a magyar tudomány e nagy hagyományait büszke öntudattal ápoljuk még akkor is, ha ezek nem a Tudományos Akadémia kebelében, hanem ezen kívül történt alkotásokra vonatkoznak, mint pl. egy *Irinyi*, vagy egy *Semmelweis* munkássága. Nagyon tanulságos és jellemző, hogy a nagyipar és a finánc-tőke abban az időben milyen rendkívüli érdeklődést tanúsított az Akadémia munkája iránt. Jutalmakat és pályadíjakat alapít, és ilyen módon közvetlenül is irányítja a tudományos munkát. Nem meglepő, hogy az Akadémia ismételten nagy iparvállalatok vezetőit részesíti kitüntetésben és jutalmakban. A hazai tudomány és a Magyar Tudományos Akadémia is ezáltal lassankint ugyanúgy a nagy-tőke kiszolgálójává válik, mint más kapitalista országokban, és mindjobban elveszti kapcsolatait a tömegekkel, amelyek pedig annak idején amikor az Akadémia még a nemzeti függetlenség előharcosa volt, nagy érdeklődéssel kísérték minden megmozdulását. Az, hogy egyes akadémikusok hogyan énekelték a kapitalizmus dicsőhimnuszát, hogy hogyan kerültek be a gazdag mediokritások az Akadémiába, és hogyan értekeztek mások az élettől teljesen eltávolodott úgynevezett »tisza tudomány«-ról, nem lehetett a magyar nép szívügye.

Mindennek ellenére azonban még ezekben a szomorú időkben is akadtak haladó szellemű tudósok, szakmájuk legjobbjai, akik a reakció egyre növekvő befolyása ellenére meg tudták őrizni önállóságukat és — ha sokszor öntudatlanul is — azt a bátor materialista világnézetet, ami minden igazi tudós jellemző tulajdonsága. Maga az a tény, hogy a dicsőséges proletárdiktatúra leverése után több akadémikust kizártak a tagok sorából, mutatja, hogy nem az egész Akadémia hódolt be az ellenforradalom szellemének. A Horthy-korszak fokozódó fasizálódása rányomta természetesen bélyegét az Akadémia fejlődésére is. Ez az a kor, mikor olyan tudósokat, mint *Korányi Sándor*, kibuktattak, és ugyanakkor arisztokratákat választanak dísztagokká, akiknek a

tudományhoz semmi közük nem volt. *Werbőczyt* ünneplik, és a főúri családok történetét adják ki, és teljesen értetlenül állnak a nagy nemzeti kérdésekkel szemben. Nem értik *Ady* költészetét, nem foglalkoznak a nagybirtok, a nemzetiségek kérdéseivel és a jog nélküli ipari munkásság és parasztság követeléseivel. Végül, mint végső szimbólum, az akadémia elnökét, aki egyúttal a Magyar Általános Kőszénbánya Rt. elnöke is volt, követi az elnöki székben a Habsburg főherceg.

A Szovjetunió győzelmes seregei által felszabadított hazánkban évtizedes elnyomás után végre megindulhatott a gazdasági, társadalmi és politikai fejlődéssel együtt a szabad, az igazi, a népért való tudományos munka kialakulása is. A munkásosztály, amely a hatalmat a kezébe vette, első perctől fogva állandó érdeklődést mutatott a tudósok életkörülményei és a kutatómunka megszervezése iránt. Pártunk és különösen *Rákosi Mátyás* támogatásával 1949. februárjában megalakult a Magyar Tudományos Tanács, mely *Gerő Ernő* vezetésével eddig még Magyarországon nem ismert méretekben megkezdte a tudományos munka szervezését és támogatását. Ezt a feladatot kormányunk támogatásával 1949. decemberében az újjászületett Akadémia vette át. Akadémiánk életében ez döntő fordulatot jelentett, melynek alapvető voltát mi sem bizonyítja jobban, mint azok az új célkitűzések és módszerek, amelyekről tavaly az Akadémiánál: *Sztálin* elvtárs 70. születésnapja alkalmából tartott díszülésén részletesen beszámoltam.

Ha visszatekintünk az azóta eltelt év munkájára, akkor szerénytelenség nélkül megállapíthatjuk, hogy bár kezdetben sok nehézséget kellett legyőznünk, az Akadémia mégis jelentős eredményeket mutathat fel.

Ezek közül talán legfontosabb az, hogy a szocialista munkamódszereknek megfelelően hazánkban először, megindítottuk a tudományos munka tervszerűsítését. Tudósaink nagyrésze eleinte meglehetősen idegenkedve állott e nagyfontosságú feladattal szemben. Régi polgári és a gyakorlati élettől elszakadt nevelésük következtében úgy érezték, hogy a tudomány területén talán nem is lehet tervszerűségről beszélni. A kitarító felvilágosító munka, az egyre fokozódó ideológiai tudás, valamint főleg az elmélet és a gyakorlat egyre jobban elmélyülő egysége, ezen a téren is nagy haladást eredményezett, és terveink egyre fontosabb szerepet játszanak a Népköztársaság gazdasági, műszaki és népművelési tervei nagy problémáinak megoldásában. Látszik ez abból a haladásból is, amelyik pl. az 1950. évi tervhez képest az 1951-es tervben megnyilatkozik, és nem kétes, hogy az évek múlásával egyre jobban el fogjuk tudni sajátítani példaképünk, a nagy Szovjetunió tudománytervezésének elvi szempontjait és módszereit. Már is látszik egyes területeken a súlypontok képzése. A sztálini cikkek jelentőségének a magyar nyelvtudomány szempontjából való vizsgálata, a magyar történelem marxista-leninista alapon való kiértékelése, a dialektikus materializmusnak a természettudományokban való érvényesítése, a *Micsurin—Liszenko* tanoknak a hazai agrobiológiában való alkalmazása, a rákkérdés fontosságának felvetése, nyersanyagbázisunk kiterjesztésének problémái, mind ilyen súlyponti kérdések, amelyekkel Akadémiánk a most meginduló ünnepi hét keretében igen részletesen fog foglalkozni.

Nagy jelentősége van annak is, hogy sikerült a magyar kutatók nagyrészt az Akadémia célkitűzései kimunkálására megmozgatni, olyanokat is, akik nem tagjai az Akadémiának. Az állandó bizottságok egész sora dolgozik akadémikusok vezetése alatt, és a mai helyzetben ezek a bizottságok jelentik legszorosabb kapcsolatainkat a gyakorlattal is. Ezek a bizottságok ellenőrzik és irányítják közvetlenül, az akadémiai osztályok elvi irányítása mellett,

a tudományos intézetekben folyó tudományos munka legnagyobb részét, ezek segítségével állítjuk össze az Akadémia tudományos tervét, ezek látogatnak meg üzemeket és termelőszövetkezeteket is.

Megkezdtük az Akadémia saját intézeti hálózatának kiépítését. Perspektívában ezek az intézetek lesznek majd a magyar tudománynak az alapvető, elvi kérdésekkel foglalkozó gócpontjai. Jelenleg van már Alkalmazott Matematikai, Biokémiai, Agrobiológiai Intézetünk, Elektronmikroszkópiai Laboratóriumunk, és épül a Központi Fizikai Kutató Intézet. Előrelátható, hogy az intézetek száma évről-évre növekedni fog.

A tudományos munka az Akadémia falán belül is folyik. Tudósaink az osztályüléseken rendszeresen beszámolnak legújabb kutatásaik eredményeiről. Igyekezni fogunk a Szovjetunió és a baráti népi demokráciákkal való kapcsolatainkat minél fokozottabban kiépíteni, kiemelkedő tudósaikat előadások tartására megnyerni. Az első ilyen akadémiai előadás, mely feledhetetlen emlékünknél marad, *Bargyin* híres szovjet tudósnak az idén tartott előadása volt a kohászat legfontosabb problémáiról.

Ezen előadásokon kívül az Akadémia szorosan együttműködik hazai és külföldi társaságokkal is. Csak röviden megemlítem az idén tartott Országos Nyelvész Kongresszust és a világviszonylatban is nagysikerű I. Magyar Matematikai Kongresszust, valamint egész sorát a külföldi kongresszusoknak, amelyekben Akadémiánk képviseltette magát.

A szovjet tudomány megismerése és ezzel együtt a kozmopolitizmus elleni harc nagy lépésekkel halad előre. Szovjet tudományos munkák magyar nyelvű kiadása és a szakmai dokumentációs központok működése révén kutatóink egyre jobban megismerkednek a Szovjetunió tudományának élenjáró eredményeivel, és egyre inkább kikerülnek a nyugati burzsoá, különösen pedig az imperializmust szolgáló amerikai tudomány uszályából.

A könyv- és folyóiratkiadás terén sikerült a kezdeti nehézségeket legyőzni, és ennek hatása rövidesen mutatkozni fog. *Hegel* Logikájának, a marxizmus klasszikusainak kommentárjaival ellátott magyar nyelvű kiadása, az orosz-magyar műszaki szakszótár, valamint az osztályközlemények és egyelőre tizenhárom idegen nyelvű Acta megjelenése a jövő fejlődésének sokatígérő biztosítékai.

A tudósok és a tudományos kutatás támogatásának rendszerét még a Magyar Tudományos Tanácstól vettük át. Ennek a támogatásnak — mint az közismert — óriási hatása volt egész tudományos életünkre. A fejlődés, az azóta eltelt majdnem két év alatt azonban az új problémák egész sorát vetette fel, és most dolgozunk azon, hogy a tudományos pótlékoknak, ösztöndíjaknak és egyéb támogatásoknak rendszerét a fejlődés által kialakult szükségletnek megfelelően átalakítsuk. Az eddigi rendszernek minden előnye mellett egyik alapvető hiányossága az volt, hogy nem gondoskodott új tudományos káderek tervszerű neveléséről. Vannak egészen nagy területei a tudománynak, ahol egyáltalán nincsenek tudományos szakembereink, más területeken viszont jobb a helyzet. Ezen egyenlőtlenség a kapitalista múlt öröksége, és ezt azáltal fogjuk kiküszöbölni, hogy kidolgoztuk a szovjet példa alapján az aspirantúra rendszerét, amelyik lehetővé teszi, hogy tervszerűen, a szükségletnek megfelelő területek számára képezzük ki a fiatal tudósokat.

Ha az elmúlt esztendő eseményeit áttekintjük, elmondhatjuk, hogy az Akadémia célkitűzése és munkája döntő módon különbözik a régi Akadémia működésétől, és az aránylag rövid idő alatt jelentős eredményeket tudtunk

elérni. Megelégedésre azonban még sincsen okunk, és rá kell mutatnunk arra a sok hibára és mulasztásra, amelyet elkövettünk.

Egyik legnagyobb mulasztásunk az, hogy nem vettük észre idejében, hogy az Akadémia feladatait pontosabban meg kellett volna határoznunk. A Magyar Tudományos Tanács megalakulása forradalmat jelentett a magyar tudomány életében, amelynek továbbfejlesztésével sokáig nem törődtünk. Két évvel ezelőtt még az volt a helyzet, hogy megfelelő támogatással meg kellett indítani a tudományos munkát és megadni a kutatóknak az életlehetőségeit. Ennek később az lett a következménye, hogy az országban bárhol folyó, bármilyen tudományos munkának az ellenőrzését, irányítását és támogatását az Akadémiának kellett vállalnia. Nem vettük elég hamar észre, hogy ezzel túl sokat markoltunk, hogy ezáltal egész működésünk formálissá, bürokratikusává válik és különösen azt, hogy eközben nem fordíthattunk kellő gondot azoknak a nagy elvi tudományos feladatoknak a megoldására, ami pedig a szocializmus építésének nagy munkájában éppen a mi elsőrendű feladatunk volna. A jövőben ezen alapvetően változtatni kell. Ki kell jelölni azokat a döntő súlyponti kérdéseket, amelyek megoldása az Akadémia feladata, és ezek kidolgozására kell erőnket koncentrálni. Ugyanakkor természetesen gondoskodni kell a más természetű tudományos munka nem akadémiai vonalon történő ellenőrzéséről és támogatásáról. A súlypontok kijelölése kell, hogy első, legfontosabb feladatunk legyen, és a további tudományos terveinket ezek figyelembevételével kell megalkotnunk. Ebben a tekintetben az Akadémia elnökségének sokkal aktívabb irányító munkát kell az osztályok felé végezni, mint az eddig történt.

Az eddigi helyzet következménye az is, hogy az Akadémia vezetősége úgyszólván kizárólag szervezési munkával foglalkozott. Nem vitás, hogy a mai fejlődési fokon a szervezéssel való foglalkozásra szükség van, de nagy hiba, hogyha minden erőnket egyedül erre a feladatra összpontosítjuk. Egyre időkoltabb a panasz éppen legkiválóbb tudósaink részéről, hogy úgyszólván egész munkaidejüket adminisztratív és szervezési munkák töltik ki, és egyre kevesebb lehetőségük marad az alkotó munka számára. Ezt az állapotot gyökeresen fel kell számolni, és meg kell találni a módját annak, hogy a tudomány megszervezésének a megoldása ne menjen az igazi tudományos munka rovására.

Egészen biztos, hogy az elkövetett hibáknak egyik főoka az, hogy kutatóink nagyrészeinek marxista-leninista képzettsége még nagyon hiányos. Még azoknál a tudósoknál is, akik eléggé intenzíven foglalkoznak a marxizmus nagy klasszikusainak tanulmányozásával, és lassanként elsajátítják a filozófia alaptételeit, sok esetben ez a tudás nem megy át a vérükbe, nem látják még elég tisztán, hogy saját munkaterületükön hol kellene a dialektikus materialista világnézet tanításait konkrét módon érvényesíteni, és hogyan lehetne ennek a hatalmas fegyvernek segítségével tudományos kérdések megoldásánál tudatosan felhasználni. Ugyanez az oka annak is, hogy számos tudósunknak a viszonya a Szovjetunió élenjáró tudományához még nem kiégítő, inkább csak formális. Nagy a haladás a multhoz, még a közelmulthoz képest is, a szovjet tudomány megismerése terén, de még csak kevés esetben látjuk úgy a matematikában, mint a kérdés megoldásának a módjában a szovjet tudomány hatását. Ideológiai fejletlenségünk következménye az is, hogy tudományos életünkben még mindig nem tudott kialakulni a vita, az építő kritika szelleme. A multhoz még ezen a területen is kísért, és ezen a hiányosságon is csak tudósaink fokozottabb ideológiai képzettségével fogunk tudni segíteni.

Tisztelt Nagygyűlés!

Szükséges, hogy az eredmények mellett rámutassunk munkánknak ezekre a negatív oldalaira is. De ha megvizsgáljuk a megújhodott Magyar Tudományos Akadémia egyéves működésének mérlegét, az elért eredményeket és az őszintén feltárt hiányosságokat egyaránt, úgy azt hiszem megállapíthatjuk, hogy ez a mérleg pozitív. Megállapíthatjuk, hogy Akadémiánk munkáját, a magyar tudomány fejlődését, az elmúlt év során hatalmas, történetében páratlan arányú fellendülés jellemezte. Tudományos életünkben megkezdődött a nagy fordulat. A szegényes, a nyugati tudomány uszályában kullogó, a néptől elszigetelt és az állam által oly mostohán kezelt magyar tudomány ma virágzó fejlődésnek indult, s a nép szeretetétől és megbecsülésétől övezve, a nép államának bőkezű segítségével, az élenjáró szovjet tudomány példáját követve sikeresen halad előre.

Mi tette lehetővé a magyar tudomány megújhodását? — Elsősorban az a tény, hogy mi szabad országban élünk, olyan országban, melyet a szocialista Szovjetunió szabadított fel. A mi országunkat az a hatalom szabadította fel, mely az igazi tudomány hazája. Eredményeinket soha nem tudtuk volna elérni, ha nem láttuk volna magunk előtt a szovjet tudomány ragyogó példáját, ha nem élveztük volna lépten-nyomon a Szovjetunió tudósainak segítségét, értékes tanácsadásukon, vendéglátásukon, személyes látogatásukon és bőkezű könyvajándékaikon keresztül. A Szovjetunió Tudományos Akadémiája például a legutóbbi hetekben is felbecsülhetetlen segítséget nyújtott számunkra azzal, hogy hozzájárult a »Sztálin és a Szovjet Tudomány« valamint a »Szovjetunió Természettudománya« című tanulmánykötetek magyar nyelvű kiadásához. Ezekből a kötetekből részletekbe menően megismerhetjük a világ legkiválóbb tudományának, a szovjet tudománynak történetét és mai állását, és ami a legértékesebb, megismerhetjük a világ legkiválóbb tudósa, a bölcs *Sztálin* gigászi tudományos munkásságának olyan fontos részeit, melyek felmérhetetlen segítséget jelentenek a tudomány minden munkásának.

Tudományos életünk fellendülésének döntő belső tényezője ugyanaz az erő, mely Népköztársaságunk minden nagy vívmányának kezdeményezője volt: a magyar munkásosztály és annak kommunista pártja, a Magyar Dolgozók Pártja, élén szeretett vezérével, a magyar nép büszkeségével, *Rákosi Mátyással!* Amikor nehézségeink voltak, amikor hibákat követtünk el, v. gy amikor tanácsra volt szükségünk, mindig ott volt a Párt, mindig ott volt *Rákosi* elvtárs, aki a magyar tudomány ügyét sajátjának tekinti, és annak legnagyobb pártfogója.

A Párt kezdeményezte a Magyar Tudományos Tanács megalakulását, a Párt és a kormány oldotta meg a tudományos munka anyagi támogatásának problémáját, a Párt és a kormány segített bennünket tanácsaival, gondoskodásával, az Akadémia megújhodásának évében. Az, hogy most ebben az újjáépített palotában, ebben a központi fűtéssel és villanyvilágítással ellátott díszteremben ülhetünk, és itt és így ünneplhetjük az Akadémia 125 éves fennállásának jubileumát, azt mindenben munkásosztályunknak, Pártunk és a kormány szerető gondoskodásának köszönhetjük. — Hogy ez a támogatás mennyire konkrét és kézzelfogható, azt számtalan esetben tapasztalhattuk. 1945 telén a magyar ipari dolgozók társadalmi munkában állították helyre elpusztult laboratóriumainkat, most pedig, amikor pl. a központi fűtés és lift beszerelése a szakmunkások máshol való elfoglaltsága következtében megakadt, az Épület-szerelő Ipari Központ hét főelőadója, főosztályvezetője, illetve vállalati igazgatója, *Borka János* vezérigazgató vezetésével maguk vették kezükbe a szer-

számot, és sokszor éjjeli munkával lehetővé tették a fűtési szerkezetnek és a liftnek a kitűzött időpontra való elkészítését.

Szeretném ennek a hét elvtársnak, név szerint *Schön Istvánnak, Lohonyai Gézának, Milley Vilmosnak, Juhász Józsefnek, Kovács Károlynak, Horkai Györgynek, Kenéz Győzőnek, Fafula Károlynak* és a többi dolgozónak a segítségét nemcsak itt nyilvánosan megköszönni, hanem azt is megmondani, hogy az ő áldozatos munkájukat a magunk számára is példaadónak fogjuk tekinteni, mert tőlük megtanulhatjuk, hogy a kommunisták nemcsak határozatokkal és értekezletekkel segítik a tudomány ügyét. A kommunisták, a munkásszótly tettekkel segítenek.

Tisztelt Nagygyűlés!

Nem tekinthetjük véletlennek, hogy Akadémiánk Ünnepi Hete a békéért folyó harc egyik csúcspontjával esik össze. Akadémiánk egész története szoros kapcsolatban áll a haladás és a reakció harcával az egész világon. Utolsó, mostani átalakulásunkat, megújulásunkat annak a nagy győzelemnek köszönhetjük, amelyet a Szovjetunió vívott ki az egész emberi kultúrát és vele a tudományt elpusztulással fenyegető német fasizmussal szemben.

Ma új barbárság veszélye fenyegeti az emberiséget, a kultúrát, a tudományt. Olyan pusztító háború veszedelme, amelyhez képest még az elmúlt világháború rombolásai is enyhéknek számítanak; olyan világégés veszedelme fenyeget, amelyben az imperializmus a kultúra lerombolására igyénybe veszi a tudományok, a fizika, a biológia legnagyobb vívmányait, hogy ezek segítségével teremtsen halált és pusztaságot mindenütt, ahol ezeket a vívmányokat az emberiség nagyobb boldogságára használják fel.

Ez ellen a veszedelem ellen fognak össze a népek, a becsületes, békére vágó emberek százmilliói a mai világtudomány legkiemelkedőbb alakjaival. Ezt az egyesülést, ezt az elszánt harckészséget fejezte ki a Béke Híveinek Varsói Kongresszusa; ez a törhetetlen, mindenre kész akarat jutott kifejezésre a mi magyar békekongresszusunkon is. Ennek jegyében gyűlik össze a mi Akadémiánk Nagygyűlése is. Nemcsak arról van szó, hogy a mi tudósaink is személy szerint aktívan résztvesznek a népek, köztük a magyar nép békeharcában, hanem arról is, hogy egész tudományos munkásságunk a béke, a civilizáció, a kultúra szolgálatában áll, a nép anyagi és szellemi kultúráját van hivatva megerősíteni, elmélyíteni. Tudatában vagyunk annak, hogy akár biológiai, akár matematikai kérdésekkel fogunk itt foglalkozni, akár a társadalmi alap és felépítmény viszonyát vizsgáljuk — tevékenységünk lényege arra irányul, hogy a felszabadult, a folyton erősödő magyar nép ne rés, hanem erős bástya legyen a béke frontján, ahogyan azt *Rákosi Mátyás* kifejezte.

Ezzel ünnepi ülésünket megnyitom.

A megnyitó beszéd után a Magyar Népköztársaság Kormánya nevében Darvas József vallás- és közoktatásügyi miniszter köszöntötte a fennállásának 125. évfordulóját ünneplő Akadémiát és külföldi vendégeit:

A Magyar Népköztársaság Kormánya nevében köszöntöm a 125 éves Magyar Tudományos Akadémiát, köszöntöm a magyar tudomány munkásait. Köszöntöm a jubileum alkalmából rendezett Ünnepi Hétre eljött külföldi vendégeket, köztük mindenekelőtt az élenjáró, tudományos munkásainknak példát mutató szovjet tudomány képviselőit.

Az, hogy mi most megünnepeljük, és igazán méltó körülmények között ünnepeljük meg a Magyar Tudományos Akadémia alapításának 125 éves

évfordulóját, ez nem valamiféle formális és kötelességből tett megemlékezés. Ez az ünnep mindenekelőtt a magyar tudósoké, de egyben a magyar dolgozó népé is, amely büszkeséggel és bizalommal tekint a megújódott Magyar Tudományos Akadémiára. Népünk büszke azokra a hagyományokra, amelyeknek jegyében a Magyar Tudományos Akadémia 125 esztendővel ezelőtt megszületett, mert a mi Akadémiánkat a haladás szelleme hozta létre. Közel 300 esztendeje, hogy reálisabb formában felvetődött a Magyar Tudományos Akadémia létesítésének gondolata, és ettől kezdve az Akadémia ügye hosszú időn át legjobb, leghaladóbb elméink ügye volt. Népünk büszke azokra, akik hosszú és nehéz küzdelmekkel segítették létrehozni a Magyar Tudományos Akadémiát, a magyar tudomány fejlődésének ezt a fórumát. Akadémiánk fennállása 125 esztendejének legtermékenyebb, legszebb szakaszaiban képviselője és zászlóvivője tudott lenni nemzetünk és népünk igazi haladó eszméinek, tagjai között helyet foglaltak a nemzeti függetlenségért és haladásért vívott küzdelem legjobb harcosai. Népünk büszke rájuk, hálás nekik, és büszke azokra a tudósokra, akik az Akadémia igazi szellemét követve, évtizedeken át alkotásaikkal becsületet szereztek a magyar nemzetnek és a magyar népnek. Voltak azonban olyan szakaszai ennek a 125 évnek, különösen a Horthy-fasizmus néhány évtizede, amikor a Magyar Tudományos Akadémia eltért a haladás szellemétől, és amikor a sarlatánság, a tudományellenesség és a népellenesség szelleme honolt itt ezek között a falak között.

Azzal, hogy a Szovjetunió elhozta népünknek a szabadságot, meg hozta népünknek azt a lehetőséget, hogy a haladásért folytatott régi küzdelmeket végre a mai történelmi körülmények között új feladatokkal valóra váltsa népünk. Az Akadémia számára is megteremtődött ezzel a lehetőség, hogy új történelmi körülmények között, új feladatokkal, de visszatérjen a régi haladó eszmékhez. Népünk ma bizakodással tekint a megújuló Magyar Tudományos Akadémiára és a tudomány munkásaira. Akadémiánk ma már helyes úton halad ahhoz, hogy a régi hagyományokat folytatva, ma is a mai időknek és a mai feladatoknak megfelelően, élenjárjon tudományos fejlődésünkben.

Mit vár ma a nép állama a tudósoktól? Azt várja, hogy munkásságukkal fáradhatatlanul szolgálják a nép ügyét, a szocialista építés ügyét. Olyan becsület és olyan gondoskodás soha nem övezte nálunk a tudomány munkásait, mint ma. Szocialista építésünk határtalan fejlődési lehetőséget biztosított a tudomány számára. Ezt a lehetőséget megragadni, a haladó tudomány új és új eredményeivel szolgálni országunk szocialista építését — ez a nép iránti kötelessége, a haza iránti kötelessége ma minden becsületes magyar tudósnak.

Népünk azt várja a tudomány munkásaitól, hogy hű és elszánt védelmezői legyenek a béke ügyének. Az imperialista országokban a tudósok a tőke kiszolgáltatói, és a tudomány eredményei nem az életet, nem a haladást, nem az emberek boldogságát szolgálják, hanem a halált és a pusztítást. A tudomány ilyen felhasználása ellen küzdeni, a tudomány elaljasítása és barbarizálása ellen harcolni, a haladó tudomány eredményeivel a békét, a haladást, a szabadságot védelmezni — kötelessége minden becsületes magyar tudósnak. Ha tudósaink között lennének még olyanok, akik eddig nem ébredtek volna rá, ma ráébredhetnek, hogy nincs pártatlan tudomány, nincs osztályok feletti tudomány. Ráébredhetnek arra, hogy a tudomány fegyver. A kérdés az, hogy a gyilkosok kezében van-e ez a fegyver, vagy azoknak a kezében, akik az építést, az élet szépítését akarják vele szolgálni. Tudósainknak azért kell harcolni, hogy ez a fegyver a gyilkosok kezéből az építők, az életet szépítők kezébe kerüljön.

A 125 éves, de megújhodott Magyar Tudományos Akadémia akkor végez jó munkát, ha ebben a szellemben viszi előre a magyar tudományt. Két oszlop az, amelyre bizton támaszkodhat. Az egyik a mult hagyományai, a magyar tudomány haladó szellemű szép öröksége, amelynek az új Akadémia méltó örököse és továbbfolytatója. A másik az élenjáró szovjet tudomány, amely csodálatos eredményeket ért el, a világ legfejlettebb tudománya; amely világosan mutatja előre tudósaink számára az utat, segíti és fejleszti őket abban, hogy az eddigénél sokkal nagyobb eredményeket érjenek el a magyar tudomány területén.

Ha a Magyar Tudományos Akadémia szilárdan támaszkodik erre a két oszlopra, feladatát úgy tudja betölteni, hogy soha el nem múló szeretet és büszkeség övezi munkája újabb évtizedeit. A kormány nevében mégegyszer köszöntöm 125 éves Akadémiánkat, munkásainak új sikereket kívánok. A nép és a nép állama mellettük lesz, és segíti őket munkájukban.

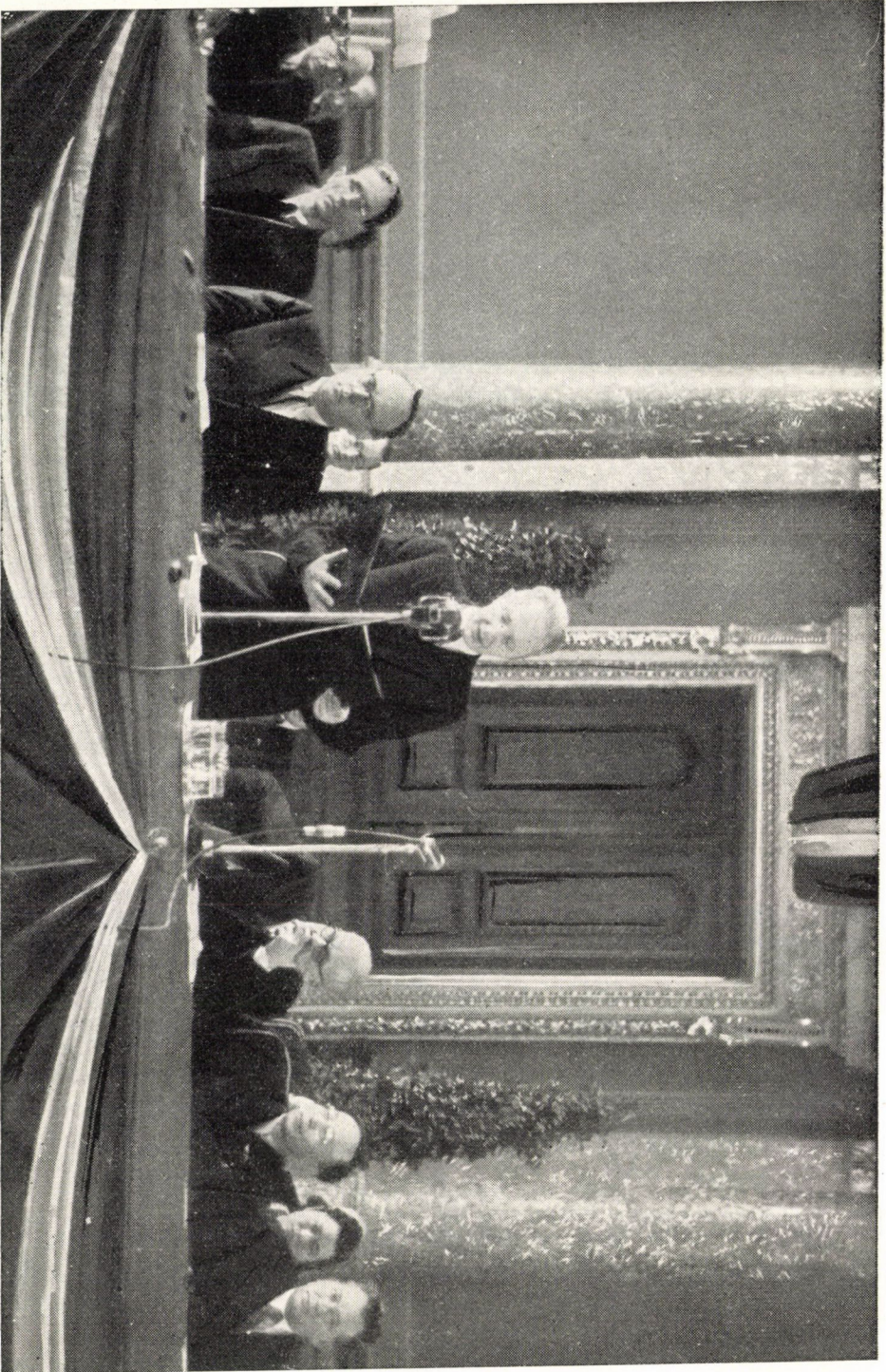
Darvas József beszéde után M. Dubinyin akadémikus, a szovjet küldöttség vezetője olvasta fel a Szovjetunió Tudományos Akadémiájának üdvözlétét. Az üzenet így szólt:

A Szovjetunió Tudományos Akadémiája a Magyar Népköztársaság Tudományos Akadémiájának.

A Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének Tudományos Akadémiája őszinte üdvözlét küldi a Magyar Tudományos Akadémia megalapításának 125. évfordulója alkalmából, és további sikereket kíván munkájához.

A Magyar Tudományos Akadémia, amely 1825-ben az élenjáró magyar értelmiség és elsősorban *Széchenyi István* kezdeményezésére alakult meg, jelentős segítséget nyújtott a tudomány fejlődésében, és tagjai közül olyan tudósok kerültek ki, mint *Bölyai János*, a nagy magyar matematikus, *Eötvös Loránd*, az ismertnevű fizikus, *Semmelweis Ignác*, a híres orvos és még sokan mások. A polgári-feudális Magyarországon azonban az igazi tudomány nem fejlődhetett szabadon. A Magyar Tudományos Akadémia hosszú évek során a legreakciósabb körök befolyása alatt állott, amelyek a tudományt a népellenes uralkodó osztály szolgálatába állították. Csak miután a Szovjet Hadsereg Magyarországot a német fasizmus igája alól felszabadította, akkor nyerte el a magyar nép tudománya és kultúrája szabad és korlátlan fejlődésének lehetőségét. Miután a magyar nép határozottan a szocializmus felépítésének útjára lépett, rendkívül kedvező feltételeket teremtett meg a tudomány fejlődése számára a Magyar Népköztársaságban.

A szovjet tudósok nagy érdeklődéssel kísérik a Magyar Népköztársaság tudományának rohamos fejlődését, valamint a Magyar Tudományos Akadémia tudományos kutatóintézeteinek vívmányait és sikereit. Az élenjáró szovjet tudomány képviselője, a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének Tudományos Akadémiája szoros összeköttetésben áll a többi országok tudósaival és különösen a népi demokráciák országainak tudósaival. A szovjet tudósokat a marxizmus-leninizmus nagy eszméi lelkesítik. Minden munkájukkal a kommunizmus építését szolgálják, és állandóan szem előtt tartják *Ioszif Visszarionovics Sztálinnak*, korunk legnagyobb tudósának, az egész világ dolgozói vezérének, bölcs szavait, amelyek szerint igazi élenjáró tudomány az a tudomány, amelyet semmi nem választ el a néptől, amely nem különíti el magát a néptől, amely kész a népet szolgálni, kész a tudomány összes vívmányait a nép rendelkezésére bocsátani, amely a népet nem kényszerből, hanem önként, szívesen szolgálja.

*M. Dubinyin felolvasza a Szovjetunió Tudományos Akadémiájának ülésénél.
Az előke asztalánál balról jobbra: Gombás Pál, Horváth Márton, M. Dubinyin, Pusznjác István, Kuo Mo-Zso, Darvas József.*

A Magyar Tudományos Akadémia alapításának 125. évfordulója alkalmából a Szovjet Tudományos Akadémia forró üdvözetét küldi az összes magyar tudósoknak, akik tudásukat és tapasztalataikat a nép szolgálatába állítják, és a néppel együtt önfeláldozóan dolgoznak a szocializmus felépítésén és nagy feladatainak megvalósításán. Szívből kívánjuk a magyar és szovjet tudósok baráti kapcsolatának és együttműködésének megerősödését a tudomány haladása, a tartós béke és a népek barátsága érdekében folytatott közös harcukban.

Vavilov akadémikus,
a Szovjetunió Tudományos Akadémiájának
elnöke

Topcsijev akadémikus,
a Szovjetunió Tudományos Akadémiája
elnökségének tudományos főtitkára

M. Dubinyin akadémikus a jelenlévők percekig tartó viharos tapsa közben nyújtotta át az üdvözet orosz és magyar nyelvű szövegét tartalmazó díszalbumot. Ezután bejelentette, hogy a szovjet delegáció a Magyar Tudományos Akadémiának könyveket hozott ajándékba.

Rusznák István elnök köszönetet mondott az üdvözetért és a könyvajándékért, majd Kuo Mo-Zso, a Kínai Népköztársaság miniszterelnökhelyettese, a Kínai Tudományos Akadémia elnöke szólalt fel:

Tisztelt Akadémia!

A magyar kultúra jelentős eredményeket ért el, és nagy érdemei vannak. Ma, amikor a népi demokratikus Magyarországon a Magyar Tudományos Akadémia fennállásának 125. évfordulóját ünnepeljük, a magyar tudományos kutatás a dialektikus materializmus világnézetével összekapcsolódva, valóban a népet szolgálja. Ez a biztosítéka annak, hogy a magyar kultúra nemcsak meg tudja őrizni eddig elért nagyszerű eredményeit, hanem további fejlődése előtt korlátlan lehetőségek állnak.

Kínai népünk, akárcsak a magyar nép, felszabadult. Kínában a tudományos kutatómunka a marxizmus-leninizmus fényével a nép szolgálatának útjára lépett, és ezen az úton haladva, óriási távlatokat nyit meg.

Szeretnénk a magyar tudósokkal és az egész világ haladó tudósaival kicserélni tapasztalatainkat, és arra törekedni, hogy a tudomány valóban a nép tudománya legyen, amely a béke ügyét szolgálja, és hogy az egész emberiség kultúrája hatalmas fejlődésnek induljon, és egyre magasabb fokot érjen el.

Éljen a kínai és magyar nép barátsága!

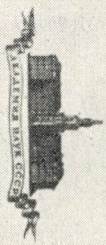
Éljen a Magyar Népköztársaság!

Üdvözlő beszéde végén Kuo Mo-Zso díszes keretbe foglalva átnyújtotta a Kínai Tudományos Akadémia üdvözetét, melyet sajtókezüleg festett kínai nyelven.

Ezután a Román Tudományos Akadémia nevében N. G. Lupu üdvözölte a Magyar Tudományos Akadémiát:

A Magyar Tudományos Akadémia fennállásának 125. évfordulója alkalmából a Román Népköztársaság Akadémiája, valamint az összes román tudósok, írók és művészek meleg, baráti köszöntését tolmácsoljuk, a békéért és a tudomány haladásáért folytatott harc jegyében.

A Román Népköztársaság Akadémiája, a Román Munkáspárt és kormányunk támogatása és irányítása mellett, tevékenyen kiveszi részét hazánkban a szocializmus építéséből, s munkájával hozzájárul a demokratikus anti-imperialista tábornak a békéért és a haladásért folytatott nagy harcához.

НАУКА И НАУЧНЫЕ РАБОТНИКИ

Идеями науки Советская Социалистическая Республика за последние годы сделала громадные успехи по сравнению с 1917-летним уровнем и делает ей дальнейших успехов и процветания.

За последние двадцать лет, начиная с 1925 года по настоящее время, в СССР созданы и работают в настоящее время свыше 100 научных учреждений, в том числе и высших учебных заведений, в которых обучаются тысячи молодых ученых.

Среди учреждений культуры и науки в СССР созданы и работают в настоящее время свыше 100 научных учреждений, в том числе и высших учебных заведений, в которых обучаются тысячи молодых ученых.

Только в результате осуществления политики Советской Академии наук в СССР созданы и работают в настоящее время свыше 100 научных учреждений, в том числе и высших учебных заведений, в которых обучаются тысячи молодых ученых.

В настоящее время в СССР созданы и работают в настоящее время свыше 100 научных учреждений, в том числе и высших учебных заведений, в которых обучаются тысячи молодых ученых.

Свое учение с большим значением следует за бурным ростом и развитием науки в Советской Республике, за ее успехами и успехами научно-исследовательских институтов и учреждений Академии наук.

Академия наук СССР представляет первую советскую науку, осуществляющую широкие научные связи с учеными других стран и в особенности с учеными стран народной демократии.

Советское учение, основанное на принципах марксизма-ленинизма, все свое научное исследование посвящает делу строительства коммунизма, всеми силами величайшего ученого человечества, всеми трудящимися и всеми работниками Советского Союза, что подлинно передовой наукой является та наука, которая не оторочивается от народа, не держит себя в стороне от народа, а готова служить народу, готова передать народу все завоевания науки, которая обслуживает народ не по призыванию, а добровольно, с охотой.

В 1925-летнем юбилее Академии наук СССР созданы и работают в настоящее время свыше 100 научных учреждений, в том числе и высших учебных заведений, в которых обучаются тысячи молодых ученых.

Академия наук СССР представляет первую советскую науку, осуществляющую широкие научные связи с учеными других стран и в особенности с учеными стран народной демократии.

Советское учение, основанное на принципах марксизма-ленинизма, все свое научное исследование посвящает делу строительства коммунизма, всеми силами величайшего ученого человечества, всеми трудящимися и всеми работниками Советского Союза, что подлинно передовой наукой является та наука, которая не оторочивается от народа, не держит себя в стороне от народа, а готова служить народу, готова передать народу все завоевания науки, которая обслуживает народ не по призыванию, а добровольно, с охотой.

В настоящее время в СССР созданы и работают в настоящее время свыше 100 научных учреждений, в том числе и высших учебных заведений, в которых обучаются тысячи молодых ученых.

Академия наук СССР представляет первую советскую науку, осуществляющую широкие научные связи с учеными других стран и в особенности с учеными стран народной демократии.

Советское учение, основанное на принципах марксизма-ленинизма, все свое научное исследование посвящает делу строительства коммунизма, всеми силами величайшего ученого человечества, всеми трудящимися и всеми работниками Советского Союза, что подлинно передовой наукой является та наука, которая не оторочивается от народа, не держит себя в стороне от народа, а готова служить народу, готова передать народу все завоевания науки, которая обслуживает народ не по призыванию, а добровольно, с охотой.

祝 辭

向意大利文化，在人類史中占有光輝的地位和偉大的貢獻的，今天在人民史，的放榜上，迎接回意大利科學院一二週年紀念，科學院先已信心百倍而證的世界觀相適合，即實地在意大利版圖，正就標誌着意大利的文化不僅保持着固有的光輝，而且將要更加發揚，作更偉大的發展。

我們中國人民在令人已經同樣得到，解放，中國的科學符號也同樣在馬克恩列寧主義的照耀之下，在有人類照樣的大功，開拓着自己的前途，我們中國科學家願與意大利科學家和平思想，科學的科學家共同努力，交流經驗，使科學在人類精神，為和平服務，科學使全人類的文化，永恆不絕地發展，且為的史，為的階序。

中國文化更以萬歲！

向意大利科學院一二週年 紀念

中國科學院，長 郭沫若

一九五二年二月二十六日 北京 郭沫若

Akadémiánk működésével kapcsolatban mindig szem előtt tartjuk a Szovjetunió Akadémiája működésének nagyszerű példáját.

A Román Népköztársaság Akadémiája egész tudományos működését a marxi-lenini tanítás elveire és módszereire alapozza.

Az Akadémiánk keretében folyó tudományos kutatások országunk természeti kincseinek felkutatására és a nép érdekében való felhasználására irányulnak, továbbá a nép egészségének védelmére és kulturális értékeinek gazdagítására.

Az Akadémia foglalkozik mindazon nagy problémákkal, melyek az egész dolgozó népet áthatják, s melyeknek megoldásától függ az is, hogy országunk dolgozóinak életszínvonalát egyre emelhesük.

Az Állami Terv teljesítésével kapcsolatos tudományos problémák megoldása révén, valamint hazánk egész tudományos életének irányítása révén azon célból, hogy ezek a gyakorlattal szorosan összefonódó kérdések megoldassanak, Akadémiánk a nép széles tömegeinek tudományos központja lett, a tömegek szolgálatában.

A Román Népköztársaság villamosítási terve, amint *Gheorghe Gheorghiu-Dej* elvtárs kifejtette beszámolójában a Román Munkáspárt Központi Bizottsága 1950 október 26-án tartott ülésén, »annak a lelkes és kitartó munkának gyümölcse, melyet — a Párt állandó irányítása mellett — számos tudós, szakember és technikus fejtett ki.«

Az Akadémia Intézeteinek első tudományos ötéves tervét úgy állították össze, hogy szoros kapcsolatban maradjon a nemzetgazdaság fejlődésének gyakorlati követelményeivel.

Akadémiánk tagjai tevékenyen vesznek részt a tudomány mezején folyó harcokban. Tudatában vannak annak a ténynek, hogy két álláspont létezik ma, a haladó álláspont és a reakciós, hogy ezek az álláspontok azt a politikai küzdelmet tükrözik, mely a békés koreai lakosságot mérszárló angol-amerikai imperialisták táborára, és a béke és a szocializmus ama nagy és győzhetetlen frontja között folyik, melynek bástyája a diadalmas szocializmus nagy országa, a Szovjetunió.

A Román Népköztársaság Akadémiája hamisnak és károsnak bélyegezve elutasítja annak az ú. n. elfogulatlan tudománynak a gondolatát, mely az apolitikus kozmopolitizmus álarcában tulajdonképpen egy kis, kizsákmányoló angol-amerikai monopolista klikknek az emberiség ellen irányuló, tudományellenes érdekeit szolgálja.

A Román Népköztársaság tudósai hazánk egész dolgozó népével s az egész világ igazi tudósaival együtt írták alá a Béke Hívei Állandó Bizottságának stockholmi felhívását, és mindenben egyetértenek a Béke Hívei II. varsói kongresszusának történelmi dokumentumaival: a világ népeihez intézett kiáltvánnyal és az Egyesült Nemzetek Szervezetéhez intézett felhívással.

Tudósaink a békéért folytatott harcuk során szeretettel és hálával tekintenek a szovjet tudományra és művelődésre, valamint magára a Szovjetunióra, a béke legyőzhetetlen bástyájára és biztosítékára.

Országunkban ismerik és tanulmányozzák *Petőfi Sándor*, *József Attila*, *Kossuth Lajos* és *Arany János* haladó műveit, valamint *Rusznják István*, *Lukács György*, *Fogarasi Béla*, *Alexits György*, *Mihailich Győző* és mások tudományos munkáit.

A magyar és román tudósok munkásságának kölcsönös megismerése még jobban megerősíti népeink barátságát.

A Magyar Népköztársaság tudósainak minden, az Önök hazájában élő dolgozók javát szolgáló eredményét országunk tudósai saját eredményüknek tekintik.

Az Önök tudományos tevékenységének mindezen eredményei hozzájárulnak a béke és a szocializmus táborának megerősödéséhez; e táborhoz tartoznak a népi demokráciák, és e tábor élén áll népeink drága vezére, *Ioszif Visszárionovics Sztálin*.

Azáltal, hogy a dicsőséges Szovjet Hadsereg országainkat felszabadította, valamint a munkásosztály harcai révén megteremtődtek a feltételek ahhoz, hogy mindkét országban kifejlődjék a dolgozó nép érdekeit szolgáló igazi tudomány.

Olyan tudomány kezdetét jelenti ez, mely — amint *I. V. Sztálin* mondja — nem lehet más mint az, amely »nem szakad el a néptől, nem áll távol a néptől, hanem kész arra, hogy a népet szolgálja s megismertesse vele összes tudományos eredményeit.«

A Román Népköztársaság Akadémiája és országunk összes tudósai nevében sok sikert kívánunk az Önök tudományos kutatásaihoz.

Meg vagyunk győződve, hogy ebben a tudományos kutatómunkában az Önök országának tudósai, valamint hazánk tudósai is, állandóan a szovjet tudomány nagyszerű példáját tartják szem előtt, melynek segítségével hatalmas mértékben hozzá fogunk járulni ahhoz a harchoz, mely országainkban a szocializmus építéséért folyik, a békéért és az emberiség haladásáért.

A Cseh Tudományos és Művészeti Akadémia képviseletében J. Mazurek mondott magyar nyelvű üdvözlő beszédet:

Tisztelt ülés !

A Cseh Tudományos és Művészeti Akadémia Prágában azzal bízott meg, hogy képviseljem a Magyar Tudományos Akadémia 125 éves fennállásának ünnepségein. A Cseh Akadémia megbízása révén át kell adnom a mi szívélyes üdvözlőnként a legfőbb magyar tudományos intézménynek.

Ezt valóban örömmel és őszinte szívvel adom át. Üdvözlöm a Magyar Tudományos Akadémiát a Cseh Tudományos Akadémia nevében, s egyuttal a cseh történettudomány képviseletében is.

Úgy érezzük ez nem csupán formalitás, valóban meg kell hajolni a munka előtt, melyet a Magyar Tudományos Akadémia a tudományok haladásáért ötnegyed század alatt elvégzett. Ez a munka nemcsak a magyar tudomány élet jóhírért öregbítette a világon, hanem a magyar nemzetnek is mindenütt tekintélyt és tiszteletet szerzett.

Ami minket cseheket illet, megállapítható, hogy a cseh tudományos élet nagyon sokszor merített és meríthetett azokból a forrásokból, amelyeket a magyar tudományosság eredményeként éppen a Magyar Tudományos Akadémia nyitott meg a kutatás számára. Sőt, nemcsak erről szólhatunk. Szólnunk kell arról is, hogy a Magyar Tudományos Akadémia révén jött létre az első közvetlen érintkezés a magyar és a cseh tudományos világban.

Ezuttal csupán egy részletet szeretnék itt megemlíteni.

Midőn 1838-ban a Magyar Tudományos Akadémia történetírói érdemeiért tagjává választott *Frantisek Palackyt*, a cseh tudóst és államférfiút, akkoriban a népi és demokratikus eszme és a haladás hívét, ezzel megalapozta a cseh-

magyar tudományos érintkezést az újabb időkben. *Palacky* maga nagyra becsülte a Magyar Tudományos Akadémia-beli tagságát, és az Akadémiához, Budapestre írt levelében arról beszél, hogy ezt a kitüntetést nem tartja csupán személyes érdemnek, hanem kötelezettségnek tekinti maga és a cseh történetírás számára a cseh-magyar tudományos együttműködésre.

És ma, a Szovjetunió korszakalkotó győzelme után, amikor a szovjet tudományos élet kezdeményezésére a tudományos munka új, kitűnő lehetőségei valósulnak meg, ma, a nép uralma idején, örömmel üdvözli a Cseh Tudományos Akadémia és vele együtt az egész cseh tudományos és művészeti élet a Magyar Tudományos Akadémiával és az egész magyar tudományos élettel felveendő és már felvett kapcsolatokat, az új együttműködést. Itt a tudományos munka és a tudományos munkások együttműködését hangsúlyozzuk, de ennek az együttműködésnek vannak más formái és egyéb terei is.

Ebben az értelemben kívánok mind a Cseh Tudományos Akadémia, mind a cseh történettudomány képviselőiben sok sikert a dicső Magyar Tudományos Akadémiának ezen a nevezetes napon. Mi cseh tudósok, szilárdan hisszük, hogy az együttműködés a két nemzet közt nemcsak a tudományok haladását fogja szolgálni, hanem hozzájárul a szocializmus építéséhez is mindkét országban, és megerősíti a békét a világban. Éljen és viruljon a százhuszonöt éves Magyar Tudományos Akadémia !

A Bolgár Tudományos Akadémia nevében A. H a d z s i o l o v szólalt fel:

Mélyen tisztelt Elnök Úr !

Fogadja a Bolgár Tudományos Akadémia harcos és szívből jövő üdvözlését a Magyar Tudományos Akadémia alapításának 125. évfordulója alkalmából.

Részvételünk ezen a tudományos évfordulón annál nagyobb örömmel tölt el, mert egybeesik a Magyar Tudományos Akadémia szocialista alapokon való átszervezésével.

Népeink történelmi fejlődése, valamint tudományuk és kulturájuk fejlődése folyamán ismerünk olyan korszakokat és mozzanatokot, amelyek összehasonlítása és történelmi materialista szempontból való tanulmányozása kétségtelenül hasznosnak bizonyul, amikor országainkban megteremtjük a szocializmus kulturális alapjait.

A legfontosabb mozzanat azonban, amely meghatározza politikai, társadalmi, gazdasági és kulturális fejlődésünk irányának és tartalmának azonosságát, az, hogy a nagy Szovjet Szocialista Hatalom Vörös Hadserege szabadított fel bennünket a hitlerista és imperialista iga alól.

Ennek következtében népeink el tudták hártani minden belső és külső akadályt, meg tudták teremteni, és meg tudták szilárdítani egyforma népi-demokratikus hatalmukat, és a nagy Szovjetunió önzetlen testvéri segítségével felépítik a szocialista társadalom alapjait, megőrizve függetlenségüket és állami szuverénitásukat.

Innen származik a magyar és bolgár tudósok, a magyar és bolgár Tudományos Akadémia előtt álló feladat hasonlatossága, nagysága és komolysága. Minden erőfeszítésünket arra kell összpontosítanunk, tapasztalataink állandó kicserélése közben, hogy minél gyorsabban és tökéletesebben elsajátítsuk az

egyetlen szocialista akadémia, a nagy Szovjetunió Tudományos Akadémiája óriási eredményeit.

Csakis ilymódon válhatnak akadémiaiink szocialista akadémiaiakká, és teremthetik meg a formájára nézve nemzeti, tartalmára nézve szocialista tudományt, amely teljes egészében a népet szolgálja. Feladatunk tudományos és kulturális multunk legjobb eredményeinek és hagyományainak kritikai elsajátítása. Ugyanilyen mértékben feladatunk az, hogy éles, kemény és következetes harcot vívjunk a reakciós és burzsoá elméletek és ideológiák ellen, a tudományban és a filozófiában, szovjet kollégáinktól tanult bolsevik engesztelhetetlenséggel. Jelenleg semmiképen sem fogadjuk el az u. n. európai szellem és kultúra eszméjét, amely nyugatról jön kelet felé, és amelynek legfőbb jellemvonása a görög »szabad« tudományos kutatás, a római jog és a keresztény erkölcs.

Ezzel ellentétben mi a valóban tudományos, következetes materialista világnézetért küzdünk, amelybe *Marx, Engels, Lenin* és *Sztálin* beépítették az emberiség több mint 2000 éves történetének legértékesebb vívmányait.

Hívei vagyunk a tudomány pártosságának, a tervszerű tudománynak. Azt akarjuk, hogy a szocialista társadalmat szolgálja, és nem fogadjuk el az u. n. szabad és független tudományt, amely a valóságban az imperialisták, az eddiginél még borzalmasabb, újabb világháború uszítóinak kapitalista igáját és gyarmati kannibalizmusát védelmezi. Nem a római jogban és a keresztény erkölcsben hiszünk, hanem az egyedül igazságos, tudományos és racionálisan felépített szocialista társadalomban, amelyben egyedül lehetséges a szabad emberek és a szabad népek élete, és amely az egész világnak valódi szocialista humanizmust ad. Teljes mértékben meg vagyunk győződve arról, hogy a Magyar Tudományos Akadémia tántoríthatatlanul és híven haladva ezen az úton, *Marx, Engels, Lenin, Sztálin* útján, megteremti a valóban szocialista akadémiát, s ilymódon kétségtelenül szolgálni fogja népének nemes ügyét, a szocialista társadalom felépítését. Ez a meggyőződésünk még jobban megszilárdult azáltal, hogy a Magyar Tudományos Akadémia élén *Rákosi* méltó, kiváló tanítványa, a világhírű tudós áll, aki megtestesíti magában a magyar tudomány legjobb és lehaladóbb hagyományait, *dr. Ruzsnyák István* professzor, ki a Bolgár Tudományos Akadémia levelező tagja.

Mi, a Bolgár Tudományos Akadémia küldöttei, magunkévá tesszük az Akadémia és osztályai ünnepi ülészakának eredményeit abból a célból, hogy a Bolgár Tudományos Akadémia feldasználhassa azokat a hazánkban folyó tervszerű szocialista építés céljaira.

Meg vagyunk győződve arról, hogy tudományos és kulturális kapcsolataink még szorosabbá és barátibbá válnak, és elősegítik testvér-akadémiáink helyes irányban történő fejlődését.

Végezetül, amikor eredményes munkát kívánok Önöknek, engedjék, meg, hogy kiemeljem, hogy az Akadémia fennállásának 125. évfordulója alkalmából rendezett ünnepi hetük, amely a haladó emberiség szemei előtt zajlik le, kétségtelenül hozzájárul az összes magyar tudósok egyesüléséhez, kapcsolataik megszilárdításához az egész világ haladó tudósaival, és a béketábor megerősítéséhez, amelynek élén a nagy Szovjetunió és az egész haladó emberiség vezére és tanítója, a tudomány korifeusa, a nagy *Sztálin* áll.

Erősödjék és virágozzék a Magyar Tudományos Akadémia tántoríthatatlanul a szocialista fejlődés útján, a magyar nép és az egész haladó emberiség javára!

Az üdvözlőbeszéd elhangzása után Fogarasi Béla r. tag, a II. osztály elnöke tartotta meg alábbi előadását:

A dialektikus materializmus szerepe a tudományos kutatásban és a Magyar Tudományos Akadémia feladatai

Tisztelt Akadémia!

A Magyar Tudományos Akadémia ezévi jubileumi nagygyűlésére azzal az elhatározással jöttünk össze, hogy a tudományos munkát hazánkban minden tekintben a kor színvonalára emeljük. Amikor jogos büszkeséggel megemlékezünk a magyar tudomány haladó hagyományairól és kiváló teljesítményeiről, ugyanakkor kötelességünknek tartjuk rámutatni arra is, hogy a reakció évszázados uralma Magyarországon elnyomta a haladószellemű tudományt, megakadályozta annak szabad fejlődését. Feladatunk felszámolni minden téren azt az elmaradottságot, amely tudományos életünkben, mint a feudális és tőkés rendszer és az évszázados gyarmati elnyomás maradványa még megmutatkozik. Ennek egyik nélkülözhetetlen feltétele, hogy elsajátítsuk korunk legnagyobb tudományos vívmányát, a dialektikus materializmus világnézetét.

Előadásunk mottója és vezérvonalaként bevezetésül idézem korunk tudományos géniuszának szavait:

»A tudomány történelme azt mutatja, hogy a dialektikus módszer a valódi tudományos módszer: a csillagászatól a társadalomtudományig — mindenütt igazolódik az a gondolat, hogy a világon nincs semmi örök, hogy minden változik, minden fejlődik. A természetben, tehát mindent a mozgás, a fejlődés szempontjából kell vizsgálni. *Ez pedig azt jelenti, hogy a dialektika szelleme áthatja az egész modern tudományt.*» (Sztálin: Anarchizmus vagy szocializmus? Művei: I. 317.)

A dialektikus materializmus eszmevilágának elsajátításáról és alkalmazásáról ma ebben a sztálini szavakban feltárt összefüggésben, a tudományos kutatással, elsősorban a természettudományi kutatással kapcsolatban lesz szó. Ami a dialektikus materializmusnak a társadalomtudományokra való alkalmazását illeti, e kérdés egyes vonatkozásairól I. és II. osztályunk együttes ülésén lesz szó.

A dialektikus materializmus klasszikus műveinek széleskörű tanulmányozása terén népünk és vele együtt tudományos értelmiségünk a felszabadulás óta nem csekély eredményeket ért el. De itt az idő, hogy a dialektikus materializmus általános tanulmányozásáról áttérjünk konkrét alkalmazására a tudományos kutatásban. Éppen ebben a vonatkozásban jutott el napjainkban a tudomány a maga egészében fejlődésének egy új, történelmű jelentőségű szakaszához. Ezt az új fejlődést ismerjük meg korunk élenjáró tudományából, a szovjet tudományból.

A dialektikus materializmus és a tudományos kutatás viszonyának alakulásában az új történelmi jelentőségű változást Engels szavaiból kiindulva mérhetjük le. *Engels*, aki elsőnek ismerte fel, hogy a fejlődés *»a tudatos-dialektikus természettudomány«* kialakulásának irányában halad, a természet dialektikus felfogásáról ezt írja: »Eljuthatunk hozzá, amennyiben erre a természet tényeinek szaporodó halmaza rákényszerít: könnyebben jutunk el hozzá, ha a dialektikus gondolkodás törvényeinek tudatával közeledünk e tények dialektikus jellegéhez.« (Előszó az *Anti-Dühring* 2. kiadásához 1885.)

Amit *Engels*, mint kívánságot fejezett ki, mint követelményt állított fel, amelyet a burzsoá tudomány a kutatás egyenes érdekeinek ellenére osztálykorlátozottságnak következtében nem akar megérteni, illetve egyenesen elutasít, *a dialektikus gondolkodásnak a természettudományban való tudatos*

alkalmazása, napjainkban nagyszerű eredményekhez vezet a Szovjetunióban. Ezért természetes, ha az elméleti kérdést, mely előadásom témája, a szovjet tudomány konkrét példáján, anyagán fejtem ki. Feladatom nem ezeknek a nagy eredményeknek tudományos szakvonatkozásban való ismertetése, hanem annak kimutatása, hogy a materialista elmélet és a dialektikus módszer tudatos alkalmazása milyen szerepet játszott a Szovjetunióban a tudomány fejlődésében.

A rendelkezésre álló gazdag anyagból azokat a mozzanatokot emelem ki, amelyek különösen alkalmasak a minket érdeklő kérdés megvilágítására. Ezek: a *Micsurin* által megalapozott és *Liszenko* által továbbfejlesztett biológia dialektikai vonatkozásai és *Pavlov* fiziológiai tanainak jelentősége a dialektikus materializmus fényében.

I. A micsurini biológia és a dialektikus materializmus.

A szovjet tudomány kiváló képviselői egyértelműleg hangsúlyozzák, hogy úttörő kutatásaikban *tudatosan* a dialektikus materializmus elméletére támaszkodva, az idealizmus és a metafizikus módszer elleni harcban érték el eredményeiket. Nem arról van tehát többé szó, hogy a természettudományok régi és új eredményeit, mint *példákat* használjuk fel a dialektika törvényeinek illusztrálására, hanem arról, hogy a dialektikus materializmus szempontjainak segítségével *új eredményekhez* jutunk el. Ez elvi jelentőségű különbség! Amint a szovjet tudományról a *Sztálinnak* ajánlott emlékkönyvben olvassuk: »Elmondhatjuk, hogy megszületett a dialektikus materialista természet-tudomány.« (*Sztálin és a szovjet tudomány* 393. l.)*

Abban, hogy korunk élenjáró természettudósai a Szovjetunióban konkrét kutatómunkájuk közben a dialektikus materializmus elméleti alapjára támaszkodhattak, döntő jelentősége volt *Sztálin*: »A dialektikus és történelmi materializmusról« című, a marxista-leninista filozófiát továbbfejlesztő, fejlődésének legmagasabb fokára emelő, korunk tudományos vívmányait összefoglaló zseniális munkájának.

Rendkívül tanulságos számunkra e tekintetben meghallgatni, hogyan látja a szovjet tudomány egyik kiváló képviselője, *Liszenko* a szovjet biológusoknak a dialektikus materializmushoz való viszonyát.

»A micsurini biológia elméleti fejlődésének felbecsülhetetlen és kimeríthetetlen forrásai *Sztálin* elvtárs művei«.

Sztálin »A dialektikus és történelmi materializmusról« c. klasszikus műve, az agronómiai biológia munkásai számára a biológiai jelenségek helyes fel fogásának nélkülözhetetlen általános elméleti alapja.« (*Liszenko*: *Sztálin és a micsurini agrobiológia. Sztálin és a szovjet tudomány* 381. l.)

»Csak a *Sztálin* által kifejtett dialektikus és történelmi materializmus pozícióból kiindulva hatolhatunk be mindinkább a micsurini tanítás mélységeibe és igazságába.« (u. o.)

»*Sztálin* elvtárs az élő természet törvényszerűségeinek feltárásához hatalmas elméleti fegyvert adott kezünkbe. Ennek eredményeképpen a biológusok és agronómusok egyre inkább és egyre mélyebben képesek kifejleszteni a micsurini tant, és ezzel egyre hatékonyabb segítséget tudnak nyújtani a kolhozoknak és a szovhozoknak.« (u. o.)

Liszenko rámutat arra, hogy a biológia kezdettől fogva a materializmus és az idealizmus harcának színtere volt, hogy ez a harc egyre élesebbé válik, és hogy a micsurini biológia hívei számára a materializmus elmélete tette és teszi lehetségessé elméletük következetes kidolgozását és alkalmazását.

* Az idézeteket oroszból én fordítottam. F. B.

Csak a *Lenin* és *Sztálin* műveiben addig nem ismert magaslatra emelt »materialista tan ad nekünk, biológusoknak lehetőséget arra, hogy kifejlesszük az idealizmustól ment, micsurini materialista biológiát, s ezzel az élő természet fejlődését mint az anyag mozgásának sajátos formáját fogjuk fel, törvényszerűségeit pedig úgy fogjuk fel, amint azok a valóságban ténylegesen megnyilvánulnak.« (u. o.)

Igy látják a szovjet biológia művelői, élükön az újtó, forradalmár tudóssal *Liszenkoval* a dialektikus materializmus megtermékenyítő befolyását a biológiára általában. Nem kevésbé tanulságos, hogyan fejti ki *Liszenko* a dialektikus materializmusnak a biológiai kutatásra gyakorolt irányító hatását a biológia egyes alapvető kérdéseiben.

Vegyük az élet kérdését. Minden ami élő, többé vagy kevésbé élő. Mi az élő, az életképesség? Az idealista biológusok szerint az életet, életképességet nem lehet felfogni, tanulmányozni, ez valami a testtől független, különálló »eleterő«. A materialisták elvetették ezt a tudománytalan felfogást. »De az a materializmus, amely nem ismeri a marxista-leninista dialektikát, nem tudja megmagyarázni, hogy mi az életképesség.«

Itt *Liszenko* olyan összefüggést hangsúlyoz, amelyet a magyar tudományos kutatás szempontjából különösen ki kell emelnünk. Az idealizmus ellen folytatott harc a dialektikus materializmus hívei számára sohasem jelentheti azt, hogy háttérbe szorítjuk a mechanisztikus materializmus és mindenmű vulgármaterializmus hibáinak feltárását. Ez nemcsak általános világnézeti szempontból fontos. Az élet kérdésénél a mechanisztikus felfogás zsákutcába jutott, és egyedül a dialektikus materializmus volt képes a szovjet biológiának azt a segítséget nyújtani, amely számára lehetővé tette, hogy az élet kérdésében döntő lépéseket tegyen előre. A *mechanicizmus, a mechanikus felfogás nem ismer specifikus biológiai törvényszerűségeket*. A biológiát fizikára és kémiára vezeti vissza. Képtelen az élő és élettelen minőségi különbségét felismerni és végeredményben idealizmushoz vezet. Nálunk ennek a felfogásnak képviselője volt *Szentgyörgyi Albert*, akinek agnosztikus felfogása, nihilisztikus magatartása az elméleti biológiai szintézissel szemben a biológiai tudomány fejlődését akadályozta.

A dialektikus materializmus az élet megismerésének feladatát egészen másképp értelmezi, mint a mechanikus felfogás. A dialektikus materializmus számára az élet az anyag sajátos, az anyagnak más formáitól minőségileg különböző létformája.

A szovjet tudósok a dialektikus materializmus elmélete alapján állva helyes utat választottak az élet *keletkezésére* vonatkozó kutatásaikban. Itt csak utalok arra, hogy a szovjet mikrobiológia nagyjelentőségű eredményei (*Lepesinszkaja* és *Boszjan*) módszertanilag szintén a szovjet biológiában már szilárd gyökereket vert dialektikus módszer alkalmazása által váltak lehetségessé. A régi, *Wirchow*-féle metafizikus elmélet szerint sejt csak sejtből, élő csak élőből keletkezhet. Az új dialektikus elmélet szerint sejtes és nemsejtes életformák egymásba átalakulhatnak. Világos, hogy milyen messzemenő következményekkel bírnak az új eredmények az élet eredetének kérdésére nézve.

A micsurini tan a *Sztálin* által továbbfejlesztett marxista-leninista dialektikát alkalmazva, feltárta az életképesség forrásait, azt, amit *Liszenko* a szervezet *életimpulzusának* nevez. A vezérfonal itt *Lenin* és *Sztálin* tétele, mely szerint *a fejlődés mozgató ereje: a tárgyak belső ellentmondásai*.

A micsurini biológia a dialektika e tételének, törvényének alkalmazása: »A test életimpulzusa, élő voltának, életképességének foka az élő test ellentmondásosságától függ. Az élő test csak azért és csak annyiban rendelkezik

életimpulzussal, mert belső ellentmondásokat tartalmaz.« (Liszenko id. mű 382/383. l.)

A szervezet életszerűségének ilyen felfogása alapján, folytatja Liszenko, világossá válik a *megtermékenyítés* szerepe. »Ez hozza létre az életszerűséget, az életimpulzust. A hím- és nőstény ivarsejtek egyesülése egy sejtben, a külön-nemű két ivarsejt magvának egyesülése egy magban, hozza létre az élő test ellentmondásosságát s ennek alapján jön létre az önfejlődés, önmozgás, az életfolyamat, — az asszimiláció, a disszimiláció, az anyagcsere.« (u. o. 383. l.)

Az élet egyedül helyes, dialektikus felfogása nemcsak elméleti, hanem gyakorlati szempontból is messzemenő jelentőségű. Ezen alapul a növénytermelésben és az állattenyésztésben a *keresztelésnek* az a gyakorlata, amely, amint ismeretes, olyan páratlan eredményekhez vezetett. S a gyakorlaton keresztül újra vissza az elmélethez. »Az »életerő«, mely az idealisták számára megfoghatatlan, a miczurini biológia számára irányíthatóvá és következőképpen megismerhetővé vált.« Liszenko itt ismét a gyakorlat és elmélet kapcsolatának *Sztálin* által kifejtett materialisztikus felfogására hivatkozik, mint amely a biológusok és az agronómusok számára lehetővé teszi »a dialektikus materializmus teremtő alkalmazását« a biológia előtt álló nehéz kérdések és gyakorlati feladatok megoldásában. Aláhúzom a »teremtő alkalmazás« kifejezést, mely híven jellemzi a szovjet tudomány viszonyát a dialektikus materializmushoz.

Liszenko a dialektikus materializmus szemszögéből *Darwin* tanának mélyenjáró elemzését és értékelését adja. *Darwin* halhatatlan érdeme, hogy az élő világot, mint folytonosan változó világot fogta fel, amely a természet-törvényeknek megfelelően fejlődik. Ám *Darwin* csak mennyiségi változásokat, növekvést és csökkenést ismert, és nem ismerte a minőségi állapotok átmenetét más minőségbe. Azonban egy faj átalakulása egy másikba ilyen minőségi változások nélkül nem lehetséges. A darwinizmus ezért csak *magyarázhatta* a fejlődést, és nem dolgozhatott ki olyan elméletet, amely az élő világ tervszerű befolyásolásának, *megváltoztatásának*, a *természet átalakításának* alapjául szolgálhatott volna.

Csak a dialektika alapján jöhetett létre az alkotó, teremtő darwinizmus, amely a materialista biológia fejlődésének korlátlan lehetőségét nyújt.

A darwinizmus alkotó továbbfejlesztésének legeklatánsabb megnyilvánulása a bűzváltozások átalakításai és ezen továbbmenőleg a fajok átalakítása rozsejtjé. A *Liszenko*-iskola idevágó nevezetes kísérleti eredményei nálunk is ismeretesek. Sokkal kevésbé ismeretes azonban az, hogy ezek a nevezetes eredmények nemcsak szorgos kísérletezésnek, nem is valami szerencsés egyszerű intuíciónak, hanem a dialektika tudatos alkalmazásának köszönhetőek.

Liszenko hangsúlyozza, hogy a dialektika, a fejlődés tanának sztálini kifejtése tette a szovjet biológusok számára lehetővé, hogy a növényi fajok egymásba való átalakulásának, mint *minőségi* átalakulásnak útját feltárják :

»A dialektika, ellentétben a metafizikával, nem úgy tekinti a fejlődés folyamatát, mint egyszerű növekedési folyamatot, ahol a mennyiségi változások nem vezetnek minőségi változásokhoz, — hanem, mint olyan fejlődést, amely jelentéktelen és rejtett mennyiségi változásokból, nyílt változásokba, gyökeres változásokba, minőségi változásokba megy át, ahol a minőségi változások nem fokozatosan jönnek létre, hanem gyorsan, váratlanul, egyik állapotból a másikba való ugrásszerű átmenettel, és nem véletlenül jönnek létre, hanem törvényszerűen, a jelentéktelen és fokozatos mennyiségi változások felhalmozódásának eredményeként.« (*Sztálin* : A dialektikus és történelmi materializmusról. Szikra, 6. l.)

Csak utalásszerűen emelek ki néhány pontot annak a tételnek igazolására, hogy a mennyiség és minőség viszonyának dialektikus felfogásának alkalmazása milyen konkrét tudományos eredményekhez segítette hozzá a biológiát.

a) A környezet és a szervezet kapcsolatát illetőleg: »A környező, a szervezetre ható életfeltételek minőségétől függ a szervezet minőségi változása.« (*Liszenko*: A biológiai tudomány állásáról. 17. l.)

b) A fajképződés kérdésében: »valamely faj létrejötte semmi egyéb, mint mennyiségi elváltozásokba való átmenete a történelmi folyamatban.« (u. o. 51. l.)

c) A *Liszenko*-féle stadiális elmélet a növényi fejlődés szakaszos jellegét, mint az anyagcsere *minőségi változásait* magyarázza. (*Oparin*: A szovjet biológia eredményei. *Sztálin* és a szovjet tudomány 387. l.)

d) Az ugrásszerű változások fontosságát kiemelve, *Liszenko* hangsúlyozza azt, hogy a minőségi-faji meghatározottságok *viszonylag állandók*. Az ugrásszerű változások sztálini felfogása magában foglalja azt, hogy nem minden változás ugrásszerű. Ennek alapján *Liszenko* megállapítja: »Az élő természet — biológiai lánc, mely mintegy egyes láncszemekre — fajokra bomlik. Ezért helytelen azt mondani, hogy a fajok semmiféle periódusban sem őrzik meg a minőségi-faji meghatározottságok állandóságát. Így beszélni annyi, mint az élő természet fejlődését ugrásnélküli folyamatos fejlődésnek elismerni.« (*Liszenko*: Agrobiológia. Oroszul 641. l.)

Liszenko eredményei természettudományi vonatkozásban is teljesen megerősítik *Sztálin* alapvető elvi jelentőségű megállapítását, hogy a régi minőségből új minőségbe való átmenet nem mindig robbanásszerű (vagyis ugrásszerű) módon megy végbe. (Marxizmus és nyelvtudomány 26. l.)

Részletesen ismertettem és idéztem *Liszenkot*, mert az ő világos fejtegetéséből kitűnik, hogy a szovjet tudomány kiváló képviselői milyen magas fokra emelték a dialektikának azt a tudatos alkalmazását, amelyet 70—80 évvel ezelőtt Engels a természettudomány fejlődése érdekében szükségesnek tartott.

A micsurini biológia fejlődése meggyőzően dokumentálja, hogy a dialektika természettudományi tudatos és konkrét alkalmazása milyen nagy eredményekhez vezet. A dialektikus materializmusnak ez a konkrét alkalmazása a természettudományokban egyszersmind a dialektikus materializmusnak, mint világnézetnek győzelmes útját is kiszélesíti. Vajjon van-e meggyőzőbb érv a dialektikus materializmus helyessége mellett, mint az, hogy a tudományos kutatást nagy perspektívájában is és részleteiben is megtermékenyíti, előbbreviszi, új felismerésekhez segíti?

A biológia *Micsurin* és *Liszenko* által képviselt materialista iskolája harcossá vált elmélet, melyet a tudomány pártszerűségének lenini-sztálini szelleme hat át. Jelentőségét éppen ezért számos vonatkozásban úgy világíthatjuk meg legjobban, ha rámutatunk szerepére a dialektikus és a metafizikus módszer, a materializmus és az idealizmus között folyó harcban. *Általános filozófiai vonatkozásban* ez a harc már régen eldőlt — a dialektikus materializmus javára. De a harc tovább folyik *konkrét* formákban az egyes természettudományok és társadalomtudományok területén, és lényegesen befolyásolja pozitív vagy negatív értelemben magát a kutatást.

Ime a harc lényege a dialektikus materializmus megvilágításában a biológia frontszakaszán.

A *Weismann*—*Morgan* elmélet szerint az öröklődési anyag független az élő test fejlődésének minőségi sajátságaitól.

A *Mendel—Morgan* elmélet szerint az élő test öröklődésének minőségi változásai függetlenek a külvilág feltételeitől.

A morganizmus izolálja a szervezetet a környezettől és a kromoszómát a szervezet egyéb részeitől. Ezáltal megbontja, illetve tagadja a *szervezet egységét*, valamint az élő szervezet és a környezet *egységét*.

Ezzel szemben *Liszenko* elmélete a dialektikának a *kölcsönhatásra* vonatkozó tételeiből és az *egészre* vonatkozó felfogásából indul ki.

A kölcsönhatásnak ez a felfogása nyilvánul meg a micsurini biológiának alapelveiben:

»Az életfeltételek változásai a növények fejlődéstípusát magát változtatásra kényszerítik. A megváltozott fejlődési típus ily módon az öröklődés megváltozásának első okává lesz.« (*Liszenko: Agrobiológia* 1948. 4. orosz kiadás. 631. l.)

Ebből következik a szovjet biológia további alaptétele: »A növények és állatok által fejlődésük folyamán szerzett tulajdonságok öröklődése lehetséges és szükségszerű.« (*Liszenko: Agrobiológia* 615. l.)

A materializmus és idealizmus ellentéte *ismeretelméleti jellegű is*. A kromoszóma elmélet alapja egyrészt a változhatatlanság, az elszigeteltség metafizikus dogmája, a metafizikai idealizmus, sőt spiritualizmus (a gén, mint halhatatlan »testetlen testecske«), másrészt az *agnoszticizmus*. A morganisták szerint a mutációk »bizonytalansága« megakadályozza, hogy előre láthassuk azokat. Ebből a *Mendel—Morgan* iskola szerint az következik gyakorlatilag, hogy a természet nem befolyásolható, illetve befolyásolhatósága rendkívül szűk keretek között mozog.

Ezzel szemben a szovjet biológia hívei a materializmus ismeretelméletét alkalmazzák a biológiára és sikerrel dolgozzák ki a *biológiai megismerés elméletét*, amely a külső életfeltételek — vagyis a külvilág — befolyásoló szerepéből kiindulva a külső feltételek célszerű kiválasztásán keresztül eljut az objektív fejlődés befolyásolásának, aktív irányítása lehetőségének felismeréséhez. Ez a felfogás a dialektikus materializmus ismeretelméletén alapul, amely kiindul a világ megismerhetőségéből, és a praxist, a gyakorlatot, mint ismeretünk helyességének ismérvét határozza meg.

S ez végeredményben áll magára a dialektikus materializmus elméletére is! Helyességének, igazságának legfőbb ismérve az, hogy a gyakorlati alkalmazás állandóan igazolja, úgy a társadalom, mint a természet terén.

II. A pavlovi fiziológia és korszerű értékelése a dialektikus materializmus szempontjából

Az 1948-ban lefolyt biológiai vita a Szovjetunió tudományos életében és az egész haladó tudomány szempontjából történelmi jelentőségű esemény volt. A vita a micsurini biológiának a reakciós biológia felett aratott teljes győzelmével végződött. Ez egyszersmind a dialektikus materializmus új győzelmét is jelentette a reakciós idealizmus felett. A biológiai vita nagy lökést adott a tudományos fejlődésnek. E fejlődés egyik láncszeme volt az 1950-ben megtartott vita *Pavlov* tudományos hagyatékáról. A vita új megvilágításba helyezte *Pavlov* tanát az idegrendszer és az agyvelő szerepéről az emberi szervezet működésében. E vitában nagy szerepet játszott a dialektikus materializmus alkalmazása a konkrét fiziológiai kutatásban. A vitából világossá vált, hogy a dialektikus materializmus mindinkább áthatja a szovjet tudományos kutatást, mind átfogóbb és mind rendszeresebb formában valósul meg az engelsi program, a dialektika tudatos alkalmazása a természettudományban.

Ez nyilvánul meg egyrészt *Pavlov* tanainak értékelésében, mondhatjuk újjáértékelésében, másrészt messzemenő elméleti és gyakorlati továbbfejlesztésében, illetve e továbbfejlesztés konkrét feladatainak kijelölésében.

Legelőször is le kell szögezni, hogy úgy *Pavlov* tanítványai, mint a szovjet filozófusok nagy gonddal és alapossgal megvizsgálták *Pavlov* viszonyát a dialektikus materializmushoz, és egyértelműleg megállapították a pavlovi elmélet dialektikus materialista jellegét. »Szükséges megjegyezni, hogy tevékenységének a szovjethatalom alatti időszakában *Pavlov* a dialektikus materializmus tudományos világnézetének termékeny hatása alatt állott. Olvasta a marxizmus-leninizmus klasszikusainak filozófiai műveit. Nem egyszer mondomta tanítványainak, hogy figyelmesen olvasta *Lenin* Materializmus és empiriokritizmus c. könyvét és kijelentette, hogy a filozófia alapkérdéseiben teljesen egyetért *Lennin*el.« (*A. Astratjan: Pavlov* tanának dialektikus materialista jellegéről. *Voproszi filozofii* 1949. I. köt. 149. l.)

Pavlov legjobb tanítványai hangsúlyozzák azt is, hogy *Pavlovot* a mechanisztikus materializmus hívének feltüntetni annyi, mint egész elméletét eltorzítani. Hazai irodalmunkba is becászott *Pavlov* ilyen irányú értelmezése, melynek korrigálása feltétlenül szükséges.

Pavlov tudományos életművének legjobb jellemzése az ezévi fiziológiai vita alkalmából hangzott el és így hangzik :

»Az átmenet a szervezetnek mint egyéneként tanulmányozott szervek és rendszerek szummájának felfogásáról a pavlovi felfogáshoz, az egész szervezetnek és a külső környezettel való természetes viszonyának tanulmányozásához a tudományos gondolatnak nem csekélyebb vívmánya volt, mint az átmenet *Ptolemaeus világnézetéből a heliocentrikus rendszerbe*.

És ugyanúgy, mint ahogy *Kopernikus, Galilei* és *Newton* után elgondolhatatlanná vált az asztrológusokhoz való visszatérés, *Pavlov* után elgondolhatatlannak kell lennie a *Wirchow, Verworn, John Müller* és *Scherrington* fogalmaival való operálásnak.« (*Bikov* előadása. *Pravda*, 1950 július 9.)

Ez a fogalmazás jól kiemeli *Pavlov* elméletének egyik sarkpontját : a szervezetet mint egészt és nem mint részek mechanikus összegét, és a külső környezettel való viszonyában tanulmányozza. Nem nehéz felismerni a miczurini tannal való mély kapcsolatot és azt, hogy ugyanúgy, mint *Micsurin* esetében, a pavlovi elmélet igazi jelentőségének megállapítása csak a dialektikus materializmus álláspontjáról vált lehetségessé.

Maga *Pavlov* tudatában volt az által képviselt elmélet korszakalkotó jelentőségének. Ime a következő kijelentése :

»Az agyvelő, mely létrehozta a természettudományt, most annak tárgyává válik«. Nem fényes példája és alkalmazása ez a kölcsönhatás, a kölcsönös összefüggések dialektikus elvének?

És hogyan határozta meg *Pavlov* az idegrendszer tanulmányozásának végső célját? »A végső cél : uralom az idegrendszer felett és annak céltudatos befolyásolása a boldogság érdekében.« (Összes művei oroszul I. 407.) Az élettan célja : biztosítani uralmunkat az anyag legbonyolultabb, legmagasabb formája — az agy tevékenysége felett ! *Pavlov* szavaival : »Az úton, amelyre az élőlény agyának szigorú fiziológiája lépett, a tudományt ugyanolyan csodálatos felfedezések várják és velük ugyanolyan rendkívüli hatalom legfelsőbb idegrendszerünk felett, amely nem marad a természettudományok más felfedezései mögött«. (id. *Oparin*, *A szovjet biológia eredményei. Sztálin* és a szovjet tudomány).

Ezt a célkitűzést a marxizmus-leninizmus sugalmazta.

Ez a pavlovi célkitűzés mély rokonságában és egységben áll *Micsurin* híres programmá vált szavaival: »Nem várhatunk adományokat a természettől — el kell venni azokat tőle — ez a feladat.«

A pavlovi hagyatékról lefolytatott vitából kiderült, hogy a szaktudósok a pavlovi mű egész átfogó jelentőségét nem mindig méltányolták, sőt letértek *Pavlov* útjának következetes folytatásáról. Mikor következett ez be? Akkor, amikor nem következetes materialista módon értelmezték *Pavlovot*, amikor mint *Orbelli*, engedelmeket tettek az idealizmusnak vagy agnosztikus változatainak, és amikor nem dialektikus, hanem eklektikus és metafizikus módszerekkel tárgyalták a kérdéseket.

Az ezévben — *Sztálin* kezdeményezésére — lefolyt vita élesen kihangsúlyozta e szempontokat. Úgy, amint *Sztálin*nak köszönhetjük a *Pavlov*-hagyaték kérdésének napirendre tűzését, úgy a dialektikus materializmus sztálini kifejtésének a vezető szempontokat, melyek a pavlovi elmélet helyes értelmezését és továbbfejlesztését lehetővé tették.

A fizioológia új, pavlovi szakasza az élő szervezetet a *környezettel való egységben* vizsgálja.

A vita különös erővel emelte ki a *dialektikus egység* fogalmát. Mit jelent ez?

Pavlov szerint »az állati szervezet egy rendkívül bonyolult, úgyszólván végtelen számú részből álló rendszer, ahol nemcsak valamennyi rész egymással, hanem a rendszer *mint egységes komplexum a környező természettel* kapcsolatban áll.« (*Bikov*, id. mű.)

Ezen általános felfogás keretein belül maga a pavlovi reflexelmélet sokkal gazdagabb, mélyebb, dialektikusabb méltatást nyert, mint a multban.

Pavlov kérdésfeltevése: hogyan válik a reflex reflexszé, azokból a ténykedésekből, amelyek a szervezetben a reflexek fellépése előtt is megvannak?

A feltételes és feltétlen reflexek megkülönböztetésével kapcsolatban *Pavlov* nemcsak a két reflexfajta ellentétét, hanem azok egymásba való *átalakulását* is hangsúlyozta. Feltételes reflexek feltétlenné válhatnak.

A vitában *Pavlov* következetes tanítványainak a dialektikus materializmus alkalmazásának segítségével sikerült kiemelni az *egészben való szemlélet* jelentőségét az élő szervezet tevékenységének vizsgálatában, szemben a szervezetet csak részeiben, csak morfológiailag, csak egyes funkcióiban vizsgáló fizioológiával és orvostudománnyal. További döntő fontosságú mozzanat a következő: a dialektikus materializmus fejlődéselmélete szerint minden egészben egységes összefüggésben van egy *vezető* elem, *vezető* mozzanat, melynek döntő szerepe van a fejlődés irányításában. Ez a vezető elem az emberi szervezet tevékenységében, a környezettel való kapcsolatában az *agykéreg*.

»A pavlovi elmélet lényege, hogy a szervezet egész tevékenysége az agykéreg hatása alatt mind pontosabb és finomabb egyensúlyba jut a környezettel.« (*Ju. Zsdánov*: A fizioológiai szesszió néhány eredménye. Pravda 1950. aug. 20.)

Pavlov alaptétele, mondja *Bikov*, a központi idegrendszer összes alkulatainak funkcionális egységén belül az agykéreg uralkodó szerepe.

Hangsúlyoztuk már, hogy a szovjet biológiában és a szovjet fizioológiában a dialektika vezérlő eszméinek irányítása alatt egészen új megvilágításba helyezik a *minőség* kérdéseit. Az a tény, hogy a mennyiségi változások minőségi változásokba mennek át, a dialektikában mint általános törvényszerűség nyert megállapítást. A marximus klasszikusai ezt a törvényt sikerrel alkalmazták a társadalmi fejlődés törvényszerűségeinek megvilágításában. A szovjet tudomány ma sok esetben sikerrel alkalmazza a természet jelenségeinek tanul-

mányozásában, így a biológiában, a *fajok* eredetének és fejlődésének magyarázatában. (I. *Liszenko* cikkét a biológiai fajok elméletének új mozzanatairól. Pravda 950. nov. 1.)

Ebben az összefüggésben *Pavlov* legkiválóbb tanítványai ma teljes joggal emelik ki azt, hogy *Pavlov az ember és állatt között fennálló minőségi különbségnek* milyen nagy jelentőséget tulajdonított az élettani és lélektani kutatás szempontjából. *Pavlov* szerint, amint általában a materialisták szerint, nincs szakadék az ember és az állatok között. De *Pavlov* ugyanakkor materialista exakt alapot ad az emberi agytevékenység minőségi különbségét, sajátosságát hangsúlyozó felfogásnak a *második jelzőrendszer* elméletével, amelynek részletes kidolgozása a jövő tudományának egyik legizgatóbb feladata. Világos, hogy ez az elmélet már ma is módszertanilag a tudomány fejlődését is egy új, magasabb minőségi fokára emeli.

Távrolról sem lehet célunk e helyen kiemelni mindazt, amit a pavlovi fiziológiai hagyaték kérdéseire vonatkozó vita tudományos vonatkozásban nyújtott. De azt hisszük, kiemeltük a vitának egyik fontos tanulságát, azt, hogy a dialektikus materializmus úgy a pavlovi tan helyes, korszerű értelmezésében, mint alkalmazásában vezető szerepet játszik. Kettős vonatkozásról van itt szó. Egyrészt a pavlovi fiziológia eredményei teljes mértékben igazolják, természettudományilag alátámasztják a dialektikus materializmus tételeit. Másrészt a konkrét tudományos kutatás fejlődésében mindinkább érvényesülnek a dialektikus materializmus által megállapított általános törvényszerűségek és a dialektikus módszer irányító szempontjai.

III. Következtetések

A dialektikus materializmus szerepe a konkrét tudományos kutatásban a következőkben áll:

A dialektika általános törvényeinek tudatos módszeres alkalmazása iránytű a tények és jelenségek labirintusában való eligazodáshoz. Rendkívül elősegíti az *általánosítást*, a szintézist, a jelenségek közötti összefüggések megértését, és egyenesen nélkülözhetetlen a bonyolult, *ellentmondásos* folyamatok, jelenségek helyes felfogásához, egyrészt az ellentmondások feltárásához, másrészt az ellentétek egységének felismeréséhez.

A dialektikus materializmus megóv az idealista eltévelyedésektől, és az objektív és a szubjektív tényezőt elkülönítve, helyes irányban befolyásolja a tudományos kutatást.

Sok természettudós azt gondolja a dialektikus materializmusról: »enélkül is megvoltunk és meg is leszünk«. Figyelműkbe ajánljuk *Lenin* szavait: Szolid filozófiai megalapozás nélkül semmiféle materializmus nem állhatja meg helyét a burzsoá eszmék támadása és a burzsoá világszemlélet ellen folytatott harcban. (*Lenin: A harcok materializmus jelentőségéről.*)

A szűk empirizmus akadályozza, gátolja a tudomány fejlődését.

Ugyanúgy, amint a dialektikus materializmus a konkrét kutatást *elősegíti*, a metafizikus szemlélet és az idealisztikus ismételmélet (machizmus, neopozitivizmus, agnoszticizmus) a tudományos *kutatást* akadályozza, zsákutcába vezet, hamis irányba tereli.

Nem nehéz kimutatni, hogy a dialektikaellenes metafizikus módszer plusz idealizmus, olykor — mint *Marrnál* — vulgármaterializmus, a társadalomtudomány terén a valóság abszurd elferdítéséig vezet. Még a jóhiszemű pozitívizmus is csak a felületi tényekhez jut el, de a gazdasági és történeti összefüggéseket nem ismeri fel. Ha például nem vagyunk tisztában a termelés,

az alap, a felépítmény viszonyával, ha összezavarjuk a kategóriákat, ha a nyelvet felépítménynek tartjuk, úgy ez, mint *Sztálin a Marr-vita* alkalmából írott cikkeiben kimutatta, az egész nyelvtudományi kutatást zsákutcába juttatja, hamis vágányra tereli. E kérdéseket pedig dialektikus és történelmi materializmus nélkül nem lehet tisztázni!

A biológiában az idealizmus számos esetben a *tények* egyenes, sokszor szemérmetlen tagadásához vezet. Így a morganisták részéről a *vegetatív hibridizáció tagadásához*, általában a szerzett tulajdonságok öröklődésének *a priori*, »elvi« tagadásához.

Bonyolultabb a kérdés az *exakt* tudományokban. Itt sokan azt hiszik, mindegy, hogy pl. a matematikában, vagy a fizikában milyen ismeretelméleti álláspontot foglalunk el. Ez a nézet súlyos tévedésekhez vezet. A tudományos kutatás nem független az ismeretelméleti és módszertani állásponttól, amelyet a tudomány művelői elfoglálnak. Hogy ez így van, azt igen tanulságos módon szemlélteti a modern fizika egyik legfontosabb területén, a kvantummechanikában előállott válság. A válság tényét ma már senki sem tagadja. De mi a válság oka? Erre a kvantummechanika nyugati művelői nem tudnak választ adni. És ez nem véletlen. A kvantumelmélet ismert nyugati művelői, *Bohr*, *Heisenberg* és mások, az ismeretelméleti idealizmus hívei. Elméletük megfogalmazásában a fizikai elmélet és az idealisztikus, misztikus filozófia kezdetől fogva összefonódtak. Vajjon véletlennek kell-e tekintenünk, hogy a kvantummechanika fényes sikerei után, melyeket a huszas években elért, ma olyan nehézségek előtt áll, amelyeket nem képes leküzdeni? A kérdés óriási jelentőségű, és részletes tárgyalása messze túlmegy előadásunk keretein. Aligha tévedünk azonban, ha a kvantumelmélet mai válságának egyik főokát abban látjuk, hogy *Heisenberg*, *Bohr* és híveik a reakciós idealizmus rabjai, s a hamis ismeretelméleti megalapozás akadályává vált a felmerült nehézségek megoldásának.

A dialektikus materializmus nem ad kész recepteket. Általános törvényei nem *formulák*, melyeket adott jelenségekre konkrét tudományos elemzés nélkül ráhúzni lehetne. Ez a dialektika helytelen, vulgáris felfogása. Akik így értelmezik a negáció negációját és a dialektikus materializmus más törvényeit, azok teljesen félreértik a dialektika feladatát a teremtő, alkotó kutatásban.

A dialektika általános törvényeinek ismerete a legcsekélyebb mértékben sem *helyettesítheti* a konkrét szakmai kutatást, de *irányt* ad annak.

Hadd nézzük meg a kérdést az *ellentmondás* dialektikájára vonatkozólag. A materialista dialektika általános törvényeket állít fel arról, hogy a dialektika a *tárgyakban* rejlő ellentmondások vizsgálata, hogy az ellentétek egymásba átalakulnak, hogy a fejlődés az ellentétek egysége és harca. — De mindezt a tudományokban, mint általános irányító elveket kell felhasználnunk, és még hátra van a specifikus tudományos kutatás feladata: az egyes tárgyak, tárgycsoportok, folyamatok konkrét sajátos ellentmondásait feltárni.

A szovjet biológia feltárta az *élő anyag specifikus ellentmondásait*, az asszimiláció és disszimiláció ellentétét, amely mint a *külső* és *belső* tényezők ellentéte nyilvánul meg és ezen ellentétek egymásba való átmenését.

Pavlov feltárta a feltételes és feltétlen reflexek, másrészt az inger és a gátlás specifikus ellentéteit. A kettő együtt egy egységes folyamatot alkot és mintegy harcban áll egymással. Tehát: itt is az ellentétek egysége és harca megy részbe. A *Pavlov*-iskola felszámolja a vegetatív és az animális idegület *hamis* ellentétét. A szimpatikus és paraszimpatikus idegrendszer nem antagónisztikus ellentmondást, hanem egységes egészet alkot.

A szovjet tudomány az ellentéteket nem általános logikai formában, hanem konkrétan vizsgálja, pl. mint a kristály állapotú vírusok átalakulását nem-kristályalakú vírusokká és fordítva, mint a nem-sejtes szerkezetű mikrobák átalakulását sejtes szerkezetűekké. Mindezen vizsgálatoknál a dialektika tana az ellentétekről nagy segítséget nyújt a kutatásnak a *fogalmak tisztázásában*, a »fogalmakkal való operálás művészetében« (Engels).

A Szovjetunióban nemcsak a biológiában és fiziológiában, hanem a többi természet-tudomány terén is hasonló materialista és dialektikus szellemű kutatómunka folyik. Így a fizikában, a csillagászatban, stb. A mi feladatunk abban áll, hogy minden egyes tudományágban a szovjet tudomány alapján gondosan tanulmányozzuk a dialektikus materializmus alkalmazását a tudományos kutatásban.

Egy előadás keretén belül nem vállalkozhatom arra, hogy bármilyen vázlatosan is kifejtssem a dialektikus materializmus alkalmazásának jelentőségét a társadalom-történeti tudományok területén. Nagygyűlésünkön az I. és II. osztály közös üléseket tartanak *Sztálin* tanulmányairól, amelyek marxista alapra helyezték a nyelvtudományt, és új teremtő eszmékkel gazdagították a történelmi materializmus egész elméletét. Itt csak annyit kívánok ebben az összefüggésben kiemelni, hogy *Sztálin* cikkeiben a dialektikus módszert zseniálisan alkalmazta egy konkrét tudomány, a nyelvtudomány alapkérdéseire, valamint a felépítmény egész nagy kérdéskomplexumára. Ezzel a sztálini cikksorozat a nyelvtudomány példáján és azon túlmenőleg, újabb bizonyítékát szolgáltatja annak, hogy a dialektikus materializmus következetes alkalmazása a tudományos kutatás alkotó továbbfejlesztésének, fejlődésének éltető eleme, és minden más út pangáshoz és zsákutcába vezet.

IV. A Magyar Tudományos Akadémia feladatai

Az eddigiekből levonhatjuk a tanulságokat Akadémiánk számára.

Eljött az ideje annak, hogy a Magyar Tudományos Akadémia munkásságát a dialektikus materializmus világszemléletére alapozza, a marxista materializmus elméletét és a dialektika módszerét *Sztálin* által továbbfejlesztett és fejlődésének legmagasabb fokára emelt formájában a konkrét tudományos kutatásban alkalmazza.

Ez tudományos életünk felvirágzásának legfontosabb ideológiai feltétele.

Egy ilyen nagy feladat természetesen nem oldható meg sem egy nagygyűlésen, sem akár egy-két év munkájával. Megoldása, megvalósítása tudományos életünknek egy egész periódusára fog kiterjedni. De ez a nagygyűlés történeti jelentőségűvé válhat az Akadémia életében azzal, hogy kifejezi késztségét e célkitűzés megvalósításához, kijelöli a haladó magyar tudomány fejlődésének irányát.

A multban a reakció béklyóba verte a tudomány szabad fejlődését, s egyik fegyvere e téren a haladó filozófia, az élenjáró elmélet elnyomása volt. »A magyar nép idegenkedik az elvont gondolkodástól« — írták hivatalos tudományos kiadványokban. Ez nem egyéb, mint a magyar nép és a magyar tudomány megrágalmazása !

»A magyar gondolat antimaterialista« — ezt hangoztatta állandóan a reakció. — Ez annyit jelentene, hogy a magyar gondolat tudományellenes. Ez is a magyar gondolat, a magyar tudomány megrágalmazása. Bár a materialista elmélet fejlődését elnyomták, természettudósaink túlnyomó többsége

mégis ösztönös materialista volt. Ma azonban arról van szó, hogy ezt az ösztönös materializmust meghaladva, a kor követelményeinek megfelelő módon, tudományos munkánkat a dialektikus materializmus szilárd alapjaira helyezzük.

Ehhez természetesen állandó, elmélyített, rendszeres, tervszerű munkát kell folytatni. Abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy e munkánkban felbecsülhetetlen segítséget nyújtanak nekünk *Sztálin* munkái, segítséget nyújt az élenjáró szovjet tudomány.

Meg kell szervezni a szaktudományok és a marxista filozófia, a marxista-leninista társadalomtudomány művelőinek összeműködését. A világnézeti, módszertani, ismeretelméleti kérdéseknek elmélyített tanulmányozása ellensúlyozni fogja a specializált szakmai kutatásban ma gyakran megmutatkozó egyoldalú praktícizmust.

Igen fontos, hogy a dialektikus materializmus kérdéseit ne csak általánosságban, elvont formában tegyük fel és tárgyaljuk. A szovjet tudomány példáját követve meg kell tanulnunk a materialista elméletet és a dialektikus módszert az egyes tudományszakok sajátos területén, azok anyagán kidolgozni és alkalmazni.

Ne felejtsük el Engels kitűnő megállapítását: »Más dolog a dialektika alap gondolatát szavakban elismerni, és ismét más a valóságban a vizsgálat minden területén részletesen alkalmazni.« Ilyen módon a dialektikus materializmus igazsága közvetlenül evidenssé, meggyőzővé fog válni a tudomány művelői számára, és ugyanakkor a dialektikus materializmus kifejtése filozófiailag is sokat nyer konkrét gazdagságban.

A dialektikus materializmus szerint az igazság ismerve, próbaköve a gyakorlat. Az elmélet és gyakorlat e kapcsolatának vezérfonalként kell áthatni egész tudományos munkánkat.

A reakciós idealizmusnak és az azzal kapcsolatos metafizikus módszernek, antidialektikus szemléletnek tudományos életünkben meglevő maradványai ellen a dialektikus materializmus bevált fegyvereivel következetes harcot kell folytatni.

A vitás *tudományos* kérdéseket a sztálini elv alapján, a vélemények harcában, szabad vitákban kell megoldani.

A dialektikus materializmus elsajátítása és a tudományban való érvényesítése, alkalmazása tudományos fejlődésünkben, elodázhatatlan szükségletté vált, amely ugyanannyira következik a tudományos kutatás mai állásából, mint a *népi demokrácia és a tudomány mind szorosabbá váló kapcsolatából*. Legyen szabad ezzel kapcsolatban népünk bölcs vezérének, *Rákosi Mátyásnak* szavait idéznem: »Az értelmiségi munkára ugyanolyan megtermékenyítően hat a marxizmus-leninizmus elmélete, mint a politikára, vagy a társadalmi munka és fejlődés egyéb területeire. És mindjárt hozzá lehet tenni: a szocializmus építésének bizonyos fokán túl minden értelmiségi munka minősége úgy nő és úgy hatványozódik meg, ahogy benne a marxizmus-leninizmus elmélete érvényre jut és megvalósul.« (*Rákosi Mátyás: Emeljük pártunk elméleti színvonalát. Szikra 1950. 6. o.*)

Ez a megállapítás teljesen érvényes — nem utolsó sorban — a tudományos munkára is.

Bízunk abban, hogy a Magyar Tudományos Akadémia népünk és a tudomány javára sikerrel fogja az előtte e téren álló feladatokat megoldani és ezzel szolgálni az emberi haladás, a szocializmus, a béke ügyét.

Fogarasi Béla r. tag előadásának befejeztével Gombás Pál alelnök javasolta, hogy a megnyitóülés Rákosi Mátyás miniszterelnök-helyetteshez az alábbi táviratot intézze:

»A Magyar Tudományos Akadémia alapításának 125. évfordulóján tartott nagygyűlés forró szeretettel üdvözli Önt, a magyar tudomány nagy pártfogóját.

Az Ön vezetése, a Magyar Dolgozók Pártja útmutatásai tették lehetővé számunkra, hogy ezt az évfordulót szabad népköztársaságunkban ünneplhessük. Tudományos életünkre is hatalmas, megtermékenyítő hatással van az a történelmünkben páratlan lendülettel folyó munka, amellyel dolgozó népünk építi az új gazdag, szocialista hazát.

Egy évvel ezelőtt az Ön szerető gondoskodása és bölcs útmutatásai tették lehetővé Akadémiánk megújítását. Mi, magyar tudósok ma olyan feltételek mellett végezhetjük munkánkat, melyekhez hasonlóról a régi rendben nem is álmodhattunk. Akadémiánk megújítása és a tudománynak nyújtott hatalmas erkölcsi és anyagi támogatás lehetővé teszik, hogy minden erőnket és tehetségünket az előttünk álló és a szocializmus építése szempontjából oly fontos feladatoknak szentelhessük.

Jubileumi ülésünk alkalmával megfogadjuk Önnek, hogy továbbfokozzuk erőfeszítéseinket hazánk szocialista építése érdekében, és az Ön vezetésével, a nagy *Sztálin* útmutatásait követve vesszük ki részünket a békéért folyó harcból. Fogadjuk, hogy a Szovjetunió Tudományos Akadémiája példáját követve, minden erőfeszítésünkkel hazánkat és a haladó, békeszerető emberek nagy táborát fogjuk szolgálni.«

A távirat szövegét az ünnepi ülés résztvevői hatalmas lelkesedéssel elfogadták.

Az ülés Rusznyák István elnök zárszavaival ért véget.

III.

CIX. NAGYGYŰLÉS

Az osztályok ülésai

1950. november 27-től december 1-ig az Akadémia osztályai és a Vegyész Csoport tartottak tudományos üléseket, melyeken az alábbi előadások hangzottak el, élénk vitáktól kísérve.* Az előadások nagyrésze egy-egy főtéma körül csoportosult.

Az I. és II. Osztály együttes ülésai

Sztálin nyelvtudományi cikkeinek tanulságai

Németh Gyula r. tag: Sztálin nyelvtudományi cikkei és a hazai nyelvtudomány.

A nyelvtudomány fejlődése a XX. század folyamán érezhetően meglassult, ellankadt. A régi alapokon a további építés, legalábbis jelentős, nagyszabású építés lehetetlennek bizonyult. A magyar nyelvtudományban is a legutóbbi időkben feltűnt, mint új irányzat, a marizmus, de ez a tudománytalan irányzat útját állotta minden haladásnak. *Sztálin* rámutatott a marizmus súlyos tévedéseire, és lerakta a marxista nyelvtudomány szilárd alapjait. A magyar nyelvtudomány most már teljes mértékben élhet azokkal a nagyszerű lehetőségekkel, amelyeket a társadalmi átalakulás és a multban soha nem ismert támogatás nyújt neki. A teendő most, a sztálini alapon továbbfejleszteni az elveket, és ezeket azután meggyőző részletkutatásokban alkalmazni. Az útmutatást elsősorban természetesen a Szovjetunió nyelvészeitől várjuk. Előtérbe helyezük azokat a feladatokat, amelyek az élettal közvetlen kapcsolatban vannak. Tisztában vagyunk azzal, hogy a nyelvészek a jövőben nem lehet beletemetkezni a pusztá nyelvtörténeti kutatásba.

Bárczi Géza r. tag: Sztálin és az általános nyelvtudomány.

Sztálin nyelvtudományi cikksorozata, noha a részletek tisztázását a szakemberekre bizza, rengeteg olyan kérdést érint közvetlenül vagy közvetve, mely az általános nyelvtudomány körébe vág. Elsősorban megállapítja a nyelv és a társadalom viszonyát, s egyben éles világitásba helyezi az alap és a felépítmény fogalmát. A másik alapvető tétel, hogy a nyelv nem osztályjellegű. Ez alapvető tételek világossága és szilárdsága lehetővé teszi az általános nyelvtudomány számos igen súlyos kérdésének eldöntését. Megállapítja *Sztálin* a nyelvtudomány legfontosabb célját is, a nyelv fejlődése belső törvényszerűségének tanulmányozásában. Ez csak az egyes nyelvek történetén alapulhat, melyet a nyelvet beszélő társadalmak történetével való összefüggésben kell megvizsgálni. *Sztálin* cikkeiből két alapvető tanulságot meríthetünk: óvakodnunk kell, hogy a helytelen elméleteket ne erőszakoljuk rá a tényekre, ahogyan a marizmus tette; s egy percre sem szabad lemondanunk a kritika és önkritika fegyveréről. A szabad kritika és a vélemények harca minden tudomány fejlődésének nélkülözhetetlen feltétele.

* Az előadásokkal részletesen az Osztályközlemények fognak foglalkozni.

Zsira Miklós r. tag: Sztálin cikkei és az összehasonlító nyelvtudomány.

Sztálin klasszikus cikkeinek igazságai a nyelvtudomány egész területén érvényesülnek. Az összehasonlító nyelvtudomány Sztálin szerint »komoly hiányai ellenére is munkára, a nyelvek tanulmányozására ösztönöz«. Megfogadjuk, hogy a Sztálin említette hiányokat a marxizmus-leninizmus fegyverével sorra felderítjük, kiküszöböljük. Büszkéek leszünk, ha a köz javát szolgáló kifogástalan munkával sikerül majd dolgozó népünk anyagi, erkölcsi támogatására és Sztálin felbecsületlen segítségére méltónak bizonyulnunk.

Molnár Erik r. tag: Sztálin nyelvtudományi cikkei és a történettudomány.

Sztálin nyelvtudományi cikkei a marxista-leninista elméletet rendkívül jelentős megállapításokkal gazdagították. Megteremtették a nyelvtudomány szilárd elméleti alapjait azzal, hogy kijelölték a nyelv helyét a társadalmi jelenségek sorában és felfedték a nyelvfejlődés alaptörvényeit. De ezenkívül a dialektikus és történelmi materializmust is továbbfejlesztették. A nyelv fejlődéstörvényei, amelyeket Sztálin felfedett, új megvilágításban mutatják be az általános dialektikus mozgástörvényt. Sztálin megállapításai, amelyek a szocialista építés tapasztalatait általánosítják, fényt derítenek azokra a különleges formákra, amelyekben az általános fejlődéstörvény a szocialista építés korszakában megvalósul, különösen az alap és felépítmény viszonyának megváltozására ebben a korszakban. Mindezzel példát mutatnak a marxista-leninista elmélet teremtő továbbfejlesztésére.

Lukács György r. tag: Sztálin nyelvtudományi cikkeinek tanulságai az irodalom és művészettörténet szempontjából.

A marxista irodalom- és művészettörténet a felépítmény körébe eső jelenségeket vizsgálja. Felhívja a figyelmet arra, hogy az alap és felépítmény viszonyát nem szabad sematikusan tárgyalni, hogy minden művészi alkotás a gazdasági alap talaján nő, azonban mindig a társadalom egészét tükrözi vissza, egy-egy osztály konkrét társadalmi helyzetéből tekintve.

Sztálin elvtárs kiemeli a felépítmény aktív jellegét, amely hatalmas cselekvőerőként tevékenyen hozzájárul alapja megerősödéséhez, a régi alap megszüntetéséhez. A kutatókra e területen még óriási feladatok várnak, amelyekhez alig-alig kezdtek hozzá.

Mai irodalmunk vizsgálatához fontos útmutatást ad Sztálin elvtárs, amikor leszögezi, hogy a minőségi változások robbanásszerű végbemenetele nem kötelező arra a társadalomra, amelyben nincsenek ellentétes osztályok.

Szabó Imre lev. tag: Sztálin tanítása a nyelvtudományról és a jogi felépítmény.

A sztálini tanításból a jog vonatkozásában különösen ki kell emelni a felépítménynek és így a jogi felépítménynek Sztálin által adott meghatározását, amely az adott jogrendszer létrejöttére és változására nézve ad alapvető tudományos megállapítást. A felépítmény szerepének meghatározása megadja a jogtudomány számára azt a mértéket, amellyel a jogi felépítményt, az adott jogrendszer megfelelő vagy kevésbé megfelelő voltát mérhetjük, aszerint, hogy jogilag szolgálja-e az adott társadalmi rendszert vagy sem. A felépítmény szerepének sztálini meghatározása alkalmas egyben arra is, hogy felmérjük jogtudományunk pozitív és negatív oldalait. Az előadó ezekből kiindulva rámutatott népi demokráciánk jogtudományának néhány hibájára és hiányos-

ságára, s ennek során utalt a dogmatikus szemléletnek jogtudományunkban is észlelhető jeleire. Jogtudományunk nehezen találja meg a határt, és ismeri fel az arányt *az általános és a különös között*. Rendkívüli jelentőségű az *ellentétek egységére* vonatkozó dialektikus tételnek a társadalom egységével és az osztályok ellentétével kapcsolatos sztálini kifejtése, amely elejét veszi a jogrendszer egysége tagadásának. Az előadó végül kitér az *építő kritikai szemlélem* meghonosítására vonatkozó sztálini útmutatásra, s ennek jelentőségére jogtudományunk szempontjából.

III. Osztály.

Előadások a modern fizika köréből

Jánossy Lajos r. tag: A kiterjedt légizapórok jelenlegi problémái.

A kiterjedt záporokat számolóeső berendezésekkel észleljük. Egyes záporok kiterjedése legalább 10—100 m. A záporok részleteit úgy lehetne magyarázni, hogy primer elektronok ($\geq 10^{11}$ eV energiával) a föld légkörére esnek és nagy kaszkádokat váltanak ki. Az áthatoló részecskék keletkezésének magyarázata nehézségeket okoz, de a következő elképzelés lehetséges:

A primer részecske nem elektron, hanem proton. A proton mezonokat úgy mint szekunder nukleonokat bocsát ki. A semleges mezonok bomlanak és fotonokat bocsátanak ki. A fotonok mint kaszkádok tovább fejlődnek. Eszerint a zápor tengelye, amely magas energiájú nukleonokat, mezonokat, elektronokat és fotonokat tartalmaz, kisebb energiájú részecskéket kisugároz, és ezeket a kisugárzott részecskéket észleljük átlagos kísérletek folyamán.

Gyulai Zoltán lev. tag: Kristálynövekedés és határréteg.

A szerző ismerteti *Kossel* elméletét a kristálynövekedésre vonatkozólag. *Kossel* elméletét a szerző kísérletei részben igazolják. A *Kossel* féle molekuláris felfogás, és a kísérleti eredmények összehasonlításánál, a szerző megállapítja, hogy a kristály és az oldat közötti, közbeeső réteg jelentős. A határréteg vastagsága kicsi, de csak ezen határréteg segítségével lehet a fellépő diffúziós problémákat értelmezni.

Szigeti György: Lumineszkálás elméletére vonatkozó újabb kutatások.

Az előadás összefoglaló képet ad a TKI III. laboratóriumban, (volt Egyesült Izzólámpa és Villamossági Rt. Kutatólaboratórium) az utóbbi évek során, főleg cinkszilikáton végzett vizsgálatokról. A vizsgálatok eredményei a következőkben foglalhatók össze:

Lumineszkáló anyagok emissziós színekében a kibocsátott fotonok száma, mint a frekvencia függvénye Gausz görbék összege gyanánt ábrázolható. A lumineszkálás intenzitásának és a lumineszkáló anyag dielektromos veszteségének temperatúrafüggését azonos törvényszerűségek szabják meg. Összefüggés észlelhető a lumineszkálás emissziós színe és az aktivátorul használt anyag egyes vegyületeinek abszorpciós színe között. Eljárást dolgoztak ki az utóvilágítás és az utóvilágítási spektrum pontos mérésére, és azt találták, hogy az emissziós spektrumban észlelhető egyes sávok utóvilágításakor különbözőképpen viselkednek. Mérték a fluoreszkáló anyagnak ultrabolya elnyelési tényezőjét, és azt találták, hogy ezen elnyelési tényezőnek a szemcsenagysággal való változása bizonyos esetekben magyarázatot ad a por fényerejének a szemcsenagyság csökkenésével való csökkenésére.

Imre Lajos: Atomkicszerelőési folyamatok statisztikus termodinamikájáról

Az előadó továbbfejleszti több kutatónak azt a gondolatát, hogy a heterogén rendszerek határfelületén egymással kölcsönhatásban levő anyagelemek mozgásállapota valamiféle csillapodó rezgési állapot kell hogy legyen. Míg azonban az előző kutatók általában végtelen nagy csillapodást tételeznek fel, addig a jelen előadás szerzője általában sok rezgésből álló hullámfolyamatként fogja fel a határfelületre ütköző anyagi részecske aperiodikus mozgását. Ilyen módon az előadónak sikerült megmagyarázni az ionkicszerelőési folyamatot, és az ezekkel szorosan összefüggő ionadszorpciós jelenségek olyan alapvetően lényeges vonásait, amelyek az eddigi kutatók számára érthetetlenek voltak: pl. az ionkicszerelőési reakciók energiaszükséglete, a határfelületi elektromos tétlős réteg kialakulása stb. Az előadó rámutatott arra is, hogy az ionkicszerelőési aktiválási tényezője az illető heterogén rendszer termodinamikai reverzibilitásának mértékét adja meg.

Szalay Sándor és Földvári Aladár: Kőzetek radiológiai vizsgálata.

A szerzők Geiger-Müller számlálócsöves készülékek segítségével végzett külszíni vizsgálataikat ismertették. Foglalkoztak a módszer elvi alapjaival, a kőzetekben egyenletesen elosztott radioaktív anyag sugárzással mint üreg-sugárzással, az önabszorpció befolyásaival, a furat alakjának és mélységének befolyásával, fellépő korrekciókkal, a számlálócső hitelesítésével.

Végül az üledékes kőzetek 1950-ben kezdett vizsgálatának eredményeit ismertették.

Gombás Pál r. tag: Fémek állapotegyenlete.

Szilárd testek osztályozása. Szilárd testek régebbi elmélete. Az ionkristályok Madelung-Born féle elmélete és a fémek Drude-Lorentz féle elmélete. A régebbi elmélet nehézségei. Szilárd testek kvantummechanikája és ennek keretében a fémek kvantummechanikai elméletének alapjai. A fémekre vonatkozóan az előadó által kidolgozott elméletnek részletezése és alkalmazása a fémek állapotegyenletének levezetésére. Ennek az elméletnek eredményei a következők: 1. A térfogat előállítható a nyomásnak az egyes alkáliáktól független univerzális függvénye gyanánt 50.000 atm. nyomásig.

2. A relatív kompresszibilitás ugyancsak előállítható a relatív térfogatnak az egyes alkáliáktól független függvénye gyanánt.

3. Az első és második Grüneisen féle reláció teljes elméleti megalapozást nyer.

Az eredmények teljes összhangban vannak a tapasztalattal.

Neugebauer Tibor: Egy új összefüggés a gravitáció és mágnesség között.

A gravitációs erő minden atom külső elektronhéjának elektromos súlypontját és a fennmaradó pozitív iont egymáshoz képest egy kissé eltolja. Egy égitest forgó mozgása következtében ezért szükségképpen fellép egy mágneses tér. Kisebb forgó testeknél hasonló módon a centrifugális erő létesít mágneses momentumot. Igen nagy szögsebességek esetében a mágneses momentum a Barnett-effektusnál nagyobbá válhat, továbbá könnyen egy fundamentális összefüggés látszatát keltheti a gravitáció vagy az anyag mozgása és a mágnesség közt.

Kónya Albert: A Compton-sáv profiljának elméleti meghatározása.

J-W. Du Mond elmélete alapján a Compton-sáv intenzitáseloszlását a szórást okozó atom elektronjainak impulzuseloszlása határozza meg. A szerző ennek az impulzuseloszlásnak a meghatározására egy statisztikus módszert dolgozott ki. A szóró atom elektronfelhőjét — melynek sűrűségeloszlása ismert — a hőmérséklet nullapontján levő elfajult elektrongáznak tekintjük, és az elektronok impulzuseloszlását a *Fermi-Dirac*-statisztika alapján számítjuk ki. A numerikus számolást a Ne-atomra végeztük el. Az eredmény az exakt hullámmechanikai eredményekkel és a kísérleti eredményekkel is jól meg-egyeznek.

Fényes Imre: Az irreverzibilis folyamatok kvantitatív tárgyalása.

Az irreverzibilitás egyértelmű mértékének és az irreverzibilis folyamatok differenciálegyenletének meghatározása; az idő-paraméter bevezetése a termodinamikába. A probléma általános megoldása ismeretlen. Az előadásban néhány jellegzetes próbálkozást ismertet, végül idevágó saját vizsgálatát ismerteti az előadó.

Saját vizsgálatának alapja: a mechanika matematikai elveinek termodinamikai alkalmazása.

Előadások az alkalmazott matematika köréből

Egerváry Jenő r. tag: Differenciál egyenletek műszaki alkalmazásairól.

Szerző az általános célkitűzés keretében megfogalmazza a matematika szoros értelemben vett gyakorlati (elsősorban műszaki) alkalmazásának feladatát: az empirikus mérőszámoktól mint kiindulásponttól a matematika felhasználásával eljutni a termelésben közvetlenül felhasználható méreetszámokig. A kutatómunkának ezt az útját a szerző — megegyezésben a vonatkozó irodalommal — négy fázisra osztja:

- I. Elvi megállapítások.
- II. Tiszta matematikai kutatás.
- III. Alkalmazott matematikai tevékenység.
- IV. A matematika numerikus, grafikus és gépi módszereinek alkalmazása

Vincze István: Az Alkalmazott Matematikai Intézet feladatairól.

Előadó ismerteti azokat a körülményeket, amelyek szükségessé tették az Intézet felállítását. Így elsősorban a gazdasági élet, ezen belül főként az ipar hatalmas méretű fejlődése, amivel együtt járt a tudományos kutatás fellendülése is. Az Intézet feladata a gazdasági és tudományos életben felmerült matematikai problémák megoldása. Továbbá feladata az Intézetnek egyrészt az üzemek és intézmények részére alkalmazott matematikusok gyakorlati képzése, másrészt meglévő szakembereink matematikai tájékozottságának emelése. Végül igen fontos feladata az Intézetnek a mindennap problémáin túl az alkalmazott matematika elméletének továbbfejlesztése.

Borbély Samu l. v. tag.: A b Uztika al p. é. déseiről.

Az előadó rövid, de lényegileg összefogó áttekintést nyújt a bal isztika kutatási és gyakorlati kérdéseiről. A belső és célponti ballisztika esetében különösképpen a kapcsolt határterületek (mint pl. plaszticitáselmélet, robbanási energiaátalakulás, gázdinamika, hangsebesség feletti hidrodinamika stb.) alkalmazott matematikai problémáikhoz kapcsolódó ballisztikai kérdések-

nek összefüggését vázolta. A külső ballisztika kérdéscsoportjánál viszont a klasszikus mechanika ezen alkalmazott fejezetének igen sokrétű gyakorlati matematikai lehetőségeiről és módszereiről számolt be.

Fenyő István: Az integrálegyenletek egy osztályáról és annak gyakorlati alkalmazásairól.

Az előadás azoknak a lineáris integrálegyenleteknek sajátfüggvényeit vizsgálta, melyek K magja az értelmezési négyzetben legalább kétszer parciálisan differenciálható, és a

$$\frac{\partial K}{\partial x} + \frac{\partial K}{\partial y} = \sum_{i=1}^n a_i(x) b_i(y)$$

alakú feltételnek tesznek eleget. (Kivéve legfeljebb az $y = x$ diagonális mentén.) Az előadó rámutatott ezeknek a sokoldalú gyakorlati alkalmazásaira, példákat sorol fel az optika és a statika köréből, ahol olyan lineáris integrálegyenletek lépnek fel, melyek magja az említett tulajdonsággal bír.

Aczél János: Függvényegyenletek az alkalmazott matematikában.

Előadó néhány alkalmazott matematikai probléma függvényegyenlet segítségével való megoldásán keresztül bemutatja a függvényegyenletek szerepét az alkalmazott matematikában. Példaképpen néhány *Cauchy*-típusú egyváltozós függvényegyenletre vezető alkalmazott matematikai problémát tárgyal az előadó: kamatos-kamatozás, erőparalellogramma, *Poisson*-eloszlás, azon erők kiválasztása, melyekben erőhatást és forgatónyomatot egyesítő súlypont értelmezhető. Általánosításképpen említés történik a nem ritka események előfordulási valószínűségére, az entrópiára, lehűlés és bomlási jelenségekre, és a skaláris és vektoriális vektorszorzatra vonatkozó képletek levezetéséről függvényegyenletek segítségével.

Pál Sándor: Ellenáramú diffúziós rendszerek.

Az előadó háromfázisú diffúziós rendszerekkel foglalkozva, matematikai analógiát talált az álló, zárt rendszerű, továbbá az egyen- és ellenáramú diffúziós rendszerek között. Ennek az általános eredménynek segítségével vizsgálta az ellenáramú cukorrépakilugozási folyamatokat. *Szilín, Dronov, Slavicek* és *Oplatka* empirikusan alátámasztott sejtése, mely szerint az ellenáramú kilugozás törvényszerűsége a *Fick*-törvénnyel analóg, ezzel az elmélettel megerősítést nyer és sikerült számítással meghatározni a kilugozás arányossági tényezőjét. A számításnál felhasználta az I. Magyar Matematikai Kongresszuson planparallel lemezben történő diffúzióra vonatkozó eredményeit.

Novobátsky Károly r. tag: Matematikai módszerek a fizikában.

A dolgozat a variációszámítás és tenzorkalkulus fizikai alkalmazását mutatja be. Kiemeli a variációszámítás rendkívüli összefoglaló erejét, mely arra képesíti az elméletet, hogy a fizika egyes fejezeteinek tartalmát egyetlen függvénybe, a *Lagrange*-függvénybe sűrítse össze. Hangsúlyozza, hogy ebből a függvényből formális eljárással megalkothatók nemcsak a téregyenletek, hanem az összes számbajövő fizikai mennyiségek is, mint energia, impulzus és ponderomotoros erő. Fontos szerepet játszik a variációszámítás határformulája is. A tenzor-algebra és tenzor-analízis arra képesítenek bennünket, hogy a kiszemelt fizikai diszciplína térmennyiségeiből újabb tenzorokat és ezekből viszont invariánst alkossunk, mely a kérdéses fejezet *Lagrange*-függvényeként szerepelhet. Az ebből származó téregyenletek relativisztikus kovarianciája eleve biztos.

Budó Ágoston lev. tag: Matematikai módszerek a molekula-fizika egyes területein.

Az előadó a molekula-fizikában alkalmazott matematikai módszerekről rövid, általános áttekintést adott; a módszereket a kétatomos molekulák hullámegyenletével kapcsolatban ismertette.

Végül az előadó utalt a csoportelmélet fontos szerepére, és ezt a molekula-állapotok exakt osztályozásánál, a perturbációszámítások egyszerűsítésénél és a többatomos molekulák rezgéseivel kapcsolatban világította meg.

Kovács István lev. tag: Harmadfokú szekuláris egyenletek közelítő megoldása és alkalmazásai.

A harmadfokú szekuláris egyenlet megoldását könnyen előállítható sorfejtés alakjában adja meg, és kimutatja, hogy az ily módon nyert formulák az eddigieknél sokkal jobb közelítést adnak. Kimutatja a sor konvergenciáját is, és ebből kiderül, hogy konvergencia feltétele megegyezik a reális gyökök létezésének feltételével.

A formulák gyakorlati alkalmazását egy molekulaszpektroszkópiai példán mutatja be.

A valószínűségszámítás és alkalmazásai.

Rényi Alfréd lev. tag: A Poisson eloszlás probléma köréről.

Előadó röviden vázolta a valószínűségszámítás aktuális elvi problémáinak állását, és rámutatott a valószínűségszámítás soronlevő legfontosabb feladataira. Részletesen foglalkozott a *Poisson* eloszlás problémakörével, és áttekintést adott az ebbe a körbe tartozó valószínűségszámítási módszerek és eredmények gyakorlati alkalmazásairól, különösen a modern fizika különböző területein és bizonyos technikai kérdésekkel (például telefonhálózatok terhelési kérdéseivel) kapcsolatban. Az ebbe a problémakörbe tartozó két alapvető kérdésnek az eddig ismertnél általánosabb és ugyanakkor egyszerűbb tárgyalását is vázolta. A kapott eredmények különösen a telefontechnikában és az elektroncsövekkel kapcsolatban alkalmazhatók.

Jánossy Lajos r. tag: A kaszkád-folyamatok egy statisztikai problémájáról.

A kozmikus sugárzásban ú. n. kaszkád-folyamatok lépnek fel. Régebben ismeretesek voltak az elektron-foton kaszkádok, amelyekben elektronok fotonokat bocsátanak ki, és fotonok megint elektronokat keltenek. Fontos jelenség még a nukleon kaszkád, amelyben a nukleonok a folyamat alatt több és több szekunder nukleont váltanak ki. A kaszkád-folyamat statisztikájának megismerése fontos feladat, minthogy elvi kérdések eldöntésére tudni kell, hogy miképpen alakul ki egy kaszkád, és hogy hogyan függ a hatáskeresztmetszeteiktől a kaszkád valószínűségi alakja. Kimutatjuk ilyen előadásban, hogy hogyan lehet az egy-mag kaszkád leírására szolgáló úgynevezett *G*-egyenleteket a több magra kiterjedő összetett kaszkád leírására általánosítani.

Jordán Károly lev. tag: Következtetések statisztikai észlelésekről.

Előadó ismerteti a meglepőség mértékének tőle származó fogalmát, és rámutat annak alkalmazhatóságára oly esetekben amikor a *Bayes*-tétel nem alkalmazható, statisztikai hipotézisek ellenőrzésére. Előadó vázolja továbbá *Kaptejn* módszerének általánosítását, és megmutatja, hogy igen sok statisztikában használatos eloszlás visszavezethető a nem teljes gamma és béta függvényekre.

Földes István: A valószínűségszámítás csillagászati alkalmazásai.

Előadó röviden vázolta a valószínűség számítás néhány, a módszer szempontjából nézve tipikus csillagászati alkalmazását, úgymint a stellasztatiztika *Schwarzschild*-féle alapegyenleteit, az üstökösök eredetének kérdését, a csillagrendszerek relaxációs idejének problémáját, valamint a Te, útrendszer dinamiká, a *Chandrasekhar*-féle tárgyalásmódjának elvi szempontjait. Részletes formában került megbeszélésre egy csillag és legközelebbi szomszéd, a távolságának eloszlása és ezzel összefüggésben a *Holtmark*-féle eloszlás, valamint a *Jeans*-féle kozmogónia *Ogorodnyikov*-féle kritiká a, továbbá a kettős csillagok és a nyílt csillaghalmazok disszociatív egyensúlyának kérdései *Ambarcumian* kozmogóniai vizsgálataival kapcsolatban.

Takács Lajos: Gépgyűjtállások valószínűségszámítási tárgyalása, tekintettel a várakozási időre.

Több működő gépet egyetlen személy szolgál ki. Ha valamelyik gépen hiba történik a gép leáll és állva marad mindaddig, amíg a hibát ki nem javítják. A kezelő leállás után azonnal hozzáfekszik a javításhoz, és addig folytat a, míg csak álló gép van. Kérdés m számú gép kezelésénél mennyi lesz a gyártási idő alatt a javításra fordított átlagos (várható) idő, a leállások átlagos száma, és a gépállások átlagos időtartama?

A tárgyalás arra az esetre vonatkozik midőn minden időpont egyenlően valószínű gépállásra, és a javítási idő: 1. állandó időtartamú; 2. exponenciális valószínűségi eloszlást mutató időtartamú.

Székely Gábor: A köörés valószínűségszámítási tárgyalásához.

A gépileg zúzott kő szemcsenagyságszerinti eloszlása logaritmikus, normális. *A. N. Kolmogorov* szov et matematikus egy 1941-ben meg elent dolgozatában aprítási folyamatoknál a keletkező szemcsék logaritmikus, normális megoszlását igazolta. Speciálisan a kötörésre *Rényi Alfréd* az Építőanyagipar legutóbbi számában bizonyos egyszerűsítő, de a lényegen nem változtatató feltevések mellett mutat a ezt ki, és továbbmenően meghatározza a zúzóási folyamathoz szükséges energiamennyiséget. Min lkét szerző feltételezi, hogy adott anyagban a törés valószínűsége független a nagyságtól, és mindketten *Markov*-folyamatnak tekintik a törési processzust.

Érdekes lenne megvizsgálni a zúzóást azon hipotézis mellett, hogy a nagyobb szemcse törésének valószínűsége nagyobb, mint a kisebb szemcséé. Ez ese ben ugyanis a folyamat nem *Markov-Linc*, és a tárgyalási mód a az előbbinél bonyolultabbá válik. A dolgozat cél a a zúzás folyamatának olyan tárgyalási módját adni, mely lehetővé teszi az előbb felvetett hipotézis megvizsgálását.

Tarján Rezső: Számológépek és közléő számolási eljárások.

Az előadó általános áttekintést adott az elektronikus számológépek működési elveiről.

Az előadás II. részében a szerző a digitális számológépek elvi működését ismertette. Az elvi felépítés ismertetése után az alkalmazandó számrendszerrel, a regiszterrel, és végül azokkal a logikai funkciókkal foglalkozott, amelyeket a digitális számológépeknél műszakilag megvalósítanak.

Hajós György lev. tag: A nomográfia módszereinek alkalmazhatósági határaitól.

Az előadás a nomográfia céljaival és problémáival foglalkozik, olyan vizsgálatokkal, amelyek a kapcsolatok nomografikus ábrázolhatóságára vonatkoznak. E vizsgálatok nagy mértékben függenek attól, hogy milyen típusú nomogramra gondolunk. Az előadás e feladatoknak tisztán gyakorlati szempontból való rangsorolásával foglalkozik.

Alexits György r. tag: Az elméleti fizika és technika sorfejtései által elérhető megközelítések nagyságrendjéről.

Függvények sorbafé té és útján való megközelítésének technikai gyakorlati alkalmazhatósága. Folytonos függvények polinomokkal való legjobb megközelítése, a *Fourier*-sor és annak *Cesáro*-közepével elérhető legobb megközelítése: *Bernstein*, *Lebesgue*, *Jackson*, *De La Vallée-Poussin*, *Abiezzer*, *Nyikol.zkij*, *Krilov*, *Alexits*, *Szász* és *Jacob* tételei. A *Fourier*-sor konjugáltjára vonatkozó eredmények: *Alexits*, *Sz. Nagy*, *Nyikolszkij*, *Zygmund* és *Zamansky*-tételei. — Ortogonális polinomok szerint haladó kifejtések szerepe a gyakorlatban; az ezekkel elérhető megközelítés jósága. Összefüggések az ortogonális polinomsorokkal és *Fourier*-sorral való approximáció között. *Alexits* tételei. — A *Sturm-Liouville*-típusú differenciálegyenletek sajátfüggvényei szerint haladó sorfejtések approximációs problémáira vonatkozó eredmények (*Jackson*) ki nem elégítő volta. A *Bessel*-függvények szerint haladó kifejtésekre vonatkozó approximációs probléma. Megoldatlan problémák.

Turán Pál lev. tag: Numerikus algebrai egyenletek közelítő megoldásáról.

A magasabbfokú algebrai egyenletek közelítő megoldására szolgáló jól ismert *Bernoulli*—*Dandelin*—*Lobacsevszkij*—*Graeffe* féle eljárás nem alkalmazható, ha a gyökök közül egyenlő abszolútértékűek vannak. Előadó egy tőle származó általános módszer újabb alkalmazásaként egy módosított változatát dolgozza ki az említett gyökközeliítő eljárásnak, amely minden esetben alkalmazható és nemcsak közelítőértéket, hanem egyben hibakorlátokat szolgáltat a gyökökre.

Szőkefalvi-Nagy Béla lev. tag: Sajátértékfeladatok perturbációs számítása.

A *Rayleigh* által az akusztika, *Schrödinger* által a kvantummechanika kerületiérték-feladataira kidolgozott és alkalmazott perturbációs számítás abból az alapfeltevésből indul ki, hogy a perturbált operátor egy valós paraméter hatványsorával állítható elő.

A fenti alapfeltevést *Rellich* igazolta 1936 és 1942 közt megjelent dolgozataiban. Előadó e vizsgálatokat folytatva, a bizonyításokat lényegesen egyszerűsítette, a becsléseket pontosította, és az elszigetelt sajátértékeken kívül a spektrum tetszés szerinti elszigetelt darabjának perturbációját is vizsgálta. Előadásában vázolja e bizonyítás menetét, és kitér a felmerülő újabb problémákra és vizsgálatokra is.

IV. osztály.

Páter Károly: A viljamszi rendszer szerepe a mezőgazdaság fejlesztésében.

A magas és állandó termések biztosítására a mezőgazdaságnak a tudományra kell támaszkodni. A haladó tudomány elméletei közül a talajtan terén a viljamszi biológiai talajtan jár az élen. Alapelve, hogy a talajokat fejlődésükben kell vizsgálni, és a talajt kialakító összes tényezők együttes

szem előtt tartásával. Ennek eredményeképp mutatott rá *Viljamsz* a jó talaj-szerkezet fontosságára, melynek biztosítására és állandósítására megalkotta a mezőgazdaság szántófüves rendszerét. Ezt kiegészítik a mezővédő erdősávok, valamint az öntözőberendezések létesítésére vonatkozó javaslatai, melyekkel biztosítani lehet, a szocialista mezőgazdaság keretében a talajok termékeny-ségének állandó emelését.

Soó Rezső lev. tag: A Viljamsz-féle talajfejlődési elmélet és a növényföld-rajz kapcsolatai.

Előadó rámutatott arra, hogy a természetben sokféle formában megnyilatkozó talajképződési folyamat van. A talaj fejlődése szoros kapcsolatban van a talajon és a talajban élő növények és állatok életműködésével. Ez lehetővé teszi, hogy megfelelő tényezők bekapcsolásával olyan fejlődési fokra juttassuk a talajt, amely a mezőgazdaság szempontjából a legkedvezőbb. Megfelelő műveléssel ez az állapot megtartható.

A talajfejlődésnek folyamatát és törvényszerűségeit *Viljamsz* ismerte fel először és elméletét a szovjet tudósok továbbfejlesztették, és a gyakorlatba is átültették.

A mi feladatunk az, hogy ezt az elméletet a mi viszonyainknak megfelelően átvigyük a gyakorlatba, hogy ezáltal mezőgazdaságunk termelékenységét növelni tudjuk.

Sedlmayr Kurt: A micsurini biológia alkalmazása a szántóföldi növények nemesítésében.

Előadó saját kísérleteire, tapasztalataira és a növénynemesítésben elért kiemelkedő eredményeire támaszkodva az alábbi öt pontban foglalta össze a micsurini biológia alkalmazását a növénynemesítésben:

1. A kiinduló anyag gondos kiválasztása és a nagybani termesztés környezetében végzett tanulmányozása, melyhez az alapot a fajta fejlődésének, termőképességének, ellenállóképességének és minőségének elemzése adja.

2. Tervszerű keresztezési munka, mely tömegkeresztezési módszerre, nevezetesen a *Liszenko-féle* fajtán belüli és fajta közötti szabad szelektív megtermékenyülésre épül.

3. Hibridek irányított nevelése, mely a jarovizáció, korszerű anyató-nevelés és klimaházak segítségével elősegíti az új fajta gyors kialakítását.

4. Építő szelekció, mely az utódok bírálatán alapszik és formalizmus nélkül, új laboratóriumi minőségi vizsgálatok alkalmazásával biztosítja a fajta fejlődését.

5. Az elitmag gyors és szakszerű elszaporítása, mely nélkül a fajta leromlik, és nem válik népgazdasági értékévé.

Bokor Rezső: Az erdei fahozam fokozásának agrotechnikai és agrobiológiai módszerei.

Az erdő fahozamának fokozása a szocialista erdőgazdaságban a társadalmi termelés magasabb formája következtében nemcsak lehetséges, hanem velejárája a termelésnek. Nem elég az erdőművelésben a természetes fejlődés utánzása, hanem fel kell tárnunk és megismernünk az erdő életének és fejlődésének törvényszerűségeit, s ezeknek birtokában irányítólag beleavatkozni az erdő életébe, s azt céljainknak megfelelően kialakítani. A legnagyobb segítség ebben *Micsurin* és *Liszenko* erdőgazdasági szempontból is fontos tanítása, mint a szakaszos fejlődés, a fajok közötti harc és kölcsönös segítségnyújtás, vegetatív és ivaros hibridizáció felhasználása, a fészkes erdőtelepí-

tések stb., mindazon agrotechnikai és agrobiológiai módszerek, amelyek alkalmazásával elérhetjük az erdei fahozam emelkedését. Ezekhez járulnak még a természetes felújítás, szálalás kifejlesztése, és a korszerű állományápolás minden esetben való alkalmazása.

Horn Artur: A micsurini biológia elveinek érvényesítése a fiatal állatok felnevelésében.

A micsurini biológia a fiatal állatok felnevelésének a hasznosítás szempontjából való céltudatosításán tulmenően új perspektívát nyit azáltal, hogy a felnevelés során akkumulálódó bélyegek az egyes nemzedékek során örökletessé válnak. A fejlődés irányítása oly módon lehetséges, hogy az egyes fejlődési szakaszokban jelentkező jellegzetes növekedés egyrészt stimulálással, másrészt növekedést gátló módszerekkel befolyásolható. Az irányított nevelés megoldásának egyik előfeltétele azoknak az állattípusoknak a meghatározott körvonalazása, amelyek adott viszonyok között a legtermelékenyebbek. A kívánatos testarány és termelőképeség elsősorban a takarmányozással alakítható ki. Feladat a szervezeti szilárdságot kedvezően befolyásoló, valamint a gyors fejlődést előmozdító módszerek kidolgozása.

Manninger Rezső r. tag: A felnevelési betegségek elleni védekezés módszerei.

A háziállatok felnevelési betegségeinek megelőzése az oktani viszonyok ismeretében válik lehetségessé. A magzatkori megbetegedések legnagyobb-részt displacentáris fertőzésben alapulnak. A szopós korban jelentkezők részint anyagforgalmi zavarok következményei, részint feltételelesen kórokozó baktériumok hatására jönnek létre. Az elválasztás körüli korban anyagforgalmi zavarok és meghűléses ártalmak vannak előtérben. A védekezésnek kétirányban kell mozognia. Meg kell akadályozni a vemhes állatok fertőződését, és mind az anyaállatok, mind utódaik higiéniés tartásával arra kell törekedni, hogy az utóbbiak természetes ellenállóképesége megfelelő szinten legyen.

V. osztály.

A rákelleni küzdelem problémái

Weil Emil: A magyarországi rákellenes küzdelem elmaradottságának okai.

A rosszindulatú daganatok ellen folytatott küzdelmünk elmaradottságának politikai okaival foglalkozott. Visszapillantást vetett a magyar onkológia történetére. Beszélt azokról a kezdeményezésekről, melyek szervezett harcot akartak indítani a rák ellen. Ezek azonban mindig elbuktak. Az elnyomók államának egészségügye nem támogatta az onkológiát. A kapitalista társadalom egészségügye az uralkodó osztály érdekeinek megfelelően csak a járványos betegségek ellen veszi fel a szervezett harcot. A járványok a burzsoáziát is fenyegetik, de elsősorban elterjedésük hatalmas munkástömegeket kapcsolna ki a termelésből, és veszélybe kerülne a profit. Ez a rosszindulatú daganatok esetén nem fenyeget, tehát a burzsoá egészségügy nem is harcol ellenük.

P. I. Szapozskov: A rákellenes küzdelem szervezete a Szovjetunióban.

Bevezetőben az orosz onkológia történetéről és eredményeiről beszélt. A rosszindulatú daganatok elleni harc azonban csak a Nagy Októberi Forradalom után indulhatott meg, a Bolsevik Párt irányítása mellett. Ismertette a szovjet onkológia fejlődését, majd rátért a rákellenes küzdelem szervezeti

felépítésének ismertetésére. A küzdelem egy tökéletesen kiépített és központosított hálózatra épül, melynek felső, közép- és alapszervei vannak. A szovjet orvostudomány alapelveihez híven a rákellenes küzdelem is az egészségvédelmet tekintő főfeladatának. Éppen ezért hatalmas méretekben kifejlesztette a szűrővizsgálatok rendszerét. Nagy súlyt helyez a betegek és a prekancerotikusak gondozására is.

Vikol János: A rosszindulatú daganatok elleni küzdelem szervezeti kérdései Magyarországon.

Megállapította, hogy fejlődő szocialista egészségügyünk számára a rákellenes küzdelem megszervezése terén is felbecsülhetetlen segítséget jelentenek a Szovjetunió tapasztalatai. Rákellenes szervezetünk hálózatát is ezen tapasztalatok alapján kívánjuk kiépíteni. A központi intézetnek megvann már a magja. Őt vidéki onkológiai központot és megfelelő számú onkológiai pontot kell létesítenünk. Szükség van ezenkívül elsősorban arra, hogy jó rákstatistikát létesítsünk. Elegendő számú kádert kell kiképeznünk. Emelnünk kell az általános gyakorlatot folytató orvosok onkológiai ismereteit. Nagy súlyt kell helyeznünk a propagandára. Tovább kell fejlesztenünk a már megindult szűrővizsgálatokat.

Molnár Béla: Prekancerózis állapotok és korai rákdiagnózis.

Előadó részletesen feltárta azokat a hibákat, melyeket a rákgyógyítás egyik központi problémájával, a korai diagnózissal kapcsolatban észlelünk. Rámutatott e hibák elkerülésének módjaira.

Pontosan körülírta a prekancerózis fogalmát, s rámutatott arra, milyen álláspontot kell az elváltozásokkal szemben elfoglalni. A diagnosztika különleges kérdésein kívül a prekancerózis ismeretének rendkívüli gyakorlati fontosságot ad az, hogy tág utat nyit az orvosi működés leghatékonyabb területéhez, a prevencióhoz. Ennek hatványozott a fontossága ebben az esetben, mert éppen rákos megbetegedések prevenciójáról van szó.

Schmidt Lajos: A daganatkezelés és standardizálásának kérdései.

A kezelés standardizálásán értjük a mai tudásunk szerint legjobb, legeredményesebb terápiának általánossá tételét. Elsősorban a műtéti és sugaras kezelés jön szóba, e kettőnek szoros egybekapcsolása alapfeltétele a helyes és célra vezető gyógyításnak.

Előadó részletesen ismerteti a különböző daganatfélésegeknél mai tudásunk szerint standardként követendő gyógyító eljárásokat, rámutat azokra a felszerelésbeli és személyi feltételekre, melyek optimális eredményekhez vezethetnek. A daganatsebészet a sebészet magasiskolája, mely az általános sebészi ismereteken és készségeken kívül, művelőtől az onkológiai problémáknak elsajátítását is követeli. Ugyanígy különleges onkológiai jártasságúnak kell lennie a sugárterapeutának is.

Kellner Béla lev. tag: A tudományos daganatkutatás kérdései.

A daganatok patogeneízisét a micsurini biológia szemszögéből vizsgálta. A szakaszos fejlődés elvét alkalmazta a daganatokra, bár szerinte is vitatható, hogy ez az elv érvényes-e a szervezet körülírt részleteire. A környezeti tényezőknek döntő szerepük van a daganatok keletkezésében. Ezek a külső tényezők a daganatképződés helyén az illető rész öröklődésének fellazu-

lásakor hatnak. Fellazító tényezők lehetnek a regeneráció, metaplázia, krónikus gyulladás stb. További alapvető feladat az idegrendszer szerepének tanulmányozása ezekben a folyamatokban. A továbbiakban javaslatot tett az onkológiai kutatás megszervezésére, és végül ismertette az intézetében folyó tudományos munkákat.

Az V. osztály egyéb előadásai.

Straub F. Brunó r. tag: Az izomműködés problémájának újabb fejleményei a struktúrafehérjék vizsgálata alapján. I.

Vitatott kérdés az irodalomban, hogy a miozin adenozintri-foszfátáz és dezamináz hatása magának a miozinnak funkciója-e, vagy szennyezésnek tulajdonítható? Intézetében folyó kísérletek arra mutatnak, hogy ezek a fermentaktivitások a miozinmolekulától el nem választhatók, és a miozin kolloidállapotának változásaival függnek össze. Az aktin, és a miozin olyan fehérjék, melyeknek molekulái több funkciót egyesítenek magukban. Tehát mintegy átmeneti formát képviselnek az egyszerű fermentek és a több fehérjemolekula összekapcsolódása révén keletkezett szimplexek között. — Akto-miozinból készült erősen orientált szál Zn^{++} ionok hatására az izom anizodiametriás összehúzódnásához hasonló módon reagál, tehát rövidül és átmérője változatlanul marad, esetleg vastagszik is.

Ernst Jenő r. tag: Az izomműködés problémájának újabb fejleményei a struktúrafehérjék vizsgálata alapján. II.

Jelenleg az izomkutatásban előtérben áll a molekuláris szerkezet fontossága, a miozin-kutatás. De nem szabad a miozinnal nyert eredményeket — amint ez többször megtörténik — minden további nélkül átvinni az izomra. Hiszen a művi miozin fizikai-kémiai környezete alapvetően különbözik attól, amilyen az élő izomban volt (só, vízeloszlás, stb.). Másrészt az izomprobléma tudományos kutatásának egyik alapvető fontosságú területe a miozinkutatás, amely nélkül reménytelen lenne minden igyekezet. — A miozinszál feszítésre térfogatesökkenést mutat, ami minden valószínűség szerint kristályosodás a vall. Ugyanez a jelenség megfigyelhető élő izom működésekor is, tehát direkt kísérlettel igazolja a fehérje-molekula egy bizonyos szerepét az élő izom tevékenységében.

Szörényi Imre lev. tag: Az izomfehérjék szétválasztásának és működésének néhány kérdése.

A kristályos alakban izolált fehérjék vagy fehérjekomplexek olyan biológiai funkciókkal rendelkeznek, melyeket mint primitív életjelenségeket foghatunk fel. A kristályos fermentek és filtrálható vírusok kezébe adták a kutatóknak az élő fehérjét — a nyugati biológusok zöme mégis azt az elvet vallja, hogy sejt nélkül nincs élet. Csak a szovjet tudomány tudta bebizonyítani, hogy sejt nemcsak sejtből, hanem élő anyagból is keletkezik. — Kievben munkatársaival az izom szarkoplazmájából 7 kristályos fehérjefrakciót, közöttük az adenozintrifoszfát-argininferaszt állította elő. — Megállapította, hogy a miozin ATP-hasító hatása két reakció mérlege: az első a miozin foszforizálása, a második a foszfomiozin nem enzimtikus hasadása. Harmadik kísérletsorozata az izom korpuszkuláris és fibrilláris fehérjei összefüggéseinek vizsgálatára irányult.

Ivánovics György lev. tag: A vírusok kimutatásának és mennyiségi meghatározásának néhány aktuális kérdése.

Az előadó rámutatott azokra a nehézségekre, melyek a vírusok kimutatásában, ill. mennyiségi meghatározásában fennállnak. E nehézségek: egyes vírusokkal szemben fogékony, közönséges kísérleti állat hiánya, továbbá az, hogy a legtöbb vírus mennyiségi meghatározása nagyszámú kísérleti állatot tesz szükségessé. Több vírusról ismert az, így pl. a morbilli vírusról is, hogy az a tyúkembrióban szaporodik, de semmiféle olyan elváltozást nem okoz, minek alapján az embrió fertőzöttsége megállapítható lenne. Emiatt az eddigieknél finomabb eljárással, az allantois folyadék fénytörésének vizsgálatával kísérlete meg az embrió fertőzöttségét megállapítani. E vizsgálatok ezideig a felvetett probléma szempontjából kielégítő választ nem adtak, mivel a refrakció változás az embrió egyébként is megállapítható elváltozásainak következménye volt. Sikertült viszont munkatársaival tökéletesen kielégítő vírus-titrálási eljárást kidolgozni tyúkembrió szövetkultúrákban *Aujeszky*-féle vírus esetén. Ezen igen olcsó eljárás már eddig is nagyszámú kérdés tanulmányozására bizonyult alkalmasnak.

Szentágotthai János lev. tag: Az elemi reflexív jelentősége az idegműködésben.

Az idegrendszer szerkezetének és működésének evolúciója és ontogenezise egyaránt azt mutatja, hogy az elemi reflexívek a fejlődésnek nem a kezdeti, hanem befejező fázisát képezik. Kimutatja, hogy 2—3 neuronos elemi reflexívek magas differenciáltságú, diffúz hálózatos neuronrendszerek által alkotott reflexívek alacsony differenciáltságú receptorokkal függenek össze. Az elemi reflexívek anatómiai és funkcionális tekintetben szigorú specificitást mutatnak. Hálózatos neuronrendszerek által alkotott reflexívekben sem a pályák, sem a funkciók nem szigorúan specifikusak, sőt ezen rendszerek működésére fontos bizonyos állandó nem specifikus ingerületi állapot jelenléte.

Kerpel-Fronius Ödön lev. tag: Oxigénhiánnyal járó állapotok a csecsemőkorbán.

A csecsemőkort sújtó tömegbetegségek (légtuti fertőzések, bélhurut, sorvadás) akkor válnak veszélyessé, ha oxigénhiányt váltanak ki, melynek keletkezési mechanizmusa ezen állapotokban más és más. Ügynevezett toxikus tünetek akkor lépnek fel, mikor diszparitás keletkezik a szervezet O_2 -szükséglete és a transzport nagysága közt. Ilyen helyzet pneumoniában a vér hiányos arterializálódása, bélhurutban a percvolumen anhidrémiás csökkenése miatt keletkezik. Legsúlyosabb anoxiás toxikus képet exszikkált csecsemő pneumoniájában látunk: itt az O_2 transzport csökkent, a szövetek O_2 -szükséglete viszont a fertőzés, láz, nyugtalanság következtében emelkedett. Más a helyzet sorvadásban: itt az O_2 -fogyasztás ugyan alacsony, toxikus tünetekkel mégsem találkozunk, mivel az O_2 -transzport és a sejtek O_2 -szükséglete párhuzamosan csökken: az életfolyamatok, hasonlóan a téliálomhoz, »vita parva«-ra redukálódnak. Az akut anoxia kezelése a szállítás és szükséglet közti aránytalanság megszüntetését célozza. Az oki terapia gyors sikerrel járhat. Sorvadásban viszont csak a sejtek reparálódása hozhatja magával az oxidációk élénkülését.

Haynal Imre r. tag: Fertőző betegségek kezelésének egyes kérdései.

Oly súlyos állapotban lévő diszenteriaiás betegeknél, akik terápiás célból elkésve savót kaptak, a savókezelés mint várható volt, eredménytelen maradt.

...a ezeknél a savó beadását bizonyos idő elteltével i. v. megismételtük, anafilaxiás *shock* jött létre, ami a betegség lefolyását egycsapásra megváltoztatta, úgyhogy a betegek hamarosan felgyógyultak.

Sztreptokokkusz-meningitisben szenvedő betegeken céltudatosan létrehozott szérumbetegség a betegség állapotát lényegesen kedvezően befolyásolta. A hatásmechanizmus tisztázására megvizsgáltuk (Láng, Surjánné) tifusz vaccinnával előkezelt nyulak szérumának agglutinációs titerét különböző savókkal létrehozott anafilaxiás *shock* előtt és után, és megállapítottuk, hogy anafilaxiás *shock* következtében az agglutinin-titer lényegesen emelkedett.

H e t é n y i G é z a l e v. t a g: A fekélybetegség patogenezeise.

A fekélybetegség keletkezésének kérdése, csak a gyomornak az egész szervezettel és elsősorban a központi idegrendszerrel, valamint a külvilággal való összefüggésében vizsgálható. Mai felfogásunk szerint, amelynek alapját Bikov kortikoviszcerális elmélete adja, a fekélybetegség keletkezésében a nagyagi kéreg játsza a vezető szerepet. Hogy a nagyagykéreg bizonyos központjainak megváltozott működése éppen a gyomor megbetegedését hozza létre, azt a gyomor receptivitásának megváltozása magyarázza. A szegedi Belklinikán a fekélybetegség úgynevezett »aktivitási« jeleit keresvén a gyomornedv hisztamin tartalmának eltűnését és a vizelet 17-ketoszteroid tartalmának csökkenését találták a fekélybetegség aktív szakában. Ezek a jelenségek is nyilván a központi szabályozás megváltozásának tünetei. Saját és mások adatai alapján a gyomor- és duodenumfekély betegséget különálló kórképnek tartja.

H e d r i E n d r e: A korszerű baleseti sebészetről.

Századunk eleje óta a közlekedési, üzemi és sportbalesetek száma egyre nő, és így a baleseti sebészet (traumatológia) békében is a sebészet egyik legfontosabb ága lett.

Korszerűsítése akkor válik lehetségessé, ha a sérülteket külön balesetosztályokon gyógyítják. Ez teszi lehetővé a sérültek komplex kezelését, ami azt jelenti, hogy a sérültet sérülésének ellátásától kezdve, teljes felgyógyulásig egy intézetben kezelik. Ezt a komplex kezelést a Szovjetunióban mindenütt megvalósították már, s most hazánkban is bevezetik. Előadó ismertette a nyitott és fedett törések korszerű kezelési módjait, különösen részletezve a modern műtéti módszereket, elsősorban a combnyakszegzés, velőürszegzés és a csontátültetés eljárásait. Beszámolt a sérülésekkel kapcsolatban keletkezett bőrhiányok plasztikus pótlásáról.

B a b i c s A n t a l r. t a g: A vese konzervatív sebészete.

A konzervatív vesesebészet célja az, hogy a vesét, mint életfontosságú szervet a különféle betegségeiben a lehetőség szerint megtartsák, illetve úgy operálják, hogy a műtét alatt és annak következtében a veseállomány és a transzportrendszer a legkevesebb károsodást szenvedje. E téren az utóbbi években nagy a fejlődés. Ennek alapját az antibiotikumok megismerése, a Szovjetuniótól nyert tapasztalatok és azok a kísérleti vizsgálatok alkotják, melyek a vese üregrendszerének a hidromechanizmusára vonatkoznak. Előadó beszámolt azokról a lényeges módosításokról, melyeket klinikáján a veseüregrendszer műtéteiben bevezettek. Ezek közül legfontosabb a vesekövek eltávolítására szolgáló kalikotómia és a veseüregi tágulásokat korrigáló módosított pieloplikáció.

VI. Osztály.

A magyar alapanyagbázis kiszélesítésének problémája

Hevesi Gyula lev. tag: A tudományos kutatás és a termelés kapcsolata.

Az előadó kifejtette a tudományos kutatás tervezhetőségét és a szocialista tervszerűség jelentőségét a tudomány fejlődésében. Ismertette a népgazdasági és műszaki fejlesztési tervek szerepét az elméleti jellegű kutatás fejlesztésében. Párhuzamot vont a kapitalista országok és a szocializmust építő országok tudományos kutatásainak lehetőségei között, és ismertette a nyugati államok haladó tudósainak helyzetét. Vázolta a Szovjetunióban kialakult újrendszerű kapcsolatokat a tudományos kutatómunka és a sztahanov-mozgalom között, és vizsgálta azok összefüggését és kölcsönhatásait. Ismertette az Akadémia Műszaki Osztályának eddigi munkáját, és megjelölte további feladatainkat a kutatás szocialista tervszerűségének megszilárdítása érdekében.

Vadász Elemér r. tag: A magyar ásványkincs feltárása.

Az előadó kifejtette, milyen különbség van az elmúlt kapitalista termelési rend, a konjunktúra kívánalmai szerint beállított és a szocialista országépítés érdekeit szolgáló nyersanyagkutatás között. Megállapította, hogy népi demokráciánk szocialista államépítésében adódott először lehetőség arra, hogy a kutatások tervszerű kivitelében a különböző szakemberek folyamatosan, tudományos munkalehetőséget kaptak. Beszámolt a jelenleg szervezett keretek között folyó és minden hasznosítható nyersanyagra kiterjedő kataszter elkészítésének munkálatairól. Mint nagy eredményt kiemelte az országos, népi érdekeket szolgáló vízkutatás egységes munkatervét. A vízkutatás a múltban csak a magánérdekeket szolgáló ipartelepek, esetleg ásvány- és gyógyvizek elszigetelt problémáira szorítkozott.

Vendel Miklós r. tag: Összefüggések kőzet-(magma-) tartományok és fém-tartományok közt.

Jellegetes ón- és aranyfém-tartományokkal kapcsolatos közettartományok ásványos (modális) összetételének meghatározása és különbségeik. (A megvizsgált ónfém-tartományok: a Középnémet Variszcikum, Dartmoor-Cornwall, Bushveld, Bolivia; az aranyfém-tartományok: a pannóniai fiatal fém-tartomány, az északamerikai Kordillerák nevadai-larami-tercier fém-tartománya.) Kémiai viszonyaik statisztikai vizsgálata s a talált eltérések számszerű rögzítése. Az ón- és aranytartományok átlagmagmainak közelítő meghatározása, valamint közepes differenciációjuk s az ezekben mutatkozó eltérések. Bizonyítása annak, hogy a megvizsgált óntartományok, ellentétben a pacifikus aranytartományokkal, mediterrán, még pedig pontosabban gyengén mediterrán jellegűek. A magmatikus származású érctelepek genetikai rendszerében a provinciálgenetikai elvnek a mainál jóval erőteljesebb figyelembevétele kívánatos. Az érctelepek viszonya a Niggl-féle magmafősorhoz a tárgyalt fém-tartományok alapján. Bizonyítása annak, hogy az egyes tartományok ércesedési minősége s magmái közt fennálló összefüggéseket az ércteleprendszerben fel lehet, és fel is kell használni, s az érctelepeket a magmák illetve a kőzetek rendszerével ily módon a lehető legszorosabb kapcsolatba kell hozni. Egy ilyen ércteleprendszer kiépítésében az első lépések megtétele. Végül statisztikai vizsgálatok a Goldschmidt-féle geokémiai eloszlási törvények alapján az egyes fém-tartományokban: az elemrejtés szerepe a magmatikus érctelepek dúsulási lehetőségében, a magmatikus kőzetek uralkodó elemeinek a kristályosodás folyamán érvényesülő fémkiszűrő szerepe.

Az előadásban a következő fémekről volt főleg szó: Au, Sn, Ag, W, Mo, U, Th, Pb, Zn, Cu.

Mihailich Győzőr. tag: Korszerű építési szerkezetek és eljárások.

Az ötéves tervben összesen előirányzott 50.9 milliárd forintból több mint 20 milliárd esik az építőiparra. Avégből, hogy az építőipar óriási feladatait meg tudja oldani, nagyipari gyárüzemmé kell válnia. Feltétlenül szükséges tehát az építőipar teljes gépesítése, valamint kellő mennyiségű és minőségű, lehetőleg olcsó építőanyag. A termelékenység biztosítására a sztahanovmozgalmat tömegmozgalommá kell fejleszteni. A betonépítés terén nagymérvű önköltségsökkentést és anyagmegtakarítást jelent az előregyártás és előre-feszítés. Anyagmegtakarítást biztosítanak továbbá a héjszerkezetek, valamint a vasszerkezetek hegesztése és nagyszilárdságú acél alkalmazása. A vasnak alumíniummal való helyettesítése is kezd megindulni.

Az ötéves terv teljes sikerének előmozdításában a Magyar Tudományos Akadémia is kiveszi a részét. Égisze alatt számos kutatómunka folyik, mellyel az építőipar súlyponti feladatait igyekeznek megoldani.

Bíró Ferenc lev. tag: Gépgyártásunk anyagmegtakarítási lehetőségei a korszerű technológiai módszerek révén.

Az ötéves terv nagy feladatokat tűzött ki gépgyártásunk elé. A tőkés társadalomban a termelés anarchiája, a konkurrencia, az ipar kapacitásának alacsony fokú kihasználása és a tapasztalatcsere nehézségei megnehezítik a technika fejlődését. A szocialista tervgazdaság hatalmas perspektívát jelent a technika számára. Célszerűen alakíthatók ki a szerkezetek, a szabványosítás, profilozás, és a legújabb technológia alkalmazása nem okoz nehézséget. Az iparban be kell vezetni a legújabb eljárásokat, így a nagyfrekvenciás hőkezelést, fogaskerek meleg hengerlését, precíziós öntést, porkohászatot, stb. Tanulmányozni kell felületek elektrokémiai megmunkálását és általában a legújabb eljárásokat. A technológiát tudományáá kell fejleszteni.

Szele Mihály: Hazai ércek feldolgozási lehetőségei.

Magyarországon a rendelkezésre álló ércek elszörtan fordulnak elő. A mangánérc az, mely a magyar ipar méreteihez elegendő mennyiségben áll rendelkezésre. Az ásványi nyersanyagok még a hazainál lényegesen magasabb előfordulás esetén is előkészítés alá veendőék. Ez okozza azt, hogy a szegény hazai ércelőfordulások döntően előtérbe állították az ércelőkészítési problémákat.

Az előadó ismertette a különféle ércek előkészítésre alkalmas eljárásokat. Hang-úlyozta, hogy érceinket a jelenlegi előkészítésnél tökéletesebb eljárásokkal kell a jövőben kezelni, hogy gazdaságos kohósításuk lehetővé váljék, és másrészt a jelenleg meddő hányóra jutó érc tartalmat nagyobb mennyiségben kinyerhessük.

Kerpely Kálmán: Oxigén- és levegőbefúvatásos acélglyártás.

Az előadó ismertette az elektrokemencében végzett előkísérletek kedvező eredményei alapján üzemi méretekben, Martin-kemencében lefolytatott kísérletek eredményeit. Ezek szerint az oxigénnel és levegővel kezelt adagok órateljesítménye lényegesen emelkedést mutatott, szemben a nem kezelt adagokkal. A legnagyobb órateljesítmény akkor volt biztosítható, ha a befúvatást mind beolvadás, mind frissítés alatt eszközölték. A százalékos teljesítménynövekedés általában 10—15% értékre volt tehető. A befúvatás káros befolyása nem volt megállapítható a kemence élettartamára vonatkozólag, és a kísérletek alapján ez nem is látszik valószínűnek. Az eljárás a beolvadási időt 40—50%-kal képes megrövidíteni.

Verő József r. tag: Levegőbefúvásos acélgyártás H és N kérdésének vizsgálata.

A gázoldás törvényeinek segítségével a levegőbefúvásnak az acélfürdőt a hidrogénnel szennyező hatása kiszámítható. Az oldódó H a befúvatott levegő nedvességéből ered. Ezután ismertette, hogy a vízgőzzel telített levegőből az acélfürdő különböző hőfokon mennyi H -t képes felvenni. A megtűrhető H -mennyiséget a levegőbefúvás akkor eredményezi, ha m^3 -ként legfeljebb 18 g nedvességet tartalmaz. Ezért az acélba befúvandó levegőt nem szükséges szárítanunk, ha a normális módon készült acél H tartalmát megengedhetőnek fogadjuk el. *Kocz*-nak tiszta N befújtatására vonatkozó kísérletei alapján kijelölhetők azok a határok, amelyek közt az acél N tartalma nagyon valószínűen változik. Számítással is igazolható, hogy jelentős Cr tartalmú acélfürdőbe levegőt nem szabad befúvatni.

Geleji Sándor lev. tag: A hengerlés elméleti és gyakorlati problémáinak mennyiségtani megoldása.

A hengermű tervezés és építés teljesen empirikus alapokon fejlődött ki, a gyakorlat messze megelőzte az elméletet. A hengerművek tervezése ma is elsősorban tapasztalati úton történik, jóllehet a kapcsolatos problémák mennyiségtani megoldása már nagyon régen foglalkoztatja a tervezőket. Az előadó megállapította, hogy jelenleg nincs egy egységes, minden problémára kiterjedő hengerlési elmélet, és az elméleti vizsgálatok eredményei legtöbbször gyakorlatilag fel sem használhatók. Ezt a hiányosságot akarja pótolni az előadó az előadás keretében ismertetett hengerlési elméletével. Az általa kidolgozott egyenletek gyakorlati számításoknál jól alkalmazhatók, és a segítségükkel kapott eredmények a kísérleti eredményekkel jó egyezést mutatnak.

Csonka Pál: Korszerű mérekszámítási elvek és eljárások a szerkezeti építészetben.

Előadó a szerkezeti építészet és szilárdságtan kölcsönhatását, a vas- és vasbetonépítészet új feladatait, a lemezszerkezetek problémáit, valamint a rugalmas stabilitás kérdéseit ismertette. E feladatoknak, valamint általában szilárdságtan problémáinak megoldására relaxációs módszereket mutatott be s e módszerek különböző alkalmazási lehetőségeit vizsgálta. Végül különféle rezgés- és kihajlásfeladatokkal, mint relaxációs problémákkal foglalkozott.

nehai Jákó József r. tag: Nehéz testi munka gépesítése a mélyépítő iparban. Felolvasta: Széchy Károly.

Az előadás a mélyépítő ipar legnagyobb tömegtermelésének a földfejtésnek és a földmunka építésének gépesítésével foglalkozott. A gépesítés különösen e területen való fontosságának hangsúlyozása után a földmunkagépeket munkanemenként, meghajtási mód szerint és működési mód szerint osztályozta, majd ismertette a különböző típusoknak szerkezetét és működését. Ezen általános ismertetés után részletesen kitért a legújabb nagyteljesítőképességű folyamatosan dolgozó szovjet földnyeső exkavátorok leírására. Az előadás harmadik részében elméleti úton a képlékenységtan tételei alapján vizsgálta az ásás nyelés problémáját, s megadta a különböző talajnemek esetén a legkedvezőbb minimális erőszükséglettel járó ásási szögeket és az ásás erőszükségletét.

Vörös Imre: Anyagtakarékosság lehetőségei a korszerű géptervezésnél.

Hazai gépgyártásunkban az acélöntést jóval nagyobb mértékben alkalmazták, mint a szürkeöntést és a temperöntést. Ezért vasgázdálkodásunknál a szerkesztők figyelmét a szürkeöntés nagyobb mérvű alkalmazása felé kell irányítani. A hosszú temperálási idő miatt jelenleg drága temperöntést magnézium adagolással, továbbá gázfázisban való temperálással olcsóbbá lehet tenni és így ez is helyettesítheti az acélöntést. Az öntöttvas helyettesíthető sajtolts lemezszerkezetekkel, a hegesztett szerkezetek különösen alkalmasak az öntvényekkel való takarékosagra. Számos területen helyettesíthető a vas alumíniummal és műanyagokkal is. Nagy lehetőséget ad az anyagtakarékosságra a kifáradásra való korszerű méretezés alkalmazása.†

Vargha Béla: A bányászat korszerűsítési kérdései.

A bányászat által kitermelt értékek 92.8%-a esik a szénre, ezért a megoldandó problémák és a korszerűsítés kérdései is túlsúlyal a szénbányászatnál jelentkeznek. A rohamosan emelkedő termelés fokozott követelményeket állít a bányászati kutatás elé, valamint égetően súlyos kérdéssé emelte a bányagépesítés problémáját. A termelés biztosítása fokozott tervszerűséget követel a munkaerőgazdálkodás vonalán is. A korszerűsítés által a bányászat elé állított feladatokat a következőkben jelölte meg az előadó: A szállítás gépesítését tökéletesíteni kell a helyi viszonyoknak megfelelően, gumiszalagok, rázócsúzdák, láncpályák beépítésével. Megfelelő gépesítéssel gyorsítani kell a feltárások és elővájások munkafázisait. A termelékenység növelése érdekében rá kell térnünk a tömegtermelésre alkalmas fejtési módok kialakítására. A gépi jövesztés következtében előálló szénminőség romlást korszerű szén-előkészítő művek létesítésével kell ellensúlyozni.

Szadeczky-Kardoss Elemér r. tag: Kőzetátalakulás és kőszénképződés.

A földkéregben uralkodó nyomás- és hőmérsék viszonyokkal szemben a kőszenek és az agyagos kőzetek különösen érzékenyek. Az előadónak a bányászati tapasztalat alapján sikerült a leggyakoribb, legvalószínűbb szénátalakulás görbéjét a földkéregmélység függvényében megállapítani. Ezen kívül megállapította az egyszerű rétegterhelési hatásra történő átalakulás hozzávetőleges mélységeit is. Ezeket a vizsgálatokat kiegészítette a kőszenekkel együtt átalakuló agyagok esetére. Tervezetet dolgozott ki a hazai nagynyomású laboratóriumban végzendő kőzetátalakítási kísérletekre. E kísérletekkel nemcsak a kőszenek és mellékkőzetek szilárdsági viszonyait, hanem az elemek geokémiája és ércképződése néhány alapvető kérdését is tisztázni lehet.

Vigh Ferenc: Karsztvízprobléma a bányászatban.

Az előadó a karsztvízkérdés jelentőségét számadatokkal szemléltette, majd a karsztvízveszély elleni védekezésnél felmerülő problémákat ismertette. A védekezésben legnagyobb problémája bányászatunknak a vízjáratok bonyolult hálózatának felkutatása. Ezt két úton, direkt és indirekt úton szándékoznak megoldani. A direkt módszer szerint a karsztvízjáratokat erre a célra szerkesztett, kis távhatású geofizikai műszerekkel tervezik meghatározni. Az indirekt módszer szerint az alapkőzet tagozódását és szerkezeti viszonyait térképezik, és a határozatlan vetőket geoszeizmikus mérésekkel állapítják meg. A tényleges védekezésnél a cementálás igen nagymértékben vitte előre a karsztvíz elleni védekezés kérdését, azonban még ezen a téren is vannak meg

nem oldott problémák. Végül ismertette a cementálás külön böző módszereit és a cementálásnál felhasználásra számbajöhető anyagokat.

Tárczy-Hornoch Antal r. tag: Beszámoló a felsőgeodézia terén folyó vizsgálatokról.

Az előadó beszámolt a jelenleg folyó, illetve befejezett felsőgeodéziai vizsgálatokról, amelyek kiterjednek az országos alapvonalmérésre, a felsőrendű háromszöghálózatok kiegyenlítésére, és a *Gauss-Krüger*-féle vetületi rendszer bevezetésével kapcsolatos elméleti vizsgálatokra.

Az előadó az országos alapvonalmérések korrekcióinak számítására új, az eddigieknél egyszerűbb módszert javasol. Az országos elsőrendű háromszöghálózatok kiegyenlítésére új eljárást dolgoz ki, a *Gauss-Krüger* koordináták számítására *Hazayval* együtt egyszerűbb eljárást vezet le s ugyancsak új, szabatosabb kiegyenlítési eljárást ajánl a *Horrebow-Talcott* módszer szerint történő földrajzi szélesség meghatározására is.

Heller László: Hőenergiagazdálkodásunk kérdései.

A hőenergiagazdálkodásnak nagy szerepe van energiagazdálkodásunkban. Energiagazdálkodásunk korszerűsítésénél nagy jelentősége van a gőznyomás megemelésének és az ellennyomásos erőműveknek. Kooperációs rendszer lehetővé teszi csúcsidőben a teljesítményigények kielégítését. Jobb kihasználást biztosítanak a csúcserőművek és a tartalék kapcsolású ipari erőművek. A jövőben szerepet fog játszani energiagazdálkodásunkban a hőszivattyú. Földgázaink kedvező lehetőséget jelentenek a gázturbinák számára, és igen gazdaságosnak látszik a gázturbina-rendszer kooperációja a gőzerőtelepekkel. Az ipari hulladékmelegek hasznosítása nagy tartalékot jelent energiagazdálkodásunk számára.

Kovács Károly Pál lev. tag: A villamosenergia termelés és elosztás időszerű kérdései hazánkban.

A villamosenergia a legsokoldalúbban felhasznált energia fajta. Gazdasági okokból törekedni kell az erőművek minél jobb kihasználására. Ez az erőművek együttműködésével érhető el, így lehetővé válik a beépítendő gépegységek számának csökkentése és a karbantartási munkák jobb beosztása. A véletlen kiesések száma matematikailag is meghatározható, s ennek alapján a gazdaságos forgótartalék is. Az erőművek együttműködése más előnyökkel is jár. A fogyasztók vonalán számos lehetőség van a terhelési csúcs csökkentésére. Gőzerőművek telepítési kérdései. A villamosenergia szolgáltatás műszaki fejlesztési és kutatási kérdései. Energiaegyüttműködés lehetőségei a külfölddel.

Vegyész csoport.

Schulek Elemér r. tag: A halogének ciánvegyületeinek elektromériája s ennek analitikai jelentősége.

A halogének és a halogénciánvegyületek analitikai szempontból való tanulmányozása kapcsán észlelt jelenségek a molekulák elektronszerkezetének eddig használatos, inkább statikus elméletével nem voltak szabatosan értelmezhetők. Ilyen jelenségek: a kalomel halogénnel történő oxidációjának sebessége azok elektronaffinitásával fordított sorrendben halad; a halogénciánidok jodidot oxidáló képessége hasonló fokozatot mutat. De számos irodalmi adat is ismeretes, melyekből joggal következtethető, hogy a vegyes

halogének és halogéncianidok polarizáltak, s e polarizáltság, illetve polarizálhatóság befolyásolható.

E jelenségek, — melyek az elektroméria körébe tartoznak — azzal a feltevessel értelmezhetők, hogy a molekulák elektronrendszere dinamikus egyensúlyban van. A kovalens kötést létesítő elektronok, illetve azok súlypontja a molekulákban szereplő atomok erőterében a nagyobb elektronaffinitással bíró atom irányába tolódik el. A jelenség statisztikus s külső tényezőkkel is (poláros oldószerek stb.) megváltoztatható.

Bruckner Győző r. tag: Tanulmányok a dienszintézis köréből.

Az 1.1-diaril-etilénekből maleinsavanhidrid hatására képződő bis adduktumok szerkezete eddig vitás volt. *Bruckner, Kovács* és *Huhn* részletes vizsgálatok alapján megállapították, hogy az 1.-anizil-1-fenil-etilén és maleinsavanhidrid bisadduktum képződéséhez vezető reakciója a dienszintézis típusát követi. Ezzel az anetol dienszintétikus átalakulási készségére vonatkozó előbbi megállapításukkal egybehangzóan újból beigazolódott, hogy oldallánc-olefinkötést tartalmazó mononukleáris aromás rendszerek aromás jellege dienszintézissel esetenként végleg felfüggeszthető, s hogy a dienszintézisek iniciálmechanizmusára vonatkozó *Hudson* és *Robinson*-féle felfogás még a stirol-származékok szűkebb csoportjában sem bírhat általános érvénnyel.

Buzágh Aladár r. tag: Adhézió és a kolloid oldatok állandósága.

A szerző által kidolgozott módszer lehetővé teszi az adhézió mérését és ennek alapján a kolloid oldatok és szuszpenziók részecskéi közt ható erők potenciálgörbéinek meghatározását. Az adhézió potenciálgörbéje az adszorpciós réteg diffúz jellegével van szoros összefüggésben. A diszperz rendszerek állandósága szempontjából csak a vonzóhatás és nem a taszítóhatás mérvadó. A vonzóhatás annál kisebb, s így a szolállandóság annál nagyobb, minél vastagabb és diffúzabb jellegű a részecskéket burkoló adszorpciós réteg. Az adhézió, az adszorpciós réteg diffúz jellege és a kolloidoldatok állandósága között fennálló szoros összefüggés alapján a diszperz rendszerek állandóságának új, általános elméletét fejlesztette ki a szerző, amely a diszperz-rész és a diszperziós közeg közti kontinuitás elvén alapszik.

Bognár Rezső lev. tag: Nitrogéntartalmú szénhidrát-származékokról.

A nitrogéntartalmú szénhidrát-származékok csoportosítása kémiai felépítésük, szerkezetük alapján. Az egyes csoportok rövid általános jellemzése, vegyi és biokémiai jelentőségük. Néhány fontosabb, természetben előforduló *N*-tartalmú szénhidrát-származék.

A *N*-tartalmú szénhidrát-származékok egyik legfontosabb és legnagyobb csoportjának, az ú. n. nitrogén-glikozidoknak részletesebb ismertetése:

1. Természetes *N*-glikozidok előállítása és leírása.

2. Szintetikus úton előállított *N*-gliko idok. A mesterséges úton való előállítás különféle módszerei. Néhány kísérleti eredmény ismertetése, szulfonamid glikozidok.

3. A *N*-glikozidok kémiai felépítéséről: szerkezeti problémák, struktúrizómiai és sztereozómiai lehetőségek és kérdések tárgyalása. Néhány példa a különböző izomerek előállítására és szétválasztására.

4. Kémiai átalakulásaik és reakciók: az ú. n. »Amadori átrendezés« és az ezzel kapcsolatosan végzett kutatások ismertetése; a *N*-glikozidok különféle gyűrűzárási reakciói, stb.

5. A *N*-glikozidok közé tartozó »nukleozidok« biogenezisének kérdése. Elméletileg elképzelhető és feltételezhető nukleozid szintézisek, izotópokkal való kutatások a purin bioszintézisével kapcsolatban.

Erdey-Grúz Tibor r. tag: Elektrofolyamatok kinetikája.

Az elektrofolyamatok kinetikájának alapelvei, az elektrolízis sebességét meghatározó legfontosabb tényezők.

Az elektrolitikus hidrogénfejlődés kinetikájának alapjai. A túlfeszültség, mint a gátló tényezők mértéke, a túlfeszültség és áramsűrűség közötti összefüggés jelentősége. A semlegesítés mint sebességhatározó részfolyamat szerepe a nagy túlfeszültségű elektródokon. Az adszorbeált hidrogénatomok továbbá a hidrogéngáz eltávolításának szerepe a kis túlfeszültségű elektródokon. Az elektród aktív helyeinek hatása. A lúgos oldatokból való hidrogénfejlődés kérdése.

A katódon való fémleválás kinetikája. Túltelítési jelenségek idegen katódon való leválást megelőzőleg. A két- és háromdimenziós göcképződés, valamint a kristályrács-síkok növekedési sebességének hatása a levált fém kristálytextúrájára. A sebességhatározó részfolyamat és az áramsűrűség-potenciál-görbe alakja közötti összefüggés mint az elektrofolyamatok kinetikája kutatásának eszköze. Komplex-ionokból való fémleválás mechanizmusa, és az adszorpció valamint túlfeszültség hatása a fémleválásra.

Hazai nyersanyagkérdések

Osztrovszky György lev. tag: A vegyipar nyersanyagproblémái.

Az előadó felvázolta a magyar vegyipar fejlődését a tőkés gazdálkodás ideje alatt, és kimutatta ennek a fejlődésnek anarchikus jellegét. Az ötéves terv célkitűzése az, hogy a hazai nyersanyagviszonyok figyelembevételével a népgazdaság többi ágának, főleg a nehéziparnak fejlődését alátámasztó, kellő mennyiségű alapanyagot termelő, összefüggő vegyipar kifejlődését biztosítsa. A népgazdaság harmonikus fejlődését kell biztosítani a vegyipar helyes telepítési politikájával, ahol a nyersanyag-bázis és a felhasználási terület egyaránt számításba kerül. Vegyiparunk fő nyersanyagai a szén, tőzeg, nyersolaj, földgáz, továbbá az ércek és ásványok, valamint egyes mezőgazdasági termékek.

Schlattner Jenő: Hazai szenek, mint a vegyipar nyersanyagai.

Az előadó a szénfeldolgozás, kokszt és gázgyártás kérdéseivel foglalkozott és kimutatta, hogy ennek az iparágaknak a fejlődése a szerves vegyiparunk számára fontos alapanyagok gyártását teszi lehetővé. A magyar barnaszén és belőlük előállított kátrány feldolgozása számos problémát ad a tudományos kutatás számára.

Varga József r. tag: Szén, mint szénhidrogének alapanyaga.

Előadásában azzal a kérdéssel foglalkozott, hogy a magyar barnaszénből milyen eljárások segítségével lehetne mesterséges benzint és Diesel olajat előállítani. Véleménye szerint két eljárás jöhet számításba, s azok megvalósítására idejében fel kell készülni: A *Bergius*-féle nagynyomású hidrogénezés és a *Fischer—Tropsch*-féle szintézis.

Gloetzer József Szintézisgázok, mint a vegyipar alapanyagai.

Előadásában az u. n. szintézisgázok előállításának műszaki és gazdaságossági kérdéseivel foglalkozott. Ez a kérdés a műtrágyagyártás (péti só), továbbá a mesterséges benzinyártás szempontjából alapvető fontosságú.

Jónás Géza: Kén előállításása szeneinkből.

Az előadó az ipari gázok kéntelenítésének kérdését fejtegette. Itt egyrészt arról van szó, hogy a kén tartalom az ipari gázokban káros, viszont kénben gazdag barnaszeneink csak ilyen gázok gyártását teszik lehetővé, másrészt a kén eltávolítása és kitermelése a gázokból fontos és jelentős mennyiségű nyersanyaghoz vezet, amelyből a mezőgazdaság számára szuperfoszfáta rézgálic, szénkéneg állítható elő.

Freund Mihály lev. tag: Ásványolaj és földgáz mint a vegyipar nyersanyagai.

Az előadó az ásványolaj és földgáz feldolgozásának kérdéseit fejtegette. Miután felvázolta az iparág fejlődését, a benzinek és a jó kenőolajok gyártási kérdéseire tért át, és végül számos példával bizonyította, hogy az ásványolaj-ipar és földgáz vegyészeti iparunk számára (festékgyártás, gyógyszergyártás, műanyaggyártás) milyen fontos alapanyagokat szolgáltat.

Szigeth László: Szén- és ásványolajipar melléktermékei, mint vegyipari nyersanyagok.

Előadó a hőbontási eljárások és a hidrogénezés jelentőségét méltatta ásványolajtermékek minőségjavítása szempontjából. Ezt a kérdést a mesterséges benzinyártás kérdéseivel kapcsolta össze.

Aixinger István: A hazai ásványolaj mint motorkenőolaj-bázis.

Az előadó válaszolt a kenőolajgyártásunk fejlődését a felszabadulás óta. Ismertette a jobbminőségű motorkenőolajokkal elért eredményeket, amelyek a gépkocsik olajcsere idejének meghosszabbításához vezettek. Végül rámutatott azokra a lehetőségekre, amelyek a motorkenőolajok minőségének további fokozására szolgálnak.

Vándor József: Műanyaggyártás hazai alapanyagai.

A műanyag hazai alapanyagai, a nyersanyagbázis megítélése szempontjából megállapítja, hogy melyek azok a műanyagok, amelyek gyártását halaszthatatlanul meg kell valósítani. Ugyanakkor leszögezi, hogy meglévő műanyaggyártásunk nyersanyagbázisainak kiszélesítéséhez milyen nyersanyagra van szükségünk. Az elmondottakból kiderül, hogy kettő kivételével az összes műanyagokhoz hazai nyersanyag rendelkezésre áll, amennyiben nyersanyagbázisaink a következők: a levegő nitrogénje, földgáz és ásványolaj, kőszén, barnaszén és tőzeg, mezőgazdasági hulladékok.

Csűrös Zoltán r. tag: Műanyagok, mint a feldolgozó iparok nyersanyagai.

Előadásában megjelölte a hazai műanyaggyártás feladatait. Ezzel kapcsolatban a feldolgozás módszereinek új lehetőségeit vázolta. Itt lényeges újítás a fröccs-sajtolás, extrahálás, kisnyomású gyanták és sajtolótechnika alkalmazása és főleg az egészen új kontakt vagy zéró nyomású gyanták alkalmazása.

Egy további feldolgozási terület réteges anyagok készítése műanyagokkal, köztük a réteges papiros, textiliák és fa. Műanyag felhasználási terület még a textilipari appretúra.

Fontos feladat az elsődlegesen előállított műanyagok további átalakítása u. n. szekunder termékekké.

Müller Sándor lev. tag: *Lágyító anyagok, mint a műanyagipar nyersanyagai.*

Az előadó a lágyítás fizikai és kémiai alapjainak rövid ismertetése után az u. n. külső és belső lágyítást tárgyalta. A lágyítás mértékének vizsgálatával kapcsolatosan hivatkozott *Zsurkov* módszerére.

Foglalkozott a *Vándor József* előadásában szereplő polivinil és poliakril vegyületeknél szokásos lágyítóanyagokkal: 1. ftálsavészterek, 2. foszforsavészterek, 3. a polivinil-vegyület alkil-komponensének variálása.

Végül rámutatott a gyártási szempontokra.

Tettamanti Károly: *Mezőgazdasági termékeink, mint a vegyipar nyersanyagai.*

Vegyészeinknek fokozott figyelemmel kell kísérniök a mezőgazdaságban lefolyó forradalmat és szoros együttműködést kell kiépíteniök a mezőgazdaság szocializált szektora felé. Az együttműködés kétoldalú legyen: számoljunk a mezőgazdaság szocialista szektorában rejlő fejlődési lehetőségekkel, de vegyi oldalról is fel kell vetni az ipar kívánalmait a mezőgazdaság, főleg a növény-nemesítés terén. További döntő kérdés a már működő gyáraink elavult technológiája helyett új tudományos alapokon nyugvó eljárások kidolgozása. A vegyipar vegyészeinek további feladata szoros kapcsolat teremtése a vegyipari gépgyártási technológiával, és el kell mélyülniök az egyes alapműveletek elméletének megteremtésében.

Oplátka György: *Cukorgyártási melléktermékek, mint a vegyipar nyersanyagai.*

A legfontosabb cukorgyári mellékterméknek, a melasznak legújabb vegyipari felhasználását ismertette. A Cukoripari Kutató Intézetben folyó vizsgálatok szerint ioncserélő műgyanták segítségével kivonható a melaszban lévő cukor jelentékeny része, a fennmaradó rész jóízű, kellemesszagú édes szörp formájában jelentkezik; kinyerhetők ezenkívül nem-cukor anyagok: hamuzsír és organikus anyagok, melyek a szerves kémiai és a műanyagiparban lesznek a folyó kutatások alapján értékesíthetők.

Krausz József: *Erjedéssel ipar útján előállítható vegyipari nyersanyagok.*

Az erjedéssel iparoknál jelentkező tudományos feladatokra mutatott rá: kiépíteni a már meglévő iparágakat, megteremteni széles alapokon a magyar finomerjedési iparokat (butanol, aceton, tejsav, egyéb savak, glicerin, butilén-glikol erjesztéssel való előállítása.) Mezőgazdasági hulladékanyagok felhasználásával (napraforgóhéj, nád, szalma, stb.) új, olcsó nyersanyagbázist kell teremteni az erjedéssel iparok részére.

Lőrincz Ferenc: *Állati hulladékanyagok, mint ipari nyersanyagok.*

Az állati eredetű hulladékanyagok (elhullott, kiirtott állatok) mellett azokra az anyagokra hívta fel a figyelmet, melyek a feldolgozóipar melléktermékei és így koncentráltan hozzáférhetők. Ilyenek a vágóhídi csont, szaru, faggyú, nem utolsósorban a vágóhídi vér, valamint a tejiparból a soványsavó. Ismertette azokat a kutatásokat, amelyek alapján a fenti anyagok ipari feldolgozás segítségével jelentős mértékben hozzájárulnak az ipar nyersanyagbázisának kiszélesítéséhez.

Keresztes Máttyás: Szervetlen vegyipar nyersanyagproblémái.

Nitrogéniparunk már biztosított hazai nyersanyagbázisa tovább fejleszthető földgázaink konverziós krakkolásával, gyengébb minőségű ligniteink és tőzegeink új eljáráson alapuló elgázosításával. Nitrogéniparunk összeköthető az ammóniaszóda gyártásával és kombinátjellegűen a nyersfoszfátfeldolgozóiparral, és így egyrészt megteremtheti szódagyártásunk gazdaságos lehetőségét, másrészt teljesen új irányt szabva műtrágya iparunknak, jobb anyagkihasználás mellett új kevert műtrágyák gyártását teszi lehetővé. Hazai gipsztelepeink feltásása és hasznosítása lehetővé teszi, hogy kénsaviparunk nyersanyagproblémája csökkenthető legyen, és nitrogéniparunk önköltségénél döntő változás álljon be.

A nehézvegyipar melléktermékeinek és hulladékainak hasznosítása új, eddig nem gyártott termékek előállítását, pl. hangyasav, oxálsav, karbamid, teszük lehetővé, mely utóbbi a metanolszintézissel összekötve, új műanyagbázist jelent.

Bereczki Endre: Mész- és cementipar nyersanyagai.

A mész- és cementipar nyersanyag-kérdéseit taglalta. Cementgyáraink elsősorban azt az aprószemű mész-kő-zúalékot dolgozzák fel, amely a mészégetők ellátása után fennmarad. A hidraulitokat igen sokféle anyag formájában juttatják a cementgyári nyersiszapba.

Üveggyártási kutatás szempontjából vázolta a kutatás feladatait; keresni kell tiszta homokot és olyan eljárást kell kidolgozni, amelynek segítségével eltávolítható a vastartalmú szennyeződés.

Gedeon Tihamér: Timföldipar nyersanyagai és melléktermékei.

A timföldipar nyersanyagproblémáival kapcsolatosan rámutatott kovásvadús bauxitjaink gazdaságos felhasználására, a timföldipar melléktermékeinek, a vörösiszapnak és a vanádiumoxidnak ipari hasznosítására. Hazai bauxittelepeink nyersanyagforrását képezik vas-, festék-, műkorund-, és vegyi iparunknak. Aktivált bauxittá feldolgozva egyéb ipari hasznosítás mellett ásványolajiparunkban, mint derítőanyag kerülhet felhasználásra.

Kovács Antal: Tűzálló ipar nyersanyagai.

Rámutatott előadásában arra, hogy a tűzálló ipar nyersanyagának döntő részét külföldről hoztuk be; a feladat a nyersanyagkutatás gyorsítása és a rendelkezésre álló hazai nyersanyagok minőségének megjavítása.

Az anyagok nemesítésére új eljárást, frakcionált őrlést javasol. Frakcionált őrléssel végzett előkísérletek alapján nemesített magyar agyagoknak nemcsak tűzállósága javítható 1—2 ségerrel, hanem kötőképességük is növekszik.

IV.

CIX. NAGYGYŰLÉS

Az Ünnepi Hét záróülése

1950 december 2.

A Magyar Tudományos Akadémia Ünnepi Hetét díszüléssel zárta be. Ezen megjelentek Rónai Sándor, a Népköztársaság Elnöki Tanácsának elnöke, a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége és a Minisztertanács több tagja, a baráti államok diplomáciai testületének képviselői, élükön a Szovjetunió budapesti nagykövetsége első titkárával M. J. Hosevvel, a Magyar Tudományos Akadémia tagjai, tudósok, kiváló sztahanovisták és művészek.

Az ülést Rusznyák István elnök, a következő szavakkal nyitotta meg:

Tisztelt Ünnepi Ülés!

A mai záróülésünkkel véget ér a Magyar Tudományos Akadémia fennállásának 125. évfordulója alkalmából tartott Ünnepi Hét. Ez az Ünnepi Hét azonban több volt, mint egyszerű megemlékezés. Ez az Ünnepi Hét a népet, a szocializmus építését szolgáló megújhódott Akadémiának első évfordulóját is ünnepelte, és mintegy seregszemléje volt az Akadémia 125 éves története legszebb fejezetének. Az Ünnepi Héten számos referátum, előadás és vita hangzott el, amelynek tanulságát le kell vonnunk, és ki kell értékelnünk az Ünnepi Hetünk és egész munkánk eredményeit. Már most megállapíthatjuk, hogy ez az utolsó esztendő fordulatot jelentett az Akadémia, a magyar tudomány és a magyar tudósok életében. Fordulatot, amelyik már is hozott eredményeket, és mindannyiunkat bizakodással tölt el a magyar tudomány jövőjét illetően.

Amikor eredményeinkről megemlékezünk, ezt nem tehetjük anélkül, hogy hálatelt szívvel ne forduljunk azokhoz, akik mindezt lehetővé tették. Életünket, szabadságunkat, munkalehetőségünket elsősorban a nagy Szovjetunió és lángesszú vezérének, a nagy tudós, *Sztálin* elvtársnak köszönhetjük. Eredményeinket nem érhattük volna el, ha nem segített volna bennünket a Magyar Népköztársaság Kormánya, a Magyar Népköztársaság vezető ereje, a Magyar Dolgozók Pártja, élén *Sztálin* legjobb magyar tanítványával, a mi szeretett *Rákosi Máttyás* elvtársunkkal.

A Párt és a Kormány minden segítséget megad legfőbb célunk eléréséhez, ahhoz, hogy a magyar tudomány, a szocializmus építésének szolgálatába állítsuk. A Magyar Népköztársaság Kormányának külföldi vendégeink és a magyar tudósok tiszteletére rendezett tegnapi fogadása újabb bizonyítéka annak a megbeesülésnek, mellyel a Párt és a Kormány a népert való tudomány és annak művelői iránt viseltetnek.

Ünnepi Hetünk jelentőségét nagy mértékben növeli az a körülmény, hogy üléseinken résztvettek külföldi barátaink, a haladó tudomány kiváló képviselői is. A külföldi delegációk részvétele távolról sem korlátozódott az ünnepi ülésre és formális üdvözlésekre. Vendégeink aktívan résztvettek a tudományos üléseken is, meglátogatták kutatóintézeteinket és felvették a személyes érintkezést a magyar tudósokkal, és ezzel nagy mértékben hozzájárultak nemzetközi tudományos kapcsolataink kifejlesztéséhez, és tudományos problémáink megoldásához.

Ünnepi Hetünket nem fejezhetjük be méltóbban mint úgy, hogy záróülésünket a mai idők legdöntőbb kérdésének, a béke és a tudomány kérdésének tárgyalásának szenteljük. A békéért folyó küzdelemben a Magyar Tudományos Akadémia is kiveszi részét. A Varsóban megtartott II. Békevilágkongresszusra kiküldött magyar delegációnak több akadémikus tagja volt, és a delegáció vezetője, *Andics Erzsébet* maga is akadémikus. Éppen ezért azt hiszem, ő a leghivatottabb arra, hogy a béke és a tudomány kérdését tárgyaló felhívások sorát megnyissa.

Ezután Andics Erzsébet lev. tag tartott beszámolót a II. Békevilágkongresszusról:

Tisztelt Akadémia !

A II. Békevilágkongresszusra 80 országból kétezer küldött jött össze Varsóban, több mint 500 millió, a békéért tevékenyen harcoló jószándékú ember képviselőiben. A varsói Kongresszus azonban nemcsak azt mutatta, hogy a nemzetközi békemozgalom százmilliókat ölel fel mind az öt világrészen, hanem azt is demonstrálta, hogy ezeknek a százmillióknak az élén, a közélet, tudomány, irodalom és művészet legkiválóbb képviselői állanak. A Kongresszus szónokainak névsora, a nemzetközi békemozgalomban előljáróknak nevei bizonyítják azt a nagyjelentőségű ténytet, hogy a mai emberiség legjobbjai élén járnak annak a küzdelemnek, amely a békéért, az emberiség jövőjéért, az emberi alkotás további lehetőségeiért folyik.

A legmagasabb magyar tudományos testület, a Magyar Tudományos Akadémia tagjai számára nem közömbös tudni, hogy a Békevilágkongresszus küldöttei között különösen nagy számban voltak a tudomány képviselői. Közel 200 tudós, egyetemi tanár vett részt a varsói Békevilágkongresszus munkájában. A tudósoknak ez a rendkívüli nagy száma a küldöttek sorában nem volt véletlenség. Megfelelt annak a ténynek, hogy a mai tudományos élet legkiválóbbjai igen nagy számban és igen tevékenyen küzdenek a tartós béke biztosításáért. »A tudósokhoz és az anyákhoz« fordult Ilja Ehrenburg ragyogó beszédében a kongresszuson.

Sok és mély oka van annak, hogy a tudósok olyan nagy számban lépnek fel egy újabb világháború ellen.

Nemcsak arról van szó, hogy a tudomány emberei, mint a nagy ős szefüggések ismerői különös mértékben kell, hogy fel tudják mérni egy újabb, az eddigiéknél is pusztítóbb világháború rettenetes következményeit. Arról is szó van, hogy a tudomány minden becsületes képviselője kötelességének tartja tiltakozni az ellen, hogy az emberi kutatás gyümölcseit, a tudomány eredményeit, a tudomány alapvető feladatának meghamisításával a háborús pusztítások növelésére, az emberek tömeges legyilkolására használják fel. Mert ez történik akkor, amikor az imperialista kormányok atom- és vegyibombákat, bakteriológiai hadiszereket, stb. gyártanak, világuralomra törekvő, a népek igába hajtására irányuló esztelen és gaz céljaik szolgálatában.

A tudomány céljai és a gyilkos hódító háborúk céljai egymással ellentétesek.

A kapitalista társadalom, az imperializmus esztelenségének és erkölcsatlanságának — ennél fogva tarthatatlanságának — egyik megnyilvánulása, hogy a tudományt az emberiség jótevőjéből, az emberiséget pusztító erővé, aggodat, asszonyokat és gyermekeket gyilkoló eszközzé igyekszik átváltoztatni.

A tudomány feladata az alkotás. Az élet forrásait kell, hogy kutassa, mint teszi *Lepesinszkaja* professzor. Az élet és nem a halál forrásait, kell hogy sokasítsa.

A tudomány feladata az igazságot keresni, az igazságot felderíteni minél mélyebb és sokoldalúbb vonatkozásban. Az imperialista rablőháborúk hazugságra, a népek megszedítésére épülnek, céljuk megakadályozni, hogy az igazság érvényesüljön az emberi társadalomban.

A tudomány felemeli az embert, erőssé teszi: a természet és társadalom urává. A gyilkos rabló háborúk lealacsonyítják az embert sötét, embertelen célok vak eszközévé, tehetetlen áldozatává teszik.

Ez az alapja annak, hogy oly sok tudós, mégpedig a legjelesebbek, az egyszerű jóakarató emberek százmillióival együtt küzdenek a békéért. Ezért látjuk ott a békéért folyó mindennapi küzdelemben a laboratóriumok munkásait, az elvont kutatások embereit, az elméleti igazságok keresőit. Ezért látjuk ott az élenjáró nagy szovjet tudomány munkásait, ezért látjuk a béke harcosai között a *Joliot-Curie*-házaspárt, *Bernal* professzort, *Infeldet*, *Jánossyt* és másokat. Valóban nem érdemli meg a tudomány munkásának a nevét az a tudós, aki nem hajlandó a tudomány fejlődésének előfeltételeiért, igazi rendeltetésének érvényesüléséért, az emberiség békéjéért minden erővel küzdeni.

De a nemzetközi békemozgalom és a tudomány szoros barátságának van még egy másik alapvető fontosságú vonatkozása is.

A békéért folyó világháború, mint tudjuk, nemcsak a kommunisták mozgalma. A legkülönbözőbb pártállású, világnézetű és hitvallású emberek vesznek részt benne: francia katolikusok, angol liberálisok, dán konzervatívok, olasz szocialisták, amerikai quakerek, a gyarmati népek szabadságharcának vezetői, a legkülönbözőbb egyházak papjai. A nemzetközi békemozgalom valóban az emberiség történelmében páratlan hatalmas tömörülése a népeknek. Hogy az emberiség történelmében először, százmilliók lépnek fel a háborúk ellen, noha azok kikerülhetetlenségét, örökös és megváltoztathatatlan voltát, a háborúba való beletörődést, mint természeti csapásokba való belenyugvást évezredekken keresztül nevelték bele az emberiségbe, hogy a százmilliók a háborút nem tartják ma már »felsőbb rendeltetésnek«, megmásíthatatlan természeti törvénynek, hogy nem hajlandók tovább túrni a háborúkat — mindebben döntő szerepe volt a társadalom törvényeit felfedő nagy tudománynak, a *marxizmus-leninizmusnak*, amelyeknek kidolgozásába az emberiség legnagyobb szellemóriásai *Marx*, *Engels*, *Lenin* és *Sztálin* fektették bele életük munkáját.

A marxizmus-leninizmus tudománya fedte fel a háborúk igazi lényegét, mutatott rá a háborúk társadalmi gyökereire éppúgy, mint megszüntetésük társadalmi előfeltételeire. A társadalmi élet törvényeiről szóló nagy tudománynak, a marxizmus-leninizmusnak köszönhető, hogy a népek ma már egyre világosabban látják, hogy a háborúk az osztálynyomáson alapuló társadalmakban gyökereznek, nevezetesen korunk örökös rablőháborúi, az imperializmus gazdasági és politikai rendszerében. A marxizmus-leninizmus tudománya

fedte fel a háborúk keletkezésének titkát és azt a nagy horderejű tényt, hogy a korunkban egymástkövető háborúkban csak a kapitalista országok kis parazita rétegei vannak érdekelve, az emberiség túlnyomó többsége gyűlöli a rabló háborúkat, és azokat meg tudja akadályozni. De a tudományos szocializmus elméleti igazságainál is nagyobb felvilágosító erővel bír a népek számára a tudományos szocializmus gyakorlata: az a közülmény, hogy a Szovjetunió és a népi demokráciák 800 millió embert számláló népei az életben bizonyítják be, hogy a népek közötti békés együttműködés, nagy és kis népek testvéri össz. fogása, lehetséges és megvalósítható.

A nemzetközi békemozgalom hallatlanul gyors kifejlődése, napról napra való további kiszélesedése, világot átfogó hatalmas arányai fényes bizonyítékai a bölcs sztálini megállapításnak: »...a közelmúlt háború borzalmai túl élénken élnek a népek emlékezetében, túlságosan nagyok a béke melletti társadalmi erők« és ezért a háborús gyujtogatóknak ma már nem könnyű belevinni a népeket egy újabb háborúba. (*Sztálin: Beszélgetés a Pravda munkatársával. 1948. október.*)

Igen, az emberiség nem felejtette el a fasizmust és a második világ-háborút, tanult azok tapasztalataiból. »Emberek, legyetek éberek!« — *Fucsik* kommunista vértanúnak ezekkel a figyelmeztető szavaival fejeződtek be a II. Békevilágkongresszus munkálatai. Az ébereké lett százmilliókat nem lehet legyőzni. Az imperialista háborús gyujtogatókat, a koreai tömeggyilkosokat, akik a népek egész sora, a mi népünk számára is hasonló sorsot szánnak, a saját népük fogja megtagadni, az emberiség pedig ki fogja vetni őket magából. A békéért folyó küzdelemnek éppen azért, mert a népek küzdelme, a lényegéből folyik, hogy egyre erősebbé és hatalmasabbá válik: legyőzhetetlen.

A békemozgalom harcosának lenni nagy tisztesség. A magyar tudósok is meghallották a Varsói Kongresszus felszólítását. Megfogadjuk, hogy minden erőnkkel, tehetségünkkel, energiánkkal azon leszünk, hogy a magyar munkásokkal és dolgozó parasztokkal összefogva a békefront minél erősebb bástyájává tegyük Magyarországot.

Az ünnepi előadást Gombás Pál alelnök tartotta:

Igen tisztelt Nagygyűlés! Igen tisztelt Vendégeink!

Osztályainkon az akadémiai nagygyűlés során igen értékes előadások és referátumok hangzottak el, melyek mindmegannyi tanubizonyosságát adták tudományunk gyors fejlődésének és annak, hogy hazánk tudósai minden igyekezettel Népköztársaságunk békés alkotómunkáját akarják szolgálni. Tanácskozásainkon és vitáink során új értékes hozzájárulásokkal gazdagodott tudományunk és így egész dolgozó népünk, mert hiszen a tudomány ma már nem néhány embernek öncélú időtöltése, nem az egyetemek falai között, az élettől távol lezajló elvont dolog, hanem népgazdaságunk, Népköztársaságunk egész életének, a szocializmus építésének szerves alkotórésze.

Ez alkalommal azonban nem elég örömmel megállapítanunk, hogy tudományunk kétségbevonhatatlanul sok tekintetben gazdagodott, hanem ugyanakkor rá kell mutatni arra is, hogy Akadémiánk most igen komoly nemzetközi helyzetben ülésezett. *Rákosi Mátyás* szerint a nemzetközi helyzetet az utolsó hónapokban az jellemzi, hogy az imperialista blokk a »hidegháborút« egyre inkább »melegháborúvá« akarja átváltoztatni.

Sajnos igen jól tudjuk, mit jelent a háború. Majdnem hat év telt el azóta, hogy a háború rajtunk végigvonult, és mi még ma is nagyon jól emlékszünk arra a pokolra, amely ránszakadt. Emlékszünk a véres náci terrorra, mely

utcainkon dühöngött, emlékszünk családtagjaink és legtehetségesebb kollégáink borzasztó halálára. Emlékszünk laboratóriumaink, egyetemeink, könyvtáraink és lakásaink romjaira, és emlékszünk az éhségre és a hidegre. Nem akarjuk ezt mégegyszer végigcsinálni! Mi békét akarunk!

Az ujjáépítés munkája szerföltt nehéz volt. Két dolog tette lehetővé, hogy mégis felépíthettük rombadólt hazánkat. Az első, hogy a felszabadító Szovjet Hadsereg mindenben segítségünkre volt. A második pedig, hogy munkásosztályunk oly szorgalmasan és önfeláldozóan dolgozott. Ujjáépítésünk nagy művének csodájára jár az egész világ. És ebben a hat évben nemcsak ujjáépítettük azt, ami romokban hevert, de máris felépítettünk egész sor olyan alkotást, amelyről a régi világban legfeljebb álmodozni lehetett. Ezek közül nekünk, akadémikusoknak a legközvetlenebb az, hogy a tudomány a népi demokráciában öt megillető helyzetbe került. Tudósaink, akik régente filléres fizetéseken éltek, ódon, szegényes laboratóriumokban dolgoztak, ma anyagi gondoktól teljesen mentesítve, a nép tiszteletétől és megbecsülésétől övezve, mint a legmagasabb kitüntetések birtokosai dolgozhatnak gazdagon felszerelt intézeteikben. És még csak a kezdet kezdeténél tartunk.

És ezt a békés építő munkát akarják újból megsemmisíteni, csak azért, hogy egyes nagytőkések nyeresége még nagyobb legyen, nem gondolva arra, hogy ez a nyereség milyen rettenetes áldozatot követelne. Ezért mi magyar akadémikusok a béketáborhoz csatlakozunk, és tudományunkkal a népi demokráciát építjük. Nem akarjuk, hogy újból ártatlan dolgozó emberek milliós pusztuljanak el és váljanak hajléktalanná, hanem a békés építő munkát és az emberek jólétét akarjuk szolgálni egy szebb és gazdagabb jövőért.

A magyar tudományos élet képviselői már eddig is kivették részüket a békeharcból elsősorban is munkájuk megjavításával. Mégpedig mint *Fogarasi Béla* írja »Tudományos életünk időszerű kérdései« című cikkében: tettük ezt tudományos életünk korszerű szervezetének megteremtésével, a tudomány tervszerű építésével és irányításával. Ma már áttekintésünk van tudományunk helyzetéről, tervszerűséget viszünk a kutatóintézetek felállításának sorrendjébe, és az ipar majdnem minden fontosabb ágában kutatóintézetek alakultak. Ehhez járulnak a különböző mezőgazdasági, közlekedésügyi, építés-tudományi kutató intézetek. Azáltal, hogy ezekben az új intézetekben, de a régiekben is, kialakul a tudományos kutató új típusa, ezzel a magyar tudományos élet képviselői — úgy hiszem — nem csekély mértékben járulnak hozzá a béke művének építéséhez, mely biztosítja számunkra a fejlődés és a haladás további lehetőségét. Munkánk megjavításával, az új fiatal nemzedék, a dolgozó nép soraiból jött új értelmiség jobb oktatásával is igyekeztünk hozzájárulni a nagy ügyhöz. Továbbá minden magyar tudós aláírta a stockholmi békehatározatot. A magyar tudományos élet képviselői ott ülnek az Országos Béketanácsban az élenjáró munkásokkal, a dolgozó parasztsággal és a haladó értelmiség képviselőivel együtt, akik az egész világnak tolmácsolják a magyar nép békeakarát, a magyar dolgozó népét, mely sohasem akart háborút, melyet a háborúkba az uralkodó osztályok érdekei miatt kényszerítettek bele, de amely békeakarát ilyen világosan és határozottan mint most, talán még sohasem jelentette ki, hiszen nem is lett volna erre módja.

E nagygyűlés során elhangzott tudományos előadások is mind a békét építő és erősítő tudományt szolgálták; hogy csak egy példára utaljak: orvosaink előadásaikban az emberiség egyik legpusztítóbb betegsége a rák elleni küzdelemmel foglalkoztak, nem pedig azzal, hogy hogyan lehet mind pusztítóbb bacillusokat kitenyészteni az emberiség kiirtására.

Így harcolunk mi a béke oldalán, mert az igazi tudomány a békét szolgálja, és igazi tudomány csak békés országban fejlődhet ki.

Valóban a mi tudományunk egy politikai célkitűzésnek van alárendelve, a béke politikáénak, de így van ez minden békeszerető országban, ahol a dolgozó emberek jólétének fokozását, a kultúra magas fokra való fejlesztését tűzték ki célul.

A Szovjetunióban is ezt a politikai célt szolgálja a tudomány. A tudomány fejlesztése érdekében igen sok törvény keletkezik, mely mind a békés építő munkát és annak megvédését szolgálja, a kutatás elméleti eredményeire vonatkozólag éppúgy, mint gyakorlati alkalmazásuk területén.

Itt kell megemlékeznünk a Szovjetunióban történt atomrobbantásról, amely a világraszóló kultúrmunka — a *Davidov*-terv — végrehajtásának megkezdését adta hírül a világnak.

A Turgáj-kapuban történt atomrobbantás hadüzenet, de nem a békés és boldogabb jövőért küzdő népek ellen, nem az öldöklés és pusztítás szolgálatában, hanem a sivatagok, a pusztaságok ellen, melyeket a korszerű technika hatalmas eszközeinek felhasználásával virágzó termékeny területekké kíván átalakítani.

A *Davidov*-féle terv a nagy sztálini természetátalakítási gondolatnak első megvalósulása. A természetátalakítási terv célja, hogy egyes aszályos országrészeknek megváltoztassa a földrajzi, természetrajzi adottságait, sőt éghajlatát és a terméketlen steppéket, pusztaságokat öntözés, erdősítés, a száraz szelek mérséklése révén virágzó termőföldekké alakítsa át. Ezenkívül a természetátalakításokkal kapcsolatban hatalmas víziutak létesülnek, és óriási mennyiségű vízi energia termelése válik lehetővé, ami az ipar és a mezőgazdaság hatalmas fejlődését segíti elő.

Az első nagyszabású ilyen természetátalakítási terv *Davidov* mérnök nevéhez fűződik. Ennek lényege az, hogy a Szovjetbirodalom északi részén a Jeges-tengerbe ömlő bővizű folyók vizét le kell vezetni az Aral-tó és a Kaspi-tengerbe, Közép-Ázsia subtropikus vidékeire, a Kirgiz-steppére és a Turáni Alföldre, oda, ahová a népgazdaság érdeke megkívánja.

Végéből az Ob-folyón — Bjelgorje község közelében a folyóra merőlegesen épül egy hatalmas völgyzáró gát, mely 4.000 méter hosszú és 78 méter magas. Ez az óriási gát földuzzasztja az Ob vizét, úgy, hogy mögötte egy 250 000 négyzetkilométer területű mesterséges tó keletkezik, amely 4.500 milliárd m^3 vizet tárol. Ez a tó mintegy 2,5-szer nagyobb területű, mint Magyarország.

Ebből a tóból kell a vizet levezetni dél felé. Útban van egy dombvonulat, melyen keresztül egy 900 km hosszú csatornát kell létesíteni. Ennek a dombvonulatnak a legalacsonyabb nyerge a Turgáj-kapu, amely vízválasztó Nyugat-Szibéria és az Aral-Kaspi lapály közt. Itt rendkívüli méretű földmozgósítást kell végezni, amelyhez igénybe veszik az atomenergiát és itt a Turgáj-kapu közelében történt az előzőekben említett robbantás, az első atomrobbantás, mely a kultúra, a haladás, a béke célját szolgálja.

Az Ob felduzzasztott vizét egy 2.700 km hosszú csatornán kell levezetni a Kaspi-tengerbe.

A csatorna másodpercenként 10.000 m^3 vizet szállít, annyit, amennyit a Duna árvízkor. Továbbá 18 milliárd m^3 föld- és sziklaanyagmozgósítás szükséges, százszor akkora, mint a Panama-csatorna építésekor mozgósított föld tömege.

A bjelgorjei völgyzárógát 10 millió m^3 betont igényel, míg az amerikai Colorado folyón a Boulder-gátba 3,3 millió m^3 betont építettek be.

Szinte hihetetlen anyagmennyiségek és emberfeletti munkateljesítmények !

Ezen gigászi munkák eredményeként a déli sivatagon 25 millió hektár terület lesz öntözhető és 20 millió hektár területen lesz erdősítés.

A bjelgorjei völgyzárógáttal kapcsolatos vízerőmű pedig 34 milliárd kilowattóra energiát fog termelni. Magyarország egész termelése jelenleg 2.2 milliárd kilowattóra.

Így míg az imperialista államok az új háború előkészítésére harminc milliárd dollárt irányoztak elő, addig a békéért harcoló Szovjetunió körülbelül ugyanekkora összeget használ fel a béke megerősítésére.

Kézzelfogható példák erre még azok az eredmények, amelyeket a Szovjetunió ért el az elmúlt esztendő alatt. A Szovjetunió ipara 1949-ben 103 százalékra teljesítette felemelt tervét, úgyhogy az ipari össztermelés 1949 végére 53 százalékkal multa felül a háború előtti 1940-es színvonalat, és 5 százalékkal multa felül azt a színvonalat, amelyet az öt éves terv 1950-re állapított meg. A mezőgazdasági géptermelés 1940-hez viszonyítva a négyszeresére nőtt. A munkások és alkalmazottak jövedelme a háború előtti 1940-es évhez viszonyítva 24 százalékkal, a kolhozparasztok jövedelme több mint 30 százalékkal növekedett. A márciusi árleszállítás 110 milliárd rubel nyereséget hozott a szovjet lakosságnak.

Ily módon fejlődnek és erősödnek a népi demokratikus országok is a Szovjetunió példája nyomán, és tervcik betartásával váltak és válnak egyre jobban a békefront még erősebb bástyaivá.

De hatalmasan fellendült a békemozgalom a kapitalista államokban és a gyarmati országokban is. Mint *Malenkov* megállapította : »A történelem nem ismert még olyan hatalmas tömegmozgalmat, mint az a mozgalom, amely a béke híveit egy nemzetközi táborba egyesíti. Nincs egyetlen ország sem, amelyben ennek a mozgalomnak ne lennének támaszpontjai, ahol ne fejlődött volna ki a mozgalom mind szélességében, mind pedig mélységében.«

A béke híveinek egyre növekvő tábora mutatja, milyen óriási, világot átfogó jelentőségű és erejű a békemozgalom, amely a Szovjetunióban és a népi demokráciákban, Közel- és Távolkeleten, Afrikában és Ausztráliában, Nyugat-Európában és Dél-Amerikában egyre erősödik. A stockholmi békekonferencia felhívásának hatalmas világviszhangja is jelzi a békemozgalom növekvő erejét.

A béketábor ereje tehát rendkívül megnövekedett, de ennek az egyre növekvő erőnek láttán nem szabad elbiznunk magunkat. A béketábor fölénye az imperialistákkal szemben egymagában nem elegendő ahhoz, hogy a háborút elkerüljük. A Tájékoztató Iroda magyarországi értekezletének határozata erre vonatkozóan azt mondja, hogy »a demokrácia és a szocializmus erői hatalmas megnövekedésének nem szabad arra vezetnie, hogy a béke igazi harcosai megnyugodjanak. Mélységes, megbocsáthatatlan tévedés volna azt hinni, hogy a háborús veszedelem csökkent. A történelmi tapasztalat azt tanítja, hogy minél reménytelenebb az imperialista reakció ügye, annál nagyobb ez a reakció, annál jobban nő a háborús kalandok veszedelme«. Hogy pedig egy ilyen háborús kaland mit jelent, azt mindnyájan nagyon jól tudjuk: halált és pusztulást. Ennek megakadályozásához szükséges, hogy a békemozgalom egyre gyorsabban szélesedjen, mélyüljön, gyorsabban, mint amilyen ütemben a háború veszélye növekszik. A béke táborának úgy kell erősödnie, hogy a határozatlan és ingadozó tömegeket a béke oldalára állítsa.

A békemozgalom pártállásra való tekintet nélkül egyesíti soraiban a tömegeket. A békemozgalom tulajdonképpen ereje abban rejlik, hogy azok mellett a tömegek mellett, amelyek már eljutottak a szocializmus, a kommuniz-

mus eszméjéhez, átfog különböző kispolgári és polgári irányzatokat, vallásos szervezeteket is. A béketábor legszilárdabb harcosai vitathatatlanul a kommunisták — de a béketábor korántsem azonos a kommunizmus híveinek táborával. Idézem itt újból *Malenkovot*, aki azt mondja, hogy »A nemzetközi békemozgalom nagysága és hatalma abban rejlik, hogy zászlaja alatt egyesíti a szellemi és fizikai dolgozók százmillióit, tekintet nélkül faji és nemzetiségi hovatarozásukra, vallási és politikai meggyőződésükre«.

Ehhez a béketáborhoz csatlakoztunk mi magyar akadémikusok is, és ezáltal tudományunk is a békepolitika célkitűzéseinek van alárendelve. Ezért élhetnek országaink a békés alkotó munka lázában, és ezért tűzhették ki célul a tudomány, a kultúra és a jólét eddig soha nem látott virágzását és fejlesztését. Akadémiánk újjászervezése óta első nagygyűlését abban a reményben zárjuk, hogy e nagy cél elérése érdekében folytatott küzdelemben nem jelentéktelen lépést tettünk előre, és újból hangsúlyozzuk, hogy mi magyar akadémikusok, nem akarjuk, hogy virágzó fejlődésnek indult országunk helyén kopár sivatag legyen. Mi az életnek akarunk dolgozni. Ezért sorakozik fel minden magyar tudós a béketábor oldalán, és velünk van a békeharcban Kelet és Nyugat minden békeszerető embere és békét akaró tudósa is.

Gombás Pál alelnök előadásához először *Pais Dezső* r. tag szólt hozzá:

Gondolom, velem együtt sokan meglepődtek, amikor Akadémiánk ünnepi hetének a tárgysorául másfél íves könyvet kaptunk. De amit magam tapasztaltam, és amit másoktól hallottam, abból beigazolódtott, hogy a program nem maradt írott, illetőleg nyomtatott malaszt, hanem minden tudomány szak körében nagyon is eredményes munkával valósult meg. Melegen üdvözlöm az Akadémia vezetését, hogy az együttes munkának egy ilyen alkalmát megteremtette a magyar és egyetemes tudomány épülésére. Valóban meglepéssel mondhatjuk el, hogy amikor a multat ünnepeltük, a jövőért dolgoztunk.

Az első és második osztály közös tárgysora *Sztálin* nyelvtudományi cikkeinek a megbeszéléséből alakult ki. *Sztálin* ezekben a megnyilatkozásokban sok olyan kérdést tisztázott vagy sok olyan kérdésnek a tisztázását tette lehetővé, amelyek elsősorban természetesen a nyelvtudomány szempontjából életbe vágóak, azonban ezen túl a társadalmi tudományok, de minden más tudomány számára is rendkívüli jelentőségűek, már csak azért is, mivel magától értetődő természetességgént mutatják meg, hogy mindennemű dogmatizmus elhárítása, a tudományos vizsgálódás, a kritika szabadságának a biztosítása mennyire alapfeltétele, életeleme a tudomány haladásának.

Olyan napokat élünk, amelyekben lehet, hogy nem egyes országok, népek, hanem az emberiség sorsa forog kockán. És hogy ez így van, azért nem utolsó sorban a tudomány felelős. A tudomány, az anyagi természet tudománya olyan erőket szabadított fel, amelyeken, félő, az ember nem tud úrrá lenni. Nem tud úrrá lenni, ha nem tud úrrá lenni önmagán.

Az ember a csudálatosnál csudálatosabb diadalokat aratja az anyagi természet fölött, de egyre nagyobb és nagyobb vereségeket szenved el önmagától, a benne maradt, sőt szinte egyre növekvő állatitól.

Pedig milyen ragyogó lehetőségekre nyílnak távlatok! *Gondoljunk a roppant méretű és világviszonylatban is szinte kiszámíthatatlan jelentőségű szovjet erő- és öntözőművekre! Gondoljunk az ezekhez viszonyítva természetesen aránylag szerényebb, de mégis hatalmas alkotásnak készülő tiszai duzzasztóműre!*

Ezek a béke művei: csak békében jöhetnek létre, és amikor áldásos hatásaikkal lehetővé teszik a béke szép és boldog életét, egyszersmind esztelenséggé alázzák le a háborút.

Valljuk, hogy harcolni, háborúskodni kell, de nem embernek ember ellen, hanem az embernek a természet ellen. Azonban hozzá kell tennünk, hogy nemcsak az anyagi természet ellen kell küzdenünk, hanem még ennél is fokozottabban viaskodnunk kell, mindent el kell követnünk némely embertelen emberek esztelensége és a tőlük félrevezetett embertömegek természete ellen.

Az anyagi természet és a saját gyarlóságaink ellen megvívandó harc eszköze nem a légi erőd vagy az atombomba, hanem a *munka!*

Sztálin messze tekintő és mély pillantású fejtegetéseiben kiemeli, hogy a nyelv a korszakok egész sorának terméke, amelyek folyamán kialakul, gazdagodik, fejlődik, csiszolódik, — s ezért a nyelv hasonlíthatatlanul tovább él, mint bármelyik alap és bármelyik felépítmény. — Ezért van az, — fejthetjük mi tovább, — hogy a nyelv szavai, kifejezései rég letűnt idők, társadalmi viszonyok és alakulások, műveltségi mozzanatok emlékeit szállítják ránk.

Így a nyelvtudomány kimutatja, hogy a »munka« fogalmának kifejezései minden nyelvben szenvedést, fájdalmat, küszködést jelentettek. Ez csakugyan a hajdani valóságot tükrözte, mivel a mult társadalmakban a munka igen is ez volt: az akaratkorlátozás, a lelki és testi kényszer következménye. Nekünk nyelvészetileg megfogalmazva tehát egy jelentésváltozást kell megvalósítanunk: azt, hogy a *munka* szó és a világ nyelveiben élő megfelelői a kényszer és szenvedés kifejezői helyett a *becsület* és *dicsőség* szók rokonértelműi legyenek.

A munka az egyetlen út, amelyen fel lehet deríteni és meg lehet teremteni a valóságokat. A munka így nemcsak az anyagi természet és az emberi gyarlóságok elleni harcnak, hanem éppen ezzel a békének is eszköze. Ezzel szemben a háború a *nihil*, a nem-lét uralmi törekvése. Ezért a tudás, amely a háború céljának szolgálatába szegődik, nemcsak a maga erkölcsi alapjáról siklik le, hanem saját lényegét megtagadva: valóságellenes.

A tudománynak, ennek a felsőrendű, sőt legfelsőbb rendű munkának feladata, hogy minden más munka előtt járjon.

Az anyagi természet megismerése és átalakítása a természettudományok munkakörébe tartozik. Ebben a munkakörben nagyszerű feladatokat oldott meg az emberiség eddig, és még nagyszerűbbeket oldhat meg ezután, — *ha ideje lesz!* Ha a természettudományok mindenhatóságának hite a dilettánsoktól nem ragad rá magukra e tudományok művelőire is. — Talán szabad őszintének lennem! Mi, a szellemi, társadalmi tudományok munkásai úgy érezzük — néha téglákban és falakban fogható jelek révén, — hogy némely természettudós társaink azt, amit mi művelünk, másod-, harmad-, negyed-, nem mondom tovább, hogy hányad rendű munkának ítélik. Pedig mi is a valósággal foglalkozunk, de egyelőre sokkal nehezebben felfogható, jóval kevésbé alakítható valóságokkal, olyan valóságokkal, amelyek határtalanabb következményekkel jártak máris, és járhatnak a jövőben, mint sok természettudományi felfedezés. — Így a béke ügyét sem lehet a természettudományok *egyoldalú* eredményeivel biztosítani. Nem elegendő akár a legtökéletesebb fegyvereket is készíteni. Szinte annyira fontos, hogy a békére nevelkedett emberiség *ne akarjon* életek kioltására és megbecsülhetetlen, pótolhatatlan értékek elpusztítására támadó fegyvert ragadni.

A szocializmusnak az a főjelentősége, hogy magatartásában az embernek emberhez való viszonyából indul ki, annak a valóságnak világos felfogásából, hogy emberek vagyunk, de azáltal vagyunk emberek, hogy együtt vagyunk, egymással és egymásért vagyunk. A valóságra való szenvedélyes törekvésünkben

nem akarhatjuk és nem is akarjuk, hogy erőfeszítéseink, munkánk eredményei a rontás, a *nikül* eszközei, de azt sem, hogy ennek áldozatai legyenek.

Hogy a szellemi, társadalmi tudományoknak mennyire közük van a valósághoz és ezen át a békéhez, *Sztálint* idézzük tanúul. *Sztálinnak* a nyelv és a nyelvtudomány ügyében tett nyilatkozatai az ez évi június második felében keltek. S amit e közleményekben elmond, az nem egyszerű, alkalmi elmefuttatás, hanem sokirányú tárgyi tájékozódás, minden ízében nagyon is komoly, elmélyedő munka megnyilvánulása. Hogy az akkor is kielezett nemzetközi helyzetben *Sztálin* figyelmet és munkát szentelt a nyelvtudomány dolgának, az mindennél megkapóbb bizonyossága annak, hogy a szocializmus erői, a szocialista és népi demokratikus államok vezetői mennyire nem akarnak háborút, sőt hogy mennyire a békét akarják. De a nyelvtudománnyal való foglalkozás ténye e tudomány megbecsülését igazolja, kiváltképpen pedig ezt vallja a nyelvre és annak tudományára tett számos észrevétele. Azoknak, akik a másod vagy még alábbi rendűnek minősített szellemi tudományok között az élettől különösen elvonatkoztatottnak, gyakorlatilag, politikailag alig értékesíthetőnek nézik le a nyelvészetet, ajánljuk, olvassák el *Sztálin* cikkeit. Hamarosan meggyőződhetnek, hogy *Sztálin* éppen nincs az ő véleményükön. Ő igazi szocialista realizmussal nagyon is tudja, és az értőknek tudomásul adja, hogy az élet, a társadalom fejlődésének sok fontos titkához korántsem természet tudományi módszerekkel lehet hozzáférközni, hanem a nyelv jelenségein keresztül.

A szellemi, társadalmi tudományok munkásai és a körükben mi, nyelvészek eddig is komolyan fogtuk fel a magunk hivatását, de a sztálini értékelés után még nagyobb lendülettel és bizalommal folytatjuk tudományaink művelését s e tudományok eredményeinek az élet meg az életet biztosító béke számára való értékesítését. Minden erőnkkel azon dolgozunk, hogy az ember ne legyen az az »örült sár«, aminek az Akadémiával együtt ünnepelt nagy költőnk látomásában szörnyű-vagylagosságként feltűnik: az »örült sár«, amely — mi tesszük hozzá — a maga atomjaiból teremti meg megsemmisítésének eszközeit.

Bizton reméljük, hogy az »örült sár« ellen az emberiség legjobbjainak társaságában vívott harcunk sikeres lesz, és meg tudjuk, mert meg kell védenünk a békét, a békén át egyszersmind a valóságot, az életet.

A következő hozzászóló Révész Imre r. tag volt:

Százmilliók békevágyának, békekézségének, harcos békeakarátának óceánként harsogó kórusában egyetlen gyöngye hangnak lenni is mélyen megtisztelő kiváltság és feladat annak számára, akinek már felnyílt a szeme arra, mit jelent az igazságában öntudatos, szervezett tömegező és milyen új értelmet, mekkora kiteljesedést ad az emberéletnek az a tudat, hogy ennek az erőnek lehet akármily kicsiny, de nélkülözhetetlen, boldog részese.

Az életnek ezt az új értelmét és kiteljesedését az én számomra is a szocializmus építése hozta meg. Átérezem, mekkora tisztesség, hogy erről éppen ez alkalommal és éppen ezen a helyen hitet tehetek. Elmondhatom, hogy a szocializmus az én számomra sem utópiák fényes és illanó köde többé, nem is talajtalan ideálok varázslatos, de annál gonoszabb lidércfénye, nem is valami jóakarátúnak látszó, de kompromisszumokra s ennél fogva árulásra mindig kész reformizmus — a szocializmus immár az én számomra is a valóság tudománya, az a tudomány, amely egyedül méltó erre a névre, mert ez a tudomány az, amely egyszersmind és egy lélekzetvétellel a valóság meg-

változtatására alkalmas és képes gyakorlat is. Gyakorlat, amely minden porcikájában tudományos és tudomány, amely minden ízében gyakorlati — akkor is, amikor a természet megváltoztatására törekszik, bátran felvéve a harcot mindazzal, amit eddig megváltoztathatatlan végzetnek, titokzatos vakorsónak hitt a megláncolt emberi gondolat; de akkor is, amikor a társadalmi valóság megváltoztatásáért veti magát elszántan harcba, még sötétebb balhitek és még nyomorultabb hazugságok ellen: az ellen, hogy a sokaknak kevesek által való kizsákmányolása, hitványul önös céljaikra eszközül használás örök emberi végzet; meg az ellen, hogy az imperialista háború, amely bolondítóan színes jelszavakkal mérhetetlen profitéhséget és cinikus emberirtás-vágyat leplez — természeti törvény, amelynek paralizálására nincsen lehetőség.

Hát igenis van lehetőség, de csak egyetlenegy! Az, amelyekre a tudományos szocializmus győzhetetlen elmélete tanít meg, és az, amelyet a tudományos szocializmus munkás, harcoss és áldozatos gyakorlata visz át a valóságba. Átvitte már mindmáig is sokkal eredményesebben, mint ahogy arról pár évvel ezelőtt álmodni tudott volna még az aránylag legjobb indulatú polgári elme is. És át fogja vinni ezt a lehetőséget a valóságba holnap teljesebben, mint ma, és holnapután teljesebben, mint holnap — az igazságnak, a sohasem elvont, hanem mindig konkrét igazságnak történelemmagyarázó és egyben történetformáló dialektikájával, feltartóztathatatlan dinamikájával — egészen a békeharcnak legvégső, döntő győzelméig, amely a szocializmusnak legvégső, döntő győzelmével lesz azonos.

Úgy érzem, képtelen vagyok méltó szavakba foglalni, mekkora ajándékot jelent énnekem is, mint megannyi társamnak ez a tudományos bizonyosságon nyugvó új életlehetőség — mint tudósnak, mint embernek, mint magyarnak.

Hadd mondjam meg csak egészen egyszerűen: negyven évi, sokszor kínosan megszakadt és egyre reménytelenebbül újrakezdett tudományos munkásság után most látom és tapasztalom legelőször a magam és a mások életében, mit jelent a tudomány munkásának igazi megbecsülése — most, a dolgozó nép államában, amely nem »kultúrfölnyíró« szaval, és nem neobarokk cicomákat osztogat, hanem a tudományért s annak komoly és önzetlen művelőiért szakadatlan céltudatossággal cselekszik és áldoz. Most, az élet alkonyán látom, hogy megannyi megszegyenült és összezúzott előítélet, megannyi összeomlott hazug illúzió romjai alól is felsarjadhat még a tudományos munkás számára új kedv a munkához és új remény az alkotáshoz, de csak akkor, ha ilyen — semmiféle más politikai és társadalmi rendszerben eddig nem ismert méretű, sőt el sem képzelhető — megbecsülés öleli körül és emeli föl.

Hadd mondjam meg azután teljes őszinteséggel ezt is: még a legkedvezőbb körülmények között, még a leggenerózusabb köztámogatás esetén sem végezhet a tudós eredményes munkát, ha emberi szívet állati félelmék bénítják — az, hogy másodpercek alatt üszkös és véres szemétté lehet egész életmunkája, az, hogy azokat, akiket legjobban szeret, talán húscsapatokban kell saját kezével a földbe kaparnia, az, hogy neki magának is nyomorultul kell elpusztulnia, talán nem is pillanatok alatt, — ami még szerencse volna — hanem hetek, hónapok, évek parttalan sorvadozása után. Ez ellen a szívet bénító és állatiasító, zsibbadt borzalom ellen — amelyet mi hatvanévesek már kétszer kellett, hogy átéljünk az emberevő tőkés termelési rend jóvoltából, tudományos munkánk közepette és annak romjain — a tudósnak, mint embernek számára is csak egyetlen ellenszer és egyetlen életremény van: a szocializmus békeakarata és békeharcra és emberért, mint legfőbb értékéért.

De ahogy ez a békeharc nem azonos a rosszul kendőzött burzsoá pacifizmussal, úgy a szocializmus emberértékelése sem azonos a valóságtól, tehát

a néptől is elszakadó »széplelkek« rosszemlékű kozmopolitizmusával. A magyar tudós áldja, de most már igaz okkal áldhatja is azt a bölcsőt, amely magyarrá ringatta őt.

A hazafiságnak feudális és kapitalista egyedárusai sem Magyarországon, sem egyebütt nem lehettek hivatva arra, hogy a dolgozó embernek hazát teremtsenek és fölfakasszák számára a hazaszeretetnek minden sovíniszta frázistól és érzelgősségtől ment, reális és tiszta forrását. Lehetett-e hazája annak a magyarnak, akár ipari munkás volt, akár dolgozó paraszt, akár a kapitalizmus uszályába fogott, lyukascipőjű és korgó gyomrú értelmiségi, akinek mindenféle hazaszeretetre buzdításból elvégre is csak ezt kellett kihallania és megértenie :

*Bajban van a messze város,
Gyürkőzni kell a Halállal:
Gyürkőzz János, s rohanj János.*

.....
*Igy csináltad ezt már régen,
Van egy kis tapasztalásod
Csalatásban és fenében.*

*De csinálod mert csinálod,
De csináld, mert erre lettél,
S ha már álltad, hát kiállod.*

.....
*Kellessz a nagy arénára
Akkor is, ha életednek
Életed lesz majd az ára. (Ady: A mesebeli János).*

A magyar tudós együtt örül magyar népével, és együtt köszönik el nem fogyó hálával a magyar nép és a magyar föld nagy Felszabadítójának, hogy magyarnak lenni ma már nem ezt jelenti, és hogy magyar haza végre már a szó becsületes értelmében is van, mert a magyar haza ma már a dolgozó nép hazája. És a magyar tudós magyar népével együtt áll oda, nem a nagy aréna vágóhídjára, hanem a már klasszikussá vált bölcs szavak szerint, a békefronton rést nem hagyó erős magyar bástyára, — hogy ha kell, egy más, nem tragikus, de annál építőbb értelemben váltsa valóra a költő fenségesen mély szavait : hogy lefizesse életéért az életét, mint árat !

Mert az élet, az élni érdemes élet a magyar tudós számára nem jelenthet mást, mint munkát : békés alkotó munkát, békében dolgozó népének közepette, annak engedelmes, boldog szolgálatában és annak minden idealista elködösítés-től mentes, tehát valóságos javára.

*Ezután Ábrahám Ambrus Andor lev. tag a következőket
mondotta :*

Igen tisztelt Diszgyűlés !

A béke, mindnyájunk álma, vágya és legfőbb boldogsága. Ilyen számomra is a maga minden vonatkozásában, értelmében, lényegében s a hozzá kapcsolódó érzelmek színes skálájának végtelen tömkelegében. Valami, amit értek, amit érzek, és amit fennen szóval hirdetek és védek. Hirdetem, kívánom és követelem a békét, a magam és minden becsületesen gondolkozó ember nevében és minden emberileg érző ember számára, mert hiszem, mert tudom magamon, munkámon és minden igazságos törekvésemen látom, hogy a béke

egyetlen alapja, az alkotó és teremtő erő kibontakozásának, az alkotásnak, az építésnek, a gyógyításnak, a termelésnek, a haladásnak és az emberi boldogulásnak.

És ezért van az, igen tisztelt Diszgyűlés, hogy még ebben az ideg- és hidegháborús nemzetközi hangulatban is alig tudok elképzelni olyan gondolkodni tudó, és gondolkodni akaró embert, aki híve volna a háborúnak, az öldöklésnek, a rombolásnak, a pusztulásnak, a nyomorúságnak, az árvaságnak és a szenvedésnek még akkor is, ha azt hiszi magáról, hogy ő talán majd páholyból fogja végignézni mindezt, mert őt elkerüli a kegyetlen kaszás és a mindent elsöprő gyilkos vérzivatar.

Az élőnek joga van az élethez, és tartozása van az étellel szemben. Egyszerűen azért, mert ezért van, és csak ezért van.

Valamikor gyermekkoromban, valahol messze a Hargita alján, agyagból s apró kövecskékből házat építettünk, sárral betapasztottuk, a belsejét fúvel és mohával kitapétáztuk s beléje fából faragott embereket raktunk. Mikor kész volt, verejtékező homlokunkat megtöröltük, művünket elnézegettük, munkánkban elgyönyörködtünk és azután felrúgtuk. Ez a gyermeki emlék kísér azóta is, igen tisztelt Diszgyűlés, egész életemen keresztül. Ez őrlített, ez keserített és ez dühített mindig azóta is, amikor a háborúk után elnéztem a romokat, az apró fakereszteket, a hegyek ormán az osszáriumokat, az árvákat, a bénákat, a sántákat, a vakokat, az esőben, hóban, hidegben csupasz földön ülő lábatlanokat, amint remegő ajakkal, tehetetlenül, elhagyottan, fillérek után könyörögtek. És ez őrlített, ez őlt és ez sorvasztott akkor, amikor csendes csatatereket járva magamra maradtam, és idegen tájakon elgondolkozva jeltelen, hantalan sírok felett, emlékeket keresgettem.

Hát ezért van az emberi élet? És ezért van a gőgös és megcsodált értelem, amely várakat, városokat emel, művészi alkotásokat épít, a szószeros értelem ben csodákat művel, s aztán mindent lerombol, mindent feléget s a halálba kerget? Hát nincs és nem lesz határa a tömeggyilkolásnak? Hát nincs ész és nincs erő, amely véget tudna vetni a szabadságért küzdők gyilkolásának s a mindent elpusztító háborúskodásnak, amely egyformán sújtja a harcost, a védtelent, a gyermeket, a felnőttet és az aggot. Hát nincs ész, nincs gondolat, nincs belátás, nincs adott szó és nincs út, amelyen el lehet kerülni a mézszárlást s a lelketlen, a céltalan, értelmetlen és jogtalan vérontást? Az élet a legdrágább földi kincs. Joga van hát és joga lehet valakinek a szabadságért küzdők elleni háborúhoz és az öldökléshez?.

Az emberi elme, amely ragyogóbb, mint csendes nyári estén a holdvilágos csillagos éjjel, tündöklőbb, mint a harmatos hajnalon fakadó rózsabimbó szirma, amely simogatóbb, mint a lágyan suttagó alkonyati szellő, amely meggyújtotta a tüzet, utat szabott a víznek, szárnya alá hajtotta a levegőt és kitérta a föld gyomrát, meg tudja és meg fogja fékezni a háborút, amely mint a lipcsei Völkerschlacht-denkmahl véres kezű lovasa emberöltőnként visszavisszatért. Csak akarni kell, és akarni kell mindenkinek, és akarni kell mindennütt ahol dolgozó, gondolkodó és érzőszívű emberek laknak, akik egymást szeretni, segíteni, becsülni akarják, azért, mert emberek és csak azért, mert emberek. Talán közhely, amit most mondtam, talán hasztalan tépelődés és talán indokolatlan bizodalom, de én ennek dacára is vallom, mert csak ezt az utat tartom egyedül célravezetőnek, egyedül járhatónak és olyannak, amely meg tudja oldani a kérdést s a korai halálba rohanók beláthatalan serege előtt lezárja a sírbavezető utat.

De ha a világon valakinek nem kell a háború, úgy elsősorban és csakugyan nem kell nekünk, magyaroknak. Nekünk elég volt a háborúból, hiszen

nincsen országunkban egyetlen talpalatnyi föld, ahonnan korhadó csontokat ne vetne ki az áldott kenyeret ültető ekevas, és nincs a magyar történelemnek egyetlen lapja, ahonnan véres betűk ne kiáltanak oda minden embernek, hogy elég volt. A mi hazánkban szinte minden emberöltőben kidőlt egy darab mult, s azt amit újra építettünk ismét elvitte a pusztító fergeteg. A mi életünk a hangyaboly élete volt, amelyet ismétetlen felrúgtak, széttapostak, mihelyt építeni s alakítani kezdtük. Rettenetes volna ismét romokban látni mindazt, amit oly sok munkával, olyan hihetetlen fáradtsággal és az emberi teljesítőképességet szinte meghaladó energiával felépítettünk, helyrehoztunk és alakítottunk, hogy szebben, boldogabban élhessünk, és jövőnket építhessük. *Nekünk nem kell a háború, mi építeni, alkotni és haladni akarunk, mi szabad hazában, szabadon akarunk élni, jelenünket, jövőnket, haladásunkat, becsületes lélekkel, komoly munkával és lankadatlan szorgalommal akarjuk építeni.*

Vannak hatalmas erők, és vannak csoportok, amelyeknek zászlajáról nem a béke világít bele az el-elsötétedő élet zivataros útjába, hanem a háború véres lovása jelzi az utat, amely a pusztulásba, a jajba és a halálhörgésbe visz. És ha ez így van, mi sem természetesebb, mint hogy azoknak az erőknek, azoknak az eszközöknek és azoknak a tömegeknek is glédába kell állniok, amelyek a béke táborába tartoznak, és hogy ezek között nekünk is mindent el kell követnünk azért, hogy elkerüljük a véres esőt, és az életért dolgozók feje felül eltüntessük a háborúnak, a pusztulásnak, a megsemmisülésnek feketén vigyorgó, rémséges ábrázatát.

Dehát kik azok, akik számunkra megvédik a békét, a nyugalmat, az építést, a haladást, a jólétet, a termelést és az emberiség szebb jövőjéért folytatott kutató és tudományos munkánkat? Mi magunk vagyunk azok, nekünk, mindnyájunknak, mindenkinek magának a maga számára és mindenkinek mindenütt kell védenie a békét. Védeni kell itt nálunk és széles e világon mindenütt, ahol emberek laknak, akik szeretik, becsülik, értékelik az életet, amelyet tisztelni és elismerni kötelessége és emberi mivoltából következő adottsága minden embernek, mindenütt. A sült galamb ma sem repdes körül bennünket. Ez ma is csak a mesebeli eldorádónak irigyelt és boldogságot ígérgető képzeletszülte lakója. Az élet irányítói a valóságok, nem az álmok és álmodozások.

Dehát mit tehetünk és mit kell tennünk, hogy a békét, mindnyájunk álmát, vágyát és előhaladásunk biztosítékát meg tudjuk védeni? Dolgozunk kell keményen, becsületesen, megalkuvás nélkül és eredményesen. Dolgozni kell mindenkinek ott, ahová hivatása és képessége helyezte, legyen az gyár, üzem, mező, erdő, iroda, iskola, vagy laboratórium. Dolgoznia kell mindenkinek olyan komolyan és olyan becsületesen, mintha az ő munkája és csak az ő munkája volna az, amitől, illetőleg, amelynek becsülettel való elvégzésétől függ a békének mindenekelőtt való ügye. Mintha ettől és csak ettől függene az, hogy békében tudunk-e élni, avagy kitör a vihar és elsodor mindent, amiért érdemes dolgozni, amiért érdemes küzdeni, amit érdemes egy munkás élet programjaként kitűzni és a gondolkodó ész világánál ilyennek elismerni.

Nem túlzás, nem gyávaság és nem borulatás, hanem a tényeknek józan mérlegelésén alapuló beismerés az, hogy a béke veszedelemben forog. Tegyük ezt komoly megfontolás tárgyává, vessük a szívünkbe, az agyunkba, és fogadjuk el mindennapi útítársul ezt a gondolatot, és kövessünk el mindent azért, hogy elmúljon a veszedelem, és új életet építő hazánkban a becsületes munka nyomán mindnyájunk számára öröm, jólét és boldogság fakadjon. Sorakozunk fel mind a békeszerető népek nagy táborába, harcoljunk szívvel, odaadó,

becsületes, lelkiismeretes és eredményes munkával azért, hogy békében élhessünk, építhessünk és szebb jövőnk alapjait lerakhassuk.

A világ remeg, remegnek az anyák, félelemmel álmódozva gyötrődnek az apák, s az életbelépő fiatalok vidám dalába halálhörgés vegyül. A szomszéd háza lángokban áll, és ha megfordul a szél s a béke kútjából el talál fogyni a víz, oda lesz a vetésünk, oda lesz az alkotásunk, és az úszkösödő romok felett könnyezve tekint végig majd az, aki esetleg megmaradt.

Az idők súlyosak, tőlünk, kutatóktól, tudósoktól és nevelőktől is áldozatos, odaadó munkát várnak. Legyünk hát résen, építsük, védjük és ápoljuk a béke útját, és lankadatlanul harcoljunk érte, mert ha nem, kitör a vihar, és elpusztít mindent amiért érdemes élni, és amiért az embert, a szürke kéregnek ezt a kivételezett és megcsodált birtokosát érdemes tisztelni, és a szó igazi értelmében érdemes embernek mondani.

Varga József r. tag hozzászólása következett:

Gombás Pál alelnökünk ünnepi előadásához a hozzászólás megszabott sorrendjében valóban nehéz feladat jutna az utolsó felszólaló számára, ha nem az Akadémia műszaki osztályának képviselőjében kellene felfogásának hangot adnia. Ez a multban nem létezett akadémiai osztály az ország és vele együtt az Akadémia újjászervezésének köszöni létét. Köszöni pedig nem azért, mert önös célból örül a megalkotásának, hanem azért, mert a nép jólétének továbbfejlesztése napjainkban már nemcsak a természettudományos gondolkodás meggyökereztetésében, hanem ezen túlmenően sokszor halasztást nem tűró országos jelentőségű feladatok megoldásában is megnyilvánul. A feladatok megvalósításának mindegyike nemcsak a legmélyebb tudományos ismereteket követeli, hanem a gyakorlati élet összesűrűsödött tapasztalatait is, és olyan egyének irányítását, akik a maguk számára nem ismernek magasztosabb feladatot, mint a dolgozók jólétének és fokozódó jobblétének előmozdítását.

Az Akadémia újjászervezése következtében megalakított Műszaki Osztály minden tagja féltő gonddal ügyel és fog ügyelni arra, hogy az ország energiaforrásait a dolgozók érdekének legmegfelelőbben hasznosítsák. Tanácsal szolgál az ország gazdasági életével kapcsolatos kérdésekben, de hogy ezt jó eredménnyel tehesse meg, véleményét nem alapozhatja egyes-egyedül tagjai jelenlegi tudására és ismeretére, hanem a multbelinél sokkal mélyebben kell a kutatás eredményeit is latba vetnie. Tennie kell ezt nemcsak a külföld által végzett kutatási eredmények számontartásával, hanem az általa kezdeményezett kutatóintézmények munkeredményei alapján is, mert sok olyan feladatunk van, amely helyesen csak úgy oldható meg, ha önmagunk végezzük el azokat a kutatással kapcsolatos tanulmányokat, amelyeket mások a mi viszonyainknak megfelelő módon úgysem végeznének el számunkra. Teljes értékű tudományos szemléletet csakis a kutatás mindig örömteljes de tövises útja alakít ki, s meggyőződésem, hogy az Akadémia természettudományi osztályainak és Műszaki Osztályának munkája elmaradhatatlanul tovább fogja fokozni a dolgozó magyar nép szellemi és gazdasági erejét.

Ahhoz azonban, hogy kormányzatunk valóban bőséges gondoskodása mellett feladatainkat megvalósíthassuk, munkaletszántságunk mellett nyugalomra, békére van szükségünk. A haladást, a továbbfejlődést biztosító, és nem arra a békére, amely a munkanélküliség szörnyűségét hozza a háborúktól amúgyis meggyötört emberiség számára. Az Akadémia Műszaki Osztálya is ezt a békét akarja, ezért dolgozik, és nemcsak hisz abban, hanem minden akaraterejével és képességével elő is fogja mozdítani, hogy a haladást tovább biztosító béke, a népek valóságos békéje legyen urrá a világon.

Gombás Pál alelnök előadásához hozzászolt *Szöcsei Sándor* Kossuth-díjas sztahanovista is:

A Tudományos Akadémia 125 éves születésnapját ünnepeltük e héten. A felszabadulás előtt, a 25 éves *Horthy* elnyomatás alatt, mi egyszerű dolgozók igen keveset tudtunk a Tudományos Akadémiáról, annak munkájáról.

Ma már tudjuk, hogy a Tudományos Akadémiát kisajátították maguknak a grófok, bárók, *József* főhercegek és a pénzes zsákok. Üldözték, és kizárták az Akadémiáról a haladó szellemű tudósokat, lezüllesztették az Akadémiát.

És ez így van mindenütt és mindenhol, ahol a tőkésék és burzsoák vannak uralmon.

Ma az amerikai imperialisták a tudományt arra akarják felhasználni, hogy annak segítségével a világ népeit járom alá hajtsák, rabszolgájukká tegyék. Az atomenergiát az emberiség tömeges lemészárlására szánják, hogy világhatalmi törekvéseit elérhessék, profitéhségüket kielégíthessék. Ki akarják robbantani a harmadik világháborút, üldözik azokat az embereket, akik követelik a békét.

*Joliot-Curie*t, a világhírű francia atomtudóst felfüggesztették állásából, mert kiállt a béke ügye mellett, nem volt hajlandó imperialista zsoldba szegődni, hanem tudomásukra adta az imperialistáknak, hogy a Szovjetunió vezette béketábor élvonalában harcol a világbékéért.

A burzsoá államok a tudományt háborús célokra használják fel, a szocialista Szovjetunióban, a népi demokráciákban az emberiség szolgálatába állítják a tudományt. — Amerikában atombombákat gyártanak, a Szovjetunióban az atomenergiát a természet átalakítására használják fel.

Amikor a dicső Szovjet Hadsereg felszabadította hazánkat a fasiszta elnyomás alól, új korszak nyílt meg a Tudományos Akadémia számára.

Mi dolgozók, közvetlenül a felszabadulás után Pártunk és szeretett *Rákosi* elvtársunk vezetésével segítettünk felépíteni és rendbehozni az egyetemeket.

Olyan megbecsülésben, megtiszteltetésben soha nem volt részük a tudomány embereinek, mint ma van.

Nagy Pártunk és szeretett *Rákosi* elvtársunk gondoskodik arról, hogy a tudósok zavartalanul végezhesék kutatásaikat. Minden támogatást megad kormányunk, hogy kutatásaikat siker koronázza.

Az orvostudomány előtt is nagy feladatok állnak, annál is inkább, mert ma hazánkban a legfőbb érték az ember. Vannak még betegségek, melyeknek kórokozait még nem ismeri a tudomány, melyet még meg kell oldani, ilyen a rákos megbetegedés is.

Most 5 éves tervünk megvalósításán dolgozunk, a 3 éves tervvel újjá építettük az országot, az 5 éves tervvel új országot építünk, a szocialista Magyarországot. — Mi az üzemünkben mindent el fogunk követni, hogy az 5 éves tervünk valóra váljon.

Arra kérjük a tudomány dolgozóit, hogy ne csak előadásaikkal, hanem konkrétan is legyenek segítségünkre nekünk, fizikai dolgozóknak, hogy még nagyobb eredményeket tudjunk elérni. Kövessék és ismerkedjenek meg a Szovjetunió élenjáró tudományával, és ezt alkalmazzák a gyakorlatban, hogy 5 éves tervünket mielőbb megvalósíthassuk, és a munkának a mostaninál is magasabb fokát hozzuk létre.

Előre Pártunk és szeretett vezérünk, *Rákosi* elvtárs vezetésével az újabb győzelmek felé!

Ezután a külföldi delegációk vezetői mondtak beszédet. Elsőnek M. Dubinyin akadémikus szólalt fel:

Mélyen tisztelt Kollégák, kedves Barátaim!

A Magyar Tudományos Akadémia jubileumi hetének záróülésén engedjék meg, hogy mindenekelőtt a Szovjetunió Tudományos Akadémiájának delegációja nevében kifejezzem mély hálánkat azért a szívélyes fogadtatásért és baráti figyelemességért, amellyel bennünket körülvettek ezeken a nevezetes napokon.

Az előadásokon, tudományos intézeteik, múzeumaik, laboratóriumaik és egyetemi tanintézeteik látogatásánál, állandó kapcsolatot teremtve a magyar tudomány és technika különböző ágaiban dolgozókkal, a szovjet delegáció tagjai megismerkedhettek a magyar tudomány jelenlegi állapotával, sikereivel és nehézségeivel.

Alkalmunk volt meggyőződni a humánus tudomány területén elért lényeges sikerekről. A magyar tudósok által felolvasott beszámolók bebizonyították a nyelvészek, irodalomtudósok és történelemtudósok hatalmas munkáját az elméleti kérdések továbbfejlesztésében, és a marxizmus-leninizmus alkalmazásában a konkrét kutatásokban. Mi őszintén kívánjuk, hogy a továbbiakban is a magyar tudósok, mind jobban és jobban alkalmazzák munkájukban a marxista-leninista tudomány hatalmas értékű elveit, állandóan harcolva a burzsoá objektivizmus és a marxizmus vulgárizálása ellen.

A magyar matematikusok beszámolóik dokumentálták azokat az erőfeszítéseket, amelyek az alkalmazott matematika területén folynak.

Az új Magyarország nemzetgazdasága határozottan megköveteli a kémiai tudomány fejlesztését. Azonban a munka lendületének, iramának, és a Tudományos Akadémia keretén belül szervezett új intézetek létesítésének előfeltétele kitűnően képzett vegyész szakemberek felnevelése. Ez a legfontosabb probléma, és ennek sikeres megoldásától függ Magyarország kémiai tudományának további fejlődése.

Elégtétellel tapasztaltuk, hogy a magyar biológusok elfogadták *Micsurin* és *Liszenko* élenjáró tanításait, és sikerrel alkalmazzák azokat a mezőgazdasági termelésben. Kétségtelen, hogy a magyar biológusok előtt a megoldatlan feladatoknak még egész sora áll. Többek között a parazitológia terén, amely oly szoros kapcsolatban van a nép egészségi feladataival, valamint a mezőgazdaság sikeres fejlesztésével.

A magyar tudósok hazájuk geológiai felépítésének tanulmányozásában hatalmas eredményeket értek el a hasznos ásványok felkutatása terén. Azonban a demokratikus Magyarország nemzetgazdaságának szüksége van mindazokra a vívmányokra, amelyeket a modern geológiai, mineralógiai tudomány elért. A magyar geológusok fontos új feladatai a Népköztársaság ásványi nyersanyagkészleteinek feltárása és a geológiai tudomány fejlődésének útjában álló nehézségek elhárítása. Tudományos munkásságuk fejlesztésével a magyar tudósok értékesen járulnak hozzá a tartós béke egységes frontjának megszilárdításához, a haladás, a demokrácia ügyéhez. Szilárd meggyőződésünk, hogy a tudósok egyesült erővel a haladó tudomány fejlesztésével teljes győzelmet aratnak az új imperialista háborús gyujtogatók felett. Ennek biztosítéka a világ összes haladó embereinek tömörülése a Szovjetunió köré. A béke legyőzi a háborút!

Éljen a béke nagy zászlóvivője, *Sztálin* elvtárs!

Éljen a magyar nép vezetője, *Rákosi* elvtárs!

Dubinyin akadémikus nagy tapssal fogadott beszéde után Kuo Mo-Zso, a Kínai Népköztársaság miniszterelnökhelyettese, a Kínai Tudományos Akadémia elnöke emelkedett szólásra:

Tisztelt Elnök Úr! Tisztelt Barátaim!

Résztvéve a 125 éves Magyar Tudományos Akadémia jubileumi ülésein, a különböző osztályok ülésein, megismerkedtünk a magyar tudósoknak a tudomány minden ágában elért eredményeivel.

A Nyelvészeti, Irodalmi, Társadalmi és Történelemtudományi Osztályok együttes ülésein, a vita középpontjában *Sz'alin* elvtársnak a nyelvtudományról szóló cikkei álltak. A Biológiai és Agrártudományi Osztály ülésein nem egyszer hangzottak el előadások a micsurini biológia alkalmazásáról a mezőgazdaságban, az állattenyésztésben, különös figyelemmel a növendékállatokra. A Matematikai Tudományok Osztályának ülésén a kérdések nagyrésze a fizikának és technikának a termelésben való alkalmazásával foglalkozott. Az Orvostudományok Osztályának ülésein a viták nagyrésze a rákellenes küzdelemről szólt. Az ipar vonalán a nyersanyagok kérdése volt különösen kiemelve. A Szovjetunió haladó tudományától tanulva, a marxista-leninista elmélet vezetésével feltétlenül szükséges a tudományos kutató munka összekapcsolása a termeléssel. A kínai tudomány művelői is ebben az irányban haladnak. Ezért vettünk részt ilyen nagy érdeklődéssel ennek a jubileumi hétnek a munkájában. Ez alatt az idő alatt igen sokat tanultunk, s ezt teljes szívből köszönjük Önöknek.

Lehetőségünk volt arra, hogy meglátogassunk magyar iskolákat, laboratóriumokat, múzeumokat, gyárat, üzemeket, állami gazdaságokat, kórházakat, a Szabad Nép szerkesztőségét és a filmgyárat. Mindaz, ami a háború éve alatt lerombolódott, most gyors tempóban épül újjá és fejlődik. De ez csak a kezdet. Az ötéves terv keretén belül a tudományos kutató munka fejlesztésére szolgáló beruházások elérik a 200 millió forintot. Magától értetődik az, hogy mennyire fontos a tudományos kutató munka szocialista országban és a népi demokratikus országokban.

A mai Magyarországon éppúgy, mint a ma Kínájában az emberek soha nem látott megbecsüléssel, helyesléssel viszonyulnak a tudományhoz és a tudomány dolgozóihoz. A mi tudományunk büszke arra, hogy munkájával felszabadult hazáját és népét szolgálja.

A Magyar Tudományos Akadémia sokkal régebben lett megalapítva, mint a Kínai Tudományos Akadémia. Mindkét Akadémia népünk győzelmének köszönheti újjáéledését. Reméljük, hogy az összes haladó tudósok kéz a kézben, tapasztalataikat kicserélve, szoros együttműködésben arra fognak törekedni, hogy a tudomány valóban a béke ügyét és az egész emberiség jólétét szolgálja.

Teljes szívből kívánunk további hatalmas fejlődést a magyar tudománynak.

Teljes szívből kívánjuk a Kína és Magyarország közötti kulturális kapcsolatok kiszélesítését.

A hős koreai nép küldötte Pak Den - A j asszony, a Koreai Béketanács helyettes elnöke a következőket mondotta:

Tisztelt Akadémia! A koreai nép dicsőséges harcot folytat az amerikai imperialisták fegyveres agressziója ellen. Korea tudósai, írói és művészei most a könyvet és a tollat fegyverrel cserélték fel, és fegyverrel a kezükben harcolnak a vadállati kegyetlenkedéseket elkövető amerikai imperialisták ellen.

Az amerikai rablók nem csupán fosztogatnak, és a tudománynak azokat az eredményeit semmisítik meg, amelyeket a koreai nép és tudósai vívtak ki a felszabadulás óta, hanem embertelen terrortól ártatlan életet oltottak ki. Az emberevő *Truman* politikája a megszállás néhány napja alatt csak egyetlen városban, Phenjanban több mint nyolcezer embert ölt meg, ártatlan asszonyokat, gyermekeket, öregeket. Állati kegyetlenkedésük nem ismer határt. *Csang Hon Du-t*, az ismert biológust leöntötték petróleummal és elégették. *Kim Se Gyun-t*, a kiváló történészt, a szülői egyetem professzorát agyonlőtték. Az ilyen esetek sora megszámlálhatatlan.

Truman gyilkos politikája azonban soha nem tudja megtörni a koreai nép erejét és akaratát. A második világháború alatt *Hitler* a szovjet népet akarta megsemmisíteni, de a hatalmas szovjet nép nemcsak, hogy nem semmisült meg, hanem még jobban megerősödött a háborúban, és legyőzte az emberiség gyilkosait. A nagy szovjet nép történelmi példája lelkesíti a koreai népet harcában, és megerősíti hitét a végső győzelemben.

Az egész koreai nép szilárd hittel a végső győzelemben folytatja hősiességét igazságos ügyéért, *Kim Ir Szen* elvtárs bölcs vezetése alatt. A koreai nép mellett áll a nagy *Sztálin* vezette hatalmas Szovjetunió és a világ valamennyi békeszerető népe. A kínai önkéntesek együtt harcolnak a néphadsereggel a betolakodók ellen. De velünk vannak a baráti népi demokráciák is, és az ő segítségük és együttérzésük hatalmas hatást tett a koreai népre. Meg kell mondanom, hogy a koreai nép forró szeretettel és hálával fordul a magyar nép és nagy vezére, *Rákosi* elvtárs felé. A koreai nép s a koreai népi hadsereg katonái különös szeretettel gondolnak azokra a magyar családokra, amelyeknek hozzátartozói a magyar egészségügyi dolgozók, most Koreában vannak.

Meg vagyok győződve arról, hogy az Önök munkája, a szocialista társadalom építése, hatalmas új erőt jelent majd a világbéke megvédéséért folyó harcban, és hatalmas csapást mér közös ellenségünkre, az amerikai imperialistákra, a rántörő, emberevő *Trumanra* és *MacArthurra*.

Engedjék meg, hogy átadjam a Magyar Tudományos Akadémiának a Koreai Népi Demokratikus Köztársaság Alkotmányát. Ez az alkotmány biztosítja a koreai tudósok számára a szabad kutatás és a békés alkotás lehetőségét. Ez az alkotmány tette lehetővé a koreai tudósoknak, hogy tudásukat és tapasztalataikat a nép szolgálatába állítsák. Jelképezze ez az ajándék a népeink közötti barátság további megszilárdítását.

Éljen a magyar nép nagy vezére *Rákosi Mátyás*!

Éljen a koreai nép hős harcának szeretett vezére *Kim Ir Szen*!

Éljen a békeszerető népek bölcs tanítója *Sztálin* elvtárs!

Ezután a német tudományos élet nevében Friedrich Leutwein akadémikus szólalt fel:

A Német Demokratikus Köztársaság tudósainak meleg üdvözlését hozom a Magyar Tudományos Akadémiának, mely fennállásának 125. évfordulóját ünnepli. Tanítványaim is megkértek, hogy tolmácsoljam üdvözlésüket a magyar egyetemi ifjúságnak, és sok sikert kívánjak a Magyar Tudományos Akadémia további munkálkodásához a magyar dolgozó nép és minden ember javára.

Igen nagy élményt jelentett számunkra, hogy részt vehettünk tudományos előadásaikon, megtekinthettük tudományos intézeteiket, és beszélhettünk a magyar népi demokrácia minden társadalmi osztályához tartozó emberekkel.

Láttuk, mekkora energiával és optimizmussal dolgoznak Önök mindnyájan a szocializmus építésén. Igen sokat tanultunk tudományos szervezési és politikai kérdésekben egyaránt. Azzal a meggyőződéssel utazunk el, hogy utunk, mely a magyar népi demokrácia útjával közös, annál hamarább visz bennünket a felemelkedés felé, minél alaposabban követjük *Marx, Engels, Lenin* és *Sztálin* tanításait.

Igen nagy örömünkre szolgál, hogy résztvehettünk a kormány fogadásán, és *Rákosi* elvtársat személyesen is megismerhettük. Ismerjük *Rákosi* elvtárs elévülhetetlen érdemeit, amelyeket a szocializmus ügyének szolgálatában szerzett.

Éljen a magyar-német barátság, éljen *Sztálin*, éljen *Rákosi*!

Franciaország haladó tudósainak nevében Marcel Prenant
szóltat fel:

Tisztelt Elnök Úr! Tisztelt Barátaim!

Az amerikai háborús tervekben és háborús előkészületekben Franciaország igen fontos szerepet játszik. Kormányja nemcsak, hogy beléptette országunkat az atlanti paktumba és a különböző támadó jellegű katonai egyezményekbe, de már jelenleg is az amerikai vezérkar egyrésze országunkban székel, és kormányunk egyes francia kikötőket az imperialisták rendelkezésére bocsátott hadianyag kirakására. Másrészt azonban bizonyos, hogy ha a francia nép megtagadja részvételét egy, a Szovjetunió és a népi demokráciák elleni támadó háborúban, ezt a háborút szinte lehetetlenné tudná tenni Európában. A francia nép és ezen belül a francia értelmiség, a francia tudósok felelőssége ilyen körülmények között igen nagy. Sokan közülük ezt megértik és a francia értelmiség mozgalma a béke érdekében nagyarányú. A legnagyobb francia tudóst, *Frédéric Joliot-Curiet* most választották meg a Világbéketanács elnökévé. *Joliot-Curie* amikor országunkban az atomkutatás vezetője volt, több ízben kifejtette, hogy ha azt kérnék tőle, hogy kutatásait egy támadó háború szolgálatába állítsa, nemmel válaszolna. Ezen kijelentéseinek köszönhette, hogy kormányunk leváltotta vezető állásából. Azóta közel egy év telt el, de pótolni nem tudták, és volt munkatársai az Atomkutató Intézetben szolidaritást vállalva vele szintén megtagadják, hogy háborús célokért dolgozzanak.

Különben is kevés francia tudós lenne hajlandó, hogy ha erre felszólítanak, hogy a háború érdekében dolgozzék. De vannak még mindig sokan közülük akik nem látják tisztán, hogy milyen nagyfokú a háborús veszély és hogy a legnagyobb energiával kell küzdeni ellene, annál is inkább, mivel a háborús készülődések már most is nagy hátrányokat jelentenek a tudomány művelőire. Három év óta, amióta a francia kormány hátafordított a franciaszovjet barátságnak, a tudományos kutatás céljaira szánt összegeket mindjobban csökkentették a költségvetésben. 1949-ben már lehetetlen volt felemelni a kutatók számát és ebben az esztendőben a tudományos kutatásra szánt összeget 475 millió frankkal csökkentették. Ezt az összeget háborús előkészületekre fordítják, a Vietnámban jelenleg folytatott szennyes háborúra, valamint azoknak a csapatoknak a fenntartására, amelyek Franciaország szűgyenére a koreai nép ellen harcolnak.

Népeimnek ezen aggályait hordva szívemben, jöttem Magyarországra a Magyar Tudományos Akadémia meghívására, és boldogan látom az itteni tudomány és tudósok helyzetét. A háború sok tudományos berendezést elpusztított az Önök országában, de ezeket a veszteségeket már nagymértékben

pótolták, és új laboratóriumok és új egyetemek épülnek gyors ütemben. Munkások és dolgozó parasztok gyermekei nagy számban, lelkesedéssel tódulnak a tudományos munka felé, mert tudják, hogy ez a munka népük jólétét és a béke megvédését szolgálja. A Tudományos Akadémia élére állt a termelést és az ötéves tervet szolgáló tudományos kutató munkának. Mint biológust engem különösen érdekel, hogy milyen határozottan követi a magyar biológia a micsurini utat a földművelés, az állattenyésztés, a haltenyésztés kifejlesztése érdekében, és örömmel látom, hogy milyen szép eredményeket ért el ezeken a területeken.

Visszatérve Franciaországba, el fogom mondani kollégáimnak és tanítványaimnak mindazt, amit az Önök országában láttam. Tanítványaimnak el fogom mondani, hogy a magyar demokráciában, mint a többi népi demokráciákban, épp úgy mint a Szovjetunióban, milyen nagy a nép törekvése a kultúra fejlesztésére, és hogy a diákoknak semmiféle anyagi gondjuk nincsen a tanulmányi évek alatt, és biztosak benne, hogy tanulmányuk befejezésével munkához jutnak. Nincsen értelmiségi munkanélküliség egy olyan országban, melynek gazdasági élete ilyen hatalmas mértékben fejlődik.

Azoknak a kartársaknak pedig, akik még nem értették meg egészen a helyzetet, fel fogom vetni a kérdést, hogy nem féltik-e a tudományt, hazájukat, tanítványaikat? Mert ha mindezt féltik a háborútól, akkor nekik is csatlakozniuk kell a béke híveinek hatalmas táborához, követniök kell a bordeauxi munkások példáját, akik megtagadták a fegyverek kirakását és azoknak a munkásasszonyoknak a példáját, akik a sínekre fekszenek, hogy megakadályozzák a fegyverek tovább szállítását.

Megállapíthatjuk, hogy a francia értelmiség körében a békemozgalom mindjobban terjed. A varsói kongresszus előkészületei alkalmával módunkban volt látni, hogy olyan kollégák is akik eddig távol álltak a politikától, most megtették az első lépést felénk, mivel a háborús gyujtogatók növekvő cinizmusa megrémíti őket. Reméljük, hogy ez csak a kezdete egy nagy mozgalomnak, mely fel fogja rázni a francia értelmiség széles rétegeit, összekövacsolja azokat a francia néppel és a francia munkásosztállyal. És mind együtt, a világ többi népeivel, a népi demokráciákkal, a Német Demokratikus Köztársasággal, a nagy Szovjetunióval, a béke legfőbb őrével, — meg fogjuk akadályozni a háborút!

L. In feld lengyel tudós üzenetét távollétében Jánosy Lajos olvasta fel:

Nagy élményt jelentett számomra, hogy néhány napig egy igen vendégszerető ország vendége lehettem, hogy láthattam egy felszabadult nemzetet, amely erőteljesen és sikeresen igyekszik tudományát és kultúráját fejleszteni.

Nyugaton végzett utazásaim alkalmával érdekes jelenség lepett meg. Úgy vélem, nincs az egész világon olyan ország, amely nagyságához képest annyit járult volna hozzá a tudományok fejlesztéséhez, mint Magyarország. Külföldön sok neves egyetemen láttam magyar származású, kft. nő tudósokat, akik azért vándoroltak ki, mert nem volt itthon hely számukra. Ezek az idők és körülmények azonban mindörökre elmúltak. Ez a nemzet ezentúl saját tudományának és saját népe jólétének fejlesztésére is fel fogja tudni használni legjobbait. A magyar fiatalok a tudományok története által igazolt tehetsége saját országukban fog munkát találni. Amikor az ünnepeiken részt vettem, nagy örömmre szolgált, hogy észrevehettem a jövő nagyságuk jeleit.

Szeretnék a vendégszeretetükért mondott őszinte köszönetemhez egy megjegyzést fűzni. Felhívom magyar kartársaimat arra, tegyenek meg mindent a magyar és lengyel tudósok egyre szorosabb együttműködéséért. A magam és kartársaim részéről megígérem, hogy saját országunkban e cél érdekében szintén mindent megteszünk.

A Bolgár Tudományos Akadémia nevében A. Hadzsiolov akadémikus mondott üdvözlő beszédet:

Tisztelt Díszülés! A magam és a Bolgár Tudományos Akadémia nevében hálás köszönetet mondok azért a meleg fogadtatásért, amelyben Magyarország részem volt. Magyarországi tartózkodásom alatt a magyar tudósokkal folytatott beszélgetéseim során számos alkalom volt meggyőződni arról, hogy a Magyar Tudományos Akadémia és a Bolgár Tudományos Akadémia, a magyar és a bolgár nép életének fejlődése ugyanazt az utat követi. Ezt az utat *Marx* és *Engels*, *Lenin* és *Sztálin* halhatatlan eszméi világítják meg.

A tudományos élet képviselői országainkban világosan látják, hogy a tudósok nem elégedhetnek meg csupán szaktudományukkal való foglalkozással, hanem a politikai élet és az események összefüggéseinek ismeretében, minden erejükkel előbbre kell vinniök hazájuk fejlődését. Éppen ezért a tudósoknak a békeharc élvonalában kell harcolniok, a nagy *Sztálin* vezette béketábor győzelméért!

Ezután Rusznyák István elnök felolvasta azt a határozati javaslatot, amelyet a Magyar Tudományos Akadémia Közgyűlése elé terjeszt:
Határozati javaslat:

»A Magyar Tudományos Akadémia lelkesen csatlakozik a Béke Hívei varsói II. Világkongresszusának határozataihoz. Teszi ezt annál is inkább, mert tudatában van annak, hogy a béke kérdése korunk legdöntőbb kérdése, és a béke megvédése teremti meg a feltételeit további alkotó munkánknak. A béke megvédésének ügye minden becsületes ember és köztük a tudomány embereinek ügye is.

Ezért mi, magyar tudósok, a varsói határozatok értelmében tiltakozunk azok ellen a kísérletek ellen, amelyek a tudományt új tömeggyilkos fegyverek kidolgozásának szolgálatába akarják állítani. Követeljük az imperialista agresszió azonnali megszüntetését Koreában; Nyugat-Németország és Japán felfegyverzésének megtiltását.

Támogatjuk az elnyomott nemzeteknek a függetlenségért folytatott harcát, és agresszióknak minősítünk és elítélünk minden fegyveres beavatkozást más államok belügyeibe. A háborús propagandát el kell tiltani, és bíróság elé kell állítani a tömeggyilkos háborús uszítókat, mint például *Mac Arthur* tábornokot. Csatlakozunk a varsói kongresszus felhívásához, hogy feltétlenül be kell tiltani az atomfegyver minden válfaját, a bakteriológiai, vegyi méregtartalmú, radioaktív hadieszközöket és mindazokat a fegyvereket, amelyek tömegpusztításra alkalmasak. Megfelelő nemzetközi ellenőrzés mellett csökkenteni kell az összes államok fegyveres erejét. Követeljük a különböző országok között a normális kereskedelmi kapcsolatok felépítését. Ennek a lehetősége adva van, és ez elősegítené a különböző államok közötti együttműködést. Mint tudósok, különösen fontosnak tartjuk a Béke Hívei II. Világkongresszusának azt a javaslatát, hogy valamennyi kormány »mozdítsa elő a népek között a kulturális kapcsolatok megerősítését a kulturális értékek és kulturális felvilágosítások kölcsönös cseréjével, a kulturális tényezők nemzetközi értekezleteinek szervezésével és a kulturális tényezők kölcsönös

külföldi látogatásainak előmozdításával, továbbá más népek irodalmi műveinek kiadásával, más nemzetek művészeti eredményeinek széleskörű népszerűsítésével.

A Magyar Tudományos Akadémia magáévá teszi a varsói kongresszus megállapítását, hogy »a békét nem elég kívánni, a békét ki kell harcolni.« Éppen ezért az Akadémia tagjai elhatározzák, hogy állásfoglalásukon túlmenően, tettekkel, az egyetemeken, laboratóriumokban, kutató intézetekben folyó mindennapi munkájuk megjavításával vesznek részt a béke védelmében. A magyar tudósok tudatában vannak annak, hogy a békét legjobban Magyarország szocialista építésével, az ötéves terv tudományos feladatainak megoldásával szolgálják.

Mindezekon túlmenően, a Magyar Tudományos Akadémia elhatározza, hogy minden tagja aktívan közreműködik az egyetemeken, a tudományos intézetekben, vagy a lakóterületeken megalakult békebizottságok munkájában.

A béketábor erejének növelése szempontjából nagyfontosságú a nemzet egységének megerősítése, az igazi hazafiasság érzésének elmélyítése. Ezért a kozmopolitizmus elleni küzdelem kötelességünké teszi, hogy megszüntessük a burzsoá tudomány előtti hajbókolást, fokozzuk a példaadó szovjet tudomány, valamint a hazai tudományunk nagy hagyományainak megismerését és megbecsülését.

Ezért a Magyar Tudományos Akadémia úgy határoz, hogy feldolgozza a magyar tudomány történetét, és mindent elkövet a szovjet tudomány eredményeinek és az orosz nyelvnek fokozott megismerésére.

A Magyar Tudományos Akadémia azzal, hogy tagjait mozgósítja az ötéves terv tudományos feladatainak megoldására, a békemozgalomban való aktív részvételre, hogy felveszi a harcot a kozmopolitizmus ellenséges ideológiája ellen, ápolja nagy haladó hazafias hagyományainkat, hogy elősegíti a magyar-szovjet barátság további megszilárdítását, és a példamutató szovjet tudomány eredményeinek fokozott megismerését, hozzá kíván járulni a béke hívei mozgalmának győzelméhez.

Mi, magyar tudósok, követve a Szovjetunió élenjáró tudósainak példáját, a Magyar Dolgozók Pártja és népünk nagy vezére, *Rákosi Mátyás* útmutatásait, minden erőnkkel elő fogjuk segíteni a bölcs *Sztálin* vezetése alatt harcoló béketábor győzelmét.

A határozati javaslatot a záróülés közönsége egyhangú lelkesedéssel fogadta. Ezután R u s z n y á k I s t v á n elnök javasolta, hogy a díszülés küldjön üdvözlő táviratot a magyar nép nagy barátjának és felszabadítójának, a nagy S z t á l i n n a k. A távirat szövegét L i g e t i L a j o s alelnök olvasta fel:

»I. V. *Sztálin* generalisszimusznak.

A Magyar Tudományos Akadémia jubileumi nagygyűlése hálatalt és forró üdvözlét küldi Önnek, az élenjáró tudomány atyjának és vezetőjének.

A hatalmas Szovjetuniónak és személy szerint Önnek köszönhetjük hazánk felszabadítását, békés szocialista fejlődésünk előfeltételeinek megteremtését, az életet, a dolgozó népet szolgáló magyar tudomány virágzásának nagyszerű lehetőségeit is. Ma, amikor az imperialista gyilkosok a tudomány árulónak segítségével az emberiség pusztításán mesterkednek, bennünket, magyar tudósokat boldog érzéssel tölt el az, hogy munkásságunkat az igazság és a béke, a haladás és az emberiség boldogsága szolgálatába állíthatjuk. Tudományos alkotó munkánkat a Magyar Dolgozók Pártja, népi demokratikus államunk és egész dolgozó népünk, élén az Ön legjobb magyar

tanítványával, *Rákosi Mátyással*, a legnagyobb szeretettel és megbecsüléssel támogatja. Ez a felszabadulásunk előtt el sem képzelhető és történelmünkben páratlan szerető gondoskodás segít bennünket ahhoz, hogy — élve tudományunk szabadságával — a magyar tudományt igazi népi erővé fejlesszük.

Munkánkban példaképünknek tekintjük a Szovjetunió Tudományos Akadémiáját, a szovjet tudományt, amely az Ön útmutatásait követve, győzelmesen alakítja át és állítja az ember szolgálatába a természetet, és diadalmasan formálja magát az új embert is, a sztálini korszak új, szabad emberét. Öntől és a Szovjetunió Tudományos Akadémiájától tanultuk meg azt, hogy a tudomány az egész dolgozó nép életének állandó és elidegeníthetetlen része. Jubileumi nagygyűlésünk erről tett tanuságot. Szívből jövő hálával mondunk köszönetet mindazért a felbecsülhetetlen értékért, segítségért, amelyet a Szovjetunió Tudományos Akadémiájától kaptunk, és amelynek legújabb megnyilvánulása az, hogy az élenjáró szovjet tudomány képviselői eljöttek Ünnepi Hetünkre, és résztvesznek tudományos tárgyalásainkon is.

Igérjük, hogy minden tudásunkkal és erőnkkel igyekszünk az Ön lángeszű vezetése alatt álló hatalmas béketábor győzelméhez hozzájárulni.

Magyar Tudományos Akadémia.«

A táviratot az ünnepi ülés résztvevői hatalmas lelkesedéssel, a nagy Sztálin éltetésével egyhangúan elfogadták, majd R u s z n y á k I s t v á n elnök bezárta a díszülést.

V.
CIX. NAGYGYŰLÉS

A Magyar Tudományos Akadémia évi rendes közgyűlése

*A Magyar Tudományos Akadémia Elnöksége 1950. december 2-ára össze-
hívta az évi rendes közgyűlést, a következő napirenddel :*

1. Elnöki megnyitó.
2. Főtitkári beszámoló.
3. Az Alapszabályok módosítása.*
4. Új tagok választása.
5. Esetleges indítványok.

JEGYZŐKÖNYV

Jelen voltak : *Alexits György* r. tag, *Andics Erzsébet* lev. tag, *Ábrahám Ambrus Andor* lev. tag, *Babics Antal* lev. tag, *Barta István* lev. tag, *Beke Ödön* lev. tag, *Bognár Géza* lev. tag, *Bognár Rezső* lev. tag, *Buza László* r. tag, *Csűrös Zoltán* r. tag, *Egerváry Jenő* r. tag, *Ember Győző* lev. tag, *Erdey-Grúz Tibor* r. tag, *Ernst Jenő* r. tag, *Fejér Lipót* r. tag, *Fekete Lajos* lev. tag, *Fogarasi Béla* r. tag, *Freund Mihály* lev. tag, *Fülep Lajos* lev. tag, *Gegesi Kis Pál* lev. tag, *Gelei József* r. tag, *Gillemot László* lev. tag, *Gombás Pál* r. tag, *Gyóni Mátyás* lev. tag, *Gyulai Zoltán* lev. tag, *Hajós György* lev. tag, *Havas András* lev. tag, *Hetényi Géza* lev. tag, *Hevesi Gyula* lev. tag, *Illyés Géza* r. tag, *Issekutz Béla* r. tag, *Jávorka Sándor* r. tag, *Kalmár László* lev. tag, *Kellner Béla* lev. tag, *Knieszsa István* r. tag, *Kovács István* lev. tag, *Kováts Károly Pál* lev. tag, *Környei István* lev. tag, *Láng Nándor* r. tag, *Ligeti Lajos* r. tag, *Lissák Kálmán* lev. tag, *Lukács György* r. tag, *Major Máté* lev. tag, *Manninger Rezső* r. tag, *Marek József* r. tag, *Marót Károly* lev. tag, *Marton Géza* lev. tag, *Maucha Rezső* lev. tag, *Mátrai László* lev. tag, *Mihailich Győző* r. tag, *Mócsy János* r. tag, *Molnár Erik* r. tag, *Moravcsik Gyula* r. tag, *Németh Gyula* r. tag, *Nizsalovszky Endre* lev. tag, *Novobátzky Károly* r. tag, *Osztrovszky György* lev. tag, *Pais Dezső* r. tag, *Petényi Géza* lev. tag, *Rajka Ödön* lev. tag, *Rapaics Rajmund* lev. tag, *Rázsó Imre* lev. tag, *Rédei László* lev. tag, *Rényi Alfréd* lev. tag, *Révész Imre* r. tag, *Riesz Frigyes* r. tag, *Rusznják István* r. tag, *Schay Géza* lev. tag, *Schulek Elemér* r. tag, *Somos András* lev. tag, *Soó Rezső* lev. tag, *Straub Brunó* r. tag, *Szabó Imre* lev. tag, *Szabolcsi Bence* lev. tag, *Szádeczky-Kardoss Elemér* lev. tag, *Szászy István* lev. tag, *Szentágothai János* lev. tag, *Szladits Károly* r. tag, *Szőkefalvi Nagy Béla* lev. tag, *Tolnai Gábor* lev. tag, *Törő Imre* r. tag, *Trencsényi-Waldapfel Imre* lev. tag, *Turán Pál* lev. tag, *Turóczi-Trostler József* r. tag, *Vadász Elemér* r. tag, *Varga József* r. tag, *Verő József* r. tag, *Voinovich Géza* r. tag, *Zimmermann Ágoston* r. tag, *Zsirai Miklós* r. tag.

* Az Elnök javasolja az Alapszabályok 20. §-ának következő módosítását :

«A Magyar Tudományos Akadémiának 60 rendes és 68 levelező tagja van. Az Elnökség indítványára a Közgyűlés a tagok számát a szükséghez képest felemelheti. Az összes tagsági helyek betöltése nem kötelező.

Az Elnökség engedélyével a tagok, illetőleg tagsági helyek az Akadémia egyik osztályából másik osztályába helyezhetők át.»

1. Elnöki megnyitó

Rusznayk István elnök a közgyűlést megnyitja. Bejelenti, hogy az Akadémia Elnöksége a nagyjelentőségű Ünnepi Hét alkalmából az Akadémia tagjainak a »*Sztálin és a szovjet tudomány*«, valamint »*A tudományok története a Szovjetunióban*« című ünnepi kiadványokat ajánlja fel emlékül.

Megállapítja, hogy 38 szavazatra jogosult tag van jelen, tehát több, mint a határozatképességhez szükséges 29, ezért kimondja a Közgyűlés határozatképességét.

Jelenti az Akadémiának, hogy a mult közgyűlés óta az akadémikusok közül meghaltak: *Rudas László, Schöpfung Aladár, Szentpétery Imre, Jáky József és Mansfeld Géza.* (Az Akadémia tagjai helyükről felállva fejezik ki kegyeletüket az elhunytak iránt.)

Jelenti, hogy az Ünnepi Hét alkalmából több levél és sürgöny érkezett az Elnökséghez, amelyek közül az Albán Akadémia átiratát ismerteti. Az átirat közli, hogy meghívásunkat megkapták és nagyon hálásak érte, azonban a közlekedési viszonyok jelenlegi helyzete következtében képtelenek ünnepeinken részt venni. Jó sikert kívánnak, és remélik, hogy munkánkkal az emberiség javát és a béke védelmét fogjuk gyarapítani. Jelenti továbbá, hogy az albán követség is megköszönte a meghívást.

2. Főtitkári beszámoló

Alexits György főtitkár:

Tisztelt Közgyűlés!

A Magyar Tudományos Akadémia a felszabadulás előtt, mint ismeretes, különböző donációkból származó vagyonából, elsősorban kiterjedt földbirtokából tartotta fenn magát, tudománypolitikai tevékenységének anyagi alapja tehát a kapitalista társadalom uralkodó osztályához kapcsolta az Akadémiát, amelyet különben is ezer szál fűzött a hatalom birtokosaihoz, a tőkés monopóliumokhoz. Ennek következtében az Akadémia tudománypolitikai vezetése valójában nem az akadémikus tudósok kezében volt, hanem az idők folyamán mindinkább átcsúszott az ország akkori urai kezébe, amit az Akadémia tevékenységét lényegében meghatározó Igazgató-Tanács személyi összetétele is igazol, hiszen abban hosszú időn át 1 főherceg, 2 főpap, 9 gróf, 2 báró, 3 valóságos belső titkos tanácsos és csupán 7, minden egyéb cím nélküli, polgári tudós foglalt helyet. Mindebből érthető, hogy az Akadémia *egészének* tevékenységét nem néhány kiváló tagjának alkotóképessége jellemezte, mert ilyen körülmények közt és ilyen vezetés mellett az Akadémia tudománypolitikai szemlélete sem lehetett más, mint amit számára a finánc-tőkével szövetkezett vezetők előírtak. Ennek a helyzetnek szükségszerű következményeképp a felszabadulás után az Akadémia szerkezeténél, összetételénél, célkitűzéseinél és megkövesedett tudománypolitikai szemléleténél fogva képtelen volt kezébe venni a megnövekedett igényekkel fellépő tudományos élet irányítását, és ugyanakkor arra is képtelen volt, hogy lerázza magáról múltja terheit, újraértékélje munkásságát, és a megerősödött magyar tudományos kutatási központjává váljék. Ehhez előbb a Pártnak és a Kormánynak meg kellett teremtenie az egész hazai tudományos kutatás megújulásának előfeltételeit; rendet kellett csinálni abban a káoszban, amit a feudál-kapitalisták több évtizedes garázdálkodása okozott a tudományos munka terén. Ezt a hatalmas feladatot az 1948 végén megalakult Magyar Tudományos Tanács végezte el *Gerő Ernő* államminiszter, tiszteleti tagunk vezetése alatt.

A Magyar Tudományos Tanács a különböző tárcákkal karöltve létrehozott, vagy legalább alapjaiban megszervezett 26 új tudományos intézetet. Ezek legnagyobb része olyan kutatási területet ölel fel, amelyet a múlt tudománypolitikája tudatosan háttérbe szorított, vagy legalábbis elhanyagolt. Azzal, hogy a Tudományos Tanács 160 kiemelkedő tudóst igen magas fizetésben részesített, több mint 3000 kutatónak és főiskolai tanerőnek jelentős tudományos illetménykiegészítést nyújtott, 10 gépkocsit a tudósok rendelkezésére bocsátott, és 200 kutatót ingyen üdültetett, személyi tekintetben is olyan helyzetet teremtett, amely lehetővé tette a gondoktól mentes tudományos kutatást azelőtt soha nem tapasztalt mértékben. De a Magyar Tudományos Tanács azzal is utat mutatott a helyes tudománypolitika tekintetében, hogy megállapította az ötéves népgazdasági tervvel párhuzamos ötéves tudományos terv főfeladatait, és kijelölte az 1950-es tudományos terv részletes feladatait. Ezzel a ténnyel lefektette az alapjait egy olyan tudománypolitikának, amely a tudományos kutatást nem tekintette többé egymástól elszigetelt egyének anarchikus körülmények közt végzett munkájának, hanem egy hatalmas szervezet céltudatosan megtervezett, egymáshoz kapcsolódó kollektív tevékenységének. A Tudományos Tanács ezzel lehetőséget nyújtott arra, hogy a korszerű tudományos munka ugyanúgy hatékonyabbá váljék a múltbeli elszigetelt tudományos vizsgálódásoknál, mint ahogyan a modern nagyüzemi termelés fölényben van a kisiparosok egyéni termelő tevékenységével szemben. A Magyar Tudományos Tanács szervezői tevékenysége igen nagy hatással volt a tetszhalott Akadémiára is, mert felélesztette az Akadémia belső erőit, aminek eredményeképp megszülettek új alapszabályaink, s a szervezetében és összetételében megújhodott Akadémia megkezdhette a dolgozó nép érdekeit szolgáló, széleskörű tudományos tevékenységet.

A megújhodott Akadémia előtt megnyílt tehát a lehetőség ahhoz, hogy az ország tudományos életének legfőbb irányítójává váljék, és tevékenységével a magyar tudományos kutatást a Horthy-fasizmus idején elképzelhetetlenül magas szintre emelje. Ehhez természetesen az Akadémiának részben elvitudománypolitikai, részben szervezési fokon számos feladatot kellett elvégeznie.

Az Akadémia újjászületése után közvetlen célként kitűzhető szervezési feladatok közül legfontosabbak voltak a következők :

1. Át kellett alakítani az Akadémia anakronisztikus szervezetét oly módon, hogy az Akadémia valóban a Népköztársaság legfelsőbb tudományos intézményévé váljék, és képes legyen az egész magyar tudományos élet irányítására anélkül, hogy a tudományos kutatást szolgáló intézmények mindegyikével operatív kapcsolatban álljon.

2. Tovább kellett bővíteni a meglévő tudományos kutatóintézetek hálózatát, rendbe kellett hozni és továbbfejleszteni a 900.000 kötetet számláló elképzelhetetlenül elhanyagolt könyvtárat, és meg kellett indítani a teljesen stagnáló magyar tudományos könyvkiadást.

3. Meg kellett oldani a tudományos utánpótlás eddig teljesen elhanyagolt problémáját azzal, hogy az Akadémia lefekteti a fiatal tudományos kutatók szervezett továbbképzésének az alapjait.

4. Tovább kellett fejleszteni a Magyar Tudományos Tanács által megkezdett tervező munkát, amihez koordinálni kellett a tervezésben résztvevő tudományos és egyéb állami szervek munkáját.

Ezek voltak a megújhodott Akadémia legfontosabb *szervezési* feladatai. A szervezési tevékenység önmagában azonban tudománypolitikánkknak csak egyik, mondhatni anyagi jellegű oldalát jelenti, de sohasem helyettesítheti

a tudomány lényegéről vallott felfogásunk megjavításáért való harcot. Az Akadémia közvetlen célkitűzései között tehát szereplniök kellett *tudománypolitikánk ideológiai tartalmára* vonatkozó feladatoknak is. Ilyenek mindenekelőtt a következők:

1. A marxizmus-leninizmus tudománypolitikai felfogásának megismer-tése a kutatókkal.

2. Az elmélet és gyakorlat egysége elvének hazai viszonyainkra való alkalmazása.

3. A nyugati imperialista államok áltudományossága előtti hajbókolás-ban megnyilatkozó kozmopolitizmus elleni aktív küzdelem.

4. A Szovjetunió tudományának minél szélesebb körben való megismertetése.

Tevékenységünk értékeléséhez, ahhoz, hogy megállapíthassuk, mind-ebből mit valósítottunk meg, tekintsük át mindenekelőtt az Akadémia ezévi munkája számára rendelkezésre bocsátott összegeket.

A költségvetés 25,568.500 forintot juttatott az idei folyó munkák számára, de ez az összeg a póthitelekkel együtt valójában 30 millió forintra emelkedett. Ebből a pénzből 15 millió forint az Akadémia belső tagjainak és a kiemelt tudósoknak a fizetésére, valamint a tudományos dolgozók póz-lékára szolgált, 2 millió forint jutott az Akadémia Titkárságán dolgozóknak, 1.5 millió forintot dologi természetű kiadásokra fordítottunk, az Akadémia szorosán vett tudományos céltámogatása számára tehát 11.5 millió forintot használtunk fel. Ez az összeg azonban nem ad hű képet az Akadémia által nyújtott tudományos támogatásról, mert a Vallás- és Közoktatásügyi Minisz-terium költségvetésében szerepelt még egy 11 millió forintos összeg, amelynek felhasználását valójában a Magyar Tudományos Akadémia határozta meg. Mindez csupán az évi munka folyó kiadásaira vonatkozik, és nem foglalja magában a beruházásokra fordított összegeket. Ezekre az Akadémia saját költségvetéséből 6 millió forintot, a VKM költségvetésében akadémiai célokra rendelkezésre álló összegekből pedig 8 millió forintot költött. A Magyar Tudományos Akadémia tehát 1950-ben összesen 55 millió forintnyi összeg fölött rendelkezett tudományos célkitűzéseinek megvalósítása számára. Ha mindehhez még hozzávesszük azt is, hogy a szakminisztériumok, elsősorban a Nehézipari Minisztérium, saját tudományos kutatóintézeiteket még ennél sokszorta nagyobb összegekből tartották fenn, vagyis az Akadémiának a rendelkezésére álló 55 millió forintból nem kellett az ország egész tudományos kutatásáról gondoskodnia, akkor nyugodtan mondhatjuk, az elmúlt időkb-en még csak álmodni sem lehetett a magyar tudományos munka ilyen mérvű fejlesztési lehetőségéről, s az Akadémiának bőségesen megvolt az anyagi lehetősége ahhoz, hogy az imént vázolt célokból mindazt megvalósíthassa, amit csak egy év leforgása alatt egyáltalában lehetséges megvalósítani.

Elért eredményeink tekintetében azt kell mondanom, hogy elmúlt évi munkánk meglehetősen egyenetlen képet mutat: egyes célokat kétségtelenül sikerült megvalósítanunk, másoknál azonban fejlődésünk nem érte el a kívánt mértéket, ezeket illető munkamódszereink tehát javításra szorulnak.

Ami saját intézményeink szervezését, és a nem-akadémiai intézményekkel való kapcsolatot illeti, e tekintetben igen nehéz dolgunk volt. Nehéz azért, mert a régi Akadémia rendszeres tudományos szervezői tevékenységet nem folytatott, ilyen természetű hagyományaink tehát nem voltak, a Tudományos Tanácsnak pedig olyan széleskörű szervezési munkát kellett elvégeznie, amely messze túllépte az Akadémia hatáskörét. Ennek a helyzetnek az volt a következménye, hogy az Akadémia a megújodása utáni első időkb-en egyszerűen

ott folytatta, ahol a Tudományos Tanács munkája abbamaradt, ezért nem is volt képes ténylegesen a tudományos kutatás legfőbb irányítójává válni, mert azzal, hogy az Akadémia az összes, vagy majdnem az összes kutatóintézetek nem-tudományos jellegű problémáiba is operatíván beavatkozott, túlságosan sokat markolt és keveset fogott. Kétségtelen, hogy ezzel a túlszervezéssel olyan elvi hibát követtünk el, amely kihatott akadémiai tevékenységünk szellemére is. Felismerve az elkövetett hiba jelentőségét, természetesen hozzáfogtunk kijavításához, és ma már mutatkozik is némi javulás, mert néhány területen elhatároltuk az Akadémiára tartozó témákat a nem-akadémiai jellegűektől, a tudományos, illetőleg a tudománnyal csupán laza kapcsolatban álló teljes könyv- és folyóiratkiadás terhéből leraktuk mindazt, ami nem akadémiai jellegű, végül megállapítottuk az akadémia intézetek hálózatának kifejlesztési tervét. Ma még csak öt akadémiai intézetünk van (Központi Fizikai Kutató Intézet, Alkalmazott Matematikai Intézet, Biokémiai Intézet, Agrobiológiai Intézet és Elektronmikroszkóp Intézet), amelyek egyrésze már az eltelt rövid idő alatt is pozitív tudományos eredményeket ért el, de már a legközelebbi időben lényegesen bővíteni fogjuk kutatóintézeteink hálózatát.

Az Akadémia szervezési téren elkövetett tévedéseinek egyik hibaforrása Titkári Hivatalunk szerkezetében rejlett, ezért átalakítottuk a Titkári Hivatalunk összetételét is. Itt ma 166 alkalmazott dolgozik, akik közül 37 tudományos munkatárs. Akadémikusaink munkáját az átszervezett Titkári Hivatal jobb működése mellett nyilván az is előmozdítja, hogy ma már nem 10, hanem 18 gépkocsink van, a nyári üdültetés során pedig családtagokkal együtt 414 személyt üdültettünk.

Az Akadémia Könyvtárát illetően egyetlen adattal jellemezhetjük a múlt örökségét: az 1927-től 1937-ig terjedő időszakban évente átlag csupán 92 darab könyvet vásárolt az Akadémia Könyvtára, egyéb gyarapodása feudális jellegű donációkból és 259 tudományos intézménnyel való csereviszonyból származott. Ezzel szemben az idén 7625 tudományos könyvet vásároltunk, csereviszonyunkat pedig 510 tudományos intézményre terjesztettük ki. Külön ki kell emelnem a Szovjetunió Tudományos Akadémiájával való csereviszonyunkat, amely mintegy évi 3500 igen értékes kötetrel bővíti könyvtárunk állományát. Tekintve, hogy a könyvtár katalogizálása, rendezése és a további munkához szükséges építkezés állandóan folyik, úgy látszik, az eltelt esztendőben eleget tettünk annak a célkitűzésünknek, hogy az Akadémiai Könyvtárat az ország vezető tudományos könyvtárává fejlesszük. A rövid ideje megalakult Akadémiai Kiadó eddig megjelent kiadványai közül ki kell emelnem az igen nagy hiányt pótló, kítűnő Orosz-Magyar Műszaki Szakszótárt. A közeljövőben természetesen lényegesen több, sőt eddigi könyvkiadásunkhoz képest igen jelentős mennyiségű tudományos könyv lát napvilágot az Akadémia kiadásában, 1951-es könyvkiadási tervünk pedig számos téren méltóan fogja képviselni Népköztársaságunk tudományos célkitűzéseit.

A fiatal tudományos kutatók továbbképzése tekintetében említésre érdemes adat, hogy 1950-ben 1,079.746 forintot költöttünk tudományos ösztöndíjakra, mely összegből átlag havonta 300 fiatal kutatót részesítettünk ösztöndíjban. Ezek kiválogatása úgy történt, hogy az ösztöndíjkérők kutatási tervet nyújtottak be, és annak elbírálása alapján nyerték el az ösztöndíjat. Az ösztöndíjrendszer azonban önmagában nem oldhatja meg a tudományos továbbképzés tervszerűsítésének problémáját, ahhoz a Szovjetunióban oly kítűnően bevált aspirantúrárendszerrel kell meghonosítanunk. E tekintetben jelenthetem, hogy a magyar aspirantúra a most megjelent törvényerejű

rendelet értelmében már a legközelebbi jövőben megindul, és így az Akadémiának módjában lesz megfontolt terv szerint kiválasztani azokat a tudományos területeket, amelyeken az utánpótlás a mindenkori helyzetnek megfelelően a legnagyobb támogatást igényli.

Összefoglalva : *szervezési téren* ezévi célkitűzéseink egy részét sikerült megvalósítanunk, a túlszervezéssel elkövetett hibákat pedig rövidesen ki fogjuk javítani.

Ezzel szemben hosszú és mélyreható fejlődésre van szükségünk ahhoz, hogy *ideológiai jellegű* feladatainkat maradéktalanul meg tudjuk valósítani. Igaz, természetesen, hogy a tudat a létre épül, ezért a tudat a lét mögött jár, s attól elmarad, de ez az általános igazság nem mentesíthet bennünket attól, hogy meg ne valljuk : *ideológiai téren Akadémiánk túlságosan elmaradt materiális fejlődése mögött is.*

tudományos kutatás egyik legmegtermékenyítőbb elve az elmélet és a gyakorlat egységét tanítja. E tekintetben a Szovjetunió ragyogó példáját kell mintaképünknek választanunk. Azt a tudományt tehát, amelyről *Topcsijev* akadémikus, a Szovjetunió Tudományos Akadémiája Elnökségének főtájtára azt írta, hogy az »olyan tudomány, amely szilárdan, elszakíthatatlanul kapcsolódik az élethez, a gyakorlathoz, a termeléshez. Ebben rejlik az élenjáró szovjet tudomány legfőbb sajátága és legfontosabb jellegzetessége«. Akadémiánk e tekintetben a multhoz képest komoly haladást tett. Műszaki osztályunk a diósgyőri és ózdi kohóművekben, a Rákosi Művekben, a Hoffhergyárban és az Egyesült Izzóban tartott konferenciákat ; mezőgazdasági osztályunk rendszeres kapcsolatot tart a termelőszövetkezeti csoportokkal ; akadémiai intézeteink több olyan problémát oldottak meg sikeresen, amelyeket a termelés szervei vetettek fel nekik. És hogy ez a fejlődés jó irányban halad, s a tudományos kutatás intenzitását fokozza, azt igazolja előadó üléseink mennyisége, amely az előző évtizedekben tartott előadói ülések mennyiségének átlagához képest majdnem háromszorosra emelkedett. Mindezen eredmények ellenére mégis azt hiszem, hogy az elmélet és gyakorlat egységének elvét még távolról sem sikerült annyira érvényesíteni akadémiai életünkben, mint arra szükség lett volna. Ezt az állításomat igazolja a többek közt tudománytervezői tevékenységünk fejletlensége is. Az ötéves tudományos terv kidolgozása terén alig jutottunk tovább annál, amit a Tudományos Tanácstól örököltünk, sőt azt kell mondanunk, hogy egyelőre még a tudománytervezői munka formális, szervezeti kérdéseit sem oldottuk meg. Ennek okát pedig nem utolsó sorban abban kell megjelölni, hogy tudományos életünk még elég sok terhet hordoz az elmúlt kapitalista idők tudomány szemléleti maradványaiból, ezért akadémikusaink egy része még nem képes teljesen elszakadni az öncélú absztrakciókhoz való, sokszor öntudatlan ragaszkodásától, más része viszont átésik a másik véletbe, és a jövő gyakorlatát determináló tudományos kutatás helyett majdnem kizárólag a napi gyakorlat problémái megoldásának szűklátókörű realizmusát tűzi ki a tudományos kutatás feladatának. Pedig az elmélet és gyakorlat egységének rendkívül termékeny elve nem értékesíthető mechanikusan a tudományos kutatás területén, nem alkalmazható sablonszerűen, hanem tudományágankint más és más alakban, mást jelent a matematikus és mást a történész számára, más feladatot tűz az orvos elé és mást a technikus elé. E tekintetben a merev elutasítás és a formális túlzás álláspontja egyaránt csak károkat okozhat, mert az egyik elszakít a való lélettől, a másik pedig beszűkíti a tudományos kutatás előtt megnyílt hatalmas perspektívát.

Akadémiánknak ez az ideológiai jellegű gyengesége alapján véve csak egyik tünete annak az általános hibánknak, hogy elmaradtunk a marxizmus-leninizmus világnézetének hazai tudománypolitikánkra való alkalmazása tekintetében. Elmaradásunk meglátszik abból, hogy a tudományok számos ágában hemzsegnek a legkülönbözőbb reakciós háttérű doktrínák, ennek ellenére az Akadémia *egésze* az elmúlt év folyamán nem hozott olyan határozatot, amely leleplezné a látszatigazságok mögött rejlő imperialista célokat, felfedte volna áltudományos mivoltukat, és megmutatta volna a helyes utat, amelyet mai ismereteink alapján a tudományos kutatásnak követnie kell, ha valóban értékes eredményeket akar elérni. Kétségtelen tehát, hogy tudományos szemléletünk fejlesztése tekintetében — bár egyes részleteket illetően jelentékenyen előrehaladtunk — még igen sok a tennivalónk.

Ideológiai elmaradásunk egyik oka kétségtelenül az, hogy a Szovjet-unió tudományát és tudományos életét akadémikusaink nagy része csak a legutóbbi időkben kezdte megismerni. Voltak ugyan egyes tudományágak, mint például a matematika, amelyek természetüknél fogva annyira nemzetközi jellegűek, hogy még a Horthy-elyomatás sem tudta feltartóztatni a szovjet tudomány befolyását hazai kutatásainkra. Az Akadémia matematikus tagjainak úgyszólván mindegyike kapott a múlt időben is impulzusokat a szovjet kutatók munkájától. Egészen más azonban a helyzet az olyan tudományágaknál, amelyek fejlődése a Horthy-fasisztákat közelebről érdekelte. Az ezekben elért szovjet eredmények előtt elzártak minden kaput, aminek következtében kutatóink egy része csak most kezdi megismerni a szovjet tudomány nagyszerű eredményeit. Ilyen körülmények között érthető, hogy kutatóink közül sokan úgy tekintettek a nyugati tudományra, mint a bölcsesség kútforrására, amit alátámasztott az is, hogy abban az időben, amikor még a virágzó polgári rend a haladás szolgálatában állott, valóban a nyugat-európai tudomány jelentette a fejlődést. Most azonban, amikor a polgári társadalom egy már évtizedek óta tartó rothadási folyamat eredményeként szétesik, a nyugati tudomány fejlődése is jórészt formálissá vált, tartalmilag pedig hű tükörképe lett a halódó kapitalista társadalom széthullásának. Kétségtelen, hogy Nyugaton is akadnak egyes kíváló, haladó tudósok, és ezek munkásságát természetesen nagyra becsüljük, a kapitalista országok tudományának *egésze* azonban ma ugyanolyan üres absztrakciókba merülő, széthulló képet mutat, mint a középkor végén a halódó bizánci filozófia, vagy a metafizikus és teologikus formák között megdermedt skolasztika. Épp ezért nyugati tudományos kapcsolatainkon lazítanunk kellett; be kellett látnunk, hogy nyugati kapcsolatainknak a tudomány feltétlen szükségletein túlmenő ápolása olyan kozmopolita beállítottságra vezetne, amely nem szolgálná a tudományos kutatást, hanem csupán a tudomány mögött megbúvó imperialisták politikai érdekeit. Kétségtelen, hogy akadémiai életünk a kozmopolitizmus leküzdése tekintetében eredményeket is elért, de tagadhatatlan, hogy ezek egy része nem annyira akadémiai életünk *belső tartalmából* született meg, mint inkább abból az *általános* politikai fejlődésből, amely egész népünket már eddig is győzelemről-győzelemre vezette.

Az Akadémia elmúlt évi működését röviden áttekintve, megállapíthatjuk, hogy az előttünk álló hatalmas szervezési munka területén legfontosabb közeli teendőnk elhatárolni feladatainkat és ezzel megszilárdítani az Akadémia rendjét, részletesen kidolgozni az akadémiai teendők munkatervét, leválasztani azt a néhány nem-akadémiai jellegű tevékenységet, amely Akadémiánkat még feleslegesen terheli, és kidolgozni az Akadémia fejlesztési tervét.

Nehezebb kérdésnek látszik az Akadémia ideológiai jellegű feladatai által megkívánt teendők megállapítása. Kétségtelen, hogy e téren igen sürgős tennivalónk kidolgozni azokat a módokat, amelyek megkönnyítik az Akadémia tagjainak a marxizmus-leninizmus világszemléletébe való behatolást, és lehetővé teszik, hogy *a benne rejlő tartalmat tudományos munkájukban képesek legyenek érvényesíteni.* Tudományáganként meg kell állapítanunk továbbá azokat a módszereket, amelyek az illető tudomány területén lehetővé teszik az akadémiai munkából megszületett elméleti eredmények minél szélesebb-körű alkalmazását az ország mindennapi életének gyakorlatában, és megfordítva, lehetővé teszik, hogy az ország életének gyakorlati problémái megtermékenyítsék az elméleti munkát, és felvessék mindazokat a tudományos problémákat, amelyek a gyakorlat segítsége nélkül nem is merülhettek volna fel. Nem kétséges, hogy ha az újítómozgalom és a sztahanovista munkamódszerek egyes részleteit rendszeresen megvizsgáljuk, az eddig fel nem vetett tudományos kérdések egész sora fog felbukkanni. Világos, hogy az ipar és a mezőgazdaság egyéb gyakorlati kérdései mögött is olyan problémák húzódnak meg, amelyek egy része értékes elméleti kutatásokra készítheti a matematikusokat, fizikusokat, kémikusokat, geológusokat. Az is bizonyos, hogy népgazdaságunk fejlődése közvetlen befolyással lehet a közigazdaság, vagy a jogtudomány művelőinek tudományos munkásságára, távolabbi következményeiben pedig egész sor elméleti problémát vethet fel a filozófia és sok más, látszólag absztrakt kérdésekkel foglalkozó tudomány köréből. Mindezeknek a kimunkáláshoz *a marxizmus-leninizmus minél mélyebb és alaposabb ismerete nyújtja a leghathatósabb fegyvert.*

Az Akadémia egyik legfontosabb közeli feladatának kell tartanunk a tudománytervezési munka megjavítását. Ez ugyan részben szervezési feladat, amennyiben felöleli a szakminisztériumokkal, Népgazdasági Tanáccsal és Tervhivatallal a tudományos terv érdekében való együttműködés szervezeti formáinak kérdését is, de pusztán szervezéssel nem érhetjük el azt a célunkat, hogy az Akadémia ötéves tudományos terve ne egyszerű mellékajátása legyen az ötéves népgazdasági tervnek, hanem egyszersmind *élenjáró útmutatás is a jövő népgazdaságának gyakorlata számára.* Ehhez az is szükséges, hogy kijavítsuk akadémikusainknak a tudománytervezői munkáról vallott felfogásában mutatkozó tévedéseket és akkor majd az Akadémia tudományos terve nemcsak formálisan, hanem a valóságban is iránytmutató alkotássá fog válni.

A kozmopolitizmus elleni harcunk tekintetében fontos feladatunk a Szovjetunió Tudományos Akadémiájával, a népi demokráciák tudományos akadémiaival és a világ haladó tudósaival való kapcsolataink továbbfejlesztése. Ugyanakkor azonban helyre kell hoznunk egy évtizedes mulasztást is, tudniillik *fel kell dolgoznunk a magyar tudomány történetének haladó hagyományait.* A magyar tudomány történetére vonatkozóan a multból csupán szétszórt adatok rendezetlen halmaza maradt ránk, s az ilyen jellegű régebbi munkákból vagy hazúg, sovíniszta nagyozolás, vagy indokolatlan, gyászmagyar lemondás csendül felénk. Eddig senki sem igyekezett azonban feltárni azokat a termelésünk és társadalmunk fejlődésében rejlő okokat, amelyek egyik tudomány megerősödését elősegítették, a másikba pedig belefojtották a szót. A magyar tudomány haladó hagyományainak feltárását tehát feltétlenül el kell végeznie az Akadémiának.

Már az itt felsorolt néhány feladat is hatalmas perspektívát nyit az Akadémia közeljövőbeni fejlődése előtt. Előttünk áll a lehetőség, hogy jó munkánkkal ugyanazt a megbecsülést érdemeljük ki dolgozó népünktől, mint amilyent példaképünk, a Szovjetunió Tudományos Akadémiája élvez

a szovjet dolgozók részéről. Nagy feladataink megvalósításához azonban olyan vezető funkcionáriusokra van szükségünk, akik képesek teljesen az Akadémia munkájának szentelni magukat. Különösen áll ez az Akadémia főtitkárára, aki csak akkor tudja sokrétű feladatát megfelelően ellátni, ha valóban ő az Akadémián folyó szervezési tevékenység vezetője és legfőbb irányítója, mondhatni: az Akadémia egész életének a motorja. Ilyen feladat elvégzését a főtitkár nem vállalhatja akkor, ha munkáját elaprózza más ugyancsak fontos célok megvalósítása érdekében. Tekintettel arra, hogy a szervezési feladatok a jövőben előreláthatólag még növekedni fognak, továbbá nekem, aki a főtitkári funkciót eddig erőmhez mérten igyekeztem ellátni, egyéb nem kevésbé fontos tudományos megbízatásnak is eleget kell tennem, semmikép sem látok kellő garanciát arra, hogy az Akadémia főtitkári tisztségét megfelelően el tudjam látni. Kötelességemnek tartom tehát, hogy a tisztelt Közgyűlésnek bejelentsem lemondásomat, és kérem, hogy azt elfogadni szíveskedjék. Legyen szabad egyszersmind utódom személyére is javaslatot tennem. *Erdey-Grúz Tibor* rendes és elnökségi tagot javasolom főtitkárnak. Meg vagyok győződve arról, hogy benne teljes mértékben megvan mindaz a kvalitás, melyet a főtitkári tisztség betöltése egy akadémikustól megkíván, és hiszem, hogy az ő főtitkári tevékenysége messzemenően hozzá fog járulni akadémiai életünk további erőteljes fejlesztéséhez.

A tavalyi közgyűlésünk óta elmúlt idő szép, munkás esztendőt hozott. Előrébb jutottunk anyagiakban és szellemiekben egyaránt. Hiszem, hogy a jövő évben további állomásokat érünk el azon az úton, amelyet dolgozó népünk fejlődése, a Magyar Dolgozók Pártjának célkitűzése és országunk bölcs vezetője, *Rákosi Mátyás* tanítása számunkra kijelölt. Remélem, hogy ezen az úton megközelítjük a haladó tudománynak azt a magaslatát, amelyen példaképünk, a nagy Szovjetunió Tudományos Akadémiája áll.

Kérem a tisztelt Közgyűléstől jelentésem elfogadását.

Elnök felteszi a kérdést, kíván-e valaki a főtitkári jelentéshez hozzászólni?

Szádeczky-Kardoss Elemér lev. tag :

Tisztelt Akadémia!

A főtitkári beszámolóból újból és összefoglalóan, világos körvonalakkal kitűnik az a hatalmas segítség, amellyel az épülő magyar szocializmus a magyar tudomány és a magyar kutatók segítségére sietett.

De vajjon a magyar kutatók adtak-e már ezért megfelelő ellenszolgáltatást az országnak? Úgy hiszem, nem kétséges, hogy a kutatók és a tudomány eddig többet kapott új országunktól, mint amennyit adott érte. Nem azt mondom, hogy a magyar kutatók nagy többségükben nem tették volna meg, amire erejükből tellett. A kutatók túlnyomó többsége időbelileg aligha dolgozhat többet, mint dolgozik. De azt hiszem, sokan érezzük, hogy jóval többet szeretnénk és tudnánk eredményben nyújtani, mint amennyi időnkből telik.

Mi az oka annak, hogy látható eredményeink nem állnak arányban a végzett munka idejével? Véleményem szerint elsősorban az, hogy munkaidőnk szétaprózódik, erőnket nem tudjuk elég gazdaságosan felhasználni. Ma a kutatók idejüknek aránylag csak kis részét tölthetik tényleges tudományos munkával. Vonatkozik ez fiatal és öreg kutatókra, akadémikusokra és nem-akadémikusokra, tágabb értelemben vett műszakiakra és valószínűleg nem műszakiakra is.

Ez a kérdés a szakkáderhiánnyal is szoros összefüggésben áll. A szakkáderhiány két részből tevődik össze : a szakkáderek kis létszámából, továbbá a meglévő káderek tényleges produktív munkaidejének hiányából.

ármennyire valószínű, hogy időnk szétforgácsolódásának ez a jelensége átmeneti jellegű, és a tudományos szervezés első időszakának szükségképpen velejárója, mégsem nyugodhatunk bele anélkül, hogy segíteni ne igyekeznénk rajta. A tudományszervezéshez az is hozzátartozik, hogy e kezdeti nehézség mielőbbi leküzdéséről gondoskodjunk.

Az időszétforgácsolódás számos oka közül kettőt szeretnék kiemelni. Az egyik az, hogy a kutatóknak még nagymértékben kell résztvenniük az oktatási munkában, a másik, hogy szervezési technikánk fejletlen. De talán mindkettőn lehet máris segíteni, pl. a következőképpen :

1. Kutatóink nagyrésze résztvesz a felsőfokú oktatásban. Az élvonalbeli kutatók jelenleg nagyobbára tankönyvet, jegyzeteket írnak ; heti 8—10—12 elméleti órát adnak elő ; hallgatóikkal heti 3—4 órás konzultációt tartanak, dolgozatokat javítanak, gyakorlatokat ellenőriznek, fiatalabb kutatótársaik oktatási munkáját rendszeresen kiértékelik és feladataikat előre megbeszélik. Amikor a tankönyvek, jegyzetek, jórésze már elkészült, a munka jelentékeny része, főleg csak a jegyzetek, könyvek, évenkénti javítására, kiegészítésére, átdolgozására korlátozódik. Azonban, amint készen áll a jó és korszerű tankönyv, feleslegesnek, sőt veszélyesnek látszik, hogy ugyanazt a tananyagot, ugyanabban a félévben különböző terjedelemben több kollégiumban is ugyanaz az élvonalbeli kutató adja elő. Veszélyes, mert így a rohamosan fejlődő ágakban a fiatal kutatógárda egy régebbi fokon elmarad saját hallgatóitól is, akik fokozatosan haladottabb szellemben ismerik meg az elméleti tananyagot. Kívánatos tehát — legalább is fejlődésünk jelenlegi fokán — hogy az alaptárgyak előadásában az élvonalbeli kutatók által készített és állandóan megújított jegyzetek és tankönyvek alapján a kezdő kutatók is minél nagyobb mértékben vegyenek részt. Ez elősegíti a fiatal kutatók tárgyi tudásának megszilárdulását is.

A népszerűsítő előadások megtartásába a kutatóknak minél szélesebb körét lehet és kell bevonni, hiszen ezek az előadások is nagyobb részt többé-kevésbé megisméltődnek. Itt is a tapasztaltabb kutatók egyszer már megtartott előadásait többé-kevésbé felhasználhatnák kezdő szaktársaik. Oktatási túlterheltségükön tehát lehet segíteni.

2. Hogyan képzelhetjük el most szervezési technikánk javítását, azt mondhatnám a szervezés megszervezését?

Mindenekelőtt — úgy gondolom — a különböző egyetemi, akadémiai, bizottsági ülésidők redukálásával.

Az ülések közt meg kell különböztetni az ugyanazon tagokból álló, rendszeres, folyó ügyeket intéző és a rendkívüli ügyekben *ad hoc* összehívottakat. Először csak a rendszeres, folyó ügyeket intéző ülések munkaidejének megszervezéséről lehet szó, de ezek is veszik el a legtöbb időt.

Itt szóba jöhet, hogy egy-egy ülés tényleges tartamát csökkentjük például olyan módon, hogy az elnök a tárgypont összes kérdéseire dolgozza ki a javaslatokat, küldje meg előre írásban az ülésen résztvevőknek, és kérje fel azokat, hogy esetleges hozzászólásaikat hasonlóképpen előre, írásban, tömören foglalják össze. Az ülések hosszadalmasságát rendszerint az okozza, hogy a tárgyhöz a valóságban hozzá nem tartozó megjegyzések hangzanak el : az ilyen elkalandozásokat az előzetes írásbeli összefoglalás csökkenti. Egyébként az elnöknek nemcsak joga, hanem munkatársainak ideje érdekében

kötelessége is, hogy a tárgytól való eltéréseket még ú. n. tekintélyes kartársak részéről is megakadályozza.

Az egy szakemberre jutó ülésidők azáltal is csökkenthetők, hogy csak azokat hívjuk meg, akiknek jelenlétére feltétlenül szükség van. Az ülési program előzetes részletes kidolgozása rendszerint ebben is tájékoztat.

Különösen szükség van arra, hogy a vidéki szakemberek ülésekre való felhívásával takarékoskodjunk. A műszakiak vonalán gyakori, hogy a szakembereknek ugyanazon a héten többször is fel kell jönniük Budapestre. Így óriási és pótolhatatlan idő vesz kárba. Az ülési időpontok szakmai egyeztetése, koncentrálása a hónap bizonyos napjaira tehát szintén szóbajöhet, és annak ellenére, hogy az Akadémia feladatait csökkenteni kell, e feladatot valószínűleg mégis az Akadémiának kell megoldania.

Az időhiány egyik oka annak, amire *Alexits* főtitkár célzott, hogy kutatóink munkájának *szellemében* nem történt meg kellő mértékben a szükséges változás.

Az időmegtakarítás teszi majd lehetővé, hogy a magyar tudomány szelleme is mindinkább megújodjon, hogy a nyugati tudománynak mindinkább skolasztikus, üres absztrakcióra való hajlamától elfordulva, megerősödjék a szovjet tudománnyal való kapcsolatunk. Ennek legfőbb biztosítója, hogy időt teremtünk az orosz nyelv elsajátítására, és ilyen módon a szovjet tudomány közvetlen tanulmányozására.

Hetényi Géza lev. tag :

Tisztelt Akadémia!

Az ilyen évfordulók mindig alkalmasak arra, hogy az egyének és közösségek életében visszatekintsünk és előre pillantsunk. Én ilyen értelemben figyeltem a főtitkár beszámolóját. Tekintsünk tehát röviden vissza és előre.

Az orvosi osztály szempontjairól beszélek, de az előttem felszólaló meggyőzött engem arról, hogy amit mi jónak, vagy hibásnak tartunk, az nem csupán a mi orvosi osztályunk kialakult véleménye, hanem úgy látom, hogy a többi osztályok akadémikusai is ugyanazokat a hibákat érzik. Ha visszatekintünk az elmúlt esztendőkre, azt mondhatjuk — amint ezt a főtitkár jelentésében hangsúlyozta — az Akadémia egyik nagy érdeme, hogy lerakta a tervszerű munka alapjait. Gondoljunk csak vissza arra, hogy egy esztendővel ezelőtt még milyen, azt mondhatnám, ellenséges szemmel néztük a munka tervszerűsítését, és ez alatt az egy év alatt hogyan fedeztük fel a tervszerű munka előnyeit, hogyan tértünk át a tervszerű munkára. Azt hiszem, ez egymagában is valami, ami az Akadémia életében fontos és jelentős eredményként könyvelhető el.

Nem tudom, hogy a többi osztályok hogyan állanak, de mondhatom, hogy mi hősi kísérletet tettünk arra, hogy a tudományos kutatómunkához szükséges műszer- és anyagellátást megszervezzük. Persze, ez nem sikerült úgy, mint ahogy kellett volna. Ennek a problémának a kielégítő megoldása a jövődő időben az Akadémia nagyon fontos feladata lenne.

Ha pedig előre tekintünk, a következőket mondhatjuk: Ha valóban az Akadémia kívánja a tudományt irányítani, első teendője, hogy a tervmunkát mind jobban és jobban, mind szélesebb és szélesebb körben terjessze, és megszilárdítsa a tervmunka előnyének a tudatát.

Nagyon fontos dolog azután a nevelés kérdése. Megint az előttem felszólalóra hívatkozom, aki felhívta a figyelmet arra, hogy vezető kádereink nemcsak az orvosi osztályban, hanem egyebütt is, túlzottan igénybe vannak

véve, mind szakmai, mind egyéb téren. Azonban nemcsak a magasabb káde-
rekre áll ez a megállapítás, érvényes ez a közép-kaderekre és a tudományos
segédszemélyzetre is, amelyek pontosan ugyanebben a helyzetben vannak.
Pedig ha nem fogunk ezen segíteni, és nem fogjuk a magasabb és közép-
káderek képzését megfelelően keresztülvinni, akkor vákuum fog beállni, még
pedig nem is hosszú idő múlva, mert a vezetőkáderek fokozatosan vissza
fognak fejlődni, és a magasabb közép-káderek között nem lesznek olyanok,
akik az előbbieket helyét elfoglalhatnák.

Ezért azt gondolom, hogy fokozottabb súlyt kell helyezni a tanszék-
vezetők, egyéb élvonalbeliek és a tanszemélyzet továbbképzésére.

Ami a tanszékvezetők továbbképzését illeti, azt gondolom, hogy itt
az is hiba — legalábbis nálunk —, hogy bizonyos beltenyiszet tapasztalható.
Mi, az orvosi osztály tagjai — de a nem akadémikusok is — abban a helyzet-
ben vagyunk, hogy pontosan ismerjük nemcsak egymás munkáját — ami
nagyon helyes — hanem egymás gondolkodását is, úgyhogy többé-kevésbé
előre meg tudjuk mondani, hogy egy adott kérdésben vagy egy adott hely-
zetben ki mit fog mondani, vagy milyen felfogást fog vallani. Ez nem alkalmas
talaj a továbbképzésre, s ezért fel fogjuk kérni az Akadémia Elnökségét,
hogy próbálja lehetővé tenni elsősorban a vezetőkutatóknak és a tanszék-
vezetőknek, hogy a népi demokráciák fővárosaiba tanulmányutakat tehes-
senek, az ottani egyetemeken dolgozhassanak, előadaskörútra mehessenek,
kongresszusokon résztvehessenek, nagyobb mértékben, mint eddig. Gondos-
kodnunk kell arról, hogy legalább is a szomszédos államok tudományos
vezetőivel nézeteinket időnként személyes érintkezés útján kicseréljük.
Ugyanez a kívánság áll fenn a tanszéki segédszemélyzettel kapcsolatban. Itt is
figyelmet kell fordítani egyrészt arra, hogy az intézeteken belül neveljük
őket, másrészt arra, hogy nekik is nyújtsunk lehetőséget cserealapon külföldi
intézetekbe való ellátogatásra. Ez nagyon fontos és talán ezen mulik első-
sorban a tervmunka sikere és természetesen a kutatók tehermentesítése.
Erről már az előttem szólott akadémikus tagtársam is beszélt, és az ülésekre
vonatkozólag még igen sokat tudnánk mondani. Nem akarok most a részle-
tekbe bocsátkozni, csak arra hívatkozom, hogy az orvosi osztály vezetősége
egy bizottságot küldött ki, amely megvizsgálja a tervszerű kutató munka
feltételeit és a gátló körülményeket. Ez a bizottság rövidesen betérjeszti
jelentését az osztály vezetőségének. Felvetem a gondolatot, hogy talán a többi
osztályok is állíthatnának felilyen bizottságokat, hogy vizsgálják meg a
kérdést a maguk szempontjából, és azután ezeket a jelentéseket eljuttatnánk
az Elnökséghez, vagy valamilyen ankét keretében lehetne megtárgyalni. Úgy
gondolom, hogy ennek fontosságát nem lehet eléggé hangsúlyozni.

Végül amit az elmélet és a gyakorlat egységéről említett a főtítká, ez
nálunk az orvosi részen szintén nagyon fontos, de több részre oszlik. Először
is : nálunk még bizonyos úr van az elméleti intézetek és a klinikák, a gyakorlati
intézetek között. Mi klinikusok azt tartjuk, hogy ez az úr nem a mi hibánkból
jött létre, hanem a helyzet úgy adódott, hogy az elméleti intézetek lassan
minden téren kezdenek elszakadni az orvostudománytól, vagy helyesebben
mondva : kezdenek elszakadni a betegágytól, pedig világos, hogy az elméleti
intézeteknek is arra kellene törekedniök, hogy valamilyen formában segít-
ségére legyenek a klinikusoknak. Ez is egy olyan probléma, amelyre nagyobb
súlyt kell majd helyezni.

Közelebb kell tehát hozni egymáshoz a klinikákat és az elméleti orvosi
intézeteket, és ezenkívül szorosabb kapcsolatot kell keresnünk majd az Aka-
démian kívül is a kutatással és gyógyítással foglalkozó intézetekkel, a ható-

ságokkal, a minisztériumokkal. Nem akarok most beszélni arról, hogy hány ellentétes tartalmú rendeletet kapunk egy időben különböző helyekről. Elég csak arra hivatkoznom, hogy mi, tanszékvezetők, túldrágák vagyunk az állam szempontjából ahhoz, hogy naponta két órán át újságot olvasunk és levelezéssel foglalkozunk.

Az akadémikusok aktivizálása terén is van még sok teendő. Legalább is most azt látjuk, hogy az akadémikusok közül mindig ugyanazok viselik a munkából a nagyobbik részt. Van ugyan javulás ezen a téren, és nem ismerem a többi osztályok állapotát, de úgy gondolom, hogy minden osztályban van tennivaló, tehát a következő év programjába fel kellene venni az akadémikusok aktivizálását is.

Csak ezeket óhajtottam megjegyezni. Kétségtelenül nagy feladatok előtt állunk, de ha visszatekintünk az elmúlt évre, azt kell mondanom, hogy nincs okunk az elmúlt év felett szégyenkezni. Ha voltak is hibák, nincs okunk elégedetlenségre az azelőtti évvel hasonlítva össze a helyzetet. Lehetetlen meg nem látnunk, hogy milyen haladást tettünk, és ebben Akadémiánknak is kétségtelenül nagy szerepe volt.

Hevesi Gyula lev. tag :

Tisztelt Közgyűlés!

A főtitkári beszámoló, összehasonlítva a régi Akadémia viszonyát az ország gazdasági érdekeihez és dolgozó népéhez azzal a szereppel, amelyet az újjászervezett akadémia ma tölt be a szocializmust építő társadalmunkban, nem domborított ki eléggé egy leginkább jellegzetes különbözőséget. Erre a hiányosságra szeretnék felszólalásomban rámutani.

Az új alapszabályok első szakasza az Akadémia céljává és főfeladatává teszi, hogy a tudomány minden vívmányát a nép szolgálatába állítsa. Ennek a feladatának az Akadémia nem tehetett volna eleget, ha újjászervezésével egyidejűleg létre nem jön keretében a Műszaki Tudományok Osztálya, mert hiszen a műszaki tudományok azok, amelyeken keresztül a természet mélyebb megismerésére irányuló kutatások eredményei közvetlenül realizálódnak a gazdaságban, és így az anyagi jólét és kulturális emelkedés forrásaivá válnak.

Az a tény, hogy a régi Akadémiában, annak egész 124 éves fennállása alatt, a műszaki tudományoknak nem volt helyük, s hogy ezt a helyet számukra mégpedig jelentőségüknek megfelelő súllyal, az Akadémián belül népi demokráciánk biztosította, talán a legjellegzetesebben mutatja a tudomány megváltozott viszonyát a néphez s egyben az államnak, a dolgozó nép államának egészen más viszonyát is a tudományhoz.

Műszaki tudományos kutatásunk fejlesztéséhez az első hatalmas lökést már a Tudományos Tanács létesítése adta meg, amely Pártunk és kormányzatunk legmesszebbmenő anyagi és erkölcsi támogatásával hozzáfogott a műszaki kutatóintézetek hálózatának megteremtéséhez, és legalább is nagy körvonalakban meghatározta — szocialista építésünk legfontosabb feladatainak megfelelően — a műszaki kutatás fő irányait. Ez a munka azonban sokkal szervezettebbé, tervszerűbbé és felelősségteljesebbé vált a Műszaki Osztály megalakulásával az Akadémián belül. De míg az újonnan létesült Műszaki Osztály működése első hónapjaiban még meglehetősen zökkenővel indult, nem látta elég világosan az előtte álló nagy feladatok tömegében, hogyan összpontosítsa munkáját az elsősorban és elsőrendűen fontosakra, úgy azt hiszem, ma már több-kevesebb joggal megállapíthatjuk, hogy az osztály, ha még távolról sem kielégítő módon, de mégis jó úton halad népünkkel szemben fennálló kötelezettségei teljesítésében.

Az idő előrehaladottságára való tekintettel nem akarom részletesen ismertetni a Műszaki Osztály munkáját és azt, hogy miképpen jutottunk el a mai helyzethez. Két dologra akarok rámutatni, amely eléggé szemléltetően bizonyítja, hogy a fennálló kezdeti nehézségek és hiányságok mellett is a műszaki kutatásnál máris jelentős eredményeket mutathatunk fel. Az egyik: 18 ipari kutatóintézetnek és 22 műegyetemi kutatórészlegnek a II. Országos Újító Kiállításon való részvétele, amelyen mintegy 200 ipari bevezetésre alkalmas jelentős kutatási eredményt, találmányt és újítást mutattak be. Ez a kiállítás nemcsak az eredmények bemutatása szempontjából volt jelentős, de az első lépést is jelentette ahhoz, hogy kutatóintézeteink aktív kezdeményezéssel lépnek fel eredményeik propagandája és a termelésbe való bevezetésének elősegítése érdekében. Nem érdektelen talán annak felemlítése, hogy a kiállítás után intézeteinkhez nagy számban érkeztek megkeresések üzemeinkből, amelyekben segítséget kérnek tőlük a kiállításon bemutatott eljárások, gépek, műszerek és egyéb újítások bevezetésére.

Ugyanígy kell nézetem szerint megítélnünk a most lefolyt Ünnepi Hetünk műszaki előadássorozatának már most levonható tanulságait. Ebben a sorozatban alig volt olyan előadás, de a hozzászólások nagy része is ilyen jellegű volt, amely ne tartalmazott volna újonnan elért fontos kutatási eredményt, vagy a megvalósításra megért, illetve megérőben levő, intézeteinkben kidolgozott találmányi gondolatot. Kétségtelen, hogy az Ünnepi Hét jelentős esemény volt nemcsak műszaki tudományaink fejlődése szempontjából, de ötéves tervünk egyik döntő fontosságú kérdésének, az alapanyagokkal való ellátás problémájának megoldása szempontjából is.

Rá kívánok mutatni arra, hogy a tudományos kutatás problémáin kívül foglalkozni kellett a tudományos kutatással kapcsolatos, de nem szorosan ahhoz tartozó kérdésekkel is. Egy ilyen kérdés, amellyel igen behatóan és elég gyakran foglalkozunk a Műszaki Osztályon, a műszaki és a tudományos káderek rendkívüli hiánya. E megbeszélések eredményeként, Műszaki Osztályunk kezdeményezésére tért át a budapesti Műegyetem a két váltásban való oktatásra, ami kádereképzésünk meggyorsítása szempontjából igen nagy jelentőségű lépés volt. Ennek eredményeként jött létre a Műszaki Főiskola finommechanikai- és műszertagozata is.

Természetesen nem szabad túlbecsülnünk eddigi eredményeinket, a Műszaki Osztály előtt álló feladatok mérete, sokoldalúsága és bonyolultsága mellett. Elsőrendű és legsürgősebb feladatunk az egységes országos műszaki kutatási terv kidolgozása, amely nemcsak összhangban van ötéves tervünk követelményeivel, de előkészíti a talajt népgazdaságunk további, még gyorsabb fejlődéséhez is. Ez a tervmunkánk — mint arra *Alexits* főtitkár mutatott rá, — ma még rendkívül hiányos, sőt meg kell állapítanom, tulajdonképpen még el sem kezdődött. Ez a feladat azonban halaszthatatlan. Nem érhetjük be azzal — bár az 1951-es tematikai terv kidolgozásánál már ezt is haladásnak tekintettük, — hogy ezt összhangba hozzuk az ország műszaki fejlesztési tervével. Ha ezzel beérnénk, úgy a műszaki kutatás mindig népgazdaságunk mögött kullogna, ahelyett, hogy az utat világítaná meg előtte. Ezért Műszaki Osztályunknak aktív és kezdeményező részt kell vállalnia magának a műszaki fejlesztési tervnek további tökéletesítésében. Ki kell fejleszteni alapvető műszaki problémáink széleskörű tudományos megvitatását, a bátor kezdeményezést, a kritika és önkritika szellemét a műszaki tudományok területén. Ebből a szempontból ünnepi előadássorozatunkkal kevéssé lehetünk megelégedve, amit jórészt az előkészítés hiányosságai-

nak is tulajdoníthatunk. Az eddiginél sokkal nagyobb figyelmet kell fordítanunk a kutatási eredmények realizálására, az iparral való kapcsolatainkra. Ebben nagymértékben kell támaszkodnunk a Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetségére, hogy műszaki osztályunk elsősorban az elvi jelentőségű irányítással foglalkozhassék.

Műszaki Osztályunk arra fog törekedni, hogy hiányosságait felismerve és kiküszöbölve, műszaki tudományunkat céljaiban, tartalmában és módszereiben szocialista tudománnyá fejlessze, hogy így eleget tehessen azoknak a feladatoknak, amelyek teljesítését tőle dolgozó népünk és népünk vezető ereje, a Magyar Dolgozók Pártja joggal megkívánja.

Lukács György r. tag.

Tisztelt Akadémia!

Nem akarok részletkérdésekről beszélni. A részletkérdéseket majd az Ünnepi Hét tapasztalatainak megbeszélése során fogjuk megtárgyalni. Egy-két igen fontos kérdést szeretnék a jelentésből kiragadni, rámutatva arra, hogy a mostani tapasztalatokat hogyan vigyük tovább.

Kezdem egy rövid szervezeti kérdéssel. A főtitkárnak teljesen igaza van abban, hogy az Akadémia Elnöksége és Titkársága nem tudhatja kellő mértékben ideológiailag vezetni az Akadémia munkáját. Ennek természetesen megvannak a maga ideológiai okai, de megvan a maga szervezési oka is. Amíg nem tudunk egy olyan apparátust teremteni, amely az elnököt és a főtitkárt a kisebbmértetű szervezeti munkák alól teljesen mentesíti, addig az Akadémián megfelelő vezetés nem lesz. A jövőendő évre, első feladatként ajánlom az Elnökségnek és a Titkárságnak, hogy a Titkárságot, mely eddig igen sokszor belenyúlt illetékességét meghaladó tudományos kérdésekbe, jobban szervezzék meg. Emellett tudomásom van arról is, hogy elnökünk olyan dolgokkal volt kénytelen foglalkozni, amelyek igazán nem az elnöki vezetés területére tartoznak.

És most rátérnék két döntő kérdésre. Az egyik az, amelyről már igen sokat beszéltünk, de azt lehet mondani, hogy semmit sem tettünk megoldására. Ez a magyar haladó hagyományok történetének feltárása. Nem akarok ennek részleteibe belemenni, mégis az a javaslatom, hogy minden osztály tűzze ki ezt a feladatot a maga területén egyik központi feladatnak. Ennek keresztülvitele nem is olyan nehéz, mert hiszen nem arról van szó, hogy mi mindjárt meg tudnánk írni a magyar tudományok történetét. Itt arról van szó, hogy monografikus kutatásokat szervezzünk meg az irodalomtörténettől kezdve a matematikai és műszaki tudományokig. Ezt minden osztály megteheti, részben saját tagjainak előadása révén, részben csoportjai és intézetei, disszertációk, az aspiránsok munkája révén és így tovább. Vagyis az a konkrét indítványom, hogy minden osztály tekintse ezt a jövőben egyik központi feladatának.

A másik kérdés, amelyről beszélni akarok, eddigi munkánknak tényleg komoly hiányossága. A dialektikus materializmus ugyanis a tudományos kutatásainkban, minden egyes tudós munkájában nem játsza azt a szerepet, amelyet játszania kellene. Ennek egyik oka az, amire *Alexits* tagtársunk itt rámutatott, hogy tudósaink nagyrésze nem ismeri a marxizmus-leninizmust, s mivel itt érett és fejlett tudósokról van szó, hozzájuk személyesen kell apellálnunk. Ők elvégre nem járnak, nem járhatnak, és nem is kell iskolába járniok, ők úgy, ahogy életükben igen sok más tudományt elsajátítottak saját tanulmányaik révén, úgy kell koncentrálniok erre a kérdésre is.

De, tisztelt Akadémia, ez véleményem szerint nem elegendő. Ha valaki elolvassa akár az *Anti-Dühringet*, akár *Lenin: Materializmus és Empiriokriticizmus* című művét, anélkül, hogy ennek saját tudományos munkásságához kapcsolódása volna, merem állítani, hogy a dolognak igen kevés haszna lesz, a dolog akkor csak egy érdekesség lesz.

Az Akadémia I. és II. osztályainak mostani együttes ülésére apellálok, ahol egy konkrét kérdésben felvetődött a dialektikus és történelmi materializmus számos centrális kérdése, és sok tudósunk, nyelvészek, történészek, irodalomtörténészek, kénytelen volt a maga tudományos praxisa szempontjából állást foglalni ezekhez a kérdésekhez.

Lenin egyszer azt mondta, hogy a tömegek a dialektikus materializmust a saját tapasztalataik alapján fogják elsajátítani. Merem állítani, hogy ez a tudósokra és a tudományra is vonatkozik. Ezek a saját tapasztalatok azonban nem jönnek spontán. Éppen ezért azt hiszem, hogy Akadémiánknak egyik központi feladata lesz, hogy előadásokat, vitákat, ankétokat, szeszziókat szervezzen az egyes tudományágakban úgy, ahogy itten voltak a *Sztálin*-cikkekről, akár *Pavlov* munkáiról, akár *Liszenko* és *Micsurin* munkáiról, akár a modern kritika válságával kapcsolatos kérdésekről. Nem akarom az összes problémákat felsorolni, — de meg vagyok arról győződve, hogy nincs olyan tudományág, ahol ne lehetne egy ezekkel kapcsolatos problémát felvetni, hogy minden tudós számára világossá ne váljék, hogy ezekkel a problémákkal való foglalkozás az ő számára egyénileg és az ő tudományos továbbfejlődése szempontjából életkérdés.

Ha ezt elérjük, akkor fog felvirágozni nálunk is ez a tanulás, mert akkor mindenki nem mint egy penzumot, nem mint egy érdekességet fogja ezt fel-fogni, hanem mint olyasvalamit, amit érdemes megismerni azért, mert saját tudománya számára nélkülözhetetlenül szükséges ezzel a módszerrel, ezekkel a problémákkal megismerkedni.

Amikor azt javasolom, hogy vegyük tudomásul a főtitkár jelentését, javasolom azt is, hogy ezt a két kérdést, melyet ő is mint központi kérdést emelt ki, helyezzük a jövő évi munkálkodásunk homlokterébe, még pedig minden egyes osztály keretében, az illető osztály konkrét problémáival kapcsolatban.

Alexits György főtitkár :

Csak azt kívánom megjegyezni, hogy a két javaslatához, amelyet *Lukács György* tagtársunk tett, és amely bizonyos feladatokat konkretizált, a magam részéről is teljes mértékben csatlakozom.

Elnök felteszi a kérdést, elfogadja-e az Akadémia a főtitkári jelentést, beleértve a főtitkár lemondását is. A rendes tagok közül akik elfogadják a főtitkár jelentését, emeljék fel kezüket. Utána ellenpróbaként kéri, hogy azok akik nem fogadják el, emeljék fel kezüket. Végül kimondja a határozatot, hogy az Akadémia egyhangúan elfogadta a főtitkári jelentést és egyúttal a főtitkárnak tisztségéről való lemondását.

Rusznják István elnök :

Tisztelt Akadémia!

Amikor *Alexits* főtitkár lemondott, és ezt az Akadémia elnökségének először bejelentette, már akkor kifejeztem mindnyájunk háláját és köszönetét. Kifejezésre juttattam azt is, hogy az ő tudományszervező munkássága az, ami minket a legközelebről érint. Ez pedig nem egyéves keletű, hiszen ő már a Tudományos Tanácsban is ezt a munkát végezte. Nagyon jól tudjuk,

hogy úttörő volt, mert a legnehezebb időkben, a kezdetben végezte ezt a munkát, úgyszintén az Akadémiában is a kezdetén végezte ezt a tevékenységet. Egészen bizonyos, hogy az utódok munkája már könnyebb lesz, mert az ugar már megvan törve. Javaslom az Akadémia közgyűlésének, — megemlítve, hogy ezt a javaslatot az Elnökség már elfogadta —, hogy jegyzőkönyvileg fejezzük ki az Akadémia háláját és köszönetét *Alexits György* főtitkárunknak azért a nagy szervező munkáért, amelyet ő ezalatt az egy év alatt Akadémiánk javára végzett.

Közgyűlés a javaslatot egyhangúan elfogadta.

3. Az alapszabályok módosítása.*

Elnök javasolja, hogy az alapszabálymódosító javaslat szövegét a Közgyűlés változtassa meg olyan értelemben, hogy az Akadémiának 61 rendes és 67 levelező tagja legyen. Az összlétszám tehát nem változna, csupán a rendes tagok száma emelkedne eggyel, a levelezőtágok száma pedig csökkenne eggyel.

A megejtett szavazás alapján *elnök* kimondja a határozatot, mely szerint a Közgyűlés fenti értelemben egyhangúan elfogadta az alapszabályok 20. §-ának az Elnökség által javasolt módosítását.

Elnök szavazatszedőbizottság kiküldését javasolja *Egerváry Jenő* rendes tag elnöklete alatt, a bizottság tagjaiul *Somos András* és *Hevesi Gyula* levelezőtágokat jelöli.

A közgyűlés a javaslatot egyhangúan elfogadja.

Alexits György főtitkár lemondása által megürült főtitkári tisztségre *Elnök* előterjeszti az Elnökség javaslatát, mely szerint az Akadémia főtitkárává *Erdey-Grúz Tibor*, rendes tag választassék meg.

Miután a javaslatához senki sem kíván hozzászólni, elrendeli a titkos szavazást. Ennek megtörténte után kihirdeti a szavazás eredményét. *Erdey-Grúz Tibor* megválasztására összesen 35 szavazatot adtak le, ebből 33 »igen« és 2 »nem« szavazat. Közgyűlés tehát a Magyar Tudományos Akadémia főtitkárává *Erdey-Grúz Tibor* r. tagot választotta meg.

Erdey-Grúz Tibor főtitkár :

Tisztelt Közgyűlés!

Megilletődéssel veszem tudomásul az Akadémia határozatát, mellyel főtitkárává választott meg.

Ez a tisztség, melyet a megtisztelő bizalom következtében be kell töltenem, igen nagy feladatokat jelent, és igen súlyos kötelezettségeket ró rám. Tovább kell folytatnom azt a munkát, amelyet elődöm, *Alexits György* tagtársunk oly nagy sikerrel kezdett meg, és amelynek célja Akadémiánk régi haladó hagyományait felújítani, új tartalommal megtölteni és korszerűen kiegészíteni, kibővíteni.

Tudományos munkásságunkat a haladás és népünk felemelkedése szolgálatába kell állítanunk, hogy Akadémiánk elfoglalhassa azt a helyet, amely a szocializmust építő társadalomban megilleti. Meg kell találnunk a helyes viszonyt a messzenéző, alapvető tudományos kutatás és az akut problémák tudományos megalapozása között: azt a kölcsönös viszonyt, amely a legteljesebb mértékben szolgálja a tudomány szabad fejlődését, eredményeinek a nép javára való gyümölcsöző felhasználását és békénk megőrzését.

* lásd 86. o.

Működésünkben nem szabad megfeledkeznünk Akadémiánk nagyjainak szelleméről. Nem szabad elfelejtenünk *Széchenyi István* szavait, aki a Magyar Tudományos Akadémiát politikai életünkkel szoros összefüggésben levő intézménynek tekintette, és eme összefüggés kimélyítésére buzdított.

De éreznünk kell *Arany János* szellemét is, aki a nép kincseskamrájából merítette halhatatlan művészetének alkotásait.

Jól tudom, hogy törpe vagyok Akadémiánk legnagyobb főtitkárának emléke mellett, és nem is vállalkoznék arra, hogy távoli méltatlan utóda legyek, ha ugyanolyan népellenes és tudományellenes társadalomban ugyanúgy magamra hagyatva kellene működnöm, mint *Arany Jánosnak*.

Az idők azonban megváltoztak. A magyar nép a Szovjetunió segítségével felszabadult az elnyomatás alól. A haladó tudományok és művészetek ápolása nem megvetett és lenézett munkálkodás és nem fényűzés többé, hanem világosan felismert társadalmi léletszükséglet. Az Akadémia főtitkára ma már nem áll magárahagyva egy ellenséges, vagy legjobb esetben gúnyosan közömbös társadalommal és elefántesonttornyukba elzárkózott tudósokkal szemben, hanem végrehajtója és szervezője a tudományos és közéletünk legszélesebb rétegeiből jövő alkotó kezdeményezéseknek és jóakarató munkakészségnek.

Mégis úgy érzem e pillanatban, hogy erőim és képességeim nem állanak arányban a megoldandó nagy feladatokkal. És ha ennek ellenére is vállalom e tisztséget, ezt azért merem tenni, mert olyan hatalmas támogatásra számítok, amely erőmet megsokszorozza. Számítok akadémikus társaim bizalmára, komoly segítségére, éles építő kritikájára, számítok tudósaink és egyéb szakembereink legszélesebb köreinek együttműködésére, és ami a legfontosabb: számítok népünk, valamint annak vezetője, a Magyar Dolgozók Pártja hatalmas támogatására.

Főtitkári működésem legfőbb célkitűzésének azt fogom tekinteni hogy ezeket az alkotó erőket szintetizálhassuk a magyar tudományos élet fejlődése érdekében, mert úgy hiszem, *Bessenyei György* szavaival valamennyien valljuk: »Az ország boldogságának egyik legfőbb eszköze a tudomány — ez minél közönségesebb a lakosok között, az ország is annál boldogabb!«

Elnök a Közgyűlés nevében megköszöni *Erdey-Grúz* főtitkár elhangzott szavait. Kifejezi meggyőződését, hogy az iránta megnyilvánult kitüntető bizalom erőt fog adni neki ahhoz, hogy ezt a nehéz feladatát betöltsse. Az Akadémia ehhez minden támogatást meg fog adni számára. Főtitkári működéséhez sok sikert és jó munkát kíván.

Elnök bejelenti, hogy *Erdey-Grúz* főtitkárrá való megválasztásával megürült egy elnökségi hely. Erre az Akadémia Elnöksége nevében *Alexits György* rendes tag megválasztását javasolja a Közgyűlésnek.

A megejtett szavazás alapján kihirdeti az eredményt. *Alexits Györgynek* elnökségi taggá való választására beérkezett 34 szavazat, és mind a 34 »igen«. Megállapítja, hogy a közgyűlés *Alexits Györgyöt* egyhangúan elnökségi tagnak választotta meg.

Elnök bejelenti továbbá, hogy az Alapszabályok III. fejezete 17. §-a értelmében az Elnökség saját kezdeményezéséből, vagy az illető osztály jelenlevő tagjainak szótöbbségével hozott határozat alapján, kizárhatja az Akadémia tagjai sorából azt a tagot, aki a népi demokrácia érdekeit veszélyezteti, vagy egyébként olyan magatartást tanúsít, hogy a magyar tudomány legfelsőbb intézményének tagságára méltatlanná válik. Az Akadémia Elnöksége a II. osztály vezetőségének határozata alapján úgy határozott, hogy a közgyűlés elé javaslatot tesz *Szalai Sándor* lev. tag kizárására, mert úgy találta,

hogy méltatlanná vált erre a magas funkcióra, a magyar tudomány legfelsőbb intézményének tagságára.

A megejtett titkos szavazás után Elnök bejelenti, hogy *Szalai Sándor* lev. tag kizárására 35 szavazat érkezett be, és mind a 35 a kizárás mellett szól. A Közgyűlés tehát egyhangúan elfogadta a kizárási javaslatot.

4. Új tagok választása.

Rusznayák István elnök a Közgyűlés elé terjeszti az egyes osztályok, illetve az Elnökség javaslatát, mely szerint rendes taggá való megválasztásra javasolja

az	I.	osztályba	<i>Trencsényi-Waldapfel Imre</i> lev. tagot,
a	II.	«	<i>Andics Erzsébet</i> lev. tagot,
a	III.	«	<i>Vadász Elemér</i> lev. tagot,
az	V.	«	<i>Hetényi Géza</i> lev. tagot és <i>Babics Antal</i> lev tagot,
a	VI.	«	<i>Szádeczky-Kardoss Elemér</i> lev tagot.

Elnök bejelenti, hogy a III. osztály új rendes taggá javasolja *Jánossy Lajost*, aki a dublini akadémia rendes tagja volt, és a közelmúltban tért haza Magyarországra. Az Elnökség a kérdést megtárgyalta és az új rendes tag megválasztását a maga részéről is javasolja.

Elnök ezek után a közgyűlés elé terjeszti az egyes osztályok javaslatát az újonnan választandó lev. tagokra vonatkozóan. Javasolja :

a	II.	osztályba	új levelező tagként	<i>Nagy Imrét,</i>	
a	III.	«	«	«	<i>Budó Ágostont</i> és <i>Varga Ottót,</i>
az	V.	«	«	«	<i>Szörényi Imrét,</i>
a	VI.	«	«	«	<i>Geleji Sándort.</i>

A megejtett szavazás és a szavazatok összeszámlálása után Elnök kihirdeti a szavazások eredményét :

Rendes tagokká megválasztottak :

az	I.	osztályba	<i>Trencsényi Waldapfel Imre</i> 34 szavazattal 1 ellen,
a	II.	«	<i>Andics Erzsébet</i> 32 szavazattal 2 ellen,
a	III.	«	<i>Vadász Elemér</i> 34 szavazattal egyhangúan, és <i>Jánossy Lajos</i> 33 szavazattal 2 ellen,
az	V.	«	<i>Hetényi Géza</i> 33 szavazattal 2 ellen és <i>Babics Antal</i> 34 szavazattal 1 ellen,
a	VI.	«	<i>Szádeczky-Kardoss Elemér</i> 32 szavazattal, 2 ellen.

Levelező tagokká megválasztottak :

az	II.	osztályba	<i>Nagy Imre</i> 33 szavazattal 1 ellen,
a	III.	«	<i>Budó Ágoston</i> 34 szavazattal 1 ellen, és <i>Varga Ottó</i> 35 szavazattal egyhangúan,
az	V.	«	<i>Szörényi Imre</i> 32 szavazattal 3 ellen,
a	VI.	«	<i>Geleji Sándor</i> 34 szavazattal 1 ellen.

Rusznayák István elnök az újonnan megválasztott rendes és levelező tagokat a következő szavakkal üdvözölte :

Akadémiánk életében mindig fontos fordulópont, amikor új tagokat választunk meg. Mindnyájan reméljük, hogy ezek az újonnan megválasztott

tagjaink Akadémiánk munkájában nagy sikerrel fognak részt venni. Üdvözölöm az újonnan megválasztott akadémikusokat és a régiek közül azokat, akik most rendes tagokká lettek.

5. Indítványok.

Elnök ezután az Elnökség megbízásából a következő határozati javaslatot terjeszti a Közgyűlés elé:

»A Magyar Tudományos Akadémia lelkesen csatlakozik a Béke Hívei varsói II. Világkongresszusának határozataihoz. Teszi ezt annál is inkább, mert tudatában van annak, hogy a béke kérdése korunk legdőntőbb kérdése, és a béke megvédése teremti meg a feltételeit további alkotó munkánkknak. A béke megvédésének ügye minden becsület és ember és köztük a tudomány embereinek ügye is.

Ezért mi, magyar tudósok, a varsói határozatok értelmében tiltakozunk azok ellen a kísérletek ellen, amelyek a tudományt új tömeggyilkos fegyverek kidolgozásának szolgálatába akarják állítani. Követeljük az imperialista agresszió azonnali megszüntetését Koreában, Nyugat-Németország és Japán felvegyverzésének megtiltását.

Támogatjuk az elnyomott nemzeteknek a függetlenségért folytatott harcát, és agresszióknak minősítünk és elítélünk minden fegyveres beavatkozást más államok belügyeibe. A háborús propagandát el kell tiltani és bíróság elé kell állítani a tömeggyilkos háborús uszítókat, mint például MacArthur tábornokot. Csatlakozunk a varsói kongresszus felhívásához, hogy feltétlenül be kell tiltani az atomfegyver minden változatát, a bakteriológiai, vegyi méregtartalmú, radioaktív hadieszközöket és mindazokat a fegyvereket, amelyek tömegpusztításra alkalmasak. Megfelelő nemzetközi ellenőrzés mellett csökkenteni kell az összes államok fegyveres erejét. Követeljük a különböző országok között a normális kereskedelmi kapcsolatok felépítését. Ennek a lehetősége adva van, és ez elősegítené a különböző államok közötti együttműködést. Mint tudósok, különösen fontosnak tartjuk a Béke Hívei II. Világkongresszusának azt a javaslatát, hogy valamennyi kormány »mozdítsa elő a népek között a kulturális kapcsolatok megerősítését, a kulturális értékek és kulturális felvilágosítások kölcsönös cseréjével, a kulturális tényezők nemzetközi értekezleteinek szervezésével, és a kulturális tényezők kölcsönös külföldi látogatásainak előmozdításával, továbbá más népek irodalmi műveinek kiadásával, más nemzetek művészeti eredményeinek széleskörű népszerűsítésével.

A Magyar Tudományos Akadémia magáévá teszi a varsói kongresszus megállapítását, hogy »a békét nem elég kívánni, a békét ki kell harcolni.« Éppen ezért az Akadémia tagjai elhatározzák, hogy állásfoglalásukon túlmenően, tettekkel, az egyetemeken, laboratóriumokban, kutatóintézetekben folyó mindennapi munkájuk megjavításával vesznek részt a béke védelmében. A magyar tudósok tudatában vannak annak, hogy a békét legjobban Magyarország szocialista építésével, az ötéves terv tudományos feladatainak megoldásával szolgálják.

Mindezekon túlmenően, a Magyar Tudományos Akadémia elhatározza, hogy minden tagja aktívan közreműködik az egyetemeken, a tudományos intézetekben, vagy a lakóterületeken megalakult békebizottságok munkájában.

A békétábor erejének növelése szempontjából nagyfontosságú a nemzet egységének megerősítése, az igazi hazafiasság érzésének elmélyítése. Ezért a kozmopolitizmus elleni küzdelem kötelességünké teszi, hogy megszüntessük a burzsoá tudomány előtti hajbókolást, fokozzuk a példaadó szovjet tudomány, valamint a hazai tudományunk nagy hagyományainak megismerését és megbecsülését.

Ezért a Magyar Tudományos Akadémia úgy határoz, hogy feldolgozza a magyar tudomány történetét és mindent elkövet a szovjet tudomány eredményeinek és az orosz nyelvnek fokozott megismerésére.

A Magyar Tudományos Akadémia azzal, hogy tagjait mozgósítja az ötéves terv tudományos feladatainak megoldására, a békemozgalomban való aktív részvételre, hogy felveszi a harcot a kozmopolitizmus ellenséges ideológiája ellen, ápolja nagy hazafias hagyományainkat, hogy elősegíti a magyar-szovjet barátság további megszilárdítását és a példamutató szovjet tudomány eredményeinek fokozott megismerését, hozzá kíván járulni a béke hívei mozgalmának győzelméhez.

Mi, magyar tudósok, követve a Szovjetunió élenjáró tudósainak példáját, a Magyar Dolgozók Pártja és népünk nagy vezére, Rákosi Mátyás útmutatásait, minden erőnkkel elő fogjuk segíteni a bölcs Sztálin vezetése alatt harcoló békétábor győzelmét.

Elnök a határozati javaslat ismertetése után felkéri a jelenlevőket, hogy akik a javaslatot elfogadják, emeljék fel kezüket. Amikor ez megtörténik, Elnök megállapítja, hogy a határozati javaslatot az Akadémia közgyűlése egyhangúan elfogadta.

Elnök bejelenti, hogy az Elnökség felhatalmazást kér a Közgyűléstől arra, hogy a magyar tudomány történetének megírásával kapcsolatos szervezeti lépéseket megtehesse.

Közgyűlés a felhatalmazást egyhangúan megadja.

Rajka Ödön lev. tag :

Tisztelt Közgyűlés!

Az Orvosi osztály délben tartotta osztályülését, és azon jegyzőkönyvi köszönetet szavazott az Akadémia Elnökségének, összes funkcionáriusainak és összes dolgozóinak azért a hatalmas és kiváló munkáért, amellyel az Akadémia Ünnepi Hetét megrendezték.

Kérem a tisztelt Közgyűlést, hogy ezt a jegyzőkönyvi köszönetet tegye magáévá, és emelje közgyűlési határozattá.

Elnök hálásan köszöni *Rajka Ödön* lev. tag felszólalását, és különösen hálás azért, hogy az összes dolgozókról is megemlékezett, akik valóban páratlan és emberfeletti munkát végeztek.

Elnök bejelenti, hogy az akadémikusok közül külön hálával kell megemlékezni *Straub Brunó* rendes tag munkájáról, aki az Ünnepi Hét rendezésének nehéz feladatát vállalta az Elnökség megbízásából.

Közgyűlés a javaslatot elfogadja, egyhangúan köszönetet szavaz az Akadémia elnökségének, összes funkcionáriusainak és dolgozóinak. Több tárgy nem lévén elnök a közgyűlést bezárja.

K. m. f.

Alexits György s. k.

Rusznayk István s. k.

Jegyzőkönyvhitelesítők :

Fogarasi Béla s. k.

Pais Dezső s. k.

VI.

CIX. NAGYGYŰLÉS

Az ünnepi Hét egyéb eseményei

A Magyar Tudományos Akadémia 125 éves fennállása alkalmából rendezett Ünnepi Hét külföldi résztvevői a hivatalos szakmai programmon kívül is minden alkalmat felhasználtak arra, hogy a magyar tudósokkal, a fontosabb tudományos intézetekkel megismerkedjenek.

Az Ünnepi Hét megnyitásának napján a Gellért szállóban az Akadémia Elnöksége fogadást rendezett, amely lehetőséget nyújtott arra, hogy már az első napon kiépüljön a szakmai, személyi kapcsolat a külföldi delegátusok és a magyar akadémikusok között.

A szakmai előadásokon kívül igyekeztünk minden vendégnek megmutatni a szakmája területéhez tartozó tudományos intézeteket és intézményeket. Így látogatásokat szerveztünk a budapesti intézetek közül a Magyar Tudományos Akadémia Elektronmikroszkóp Laboratóriumába, a Földtani Intézetbe, a *Petrovszkij*-klinikára, a Biokémiai Intézetbe, az Egyesült Izzó Kutató Laboratóriumába, néhány egyetemi és műegyetemi intézetbe, stb. Vidéken *Dubinyin* akadémikus, a szovjet delegáció vezetője látogatást tett a veszprémi Műszaki Egyetemen és ezzel összekötve Péten, *Varencov* professzor a szovjet delegáció tagja a nagykanizsai olajvidéken, *Kiszeljov* professzor az Esztergom-Visegrádi ásatásoknál, *Popa* professzor, a román delegáció tagja Ajkán és Tatabányán, a kínai delegátusok a gödöllői Agrártudományi Egyetemen, a delegáció közgazdász tagja a zsámbéki tszcs-ben, *Prenant* professzor a bábolnai Állami Gazdaságban, a német delegáció egyik tagja Süttő környékén és a Bükk hegységben tett botanikai kirándulást.

A delegátusok programjának összeállításánál figyelemmel voltunk arra, hogy mindenkinek alkalma legyen a várost megtekinteni, és a tolmácsok részére kidolgoztunk a városnézéssel kapcsolatban egységes programot. A vendégek egy része kirándulást tett vasárnap a Galyatetőre.

A delegátusok ezenkívül megbeszéléseket tartottak az Akadémia egyes osztályai, a Magyar Kémikusok Egyesülete, stb. vezetésével, továbbá több előadást tartottak. Így *M. Dubinyin* Veszprémben, *Kuo Mo-Zso* az Akadémia nyelvtudományi ülésén, *K. Szkrjabin* az Agrártudományi Egyetemen és az Orvosegyesületben, *A. Mardzsanisvili* az Akadémia III. osztályának matematikai ülésén, *L. Infeld* a fizikai előadóülésen. *A. Hadzsiolov* a debreceni egyetem anatómiai intézetében *Lepesinszkaja* munkásságáról, *W. Steinitz* az *Eötvös Loránd* tudományegyetem nyelvtudományi tanszékén *Sztálin* nyelvtudományi cikkeivel kapcsolatban tartott előadást, ezenkívül a Német Intézetben konzultált a hallgatókkal. Az Akadémián tartott előadásokon *M. Prenant*,

Hevesi Gyula lev. tag előadásához, *H. Anders* a rákkonferencia határozati javaslatához, *N. G. Lupu* az orvosi osztály előadásai kapcsán, és *A Hadzsiolov* a fizikai előadásokhoz és a rákkonferencián *Lepesinszkaja* eredményeivel kapcsolatban szolt hozzá.

Két alkalommal külön hangversenyt rendeztünk a külföldiek részére : egyik alkalommal egy szonáta estet *Fischer Annie* és *Zathureczky Ede* közreműködésével, másodsor egy zenetörténeti előadás keretében, amit *Szabolcsi Bence* akadémikus tartott az Akadémia dísztermében. A VASAS szakszervezet kultúregyüttese a külföldi delegátusok tiszteletére külön műsort mutatott be, amelyen az üzemi dolgozók magasszínvonalú tolmácsolásban ismertették a magyar népi zene- és táncművészet legszebb alkotásait.

A Népművelési Minisztérium házi vetítőjében megnézték a vendégek a Ludas Matyit és a MAFILM-nél tett látogatásuk alkalmával a Talpalatnyi Földet. A vendégek egy része megtekintette az Operaházban a Diótörő c. balettet.

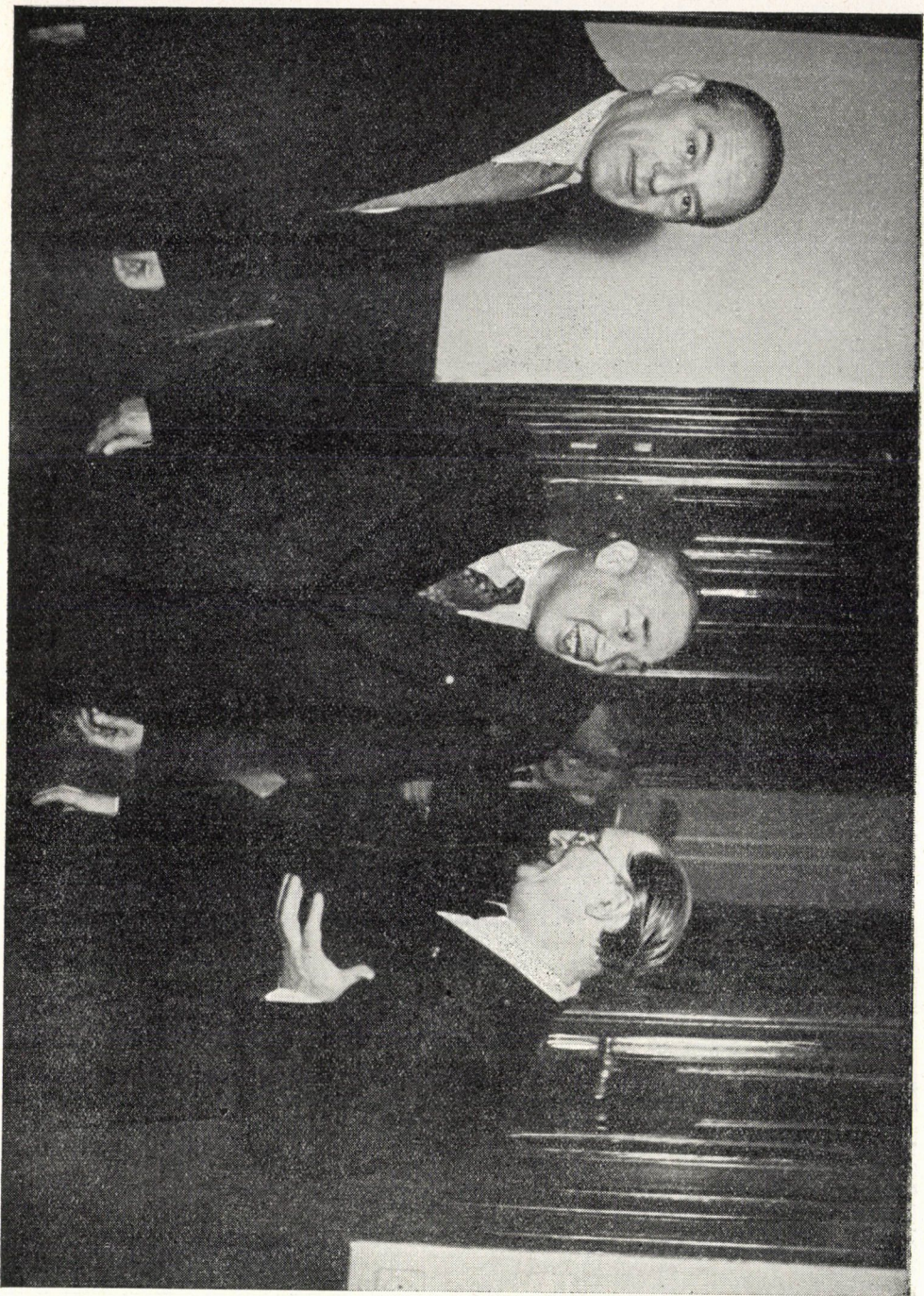
Látogatást tettek a vendégek a Munkásmozgalmi Intézetben, ahol a kiállítás anyagát az Intézet igazgatója, *Réti László* ismertette.

December 1-én este a Népköztársaság Kormánya a Parlament kupolacsarnokában fogadást adott, amelyen *Rákosi Mátyás* a Magyar Dolgozók Pártja Főtitkára is megjelent.

A külföldi delegátusok ittartózkodásuk utolsó napján megkoszorúzták a gellérthegyi Szabadság emlékművet. Utána sajtófogadáson számoltak be magyarországi tapasztalataikról.

M. Dubinyin és Rusznyák István.

Balrd jobbr: Alexis György, Ma Yin-Chu, Fogarasi Béla.

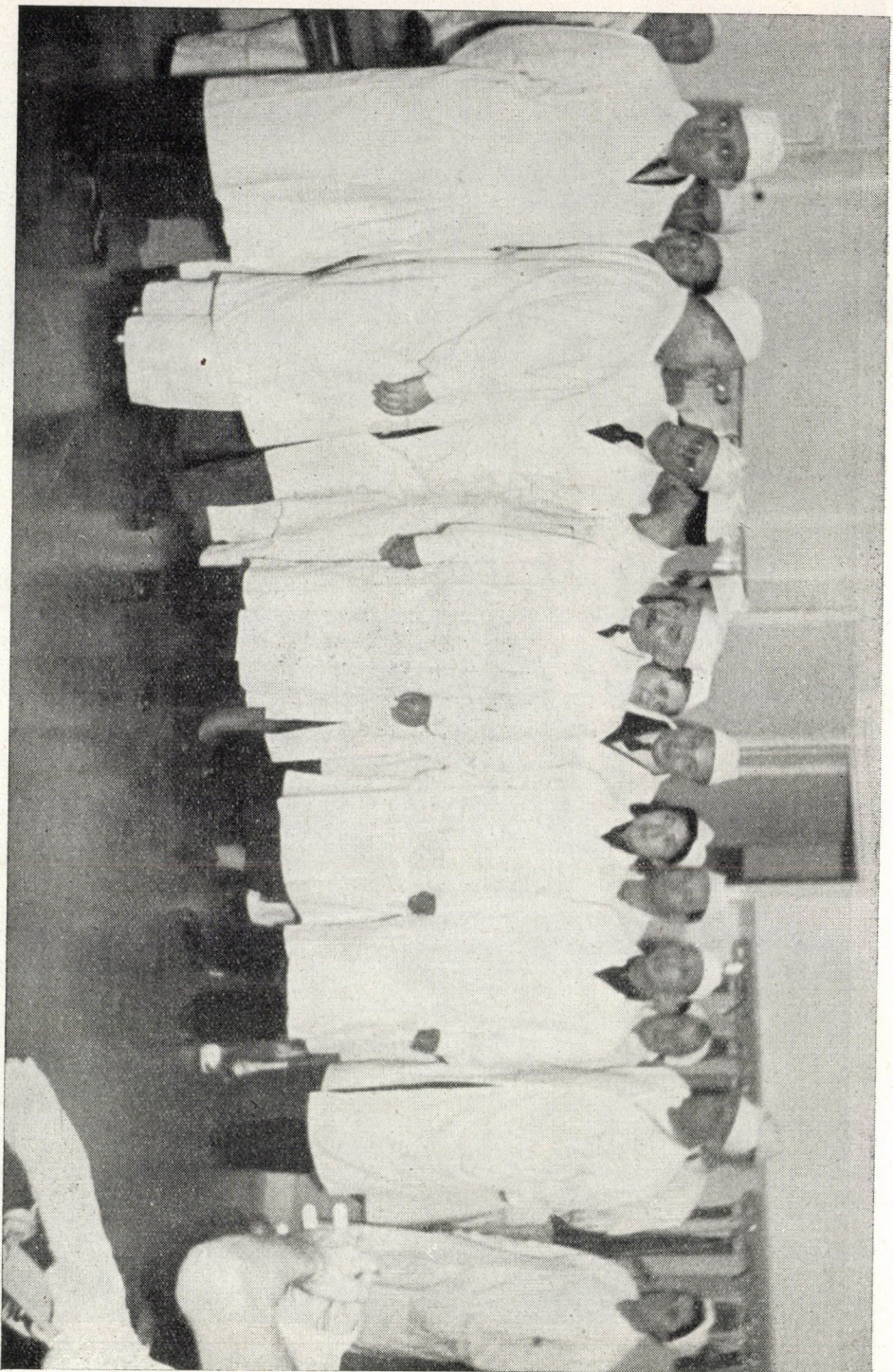
Balról jobbra: Edelényi Lászlóné (tolmács), Pak Den-Ai, Lu Taj-Zun.

Gombás Pál és Ny Tsi-Ze.

Ligeti Lajos és Sz. Kiszelyor.

Küljüdi dele, dhisok a Petrovskij-klinikán. Balról jobbra: Hankányi István, A. Hadzsiloov, Ney Imre, János György, V. B. Petrovskij, H. Anders, N. G. Luppu, tolmács, Mincev Mihály, Hsieh Sing-Ping, Rubinyi Pál, Tin Tsan, Takács Józsefné, Horn Zoltán, Hajós Andorné.

VII.

Ü N N E P É L Y

Vörösmarty Mihály születésének 150. évfordulója alkalmából.

A Magyar Tudományos Akadémia, a Magyar Írók Szövetsége és a Magyar Irodalomtörténeti Társaság 1950 december 1-én a Zeneművészeti Főiskola nagytermében közös ünnepélyt rendezett Vörösmarty Mihály születésének 150. évfordulójára.

Az emlékünnepegy elnökségében Révai József a Magyar Dolgozók Pártja főtítkárhelyettese, népművelési miniszter, Horváth Márton a Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottságának tagja, Kiss Károly a Népköztársaság Elnöki Tanácsának elnökhelyettese, Darvas József vallás- és közoktatásügyi miniszter, Pongrácz Kálmán, a Fővárosi Tanács Végrehajtó Bizottságának elnöke, Rusznyák István, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke, Németh Gyula r. tag, az I. osztály elnöke, Andics Erzsébet r. tag, Lukács György r. tag, a Magyar Irodalomtörténeti Társaság elnöke, Waldapfel József lev. tag és Földessy Gyula, a Magyar Irodalomtörténeti Társaság alelnökei, Illés Béla, Veres Péter, Zelk Zoltán Kossuth-díjas írók, Hegedűs Jánosné sztahanovista foglalt helyet.

A hallgatóság soraiban megjelent Rónai Sándor a Népköztársaság Elnöki Tanácsának elnöke, Dobi István a Minisztertanács elnöke és a Minisztertanács több tagja, a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének több tagja, valamint tudósok, írók, művészek, Budapest dolgozóinak képviselői és a néphadsereg katonái. A Szovjetunió budapesti nagykövetsége részéről megjelent a nagykövetség első titkára, M. J. Hosenov.

Horváth Ferenc művész elszavalta Vörösmarty Mihály Szózat-át, majd Darvas József vallás- és közoktatásügyi miniszter mondott megnyitó beszédet:

Tisztelt ünneplő közönség!

A Magyar Tudományos Akadémia, a Magyar Írók Szövetsége és a Magyar Irodalomtörténeti Társaság nevében köszöntöm ünnepegyünk résztvevőit. Köszöntöm mindenekeelőtt a Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottságának megjelent tagjait, a Magyar Népköztársaság kormányának megjelent tagjait, — köszöntöm mindazokat, akik eljöttek ünnepegyünkre.

Vörösmarty Mihály születésének 150. évfordulóját ünnepegyjük ma. Nemcsak írók, irodalomtörténészek, tudósok ünnepe ez, — hanem ünnepe egész népünknek, amely magáéának vallja a költő szellemi örökségét, s amely büszke rá, egyik legnagyobb költő fiára. *Vörösmarty Mihály* a *Petőfit* meg-

előző kor legnagyobb magyar költője volt, — egyik leghatalmasabb alakja a magyar líra óriásokkal büszkélkedhető, eddigi történelmének. Rá emlékezni ma, s népünk szívében még elevenebbé tenni költői örökségét, — szép és büszkén vállalt köteleességünk.

E köteleesség egyik része az, hogy a költő alakjáról, a költő ma is élő szellemi hagyatékáról lehántsuk azokat a torzításokat, hamisításokat, amelyeket az elmúlt évtizedek során köréje fontak. Nem mondanánk igazat, ha azt mondanánk, hogy ismerjük az igazi Vörösmartyt, s hogy a mi új szellemi Pantheonunkban is, népünk tudatában is meglenne már az igazi helye. Mert Vörösmartyval is a halála óta eltelt közel egy évszázad során ugyanaz történt, mint irodalmunk, sőt mint egész történelmünk minden haladó, nagy alakjával. Az elmúlt rendszer igyekezett őt is a maga képére és hasonlatosságára átformálni, — igazi arcát elhomályosítani, jellemző vonásait eltorzítani, igazi értékeit elsikkasztani vagy meghamisítani. Igyekezett a költőt »célzerű« hazugságok igazolására felhasználni.

A magyar költészet szinte egész története szorosan egybeforrott a haladásért vívott, a nemzet felemelkedésért vívott küzdelmek történetével. Voltak korok, a múlt évszázadok során, mikor csak a költők hangja szólt mélységes éjszakánkban, — hol zengőbben, hol tétován, de mindig a nép, a nemzet igazságának visszhangját keresve. Ma már szinte közhely, de mégsem árt újra és újra elmondani, hogy a magyar irodalomnak, elsősorban a költészetnek nem volt egyetlen számottevő alakja sem, aki, — ha nem is egyforma hevülettel s nem is mindenben egyező úton, — de mégis ne a haladás ügyét szolgálta volna. Vörösmarty költészete az egyik legmagasabb csúcs ebben a hegyláncolatban.

Annak a reformnak a költője volt ő, amely előkészítette a magyar történelem egyik legdicsebb fejezetét, az 1848/49-es forradalmat. Nem csoda hát, ha a forradalom leverése utáni majdnem egy évszázad során, — amely század a 48/49-es eszmék elárulásának a legkülönbözőbb változatait produkálta, — sokan és sokféleképpen igyekeztek meghamisítani Vörösmarty költészetét.

A millénium hazug kora felfedezte benne a *magyar romantikust*, aki megteremtette a magyar mitológiát s a milléniumi imperialista bódulat kódéba igyekezett belémosni Vörösmarty költészetét, — a »magyar birodalmi eszme« költői illusztrációjaként odatéve a *Feszty*-körkép mellé a Zalán futását...

Pedig Vörösmarty mult-keresése a maga korában nem retrográd mítoszteremtés volt, s nem is menekülés a valóságos problémák elől, hanem eleven törekvés arra, hogy az elnyomatásba, a gyalázatba tespedt nemzetet ébressze a mult dicsőség fényeinek a felgyújtásával.

A Habsburg-házzal való kiegyezés hívei, az 1848/49-es forradalom és mindenféle forradalom elítélői, a rothadt kompromisszumokból elvet csináló áramlatok képviselői Vörösmarty vívódásait és megtorpanásait a maguk igazolására igyekeztek kihasználni. Ahogyan *Széchenyit* kijátszották *Kossuth* ellen, — ugyanúgy megpróbálták Vörösmartyt kijátszani *Petőfi* ellen. Holott Vörösmarty költői és írói magatartásától mi sem állt távolabb, mint az elvtelen megalkuvás. Nem volt forradalmár, abban az értelemben, mint *Petőfi*. A reformkortól a forradalomig vezető úton, a Pozsonytól Debrecenig vezető úton, voltak vívódásai, megtorpanásai, — de a haza ügyéhez való hűség, a haladás ügyéhez való hűség mindig erősebb volt benne, mint az osztálykorlátok visszatartó ereje.

A *l'art pour l'art* hívei a tragikus magány költőjét, a harcból dezertálókat, a nép ügyét, a szabadság ügyét odahagyók, a reménytelenség, a hiábavalóság,

a pesszimizmus költőjét példázták benne. Vajjon nem volt-e része *Vörösmarty* életének is, költészetének is a tragikus magányosság, mint a multban szinte minden nagy költőnké? De igen. Ám nála is nem előkelő elvonultság volt ez a magány, hanem égő tiltakozás. Amikor a szabadságharc bukása után magányosságba szorult, — belső emigrációja a tiltakozás szava volt, a zarnokság, az árulás, a hitszegés szelleme ellen. S ha verseiben meg is szólalt néha a pesszimizmus hangja, ha költészetében kísértett is a nemzet-halál víziója, ezt nem a »minden hiába« csüggedés diktálta, hanem a döbbenettel felrázó költői szándék.

A torzításokból, hamisításokból sok minden él még köztudatunkban, — s ezeket eltakarítani, egyik legfőbb kötelességünk.

Mai kötelességünk másik része az, hogy költői örökségét minél elevebb részévé tegyük kiformalódó, új szocialista kulturánknak. Szocializmust építő népünk magáénak vallja a magyar mult minden igaz értékét, minden haladó hagyományát. Azt valljuk, — és joggal valljuk, — hogy mi vagyunk az igazi örökösai mindannak a szépnek s igaznak, amelyet a legjobbak szívével és eszével megteremtett ez a nép, évszázadok során. Új szocialista kulturánk fejlődésének egyik tápláló forrása a mult öröksége, — benne *Vörösmarty* költészete is. Élő igazságait harcaink részévé tenni, elmúlhatatlan szépségeit életünk részévé tenni, igaz tanulságait szívébe zárnunk: szép feladatunk.

Mindez természetesen nem jelenti azt, hogy most már mi csináljuk — csináljuk ellenkező előjellel, — amit a mult rendszer csinált *Vörösmarty*val. Méltatlan lenne *Vörösmarty* költészetéhez valamiféle vulgáris aktualizálás. Méltatlan lenne a költőhöz is, és szocialista kultúránk ügyéhez is, ha letagadnánk azt, hogy *Vörösmarty* költészetének és politikai állásfoglalásának voltak korlátai is, voltak ellentmondásai. Mint ahogyan ellentmondásokkal küszködött az az osztály is, amelyből származott és az a mozgalom is, — a reformkor mozgalma, — amelynek harcosa volt.

Ám legalább ennyire helytelen lenne az is, ha ezt látnánk a leglényegesebbnek *Vörösmarty* költészetében és — *Révai József* szavaival élve — »osztály-cimkét ragasztanánk rá«, s félretolnánk, mint ma időszerűtlen. *Vörösmarty* a haladószelemű kis- és középnemesség költője volt, de azoknak a legjobbaknak a szelleme égett benne, akik a nemzet ügyének alá tudták rendelni a maguk osztályérdekeit. *Vörösmarty* nem volt plebejus, népi forradalmár, — de azok közé a legjobbak közé tartozott, akik végig ottmaradtak a népforradalom szekerén is, amikor látták, hogy a nemzet ügye ezt követeli. Néha talán megrettent attól, hogy a szekér azok közül is elgázol, akik közül ő való, — de messzebb nézett, s nem állt oda azok sorába, akik botot dugtak a küllő közé. *Vörösmarty* nem volt népmű, a nemesi lelkiismeretfurdalás diktálta elsősorban a néphezhajló szavait, — de e szavakat soha meg nem tagadta, hanem minden tettét is ezekhez mérte. A forradalom előtt is, a forradalom bukása után is. Nem volt ott *Petőfivel* március 15-én a Nemzeti Múzeum lépcsőjén, — de nem is követte azok útját, akik a Pilvax-kávéháztól a megalkuvásig sodródtak, Világos után...

Vörösmarty költészete, a maga korlátaival és ellentmondásaival egyetemben, egyik legnagyobb részben a haladás szavát szüntelen hallató, gazdag irodalmi multunknak. Büszkék lehetünk rá !

De természetesen nemcsak a büszkeség és nemcsak a kegyelet érzése az, amely ma eltölt bennünket. Élete, költészete sok példamutató tanulságot ad a ma számára is. Hadd említsek csupán egyet. Példa lehet számunkra a haza olthatatlan szeretetében. Abban, hogy mindent alá tudott rendelni, — ha

vívódással, kételyekkel és szenvedéssel is, — a haza szeretetének, a haza szolgálatának.

Az ellentmondások okai, — amelyek az ő vívódásait, kételyeit szülték, — ma már nincsenek. Nemzet és nép, — ma már egyet jelentenek, s a nemzeti függetlenség, a nemzeti szabadság ügyének az az osztály — a munkásosztály — a legfőbb hordozója, amely a népszabadság ügyének is legfőbb harcosa. *Vörösmarty* és *Petőfi* öröksége immár egygé forrhat a mi szívünkben, örökre elválaszthatatlanul. Forrjon is egybe, — a költő, ha ma élne, ő is így akarná !

Ezután Horváth Márton, a Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottságának tagja mondotta el ünnepi beszédét:

A nemzeti öntudat ébresztője

A XIX. század első fele történelmünk egyik legbiztatóbb korszaka. A reformkor gyors politikai és szellemi fejlődése, a betetőző szabadságharc az emberi haladás élenjáró népei közé emelte a magyarságot. Olyan csúcok felé, melynek újra elérése és túlhaladása csak 100 év után, a mi napjainkban válik valósággá.

Nem is túlzó szóval új honfoglalásnak szoktuk nevezni a mi korszakunkat. E honfoglaláshoz nemcsak a jelen és nemcsak a jövő birtokbavétele tartozik vitathatatlanul hozzá, hanem nemzetünk nagy multja is: mai győzelmünket megelőző összecsapások, melyek a maguk idején nem döntötték meg a zsarnokságot, csak megingatták. Alig van tanulságosabb korszak ilyen szempontból, mint mai erőfeszítéseink távoli testvére, a 120—130 év előtti reformkor: a társadalmat alakító új eszmék beáramlása, a nagy demokratikus mozgalmak ideje. S alig vannak a késői utódok számára jobb, pontosabb tolmácsolói a haladás és visszahullás, a szabadság és rabság XIX. századának — mint a költők. A XIX. század nagy magyar költői mindenkinél többet mondanak el számunkra az emberi és nemzeti szabadságért vívott nagy harcokról, a teljesen meg sem született polgári felszabadulás nehézségeiről és korlátairól, sőt korokon túllátó utópista reményeiről.

Ezért túl a tiszteletteljes és büszke megemlékezésen, örömmel fordulunk a 150 éve született *Vörösmarty Mihály* ma újra élő és élőbbé váló költészete felé. Születése egybeesett a század születésével. *Petőfi* méltó mestere, akinek ébresztő, felrázó hatása a maga korában és a maga területén csak *Széchenyivel* és *Kossuthal* mérhető.

Vörösmarty születésének idején a magyar költészet, s főleg a költők helyzete nem volt irigylésreméltó. Csokonai Debrecenben húzódott meg hosszú haldoklásra az anyai házban, miután végigtalpalta az országot, a paplakokat és nemesi kúriákat, alkalmi mulattató versekkel fizetve a nagyon is drága ingyen kenyeret és bort. Sem írni állás, sem egy kötet kinyomtatásának költségei, sem a nyomorúságtól mentes halál nem telt ki az összeszedegedett könyöradományokból. *Berzsenyi Dániel* még az asztalfióknak írta dicsőítő és ostromzó ódáit, melyek nem támaszthatták fel a nemesi uralom erkölcsi szilárdságát, sem a nemesi katonai érelyeket, melyek semmivé váltak *Napoleon* seregének ujjahegyétől. *Berzsenyi*, a földbirtokos, csak úgy, mint *Berzsenyi*, a költő, hű fia volt a konzervatív és vagyonos nemességnek, mi maradt volna más hátra számára, mint a *horatiusi rezignáció*, a tétlen búskomorság, s a *Kölcseynél* és *Vörösmartynál* százszor indokoltabb pesszimizmus? Ez volt a sorsa a multbanéző nemesi költőnek — milyen lehetett akkor annak a sorsa aki fiatal és ártatlan kézzel a forradalom tüzét illette? 1800-ban *Kazinczy* már öt éve ült *Kufsteinben*. Az osztrák zsarnokok intő példának szánták,

hogy mi történik azzal a költővel — ha nemes úr, ha pór, — aki olvasta a Kátét és terjeszti a francia forradalom veszélyes gondolatait.

A költőknek tehát nehéz volt az útjuk előre és szerencsére még nehezebb volt vissza. S mint mindig — százötven évvel ezelőtt is, a nagy költők sorsa egy volt a nemzet sorsával.

Szánjunk néhány szót — ha ismétlésképpen is — Magyarország helyzetére a XIX. század hajnalán, mert ez az a keret, amelyben működött, s — tegyük hozzá —, amelyet feszegetett Vörösmarty költészete. A francia forradalom nemcsak Martinovicsék kátéját küldte el üzenetkép hozzánk. A napoleoni háborúk másfél évt zede előre lendítette az ország polgári fejlődését. Feudális mezőgazdaságunk döntően árútermelővé lett, a külkereskedelem megnőtt, hasonlóan a bányászat és ipar is. 1800-ig négy év alatt az ország külforgalma 26-ról 49 millió forintra emelkedett. Nem csoda, ha a földesurak »tavaszi csendes háborút és országos esőt« kívántak egymásnak. A háború vége a konjunktura végét is jelentette. Egy mérő búza a napoleoni háborúk idején 45 garasról 513 garasra emelkedett, de tíz évvel később már 60 garasra süllyedt. A fő- és középnemesség, mely belekóstolt a nagyarányú árútermelés és kereskedelem lehetőségeibe, az erősödő városi polgárság és a fejlődés nyomán kialakuló értelmiség egyre erőteljesebben dörömböltek az osztrák büntető kapuján. A gabona- és állatkereskedelem hasznát az osztrák vámrendszer fölözte le. A jobbágyok adófizető kötelezettségének háborús emelésével és az ujoncozással egyre nagyobb közvetlen részt ragadott magához a kizsákmányolás hasznából az osztrák abszolutizmus. A háború terhét vérben és munkában a jobbágyság viselte. 1816—17. évben Arad megyében 18.000, Krassó, Szatmár, Bereg és Bihar megyékben 26.000 ember halt éhen. Azok a rendek, melyek Martinovics kivégzésekor még kitörő örömmel adtak kifejezést és így üdvözölték Ferenc császárt: »Felségedben a legjobb, legkegyelmesebb fejedelemet bírjuk, kit tőlünk a föld összes népei irigyelnek« — most megújuló rohamra, passzív és aktív ellenállásra szerveződtek az osztrák vám, adó és újoncozás ellen. A nemzeti összefogás és reform-törekvések körvonalai bontakoztak ki, melynek azonban végig gyengesége maradt, hogy a nemesség különböző rétegeinek, a még gyenge polgárságnak, s az öntudatlan jobbágyságnak teljes egységfrontját sem a reformkorban, sem a forradalom idején nem sikerült következetesen megvalósítani.

Az elnémetesedett főnemesség nagy része teljesen össze volt nőve az osztrák abszolutizmussal, gazdasági érdekeit és nyelvét illetően is: szembenállott minden haladó és nemzeti törekvéssel. Széchenyi programját sem fogadták el, aki nemcsak a gőzhajót és a löversenyt importálta Angliából, hanem a polgáriasuló és polgársággal összenövő főnemesség Angliában megvalósult politikai elképzelését. Széchenyi eszméi a főnemesség körében szükségszerűen visszhang nélkül maradtak, mert nálunk a hatalomhoz való asszimiláció Bécs felé, a tiszta reakció irányába hajtotta őket és nem az uralomra kerülő polgárság felé, mint Angliában. A polgáriasító reformprogram nem Széchenyi osztályának, a főnemességnek támogatásával, hanem csak az ellene vívott harcban, Kossuth kezén válhatott realitássá, aki a középnemességre támaszkodott. Arra a rétegre, melyet következetesebben harcossá tett annak világos felismerése, hogy az osztrák politika a biztos pusztulást, elnyomorodást, a birtoktalan, féljobbágyi bocskoros nemesség soraiba való lesüllyedést jelenti számukra. A reformkor, s a belőle kinövő forradalom élén ez a középnemesség, a zsenge magyar és magyarrá lett városi polgárság, s mindkét osztályból kikerülő értelmiség haladt.

Az adott erőviszonyok között legélesebben felvethető követelés a magyar nyelv diadalra juttatása volt. A mult század huszas éveiben Pest és Buda lakóinak száma eléri a 75.000-et, de ebben nincsen kétezer magyar. Így válik elsőrendű politikai harccá a Magyar Tudományos Akademiáért, mint nyelvművelő társaságért, a magyar irodalmi folyóiratokért, a magyar könyvkiadásért, a magyarnyelvű nemzeti színházért folytatott harc. Harcolni kellett azért, hogy a magyar nyelvet beszéljék. Gazdagítani és hajlékonyabbá kellett tenni, hogy hívebben hordozza az új eszméket, hogy jobban lelkesítsen, mozgósítson az új nemzeti összefogásra. Költőink olyanok voltak, mint a renaissance festői, akik műhelyükben maguk törték és keverték a festéket. Költőink is elvégezték a nyelv műhelymunkáját, rövidítették és új értelmet lehelltek a szavakba, felújítottak elfeledett szavakat és merész újakat gyártottak, s mindjárt kipróbálták csengésüket a próza és a vers kísérlétével. Kikeresték és felemelték a nép száján élő szavakat, s a szavakkal együtt a dalokat, s a műköltés új, gazdag területét formálták belőle. A börtönt a széphalmi kúriával felcserező Kazinczy nem fordított hátat a káté szellemének, s a harcnak azzal, hogy a magyar nyelvújítás első mestere lett. A nyelvújítás a költői, eszmei és politikai reform, tehát a forradalom számára készítette elő a talajt.

Vörösmarty nyelvi fellépését megelőzte Kazinczy, Kölcsey, Kisfaludy és a professor Révai munkája, de Vörösmarty volt az első, aki a nagy költészet izzásával égette keményre az új szavakat, merész kapcsolásokat, aki a művészi gyakorlat bizonyító erejével vitte győzelemre a megreformált magyar nyelvet a reform eszméit.

A fiatal Vörösmarty valósággal a nemzet ébresztője lett, akinek nemcsak költői, hanem tömegmozgósító politikai hatása is óriási volt. A széthúzó, s legfeljebb passzív ellenállásban megrekedt osztályokat, a kesergő és dörögő, reményvesztett, gyengeségét kiúttalan bölcselkedéssel, vagy szentimentális érzelmkitöréssel leplező hazafiságot bizakodóvá, egységessé, erőssé kovácsolta — mindenekelőtt Vörösmarty költészete. Segített megtanítani a nemesi társadalmat, hogy az ország nemcsak megyékből áll, hanem mindenekelőtt a megyék összefogásából; hogy a magyar politika nemcsak ügyes taktikázásból áll: a kibúvó rések megkereséséből az osztrák paragrafusok rácsain keresztül. Vörösmarty első éposza tanította a nemzetet arra, hogy a vereség, gyengeség, széthúzás, jogfosztottság nem volt és nem lesz mindig kísérője: összefogásunkon, harci elszántságunkon nemcsak az ezer év előtti honfoglalás győzelme múltott, hanem az új honfoglalás, az új szabadság kivívása is

A huszonkétéves Vörösmarty, aki már belekezdett a Salamonról szóló drámába és Árpádról szóló époszba — fiatal erejében joggal a nemzet erejét érezve, valóságos költői programot ad magának a Virág Benedekhez szóló odájában.

*Hunnia kerte virul : fakadoznak gyenge virágy,
S már szabadabb lombbal kelnek zöld fáik az égbe,
Csak zivatar ne bocsássa dühét kis fürteik ellen,
Míglen erősödnek. Hajh ! csak féreg ne eméssze
Gyökeiket . . . !*

.....

*Most midőn ez már huszon túl második évem,
Legtöbbször mégis történeteinkbe tekintvén,
Szívemelő tettet jegyzek ki az ősi üdöböl.*

A Cserhalom című hőskölteményében írja meg legvilágosabban éposz-költészetének célját : »csak az ősi dicsőség híre maradjon fel, unokánk tettekre hevüljön.«

Soha még magyar költeményt olyan ujjongó lelkesedés nem fogadott, mint az addig csaknem ismeretlen Vörösmarty *Zalán futását*. Az ősi dicsőség, a véren szerzett ország és szabadság, az ezeréves multtal megszentelt alkotmány joga viharként rázta meg a nemzetet, felszította az összetartozás érzését és a nemzeti ellenállás eltökéltségét. Vörösmarty kezében a harcos és dicső mult költői idézése a harcos és dicső jövő előkészítője lett. Előtte Berzsenyi is idézte a dicső multat és ostromozta a szibarita jelent, Kisfaludy Károly és Virág Benedek is borongott a mult dicsőségén és a halálán levő Csokonai is melengette szívén egy Árpádról irandó hősköltemény tervét. De Berzsenyinnél, s a többieknél a mult visszavonhatatlanul elmúlt. Minél dicsőbb volt, annál leverőbb : csupán a kesergés, a fájdalom, a kétségbeesés kiutat nem leló forrása. A *Zalán* prológjában Vörösmarty is »ostoroz« a kor divatja szerint, feddi az elfajzott kései utódokat — de az éposz maga a győzelem himnusza, harci riadó, mely nem gyászra, kétségbeesésre, hanem Árpád dicsőséges zászlói alá való sorakozásra hív minden élő magyart.

Vörösmartynak nem ok nélkül veti szemére a kritika, hogy az epizódok túlhalmozásával, a harci jelenetek már szinte kiismerhetetlen bőségével megbontja a világos felépítést, az áttetsző, görögös szerkezetet. A reformkor kezdetén Vörösmarty lelkes olvasói nem érezték ezt. A megyeházára visszavonult passzív ellenállás idején, amikor a vita a fináncpátens, a vámrendszer, az újoncozás, sőt a magyar nyelv használatának joga körül forgott ; amikor az osztrák armádiában kötéllel fogott jobbágyfiak vére külszországokban folyt, s a Napoleon elleni nemesi insurrekció szinte nevetségbe fulladt ; amikor a nemzeti érzést úgy lehetett hívni, hogy fájdalom, szégyen és reménytelenség — ekkor villantak meg Vörösmarty csataképei a zárt hexaméterek doboló soraiban, hogy a hazafiság, a nemzeti öntudat addig példátlan hulláma támadjon a verssorok csatarendje nyomán. Ki törődött akkor a műalkotás ökonomiájával és szigorú arányaival, ki törődött akkor Vörösmarty magyar mitológiájának valóságosságával, melyet innen-onnan néhány ábrándos és dilettáns történésztől, vagy az ósperzsa vallás isteneitől vett kölcsön ? Ha a sok csatajelenet az epizódok halmozását jelenti, akkor e mű lényege az epizód.

A nemzeti öntudat ébresztésén túl a *Zalán futása* másik nagy vezérlő gondolata a nemzeti egység eszméje. Vörösmarty szerint a honfoglalás a magyar aranykor, ahol hasonlóan Rousseau természetjog által kormányzott őstársadalmához, az egység és egyenlőség uralkodik. Árpád népében nincs pór és nincs nemes, pontosabban mindenki nemes, s a vitézek csak vitézségük fokában különböznek egymástól. Természetesen Vörösmarty felfogása nem a francia forradalom, hanem a magyar reformkor viszonylag leszűkített elképzeléséhez igazodott. Rousseau-ék őstársadalmának rajzában az emberi egyenlőség jogfolytonossága tündökölt, Vörösmartynál csak a nemesi egyenlőség. De pontosan ez volt és ennyi volt a reformkor legáltalánosabb politikai plattformja. Kossuth számára is lefelé hosszú időn át legfeljebb a bocskoros nemesekig terjedt a világ. A jobbágyosság, s még inkább a nemzetiségek kívül maradtak nem csupán a reformkor, hanem még a forradalmi társadalmi szövetség táborán is. Ennek megfelelően a *Zalán futásában* csak az ellenség táborában tűnik fel itt-ott a föld népe, s nem nagyon vonzóan rajzolva. »Thessália gyermekei«-t például így írja le Vörösmarty :

»Nagy tenger szép látását most harcra cserélték ;
De nem harcra valók. Munkátlan pásztorok, és a
Kiméletlen urak kényétől nyomorodottak.
Lankadtan jönnek.«

Vörösmarty korának nem jutott eszébe, hogy esetleg épp azért harcra valók, mert »kiméletlen urak kényétől nyomorodottak«. Más parasztok még rosszabbul járnak Vörösmarty époszában. Ármány, a gonosz isten

». . . ördögeit szaporán úgy öltöztette, miként a
Tót s bolgár katonák, s szürkankós póri csoportok
Járnak ezen tájon.«

Amint látjuk, Árpád csak úgy, mint eleinte Kossuth elkövette azt a hibát, hogy a jobbágyságot, s különösen a nemzetiséget lényegében a reakció martalékául hagyta. Vörösmarty korának és költészetének legfőbb politikai korlátja éppen abban van, hogy a jobbágyság nehéz sora iránt érzett minden szánakozása és együttérzése ellenére nem ment azon túl, hogy időnként szót emelt e sérelmek ellen. Szabadságszelmében nem volt helye a jobbágyság forradalmi felszabadításának, erősebb volt benne a parasztlázadásoktól való nemesi osztályfélelem, mint hogy megláthatta volna benne szabadságharcunk legfőbb lehetséges szövetségését. Így figyelmezteti a parasztságot a nemzet hibáit keserű gúnnyal elsoroló versében : »S a paraszt borbély helyében Urszakállat ne kaszáljon.«

Az 1846-os galíciai parasztfelkelés, melyet az osztrák reakció a progresszív, de a jobbágyság felé szűkkeblű lengyel nemesi függetlenségi harc ellen szított, Vörösmarty lírájának legkétségbeesettebb hangját hívja elő az *Emberek* c. versében. Nem a rokonszenv, nem a részvét és nem a félelem adja az ajkára az ilyen szavakat : »Az emberfaj sárkányfog vetemény : Nincsen remény! nincsen remény!« A lengyel példán, ha nem is ismeri fel, de megérzi annak a nemesi szabadságharcnak a csődjét, mely két fronton folyik : karddal az osztrák abszolutizmus ellen, s a kizsákmányolás fenntartásával a jobbágyság felé, melyet csak kirívóbbá tesz az örökváltság körüli huzavona, az apró látzatreformok, a jobbágyfelszabadítás »taktikus« elodázása. A lengyel példa előreveti két év múlva Jellasiának s a román parasztnak a támogatását, s a magyar jobbágytömegek egy részének közömbösségét a szabadságharc iránt. Vörösmarty, a nagy költő, felfogja a történelem intését, megérzi, hogy a reformpolitika legfőbb hiányosságát, sőt a vajúdo forradalom bukását pillantotta meg a galíciai összecsapás példájában. Csak ezzel a felismeréssel lehet megérteni a verskezdet kozmikus nagyságát :

»Hallgassatok, ne szóljon a dal,
Most a világ beszél,
S megfagynak forró szárnyaikkal
A zápor és a szél,
Könnyzápor, melyet bánat hajt,
Szél, melyet emberszív sóhajt.
Hiába minden: szellem, bűn, erény:
Nincsen remény !«

A kétségbeesés nem takarja el Vörösmarty szeme elől, hogy mily igazságtalanság váltja ki a pórnépből a vak támadás elszántságát :

*»Sóvár szemmel néz ég felé,
Mert hajh, a föld ! az nem övé,
Neki a föld még sírnak is kemény:
Nincsen remény !«*

De nem látja meg, nem láthatja meg, hogy a nép nyomorának, kétségbeesésének, tudatlanságának, a »testvérgyűlölési átoknak«, mely megbontja a lengyel szabadságharc egységfrontját, egyetlen oka van : hogy a saját szabadsága és függetlensége kivívására csatába induló nemesség rabként hagyja háta mögött saját jobbágyait. Ezt a gordiusi csomót a XIX. század költői, sőt vezető politikusai között is jóformán csak Petőfi tudta kettévágni. Kossuth túl későn, Vörösmarty, aki pedig legjobban félreverte a harangot — egyáltalában nem nyúlt a kérdés megoldásához. Bölcsekedő töprengésbe merül, vagy ha úgy tetszik, menekül :

*»Mi dús a föld, s az emberkezek még
Dúsabbá teszik azt,
És mégis szerte dúl az inség
S rút szolgáltság nyomaszt.
Igy kell-e lenni ? vagy ha nem,
Mért oly idős e gyötrelem ?
Mi a kevés ? erő vagy az erény ?
Nincsen remény !«*

De 1846-ban nem a sötét kétségbeesés, hanem a reményekkel bízott szabadságharc küszöbén vagyunk. A tömegáramlat lerántja Vörösmartyt a filozofáló passzivitás és pesszimizmus egéből. A nagy költő találja meg elsőnek a szót, mely teljes nagyságában kifejezi az osztrák reakció karmaiban vergődő haza helyzetét és fájalmát. Az *Országháza* című költeményének, melyet maga olvasott fel elsőnek az Ellenzéki Körben, nem kisebb hatása volt hallgatóira, mint két évvel később Petőfi »Talpra magyar«-jának. Elállt az emberek szívverése a kezdő soroktól : »A hazának nincsen háza, Mert fiainak Nem hazája ;«. Megmutatja az összefogást, mint a legfontosabb tennivalót : »Nincsen egy szó Összehangzó Honfiaknak ajakáról, Nincsen egy tett Az eggyé lett Nemzet élete fájáról«. S a befejezés, ami után nem kell odatenni a kérdést, hogy tűritek ezt ?

*Neve: szolgálj és ne láss bért.
Neve: adj pénzt és ne tudd mért.
Neve: halj meg más javáért.
Neve szégyen, neve átok:
Ezzé lett magyar hazátok.«*

Most merül fel először Vörösmarty verseiben és politikai cikkeiben a szabadság és jogok követelése a kisenmizett osztályok számára. »Helyt adni másnak is A jog terén, S nem türni a jogot Bitor kezén«. Ebben az 1847-ben írt négy rövid sorban lényegében helyes programot ad. Wesselényi Miklóshoz írt levelében kihangsúlyozza, hogy örökváltság nélkül »az urbér ördögi találmány, örökös gyűlölség konyhája, természetes élesztője azon rút szenvedélyeknek, melyek kitérését nem szükség borzasztó színekkel festenünk . . .«

S a galíciai tapasztalatok alapján a főtanulást is kimondja : »S ki veszi hasznát a közös földből természetesen keletkező viszályoknak ? A hatalmasabb, kecségtetvén védelmi részvétével a jobbágyot, féken s örök bizonytalanságban tartván az urat. Előttünk a példa : ebből látjuk, mivé lesz az úr, mit nyer a jobbágy az urbér által.«

A szabadságharc kitörése után 1848 májusában még követelőbben veti fel a jogok kiterjesztésének kérdését : »Az inséghez saját bűneink járultak. Feltékenyek a szabadság iránt, mely — mert közös nem volt, — a kizárt osztályoktól zsarnoksággal méltán vádoltatott, viszálykodók és bátrak magunk ellen, gyávák és tehetetlenek a külnyomás irányában, fősvények és késedelmezők a jogok osztogatásában, minden érdemünk a fukarul értelmezett szabadság szeretetében, s bár tisztátalan, de melegítő lángjának ápolásában állt.« Vörösmarty, a nemzet szabadságának egyik legnagyobb előharcosa »tisztátalannak« nevezi az 1848-as szabadságharcot, mert az »fukar«, kirekeszti köréből a legnépesebb osztályokat. Másutt így ír : »a birtokban lévők örökké találnak felszínes okokat továbbra is kizárni a kizártakat, például szegénységgel együttjáró tudatlanságokat, melyből azonban őket kigázolni nem hagyják, vagy nem segítik, megvonván tőlük az éppen e célra legalkalmasabb intézvényeket«. Elrettentő példaként az amerikai viszonyokat hozza fel : »Az amerikai szövetséges státusok fele büntetés alatt tiltja a négek oktatását : nem lévén légkisebb szándék is valaha polgári jogot adni nekik, következetesnek tartatik csordai butaságban tartani meg őket, nehogy az elérhetetlennek megkívánásában, vagy magokat emésszék föl, vagy elnyomóik kiirtására egyesüljenek. Valami ördögi van e következetességben . . .«

A szabadságharc küszöbén tehát hatalmas fejlődést tapasztalunk Vörösmartynál a legsürgetőbb nemzeti feladatok helyes megfogalmazásában. Csatadala eléri Petőfi nagy tömegmozgósító verseinek erejét :

*»A sikra, magyarok !
Fegyvert ragadjatok.
Hazánkat újra meg kell váltani.
E drága föld színét
Borítsák szerte-szét
A pártütőknek véres csontjai.«*

Ez a fejlődés nem volt egyértelmű, megmutatkozott ez Vörösmarty hallgatásában, de néha nyilatkozataiban is. Helyesen Petőfi módján foglalt állást a magyar csapatok felhasználása ellen a dinasztia olaszországi hadjáratában. Ezzel kapcsolatban jut el Vörösmarty is Petőfi igazságához : »szabadoknak lenni, s mások szabadsága ellen harcolni éppen olyan becstelenség, mint lopni és papolni a lopás ellen . . . A népek gyűlölete és viszálya a zsarnok ereje«. Petőfi ismeretes támadása ellen védekezve mintegy bevezetőkép mondja el mindezt Vörösmarty, s azt is, hogy ő a hadsereg létszámának felemelésére, a magyar vezetés és vezényleti nyelv mellett szavazott. Ezekkel a valóban elvi kérdésekkel összehasonlítva Vörösmarty gyakorlati részletkérdésnek tekintette azt, hogy ugyanakkor megszavazta bizonyos osztrák csapatkereteknek magyar újoncokkal való feltöltését. Kétségtelen azonban, hogy ebben a kérdésben Petőfinek volt igaza. Március 15 után elvileg megszavazni a magyar hadsereget és gyakorlatban hozzájárulni az osztrák sereg feltöltéséhez : a kormány ingadozását és következetlenségét mutatta, forradalmi fejlődésünk elvi jelentőségű kérdését vetette fel, s érthetővé tette, hogy Petőfi legélesebb fegyverével, versével utasította ezt vissza.

Hogyan eshetett Vörösmarty ebbe a hibába ? Úgy, hogy minden fejlődése mellett a forradalom idején is fenntartotta azt az elképzelését, hogy a nemzeti egységet csak a mindenkivel való megegyezésben, csak a védekezés és nem a támadás alapján lehet megteremteni. A pártokról írt fejtegetésében így határozza meg ezt a fogalmat : »A párt nem egyéb, mint az egyvéleményűek és akaratúak szövetezése bizonyos társasági főcél elérésére, ellentétben azokkal, kik ugyanazon főcélra más eszközökkel vélik elérhetni.« Amilyen helyes a meghatározás első fele, ugyanolyan helytelen a második. Mást, mint »ugyanazon főcélra« nem is tud feltételezni a különböző pártokról, s ebből logikusan következik a csaknem mindenáron való megegyezés politikája. E felfogásban helyenként odáig megy, hogy egyenlőségi jelet tesz a francia forradalom és az abszolutizmus módszerei között : »tán azt hiszik, hogy felvilágosult korunk az abszolutizmus és terrorizmus közt különbséget ismer, s nem tanulta meg, hogy a szabadság első törvénye a személy és vagyon szentsége, s ki azt megtámadja az önkény vagy szabadság nevében, egyaránt ellenség, gyilkosa a szabadságnak«.

Azért foglalkoztunk viszonylag részletesen Vörösmartynak a forradalomhoz fűződő politikai viszonyával, mert ez messzemenően meghatározza költői magatartását, műveinek jellegét, erényeit és fogyatékoságait is.

Líráján, s részben epikáján nem fog az idő. Több mint száz év után ragyogóbban tündököl, mint a maga korában. De nem mondhatjuk el ugyanazt a nagy költő drámáiról. Vörösmarty politikai felfogásának korlátai bizonyos területen szükségszerűen írói alkotásának korlátáivá is váltak.

Vörösmarty romantikus költő. A kor stílusa volt ez, mely egyaránt vezetett remekművekhez és kiúttalan zsákutcához. Heinét és Petőfit nemcsak érintette, nevelte is a romantika ; a realista Balzac a romantikusból nőtt ki és a romantika nagymesterét, Victor Hugot is elvezette ez az irányzat a társadalmi ellentétek reális ábrázolása felé. Igaza volt Heinének, amikor kihangsúlyozta : »Soha, soha sem lehet az az igazi romantika, amit oly sokan annak neveznek, spanyol ömlengésnek, skót kódnek és olasz dallamosságnak a habaréka, zavaros és elmosódott képek . . .« Vörösmarty ifjúi sasszárnyait köszönhette a romantikának, a fantázia szabad csapongását és korlátatlan merészségét, mellyel beszárnyalta nemzetünk dicső multját. A romantikának köszönhette a nyelvalkotás bátorságát, a költői képek gazdagságát, a színek tarka ragyogását, a témakör kitágulását a mult és a népmesék tündéri világába. A romantika sasszárnyaival persze nehezebb a földön sétálni, mint a felhők fölött száguldani — de mi egyébre volt nagyobb szüksége a magyarságnak századeleji elesettségében, önbizalma fogytán, minthogy a felhők fölé ragadják ? A földön, az Alföld poros, sáros útjain, s a véres csaták ágyúörgése közt ott volt jó költői vezetőnek Petőfi. De eljutott volna-e a nép Petőfihez, s maga Petőfi indulhatott volna-e oly magasról, Vörösmarty nemzetet és költőket emelő vállalai nélkül ?

A romantika volt Vörösmarty ereje — de egyúttal gyengesége is. Ez a kettős hatás a romantika kettőségekben gyökerezik. Mehring meghatározása szerint a romantikus iskola annak a feudális reakciónak a kifejezése, amellyel a keleti Európa kivédte Franciaország előretörését — s így rá volt utalva a középkor »holdfényes varázshatalmának« világára. Viszont ugyanez a Napoleon-ellenesség a romantikus irány pozitív nemzeti jellegét domborította ki, meggyorsította a nemzeti nyelv népi irányú fejlődését, felszínre vetette a népdal és népmese kincsét. Mehring hozzáfűzi ehhez, hogy »Lipszénél és Waterloonál nem a népek győztek, hanem a fejedelmek, ezeknek a szolgálatában a romantika teljesen elsorvadt«.

Ez a megállapítás igaz lehet a német romantikáról, de nem általánosítható a franciára és époly kevésbé Vörösmartyra.

A népi-nemzeti szabadságmozgalmak, melyek Ausztriában és Németországban részben az abszolutizmus járszalagjára kerültek — nálunk következetesen egybeestek a társadalmi haladás, a polgári átalakulás vonalával. A magyar nemzet nem az akaratlanul is antifeudális és a polgári haladást képviselő Napoleonnal állt szemben, hanem a habsburgi abszolutizmus elnyomásával. Ennek megfelelően nálunk a romantikában, és elsősorban Vörösmarty költészetében, teljes erővel érvényesül a haladó nemzeti, hazafias elem. Vörösmarty hőseit és tündereit, Árpád hadseregét, a drámák és beszélek történelmi és mithikus alakjait egyetlen zsarnok sem tudja szolgálatába fogni. Néha a tündérvilág varázsos, a halandóknak nem mindig világos álomnyelvén, néha csak a mesetájak öncélúnak tetsző, de szépségükkel mégis a rabság ellen tiltakozó leírásán, máskor a nagyonis hús-vér drámái hősök vaskos és egyértelmű odamondogatásában — mindenben Vörösmarty szabadságszeretete, jobb utáni vágya hallik, tündérek, lovagok, vagy földi szavak nyelvén.

De ha ilyen alapvető különbség van a kontinens Napoleon elleni nemzeti mozgalmi és a mi Habsburg-ellenes nemzeti mozgalmunk között, mi az oka annak, hogy a nyugati romantika legsúlyosabb hibái fellelhetők Vörösmarty egyes drámái és epikai műveiben ?

Az ok : Vörösmarty politikai korlátai. Vörösmartynál a multba való fordulás — különösen a Zalán futásában — egyértelmű a jövő felé fordulással. De ugyanakkor egy sor drámájában és »beszélében« már eltűnik, vagy alig pislákol a mult idézésének progresszív jellege és belesüpped a rossz értelemben vett korízlés nagyon is korhoz kötött romantikájába, valóságtól való elfordulásába. Kétségtelen, hogy a német romantikában a mult felidézése menekülés, a feudális viszonyok idealizálása narkotikum. És narkotikum a cselekmény öncélú hátborzongató szörnyűségei, a borzalmak halmozása is. A felszínes nyugati romantikának ez a zsákutcája, melybe Vörösmarty is belegabalyodott, különösen drámái műveivel — csaknem hozzáférhetetlenné teszik azokat a mai olvasók számára.

Az idegen elnyomás elleni nemzeti egység leszűkítése a nemesség körére, kezdeti tartózkodása és néha rokonérzéssel váltakozó félelme a »pórnéptől« — ez a felfogás lehetetlenné tette a fiatal Vörösmarty számára, hogy a mult felé fordulásban mértéket tartson, megálljon. Már a Zalán futásában is megvannak annak az elemei, hogy nemcsak a *nemzeti* dicsőséget, hanem a *nemesi* dicsőséget akarta idézni és feltámasztani, s ez a német romantika, Berzsenyi és Kisfaludy hatására csak erősebbé vált.

Vörösmarty azért nyúl a multhoz, hogy megadja a nemességnek azt a költői méltóságát, mely országot felszabadító és kormányzó erőhöz méltó. De úgy jár ezzel, mint Shakespeare, aki a királynőnek ajánlotta drámáit, de a királyok és főurak életének förtelmeit nyujthatta csak át. Vörösmarty-nak, a nagy költőnek kezében a »nemesi fénykor« legtöbbször szétbomló, hanyatló, pusztuló feudalizmus ábrázolásává lesz. Drámáiban és epikájában a nemesi családok gyakran bűnfészkek, melyek széthullnak — szinte egyre megy — az igazság, vagy a gabság kardesapásaitól és belső, morális rothadt-ságu, tól.

Ugyancsak az elfordulás viszi őt a mithológia, a tündérvilág szép árnyképei közé. Költészete elképzelhetetlen magasságba emelkedik ezen a területen. De a művészi kifejezés nem kárpótol a valóságtól való elfordulásért. Vörösmarty legkiválóbb ilyen természetű művében, a »Csongor és Tündé«-ben programmá válik az élet nehézségeitől való elfordulás s a kritika Kölcseyve l

kezdve, száz év óta hangoztatja e darabban kapcsolatban, hogy maga a földre szállt költészet és égbeemelő epizódok, ami azonban nem tudja eltakarni a felépítés, a mondanivaló hiányosságait. E műfaj korlátait Vörösmarty határozta meg legpontosabban egyik kritikájában: »Az eféle költeményekhez a legmagasabb költői lángész kívántatik, még ez is igen hamar kimerül s egyhanguvá lesz képeinek és jellemeinek általánosságával; rendszerint hibázik benne a föld, kor, nemzetiség zamatja... a költő megfosztja művét a változatosság bájaitól, éppúgy, mint a valószínűségtől; lábai, mint a léghajózóé, elhagyják a földet s előtte a világ egy nagy képpé olvad, melyben az ember, ezen reánk nézve érdekes, kicsinységi homályos egyalakuságban enyészik el. Ebből látni, hogy az élet földétől távozást mindig igen drágán fizetjük meg, s hogy ahhoz, ha egyszer-másszor kirepülni mertünk is, mindinkább vissza kell törekednünk, s még magasb eszméinket is az élet szokott és ismeretes képeibe öltöztetnünk.« Ez az 1838-ból való nagyszerű meghatározás élesen mutatja, hogy a költő tisztában volt azzal, hogy az ilyenféle romantika zsákutcát jelent. Költői működésében le is vonta a megfelelő következtetést. Nyolc »beszélye« közül az utolsó, a »Két szomszédvív« 1832-ben jelent meg. Berzsenyi meghatározása szerint ez valóban »kannibáli mű«. A két nemesi család az utolsó szálgi kiirtja egymást, a vérbosszú, gyilkosság és kísértetjárás annyira elsöpör minden életet, mintha az író tudatos felszámolása lenne a témával és a területtel.

A költői mondanivaló romantikus áradata tehát elcsendesül Vörösmartynál, túlhalad rajta. Ugyanakkor nem szüntek kétségei és vívódásai a reformkornak forradalmi korrá való fejlődése láttán. Költői tevékenysége mennyiségre alábbhagy, de legnagyobb versei ebben a korban születnek.

A reformmozgalmak nem elég széles nemesi plattformja, a forradalmi fejlődés bizonytalan aggodalmi, a romantikából való bizonyos kiábrándulás elzárják előle a közvetlen kiutat. De éppen mert könnyű kiutat nem talál, mert saját és kora felfogásának béklyóiban vergődik, a megoldást a történelem messzi távlataiba tolja ki, költészetével a filozófia magasságaiba emelkedik, ahonnan nagyon messzire tud tekinteni. A jelen igazságtalanságaiból, keserűségéből és ellentmondásaiból, országos és személyi vereségeiből a kiutat és megoldást egy kései kortól várja. Ez a kétségbeesést és búskomorságot reménnyé váltó bizalom az emberi fejlődésben — egy tőről fakadt az utópista szocialisták humanizmusával, de igazán, s legközvetlenebbül a mi korunkkal rokon, amikor az emberi igazságtevés, haladás és boldogság legmerészebb álmai válnak valóra.

Gyulay Pál úgy értékeli Vörösmartyt, hogy költői fejlődése, sőt pályája a romantikus periódusával együtt, a harmincas évek elején lényegében véget ért. Közelebb járnánk az igazsághoz, ha azt mondanánk, hogy lényegében akkor kezdődött igazi pályafutása, mely utolsó, nagy verseiben érte el a tetőpontját. A nemzeti gondolat nagy költője az emberiség nagy költőjévé magasztosult ezekben a vívódó, kétségbeesett és mégis reménykedő versekben.

A »Gondolatok a könyvtárban« c. vers első képei Hamlet sírásó-jelenetével rokonok. »Az emberiségnek elhányt rongyain« van feljegyezve az emberi szellem minden nagy és tiszta alkotása.

»Leírva áll a rettentő tanulság:

*Hogy míg nyomorra milliók születnek,
Néhány ezernek jutna üdv a földön.«*

Az osztálytársadalmak e legkiáltóbb ellentétét mutatja a rongyok, s az emberi szellem legnagyobb alkotásai ellentétének képein. De nem a kétségbeesés, hanem a társadalmi igazságtalanságokat megoldó boldog kor látomása merül fel a költőben.

*»Egy új irány tör át a lelkeken:
A nyers fajokba tisztább érzeményt,
S gyümölcsözőbb eszméket oltani,
Hogy végre egymást szívben átkarolják,
S uralkodjék igazság, szeretet.
Hogy a legalsó pór is kunyhójában
Mondhassa bizton : nem vagyok magam !
Testvéreim vannak, számos milliók ;
Én védem őket, ők megvédnek engem.
Nem félek tőled, sors, bármit akarsz.«*

Vörösmarty diadalát teljessé teszi, hogy öntudatlanul is a szocializmus felé szárnyaló humanizmus gondolata a nagy költő születése után 150 évvel az általa annyira szeretett magyar hazában végre megvalósul.

Az »Előszó« című versének homlokán úgy sötétlik az 1850-es évszám, mint az égő seb. Minden összeomlott. A szabadság országából a vértanúk, akasztófák és börtönök országa lett. A költő bújdosik, s minden házban, ahová betoppan, azzal fogadják, hogy íme valórávált a Szózat szörnyű látomása a nemzet-halálról. Nincs megrázóbb Vörösmarty egész költészetében, mint az »Előszó« vers kezdete, mely ilyen atmoszférában a legemelkedettebb boldogság, a békés munkálkodás képeit idézi.

*»Midőn ezt irtam, tiszta volt az ég,
Zöld ág virított a föld ormain.
Munkában élt az ember, mint a hangya:
Küzdött a kéz, a szellem működött,
Lángolt a gondos ész, a szív remélt,
S a béke izzadt homlokát törölvén
Meghozni készült a legszebb jutalmat,
Az emberüdvöt, melyért fáradozott.«*

Az elérhető emberi boldogság képébe tipor bele a zsarnokság.

*»Amerre járt, irtóztató nyomában
Szétszagattott népeknek átkai
Sóhajtának fel csonthalmok közül,
És a nyomor gyámoltalan fejét
Elhamvadt városokra fekteti.«*

Jó és gonosz, boldogság és pusztulás ilyen ábrázolása után nincs továbbfokozás : »Most tél van és csend és hó és halál, A Föld megőszült«. Szinte frivol képpel, már nem is káromlással, hanem istent, embert, a földgolyót kérdőre vonó keserű iróniával mondja :

*»Majd eljön a hajfodrász, a tavasz,
S az agg föld tán vendégáját veszen,
Virágok bársonyába öltözik.
Üveg szemén a fagy fölengedend,*

*S illattal elkendözött arcain
Jókedvet és ifjúságot hazúd:
Kérdjétek akkor azt a vén kacért,
Hová tevé boldogtalan fiait ?*

Az »Előszó« és a »Vén cigány« című versek eget földet rázó, dübörgő képei mutatják leginkább, hogy mit tud alkotni a romantikán iskolázott, végletektől vissza nem riadó, merész képalkotás, ha a valóság, a nemzet üdve vagy pusztulása hozzánő e kozmikus látomásokhoz. A tragikus önmarcangolás, az örület kitörése, a szaggatott szavak rohama, az orkánná fajuló hang nem lehet mértéktelen, nem lehet túlzó az elbukott szabadságharc láttán.

*»Mi üvölt, sír e vad rohanatban,
Ki dörömböl az ég boltozatján,
Mi zokog mint malom a pokolban ?
Hulló angyal, tört szív, örült lélek,
Vert hadak vagy vakmerő remények ?*

Épp ez a szörnyű kitörés, a mindent elsőpró pusztulás látomásai, a megtestesített örület és halál teszi annyira meggyőzővé, biztossá Vörösmarty utolsó nagy versének utolsó versszakát :

*»Lesz még egyszer ünnep a világon ;
Majd ha elfárad a vész haragja
S a viszály elvérzik a csatákon.«*

Ahogy a kezdő Vörösmarty Zalán futásáról szóló hőskölteménye egy nemzetet tanított csatázni a szabadságért, úgy 30 évvel később a nemzet sírjának és saját sírjának szélére jutott öreg Vörösmarty egyetlen versszakával egy országot tanított meg bízni saját jövőjében.

Százötven évek kellett eltelnie ahhoz, hogy az örült remény reális valósággá váljék. S ma sem teljesen. A viszály nem vérzett még el a csatákon. Magunkról elmondhatjuk, hogy »megtörli izzadt homlokát a béke«, de ma is vannak a földgolyón szabad, kis országok, ahol a zsarnok lába nyomán »szétszaggatott népeknek átkai« és »elhamvadt városok« pusztulnak. Nagy költőink közül Vörösmartytól tanultuk meg először, hogy az emberiség üdve és a haza üdve egy. Igérjük Vörösmartynak, hogy a világ népei sorában mi sem nyugszunk, csak »majd ha kihull a kard az erőszak durva kezéből, s a szent béke korát nem czudarítja gyilok«.

Befejezésül térjünk rá arra, hogy mit tanulhatunk, s főleg költőink mit tanuljanak Vörösmartytól ?

Mindenekelőtt hazaszeretetet. Túl az idő és a társadalmi helyzet korlátain, mindenekelőtt a hazaszeretet kapcsolja össze a mi korunkat az elmúlt történelemmel. A magyar haza szeretete ma sem monopóliuma a kommunistáknak, de monopóliuma minden becsületes magyar embernek. Vörösmarty hazaszeretete örökséget jelent a mi számunkra, s ezt magunkévá tenni először is annyit jelent, mint vállalni a történelmi multat. József Attila tudta erről azt, amit egyik-másik mai költőnk hajlamos elfelejteni :

*»A világ vagyok — minden, ami volt, van:
a sok nemzedék, mely egymásra tör.
A honfoglalók győznek velem holtan
s a meghódítottak kínja meggyötör.*

*Árpád és Zalán, Werbőczy és Dózsa —
török, tatár, tót, román kavarog
e szivben, mely e multnak már adósa
szelíd jövővel — mai magyarok !»*

A mult nem olyan, mint egy forradalmi arcképcsarnok, melyből Dózsa és Rákóczi, Kossuth és Petőfi arcai világítanak csak ki. Ne riadjunk meg a lovagi öltözetektől, s a királyi palásttól sem. Az urak jogara gyűlöletessé vált, de ezer éven át ez a jogar mutatta a nemzeti dicsőség és dicstelenség elágazó útjait. A mi szabad korunk gyermekét nem elvakítani, hanem lelkesíteni fogja nagy királyaink históriája. Aki a múltat nem ismeri, az behúnyt szemmel tapogatózik a jövő felé. Saját nemzeti kultúránkat ásnánk alá, ha nem fogadnánk meg Vörösmarty és József Attila intését, egész nagy történelmi multunk vállalására.

Tanuljuk meg Vörösmartytól is a hazaszeretet megalkuvásnélküli harcoságát. Nála a kiáltó vád és metsző gúny éle mindenekelőtt az elmagyartalanodott főnemességet, a németül selypegő úrhölgyeket, a hazátlan úri csürhét érte. A hazát, vagyont, kultúrát külföldnek áruló, németül karattyoló főurak és latinul pipázó megyei hatalmasságokkal szemben a haladó nemzeti és emberi érdekek összekapcsolását állítja példaképül. Hazafiságát megmentette a sovinizmus veszélyétől az a felismerés, hogy a mi országunk a magát féltő, de másét el nem vevő tagja annak a nagyobb közösségnek, melyet így hívott: »népek hazája, nagyvilág«.

Ostorozza az unalomba fulladó tétlenséget, a maradiságot, mindent a sorsra bízó közönyt. A hazaszeretet vezeti Vörösmartyt tollát, ha a békés építőmunka örömeiről ír; a hazaszeretet teszi őt, a forradalom ellenzőjét — forradalmárrá. Tanulják meg költőink Vörösmartytól, hogy minden kérdés — a legapróbbtól a legnagyobbig — így hangozzon fülükben: mit használ ez a hazának?

Tanuljuk meg Vörösmartytól szép magyar nyelvünk szeretetét, ápolását, csiszolását. Az a költő, aki nem fordít elég gondot a szakmai tanulásra, saját művészetének technikájára és mindenekelőtt kifejező, gazdag költői nyelv elsajátítására, — ahhoz a munkához válik hasonlónak, aki rozsdásodni hagyja a gépét.

Tanuljuk meg Vörösmartytól a témaválasztás gazdagságát. Ha valakinek, akkor Vörösmartynak jóban-rosszban együtt dobogott szíve az országgal, de azt sem szégyelte versbe önteni, ha egy kedves és elragadó hölgy láttán dobbant meg a szíve. Azt felelhetik erre, hogy Vörösmarty szerelmi költészete magánügy, nem szövi át meg át az ország búja-baja, mint Petőfi, vagy József Attila szerelmi költeményeit. Ez igaz — de egyszeribe megszűnik magánügy lenni, ha annyira emberivé és költőivé válik, mint Vörösmarty szerelmi lírája. Karikatúrát csinálnának költészetünkben azok, akik a líra legősibb témakörét, a szerelmet számúznék, vagy csak az öt éves tervbe bedolgozva túrnék meg.

Vörösmarty költői öröksége arra tanítja mai költőinket, hogy a nagy költészet merjen nagy lenni. Nagy lenni nemcsak tartalomban, hanem a témához illő pátoszban, a nyelv és a költői képek gazdagságában, a vers zenéjében is. Féljünk a romantika túlzásaitól, de ne féljünk a romantikus szárnyalástól. Vörösmarty korának ezeréves multja volt, a miénknek ezeréves jövője van. Van tér és idő, ahol a vers repülhet. Halkan és kissé bátortalanul — mert túl erős a vád, — azt teszem hozzá ehhez, hogy tanuljuk meg Vörösmartytól a költészet és a próza különbségét: ne féljünk attól, hogy a költészet költeményt

teremt. S ne féljünk attól sem, ha hőskölteményt. Vörösmartynak a történelem sötét mélyébe kell visszanyúlni, hogy époszához — mai szóval — pozitív hőst és méltó témát találjon. Nekünk könnyebb dolgunk van. A történelem beköltözött a mi napjainkba. Hőstettekkel és honfoglaló hősekkel vagyunk körülveve. Százszorosan igaz ránk Aragon szava: »éposz íráshoz Pártom adott újra kedvet«.

De túl mindezen, e könnyebb korban, amikor a magyar költők nem a nemzet-halál látomásával küzdenek, amikor nem a részvétlenség, éhhalál, őrület, öngyilkosság fenyegetik egyénileg; amikor egy újjászületett nemzet lesi költője ajkáról új és mégis régi dalait — mindenekelőtt a költői magatartás becsületességét tekintsük mintaképnek Vörösmartyban. Meg voltak benne — korához viszonyítva is — a világnézet korlátai, de nem volt határa hazaszeretetének, nemzet iránti hűségének és költői őszinteségének. A nép, a haza iránti hűség, a költői magatartás becsületessége: ez fogja tovább is biztosítani a XIX. század nagy költői művének méltó folytatását.

Előadásom végére értem. Engedjék meg, hogy elkerüljem a befejező nagy szavakat és fogadkozásokat. Csak annyit mondjunk, hogy büszkék vagyunk arra, hogy Vörösmarty a mi költőnk. Bizalommal vagyunk eltelve a magyar költészet jövője iránt.

Az ünnepély magas színvonalú művészi műsorral ért véget.

VIII.

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIÁT ÉRINTŐ FONTOSABB RENDELETEK

**A Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1950. évi 44. számú törvényerejű rendelete
*újrendszerű tudományos fokozat bevezetése és elnyerésének szabályozása tárgyában.***

A Magyar Népköztársaságnak a szocializmus építése során olyan magas színvonalú tudományos képzettséggel rendelkező, a néphez hű tudósokra van szüksége, akik a korszerű, haladó tudományt a dolgozó nép ügyének szolgálatába állítják.

Ezért a Magyar Népköztársaság a haladó tudomány nagyszámú kiváló művelőjének képzése, a tervszerű tudományos és szakmai utánpótlás biztosítása érdekében, a Szovjetunió élenjáró tudományos káderképzésének példájára a »tudományok kandidátusa« tudományos fokozatot rendszeresíti. A kormányzat a magyar tudomány legfelsőbb szervén, a Magyar Tudományos Akadémián keresztül biztosítja a kandidátusi fokozat elnyerésére felkészülő aspiránsok tervszerű kiválasztását, képzésük magas színvonalát és az anyagi gondoktól való mentesítésüket.

1. §.

(1) A jelen törvényerejű rendelettel rendszeresített »tudományok kandidátusa« fokozatot alapjául szolgáló képzés irányítása a Magyar Tudományos Akadémia (a továbbiakban: Akadémia) feladata. Az Akadémia ezt a feladatát Országos Tudományos Képesítő Bizottsága (a továbbiakban OTKB) útján gyakorolja.

(2) Az OTKB elnökből, titkárból és hét állandó tagból áll, akiket az Akadémia elnökségének javaslatára a Népköztársaság Elnöki Tanácsa nevez ki három évi időtartamra. A kinevezés visszavonható.

(3) Az OTKB mellett az ügyviteli tennivalók ellátására titkárságot kell szervezni, amely az Akadémia titkári hivatalának szervezetébe tartozik. A titkárság vezetője az OTKB ülésein tanácskozási joggal részt vesz.

2. §.

(1) A »tudományok kandidátusa« fokozatot az nyeri el, aki kandidátusképzésben részesült (aspiráns), olyan értekezést készített, amely bizonyítja, hogy önálló tudományos kutatásra képes és értekezése tételit az OTKB által kijelölt bizottság előtt megvédte.

(2) A »tudományok kandidátusa« fokozat elnyeréséről az OTKB oklevél állít ki; az oklevél a »tudományok kandidátusa« cím viselésére jogosít.

3. §.

(1) A kandidátusképzés időtartamát az egyes tudományágak jellegének és az aspiráns felkészültségének figyelembevételével az OTKB szabja meg. A képzés leghosszabb időtartama három év.

(2) A kandidátusképzés ideje az aspiráns közszolgálati idejébe beszámít.

4. §.

A kandidátusképzésre irányuló kérelmet az OTKB-hez kell benyújtani. A felvételtől az OTKB a felvételi bizottság előtt tett vizsga alapján dönt. A felvételi bizottságokat tudományágak szerint kell megszervezni; a bizottságok tagjait az OTKB nevezi ki.

5. §.

(1) A kandidátusképzésben részesülő aspiránst a képzés tartamára az OTKB által meghatározott tudományos intézetbe kell beosztani.

(2) A képzés tartama alatt az aspiráns az OTKB által kijelölt vezető (aspiránsvezető) irányítása mellett dolgozik; munkatervét egész képzési idejének tartamára a képzés kezdetétől számított három hónap alatt vezetőjének irányítása mellett készíti el.

(3) Az aspiráns a tudományos intézmény fegyelmi hatósága alá tartozik; az intézmény alkalmazottaira irányuló szabályokat reá is megfelelően alkalmazni kell.

6. §.

(1) Az aspiráns a kandidátusképzés tartama alatt állami ösztöndíjat kap. Az aspiránsvezető az irányítása alatt álló aspiránsok számától függően díjazásban részesül.

(2) Az aspiránsok ösztöndíját és az aspiránsvezetők díjazását az Akadémia költségvetésében kell előirányozni.

7. §.

Az aspiráns legkésőbb az első tanulmányi év végéig az OTKB által e célra kijelölt bizottság előtt a kandidátusi vizsga tárgyaiból elővizsgát tesz.

8. §.

(1) A képzési idő végén az aspiráns kandidátusi vizsgán számol be szakmai, marxista-leninista és egy idegen nyelvben való képzettségéről.

(2) Az aspiráns, illetve pályázó (9. § a) pont), aki a kandidátusi vizsgán megfelelt, engedélyt kap arra, hogy értekezését az OTKB által megjelölt időben megvédje.

9. §.

A kandidátusi fokozatot a jelen tvr. 2—7. §-aiban meghatározott kandidátusképzésben való részesítés nélkül is megszerzi az,

a) aki a kandidátusi vizsgát az OTKB külön engedélye alapján letette, értekezést készített és annak tételeit az OTKB által kijelölt bizottság előtt megvédte;

b) akinek az OTKB a nép javát szolgáló, régebben szerzett tudományos érdemek alapján a »tudományok kandidátusa« fokozatot az aspiránsok számára előírt tanulmányok elvégzésének, a kandidátusi értekezés elkészítésének és megvédésének kötelezettsége nélkül odaítéli.

10. §.

Az OTKB kivételesen megengedheti, hogy különösen indokolt esetben az aspiráns képzésének tartama alatt is szolgálati helyén maradjon és hivatali, üzemi, vagy más irányú elfoglaltsága mellett, de aspiránsvezető irányításával végezze tudományos munkáját. A korábbi szolgálati helyén maradt aspiráns jogai és kötelességei azonosak azoknak az aspiránsoknak jogaival és kötelességeivel, akik képzésüket tudományos intézetben végzik.

11. §.

A jelen törvényerejű rendelet végrehajtásáról a minisztertanács elnöke az Akadémiai Elnökségének meghallgatása után gondoskodik.

Rónai Sándor s. k.,
a Népköztársaság Elnöki Tanácsának
elnöke.

Szabó Piroska s. k.,
a Népköztársaság Elnöki Tanácsának
titkára.

A minisztertanács elnökének 7.269/1950. (XII. 7.) M. T. E. számú rendelete az újrendszerű tudományos fokozat bevezetése és elnyerésének szabályozásáról szóló törvényerejű rendelet végrehajtása tárgyában.
(Közigazgatási rendszám : 1.600)

A Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1950. évi 44. számú törvényerejű rendeletének (a továbbiakban : Tvr.) végrehajtásával kapcsolatban az alábbiakat rendelem :

1. §.

(1) A Tvr. 1. §-ának (1) bekezdésében említett Országos Tudományos Képesítő Bizottság (a továbbiakban : OTKB) feladatai :

a) Kijelöli azokat a tárgyakat, amelyekből kandidátusokat kell képezni.

b) Kijelöli azokat az intézeteket és intézményeket, amelyekben aspiránsképzést engedélyez és határozatát közzéteszi.

c) A b) pontban említett intézetekben kijelöli az aspiráns vezetőket és határozatát közzéteszi.

d) Indokolt esetben a már kijelölt intézet aspiránsképző jellegét illetően az aspiránsvezetői kijelölést megszünteti.

e) Felvételi bizottságokat küld ki és ezek javaslata alapján elbírálja a kandidátusképzésre jelentkezők kérelmét és beosztja az aspiránsokat a c) pont szerint kijelölt aspiránsvezetők mellé.

f) Felügyel az aspiránsok tudományos előmenetelére, észrevételeiről nyilvántartást vezet.

g) Szabályozza a kandidátusi vizsga anyagát.

h) Bizottságokat jelöl ki a kandidátusi vizsgákra jelentkező aspiránsok és pályázók (9. §) vizsgáztatására.

i) Hivatalos bírálókat küld ki a kandidátusi értekezések elbírálására.

j) Állandó vagy ideiglenes szakmai bizottságokat jelöl ki, amelyek előtt a kandidátusi értekezések megvédhetők.

k) A »tudományok kandidátusa« fokozatot odaítéli és erről oklevelet állít ki.

(2) Az OTKB ügyintézésének módját saját maga állapítja meg.

2. §.

(1) A kandidátusképzésre való felvételre jelentkezhet minden, a néphez hű, 40 évnél fiatalabb férfi és nő, aki egyetemet, vagy főiskolát végzett. Jelentkezhet ilyen végzettség híján is, ha választott tudományágának megfelelő szakmában kimagasló eredményeket ért el.

(2) A pályázók az e célra rendszeresített kérvényúrlapon kérik felvételüket, melyhez csatolni kell :

- a) Részletes önéletrajzot.
- b) Születési anyakönyvi kivonatot.
- c) Iskolai végzettséget igazoló okmányt.
- d) Esetleges katonai kötelezettséggel kapcsolatos iratokat.
- e) Esetleg eddig közzétett tudományos munkáinak, tanulmányainak, terveinek racionalizálási és újtási javaslatainak rövid leírását.

(3) A (2) bekezdésben foglaltaknak megfelelően felszerelt kérvényt azon intézet vezetőjéhez kell beadni, melyben a pályázó jelenleg dolgozik. Az intézet vezetője a kérvényt részletes írásbeli véleményével ellátva felterjeszti az OTKB Titkárságához. Az a pályázó, aki nem dolgozik intézet, vagy intézmény kötelékében, kérvényét közvetlenül küldi be az OTKB titkárságához.

(4) A felvételi vizsgára bocsátás kérdésében az OTKB dönt, figyelembe véve a pályázó szakmai felkészültségét, a néphez való hűségét, valamint az aspiránsképzés adott lehetőségeit.

(5) A felvételi vizsgára bocsátott jelentkezőket az OTKB által kijelölt felvételi bizottságok vizsgáztatják. A vizsgán a jelöltnek tanúságot kell tennie arról, hogy választott szakmájában alapos tájékozottsággal rendelkezik, a tudományos kutatáshoz szükséges képzettséggel bír és alkalmas arra, hogy tudományos munkájával a dolgozó nép ügyét szolgálja.

(6) A felvételi vizsgára bocsátott pályázónak a felvételi vizsga előtt munkahelyén 15 napi fizetett szabadság jár, amely a rendes szabadságidőbe nem számítható be.

(7) A felvételi vizsgát sikeresen letett pályázók közül az OTKB a felvételi bizottságok véleménye és az egyes tudományszakokban betöltésre váró aspiráns helyek figyelembevételével kiválasztja azokat a pályázókat, akiket a folyó évben aspiránsoknak kijelöl. A pályázókat írásban értesíti a jelölésről, valamint arról, hogy melyik in ézetben és melyik aspiránsvezetőhöz nyertek beosztást.

3.§.

(1) Az aspiránsképzés terv alapján történik. A terv betartásáért az aspiránsvezető és az aspiráns egyaránt felelősök.

(2) A képzés kezdetétől számított 3 hónapon belül az aspiráns elkészíti munkatervét, aspiránsvezetőjének közvetlen irányítása mellett. A terv súlypontját az aspiráns önálló tudományos kutatómunkájának terve képezi. A tervnek tartalmaznia kell :

- a) A kandidátusi értekezés tárgyához szükséges kutatómunka és szakirodalom tanulmányozásának tervét.
- b) A marxista-leninista képzésnek tervét.
- c) Az általános szakmai képzésnek tervét.
- d) A választott nyelv tanulmányozásának tervét.

Az egész kandidátusképzés idejére ilyen módon elkészített keretterv alapján az aspiráns minden félévi időtartamra részletes tervet készít.

(3) A kandidátusi elővizsga (5. §) letétele után az aspiráns kidolgozza az értekezés elkészítésének tervét, amelyben feltünteti időközbeni intézeti beszámolóit (évenként legalább kettőt), valamint az értekezés megvédésének időpontját.

(4) A (2) bekezdés *a)* és *c)* pontja alatti résznek az intézet tudományos tervével összhangban kell lennie.

(5) Az aspiráns az elfogadott munkatervtől eltérő munkát csak az OTKB engedélyével végezhet.

4. §.

(1) Az aspiráns kiképzésének idejére ösztöndíjban részesül, melynek összege havi 1000 forint. Kivételes, indokolt esetben az OTKB az ösztöndíj összegét 1500 forintig felemelheti. Az erre irányuló kérelmeket a felvételi kérelemmel együtt kell az OTKB Titkárságához beadni.

(2) Az aspiráns vezető minden általa képzett aspiráns után havi 300 forint tiszteletdíjban részesül.

5. §.

(1) Az aspiránsképzés kezdetétől számított egy éven belül az aspiráns kandidátusi elővizsgát tesz. Az elővizsga időpontját az aspiráns jelentkezése alapján az OTKB tűzi ki, az aspiráns kérelmének lehető figyelembevételével.

(2) A kandidátusi elővizsga az OTKB által kijelölt bizottságok előtt folyik.

(3) A kandidátusi elővizsga a következő részekből áll :

a) Szakmai vizsga, amelyen a jelöltnek számot kell adnia általában a választott tárgyra és határterületre, különösen pedig a kandidátusi értekezés területére vonatkozó alapos és részletes ismereteiről.

b) Vizsga a marxizmus-leninizmus köréből, amelynek anyagát a Budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem Marxizmus-leninizmus tanszékének javaslata alapján az OTKB határozza meg.

c) Nyelvi vizsga, amelyen a választott nyelvből szakmába vágó szöveget kell a jelöltnek magyarrá fordítania.

(4) A (3) bekezdés *b)* és *c)* pontjában felsorolt tárgykörök elsajátításának elősegítéséről az OTKB intézményesen gondoskodik.

(5) Ha az aspiráns a kandidátusi elővizsgán a követelményeknek nem felel meg, a vizgabizottság javaslata alapján az OTKB dönt, hogy a jelölt javítóvizsgára bocsátható-e, és ha igen, mely időpontig. A aspiránsképzés egész időtartama azonban ebben az esetben sem haladhatja meg a 3 évet.

6. §.

(1) Aki a kandidátusi elővizsgát sikeresen letette, az elővizsga sikeres letételétől számított egy éven túl, de legfeljebb 2 éven belül kandidátusi vizsgára jelentkezhet.

(2) A kandidátusi vizsga letételének módja a kandidátusi elővizsga szabályai szerint történik (5. §).

A kandidátusi vizsga anyaga :

a) Szakmai vizsga, melyben az aspiránsnak tanuságot kell tennie arról, hogy a munkatervében felvett szakirodalmat áttanulmányozta és ebben a körben alapos tájékozottsággal rendelkezik.

b) Vizsga a marxizmus-leninizmus köréből, melynek anyagát a Budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem Marxizmus-leninizmus tanszékének javaslata alapján az OTKB határozza meg.

c) Nyelvi vizsga, amelyen a jelöltnek a választott nyelven írott szakmai szöveget folyékonyan magyarra, valamint magyar szakmai szöveget a választott idegen nyelvre szótár segítségével kell fordítania.

7. §.

(1) A kandidátusi vizsga sikeres letétele után az aspiráns engedélyt kérfrásban az OTKB-tól a kandidátusi értekezésének megvédésére. A beadványhoz mellékelnie kell:

a) Az értekezést 3 példányban.

b) Az intézet vezetőjének és az aspiránsvezetőnek az értekezésre vonatkozó véleményét.

c) Tudományos munkáinak stb. jegyzékét.

d) A kandidátusi elővizsga sikeres letételét igazoló bizonyítványt.

e) Önéletrajzot.

f) Az intézet vezetőjének a pályázó tudományos és társadalmi munkásságára vonatkozó jellemzését.

(2) A kandidátusi fokozat elnyerése céljából benyújtott értekezésnek tanuskodnia kell arról, hogy az értekező tárgyának körére vonatkozó ismeretekkel rendelkezik és önálló tudományos kutatás végzésére alkalmas, amely utóbbi körülménynek új, tudományos eredmény elérésével kell kifejezésre jutni.

(3) Olyan tankönyv, amely tartalmát vagy módszerét tekintve tudományos jelentőséggel bír, alkalmas arra, hogy kandidátusi értekezés helyett benyujtassék.

(4) A benyújtott értekezéseket az OTKB az általa kijelölt hivatalos bírálóknak adja ki. A bírálók száma legalább kettő.

(5) A pályázó tudományos vezetői nem bízhatók meg a hivatalos bíráló tiszttével.

(6) Az értekezés egy példányát az Akadémia Könyvtárában és legalább még egy olyan helyen kell elhelyezni, ahol ezt az érdeklődők szabadon tanulmányozhatják.

(7) A hivatalos bírálók véleményüket 3 hónap alatt kötelesek elkészíteni. A hivatalos bírálóknak véleményükben teljes részletességgel kell elemezniök a megbírált értekezés érdemeit és hiányosságait, valamint kimerítő véleményt kell adniok arra vonatkozóan, hogy a kérdéses értekezés alkalmas-e arra, hogy annak alapján a pályázó a kandidátusi fokozatot elnyerhesse.

(8) A hivatalos bírálók írásbeli véleményeinek másolatát a pályázók 10 nappal értekezésük megvédése előtt kézhez kapják.

(9) A megvédendő értekezés rövid kivonatát sokszorosítani kell és az összes érdekelt intézeteknek és szervezeteknek meg kell küldeni. Ezeket a megvédés időpontja előtt 10 nappal külön kell értesíteni a megvédés helyéről és időpontjáról.

(10) Abban az esetben, ha a hivatalos bírálók véleménye szerint az értekezés megvédése nem engedélyezhető, ezt a véleményt az OTKB az intézet vezetője útján közli a pályázóval. Véleményeltérés esetén az OTKB elnöke dönt.

8. §.

(1) Az OTKB bizottságot jelöl ki, mely előtt a jelölt dolgozatát a nyilvánosság előtt megvédi.

(2) A dolgozat megvédése azzal kezdődik, hogy az előző bekezdésben kijelölt bizottság egyik tagja ismerteti a jelölt munkásságát, a hivatalos bírálók véleményét, valamint annak az intézet vezetőjének a véleményét, amelyben a jelölt dolgozott. Ezután minden jelenlevő az előadott anyaggal kapcsolatban kérdéseket tehet fel, amelyekre a jelölt köteles válaszolni. Ezután a jelölt kifejti dolgozatának fő tételeit, ami után megkezdődik a vita, amelyet a hivatalos bírálók személyes felszólalása nyit meg. A vitában is minden jelenlevőnek joga van felszólalni. A jelöltet a vita befejezése előtt megilleti a zárszó joga.

(3) A dolgozat megvédésének befejezése után az (1) bek. alapján kijelölt bizottság tagjai szavazás útján döntenek el, hogy a dolgozatot megvédettnek fogadják-e el, vagy sem.

(4) A szavazás lefolyásáról jegyzőkönyvet kell felvenni. A jegyzőkönyvet az OTKB a jelölt személyi irataihoz csatolja.

(5) A bizottság döntéseit vita után egyszerű szótöbbség útján hozza meg.

9. §.

A Tvr. 9. § *a)* és *b)* pontjában említett kedvezményt az OTKB-hoz címzett írásbeli kérvényben kell kérni, feltüntetve, hogy az aspiránsképzés megszabott feltételei közül melyeknek elengedését kéri a folyamodó, illetve milyen régebben szerzett tudományos érdemek alapján kéri a »tudományok kandidátusa« fokozat számára történő odaítélését. A kérvényhez mellékelni kell:

a) Részletes önéletrajzot.

b) Tudományos munkásságának leírását.

A kérvényt a folyamodó felettes hatóságának véleményével ellátva az OTKB titkárságához kell beküldeni.

10. §.

A Tvr. 9. §-ában meghatározott esetekben az OTKB esetenként külön-külön dönti el az aspiránsképzés feltételeit.

11. §.

Az aspiranturával kapcsolatos rendeleteimet, valamint évenként a Pályázati Felhívást az OTKB javaslatára a Magyar Tudományos Akadémia elnökének meghallgatása után a Magyar Közlönyben teszem közzé.

Dobi István s. k.,
a minisztertanács elnöke.

Az 1951-es évben az aspiránsok képzése a következő tudományágakban indul meg:

Irodalomtörténet,
nyelvészet,
klasszika filológia,
pedagógia,
filozófia,
történelem,
társadalomtudomány,
politikai gazdaságtan,
gazdasági földrajz,
jogtudomány,
agrár-gazdaságtan,
néprajz,
matematika,
alkalmazott matematika,
műszaki matematika,
molekuláris fizika,
elméleti fizika,
kísérleti fizika,
meteorológia,
atomfizika,
radiológia,
mikrobiológia,
állattenyésztés,
állategészségügy, bakteriológia
növényzociológia,
agrobiológia (növénynemesítés,
kertészeti nemesítés),
biológia,
biokémia,
bakteriológia, viruskutatás,
tbc. patológia,

egészségügyi szervezés,
kőrbonctan,
kórtan,
sebészet,
urológia,
belgyógyászat,
aluminium kutatás (mechanikai
technológiája),
gépelemek,
kohógéptan,
mezőgazdasági géptan,
általános építészet,
hídépítéstan,
híradástechnika,
geodézia,
vaskutatás,
szénbányászat,
szénbányászat gépesítése,
szerszámgyártás technoló-
giája,
műszaki mechanika,
kohászat,
kohógéptan,
geológia,
fizikális kémia,
szerves kémia,
gyógyszerkémia,
kolloidkémia,
ásványolaj,
ipari fizikai kémia,
szervetlen kémia.

*

A magyar Népköztársaság Minisztertanácsának az állattenyésztés és a takarmánytermelés fejlesztéséről hozott határozata V. fejezete.

Az állattenyésztési oktatás és a tudományos kutatás.

a) Állattenyésztésünk minőségi fejlesztése és szakszerű ellátása érdekében irányt kell venni arra, hogy az állattenyésztés és állategészségügy különböző területein foglalkoztatott szakmunkások és vezető káderek az alábbi szakképzettséggel rendelkezzenek.

1. Alapfokú szakképzettséggel :

az állattenyésztő, szaporító és árutermelő állami gazdaságok, valamint a termelészövetkezetek állattenyésztéssel foglalkozó brigád- és munkacsoportvezetői, az állami apaállatgondozók és az állategészségügyi szaksegédek ;

2. Középfokú szakképzettséggel :

a járási tanács végrehajtóbizottsága mezőgazdasági osztályának állattenyésztési (takarmánygazdálkodási) előadói, törzskönyvvezetői és körzeti ellenőrei, az állami gazdaságok tenyésztő, szaporító és árutermelő gazdaságai-
ban az állattenyésztő majorok és a termelészövetkezetekben az állattenyésztő telepek vezetői, az ezernél nagyobb befogadóképességű ipari hízlaldák szakvezetői, az állattenyésztési és állategészségügyi technikusok ;

3. felsőfokú szakképzettséggel :

a földművelésügyi minisztérium állattenyésztési főosztályának és az Állami Gazdaságok Igazgatósága állattenyésztési osztályának előadói, a megyei

tanácsok végrehajtó bizottságának mezőgazdasági osztályán az állattenyésztési csoport előadói, az állami gazdaságok megyei központjainak állattenyésztési vezetői, az ötezernél nagyobb befogadóképességű ipari hízlalldák szakvezetői.

b) E célkitűzés megvalósítása érdekében a földművelésügyi miniszter gondoskodik megfelelő számban magas színvonalú tanfolyamok szervezéséről, megfelelő számú állattenyésztési és állategészségügyi technikum felállításáról, a Mezőgazdasági Akadémia, továbbá az Agráregyetem rendes és levelező hallgatói létszámának a szükséghez képest történő felemeléséről, valamint az oktatók biztosításáról.

Az 1951. és 1952. években összesen 110.000 dolgozót kell tanfolyamos oktatásban, 1800 dolgozót középfokú oktatásban, 800 dolgozót pedig felsőfokú oktatásban részesíteni.

A földművelésügyi miniszter gondoskodik az állattenyésztés és az állategészségügyi területén dolgozó szakkaderek és szakmunkások tervszerű beosztásáról, akadályozza meg az indokolatlan és káros személycseréket.

c) A szakmai oktatás és tudományos kutatás fejlesztése érdekében a Magyar Tudományos Akadémia és a földművelésügyi miniszter gondoskodik arról, hogy a tudományos munka segítse az állattenyésztés mennyiségi és minőségi fejlesztését, a termelési költségek csökkentését. Ennek elérése végett a kutatóintézetek oldják meg a következő feladatokat :

1. Állítsanak elő zöldszáronerő szárazságtűrő, bőtermő kukoricafajtákat, — nemesítsenek ki nagytömegű, nagy takarmányértékű és szárazságtűrő lucernát,

— dolgozzák ki azokat az agrotechnikai és trágyázási szabályokat, amelyeknek segítségével a rétek és legelők hozamát lényegesen emelni lehet,

— dolgozzák ki a szalastakarmánynövények olyan nagyüzemi öntözési módszereit, amellyel kataszteri holdanként legalább 100 mázsa szénatermést lehet elérni,

— állapítsák meg a tömegtakarmányok helyes felhasználásának módját,

— állapítsák meg a legjobb takarmányértékesítési módszereket.

2. Dolgozzák ki állatfajonként a szaporaság emelésének módszereit,

— tenyészzenek ki az eddiginél magasabb termelékenységgű állatfajtákat, elsősorban : magastejhozamú s emellett nagy húshozamú magyar tarka szarvasmarhát ; szapora, nagytestű, zsír- és hússertésfajtát ; magas gyapjúhozamú juhajtát,

— állapítsák meg a legjobb felnevelési eljárásokat.

3. Az állategészségügy terén legyen főfeladatuk a brucellozis, a sertések fertőző gyomor- és bélgyulladás, a felnevelési betegségek, a gümőkór és a sertéspertis megelőzésével és leküzdésével kapcsolatos alapvető kérdések tisztázása, illetőleg ezeknek a betegségeknek leküzdése.

4. A földművelésügyi miniszter gondoskodik arról, hogy a tudományos kutatók feladataik megoldása során szorosan működjenek együtt az állami gazdaságokkal és a termelőszövetkezetekkel. A kutatók nyújtsanak közvetlen segítséget az egyes állami gazdaságoknak és termelőszövetkezeteknek s a tudományos kutatás és gyakorlat együttműködésének eredményeként a szovjet állattenyésztési tudomány nyomán vessék meg az önálló állattenyésztési tudomány alapjait.

IX.

AZ AKADÉMIA HÍREI

KITÜNTETÉSEK

A Magyar Közlöny 1950. november 1-től december 25-ig terjedő számaiban a Népköztársaság Elnöki Tanácsa a következő akadémikusok kitüntéseit tette közzé:

Biró Ferenc lev. tag: a Magyar Munkaérdemrend arany fokozata,

Bognár Géza lev. tag: a Magyar Munkaérdemrend ezüst fokozata,

Kellner Béla lev. tag: a Magyar Népköztársasági Érdemrend IV. fokozata,

Schulek Elemér r. tag: a Magyar Népköztársasági Érdemrend IV. fokozata.

A Magyar Tudományos Akadémia költségvetése

A Magyar Népköztársaság 1951. évi költségvetése a Magyar Tudományos Akadémia támogatására 32.700.000 forintot fordít, 6.800.000 forinttal többet, mint az 1950. évi összeg.

Az 1951. évi költségvetés az Akadémia kutatóintézetei (Agrobiológiai Intézet, Alkalmazott Matematikai Intézet, Biokémiai Intézet, Elektronmikroszkópiai Laboratórium, Központi Fizikai Kutató Intézet) költségeinek fedezésére 3.443.600 forintot biztosít. Az Akadémiához nem tartozó többi anyagi szükségleteit az illetékes minisztériumok költségvetése fedezi, a mult-évinél lényegesen nagyobb tételekkel.

Jelentős összegekkel szerepelnek az Akadémia költségvetésében az Akadémia felügyelete alá tartozó dokumentációs központok is. Az Orvostudományi Dokumentációs Központ 1950. évi költségvetése 686.700 forint, az 1951. évi költségvetése 795.700 forintot tesz ki. A Közgazdasági Dokumentációs Központ és az Irodalomtörténeti Dokumentációs Központ az 1950. évi költségvetésben még nem szerepel. 1951. évre a Közgazdasági Dokumentációs Központ költségvetése 882.900 forint, az Irodalomtörténeti Dokumentációs Központ költségvetése pedig 204.800 forint. Az egyéb dokumentációs központok (Műszaki Dokumentációs Központ, Mezőgazdasági Dokumentációs Központ, stb.) szükségleteiről az illetékes tárcák költségvetései gondoskodnak.

A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára az előző években csak a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumtól részesült évi 50.000—100.000 forintnyi támogatásban. Az 1951. évi költségvetésben az Akadémia Könyvtára 1.132.500 forinttal szerepel.

Nagy összegeket fordít a Magyar Tudományos Akadémia a belföldi kutatási ösztöndíjakra és az aspiránsok illetményeire. Az 1950. évi költségvetés erre a célra 2.300.000 forintot irányzott elő; az 1951. évi 3.740.000 forintot.

A Magyar Tudományos Akadémia költségvetésében szerepelnek az akadémiai kiadványok (Acta, osztályközlemények) és az Akadémiai kiadó által előállított könyvek költségei, a Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége és a hozzátartozó 22 tudományos egyesület támogatása, a tudományos társulatok támogatása, és a szakminisztériumok kutatásain

kívüleső és évközben jelentkező kutatások támogatása. Ezekre a célokra az 1950. évi költségvetés 7.000.000 forintot, az 1951. évi költségvetés pedig 9.321.200 forintot irányzott elő.

Az 1950. évi és az 1951. évi költségvetés egyaránt fokozott gondot fordított a tudósok és kutatók szociális ellátására. Az 1950. évi költségvetés a akademikuskok, kiemelt tudósok és tudóspótlékban részesülő kutatók illetményeire 10.200.000 forintot fordított. Az 1951. évi költségvetés 10.662.000 forintot biztosít a tudósok illetményeire és a kutatók pótlékaira.

Mindkét évi költségvetésben 254 000 forint jut a tudósok üdültetésére. A tudósok jó közlekedésének biztosítására az eddigi 13 gépkocsi helyett 18 gépkocsi áll rendelkezésre. A gépkocsik fenntartására előirányzott összeg így az 1950. évi 332.000 forintról 416 360 forintra emelkedett.

Felolvasó ülések 1950. november és december hónapokban.

Ünnepi összes ülés: P. D. Krajevskij (vendég): Sztálin alakja a Szovjetunió népeinek költészetében.*

I. osztály. *Waldapfel József* lev. tag: *Vörösmarty* születésének 150. évfordulója.

Lakó György: A ragok keletkezéséről.

II. osztály. *Szladits Károly* r. tag: A kollektív szerződésről.

III. osztály. *Jánossy Lajos* r. tag, *Rényi Alfréd* lev. tag, *Aczél János*: Összetett Poisson eloszlásokról.

Selényi Pál lev. tag: Elektronmikroszkopikus képek elektrografikus felvétele. (Előzetes jelentés.)

Fejér Lipót r. tag: A *Ludolf*-féle számra vonatkozó *Leinbitz*-féle sorral kapcsolatos észrevétel.

Szőkefalvi-Nagy Gyula r. tag: *Tschirnhaus*-féle felületek és görbék, Csupa valós gyökű polinomokról; *Rédei László* lev. tag: A véges *Abel*-féle csoportok faktorizációjának problémájáról és *Szőkefalvy-Nagy Béla* lev. tag: Függvények megközelítéséről Poisson-féle integráljukkal című dolgozatait megbízásukból bemutatja az osztálytitkár.

Gombás Pál r. tag bemutatta *Nagy Elemér*: Egyes lumenescens jelenségek és magyarázatuk című dolgozatát.

Riesz Frigyes r. tag bemutatta *Császár Ákos*: általánosított *Lipschitz*-féle számokról szóló dolgozatát.

Novovátzky Károly r. tag bemutatta *Neugebauer Tibor*: Egy megjegyzés a nullapontmozgás problémájához és *Román Pál*: Egy új statisztikus atommagmodell című dolgozatait.

Hajós György lev. tag bemutatta *Fejér-Tóth László*: Egy izoperimetrikus egyenlőtlenség elemi bizonyítása című dolgozatát.

Kovács István lev. tag. bemutatta *Bardócz Árpád*: Szaggatott ívkeltőberendezés színeképelemzés céljaira című dolgozatát.

Rényi Alfréd lev. tag bemutatta *A. O. Gelfond*: Algebrai számok approximációja és transzcendens számok elmélete és *Fuchs László*: Algebrai rendszerekről, amelyekben közép-operáció van értelmezve, című dolgozatait.

* Az előadás szövegét következő számunkban közöljük.

III. és VI. osztály. Vitaülés.

Vadász Elemér lev. tag : A földtan viszonya a műszaki tudományokhoz.

Hozzászóltak : *Hevesi Gyula* lev. tag, *Szádeczky-Kardoss Elemér* r. tag, *Káposztás Pál*, *Kertai György*.

IV. osztály. *Gimesi Nándor* lev. tag : Növényfestékek keletkezésének élettanáról (székfoglaló).

Jávorka Sándor r. tag : A szovjet mezővédő fásítási terv geobotanikai vonatkozásai.

V. osztály. *Jancsó Miklós* r. tag : A retikulo endotl sejtek kolloidtároló működésének mechanizmusa (székfoglaló).

VI. osztály. *Major Máté* lev. tag : Bevezetés egy új egyetemes építéstörténetéhez.

Vendl Aladár r. tag : A szulfátos talajvíz.

Kémiai csoport. *Csűrös Zoltán* r. tag : Inhibitor hatása oxidációs folyamatokban.

Fodor Gábor : Stereospecificitás az aminoalkoholok kémiájában.

Előadást tartottak az Akadémián, a Román-Magyar barátsági hét alatt itt-tartózkodó K r e i n d l e r professzor, majd a *Magyar-Szovjet Társaság kongresszusa* alkalmával *Magyarországra érkezett B i r j u k o v* professzor.

1951. januárjában az Osztályok a következő felolvasó üléseket tartják.

I. osztály. *Gyóni Mátyás* lev. tag : A balkáni vlachok kétlegelős pásztorodása a középkorban.

II. osztály. *Ortutay Gyula* lev. tag : A néprajz és a kulturális forradalom.

IV. osztály. *Felföldy Lajos* vendég : Élettani vizsgálatok paradicsomoltványok F^1 generációján.

Szelényi Gusztáv vendég : Kártevő rovarok elleni védekezés biológiai módszere.

V. osztály. *Lissák Kálmán* lev. tag : A centrális denerváció hatása az ingerlékenységre és az elektrokortikogramra.

VI. osztály. *Rázsó Imre* lev. tag : Szántóföldön lefolyó gördülési jelenségek és agronómiai vonatkozásaik. (Székfoglaló).

T A R T A L O M

I.	Az Akadémia Belső Tagjai	1
II.	CIX. Nagygyűlés. Megnyitó ülés	5
	<i>Rusznýák István</i> r. tag beszéde	6
	<i>Darvas József</i> beszéde	13
	A külföldi delegátusok üdvözlő beszédei	15
	<i>Fogarasi Béla</i> r. tag előadása: »A dialektikus materializmus szerepe a tudományos kutatásban és a M. Tud. Akadémia feladatai«	24
	Távirat <i>Rákosi Mátyás</i> miniszterelnökhelyetteshez	36
III.	CIX. Nagygyűlés. Az Osztályok ülései	37
	I. és II. Osztály	37
	III. Osztály	39
	IV. Osztály	44
	V. Osztály	47
	VI. Osztály	52
	Vegyész Csoport	56
IV.	CIX. Nagygyűlés. Az Ünnepi Hét Záróülése	62
	<i>Andics Erzsébet</i> lev. tag. beszéde	63
	<i>Gombás Pál</i> r. tag előadása	66
	Hozzászólások	95
	A külföldi delegátusok beszédei	78
	Határozati javaslat	83
	Távirat <i>I. V. Sztálinnak</i>	84
V.	CIX. Nagygyűlés. A M. Tud. Akadémia Közgyűlése.....	86
	1. Elnöki Megnyitó	87
	2. Főtitkári Beszámoló	87
	Hozzászólások	94
	3. Az Alapszabályok módosítása	102
	4. Új tagok választása	104
	5. Indítványok	105
VI.	CIX. Nagygyűlés. Az Ünnepi Hét Egyéb Eseményei.....	107
VII.	Ünnepély, <i>Vörösmarty Mihály</i> születésének 150. évfordulója alkalmából	115
	<i>Darvas József</i> beszéde	115
	<i>Horváth Márton</i> előadása: »A nemzeti öntudat ébresztője.«	118
VIII.	A M. Tud. Akadémiát érintő fontosabb rendeletek	132
IX.	Az Akadémia Hírei	141

СО Д Е Р Ж А Н И Е

I.	Внутренние члены Академии	1
II.	СІХ. Годовое собрание Академии. Открытие	5
	Речь академика Иштвана Русняка	6
	Речь Йожефа Дарваша	13
	Приветственные слова зарубежных делегатов	15
	Доклад академика Бела Фогараши «Роль диалектического материализма в научном исследовании и задачи Академии Наук Венгрии»	24
	Телеграмма заместителю премьер-министра Матиашу Ракоши	36
III.	СІХ. Годовое собрание Академии. Заседания Отделений	37
	Отделения Языковедения и Литературы, Общественных и Исторических Наук	37
	Отделение Математических и Естественных Наук	39
	Отделение Биологических и Агрономических Наук	44
	Отделение Медицинских Наук	47
	Отделение Технических Наук	52
	Химическая Группа	56
IV.	СІХ. Годовое собрание Академии. Торжественное закрытие Юбилейной Сессии	62
	Речь члена-корреспондента Академии Наук Венгрии, Эржебета Андича	63
	Доклад академика П. Гомбаша	65
	Выступления	69
	Выступления зарубежных делегатов	78
	Резолюция	83
	Телеграмма генералиссимусу И. В. Сталину	84
V.	СІХ. Годовое собрание Академии. Общее Собрание	86
	1. Открытие Общего Собрания президентом Академии	87
	2. Отчет генерального секретаря Академии	87
	Прения	94
	3. Изменение Устава Академии Наук Венгрии	102
	4. Избрание новых членов Академии	104
	5. Предложения	105
VI.	СІХ. Годовое собрание Академии. Другие события Юбилейной Сессии Академии Наук	107
VII.	Торжественное собрание по случаю 150 годовщины со дня рождения Михалы Верешмарти	115
	Речь Йожефа Дарваша	115
	Доклад Мартона Хорвата	118
VIII.	Важнейшие постановления правительства, касающиеся Академии Наук Венгрии	132
IX.	Краткие сообщения	141

Egyes szám ára: 3 Ft.

Előfizetés egy évre: 36 Ft. (Az Akadémia tagjai tagilletményként kapják.)

Szerkesztőség: Budapest, V., Akadémia-u 2. Távbeszélő: 121-087

Kiadóhivatal: Budapest, VI., Sztálin-út 31. Távbeszélő: 424-595

Csekk számla: 936550

Kettősszám ára : 6 Ft.

1939. évi költségvetésről szóló törvényjavaslat

1939. évi költségvetésről szóló törvényjavaslat

1939. évi költségvetésről szóló törvényjavaslat